

Pan

een gedicht

Herman Gorter

bron

Herman Gorter, *Pan*. W. Versluys Uitgeversmaatschappij, Amsterdam 1916 (2de druk)

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/gort004pan_01_01/colofon.htm

© 2004 dbnl

AAN U SCHOONE GEEST
DER NIEUWE MUZIEK

VII

In dit gedicht komen eenige regels voor van de Nederlandsche prosatoren FRANS ERENS, JAN HOFKER, JACOBUS VAN LOOY en LODEWIJK VAN DEYSSEL, en van den dichter LEOPOLD.

Ook zal men er eenige regels in vinden aan enkele der grootste dichters der wereld ontleend. -

De beschrijving der staking in de haven verscheen het eerst in het weekblad 'De Tribune', en was toen opgedragen aan mijn vriend ANTON PANNEKOEK.

Voorzang

Er onstaat in mijn hart een nieuwe liefde,
Stil en groot,
Die, evenals een bloem verhief de
Stengel en kelk, zoo schoot
Door mijn borst, en door mijn oogen kliefde
Zich den weg, en bood
Zich aan mijn oogen bloot: een nieuwe liefde.

En nu zie ik mijn nieuwe liefde,
Die zich ontweefde
Aan het kristal
Van mijn oogen, door het Heelal
Gaan, alsof een Wezen daar zweefde,
En ik roep uit met zachten schal:
'Wie zijt gij, mijne liefde?'

XII

En zij zegt tot mij
met een stem zoo helder als kristal
En goud, recht staande:
‘Ik ben de liefde
Van uit uw borst gekomen,
De Liefde voor 't Heelal.’

En zacht gaat henen mijn klare Geliefde,
Henen naar de Menschheid.
En zij schijnt als waaraan geen grens leit,
Liefde.

XIII

En zal ik 't u vertellen? - mijne liefde,
Die is de Alles omvattende Liefde,
Gaat voor mij uit, heen door de groote zaal -
En ik volg haar - van het stralend Heelal.

En toen is 't of zij, als een gordijn, hief de
Lucht, en ik zag daar voor ons als kristal,
Stralend en donker, en donker als de straal
Van licht in sneeuw en regen, Menschen die leefden.

'Ziet gij die slaven in hun zwarte ellende?'
Zei zij tot mij met een stem klaar van liefde, -
En zij werd één met hen in zachte liefde, -
'Die was het die uwe liefde niet kende.'
En ik werd één met haar oneindige liefde,
En met haar zelve, liefde zonder einde.

XIV

Zij is de Nieuwe Liefde.
Zij is de Zon
Van uit de Bron
Der Menschheid.

Pan

I

In donkerblauwe spanning staat 't Heelal,
Het smartenrijke, vreugddoorgoud Heelal,
Het eeuwige oneindige Kristal.

In diepe neevlen van de kleine aarde,
Die uit het donker en den strijd welt tot
Die klare en doorzichtig blauwe gaarde
Van licht en blauwte, staat eenzaam een God.

Diep in den heengezonken stillen avond,
Tusschen de sterrenruimten zonder grens,
Boven de menschgeslachten, die nu slavend
Zijn meer dan ooit, staat hij eenzaam - een Mensch.

Zooals wie van de menschen eenzaam
Is, en slechts met 't heelal gemeenzaam.

Hoog rijst hij op voor donkerblauwe rots
Van het heelal, kalm, rustig, eenzaam, trotsch.
't Heelal, waarheen zijn koele oogen kijken,
Als naar zijn eindelooze eeuw'ge rijken.

Het was of de atomen van hem weken,
Van zijn lichaam, tot in de verste streken.

En zijne gestalte was even eenzaam
Als het Heelal en slechts daarmee gemeenzaam.

Maar hij was vol van goudene Rhythmiek,
En vol van kleurige Natuurmuziek.

En stil begon hij te zingen:

‘Eenzaam ben ik, als zonder gouden Menschheids Geest,
Eenzaam, zooals het groot Heelal,
Zijn donkre leest.
Maar diep in mij ruischt Muziek
Onsterfelijk, -
En schoon, - als waaraan geen grens leit.
Maar die is ledig, zoolang niet de Schoonheid
Der Menschheid
In het groote Heelal - metterwoon leit.’

Dit lied klonk door den zwaren heldren nacht
Van uit een kloof in 't donkre luchtgebergte.
De hemel was een tuin narcissenpracht,
De aarde als een donkere herberg te
Schemeren lag. Zacht klonk het rijke lachen
Omhoog van hem die zong. De blauwe raggen, -
Terwijl hij zweefde in het hoog heelal
Zooals een rook in donkerblauw kristal, -

Van 't duister heel en al verborgen hem.
Alleen klonk helder uit de kloof zijn stem. -

Wie was hij, die daar zong in diepen nacht?
Wiens stem was blijde, zooals is de klacht
Der liefde? Wie zong in den nacht zoo zwaar,
Alsof uit 't heelal opklonk wat is waar? -

Pan, de oudste God, de God van het Heelal
En van de Muziek, die met zoeten schal
De wereld vervult, muziek onbewust.
Pan, God der onbewuste Liefdelust,
Die muziek en liefde dooreenen mengt,
Zoodat de sterv'ling dien Hij liefde schenkt,
Aldoor muziek hoort, en wien hij muziek
Speelt, altijd is van vreemd verlangen ziek.
Pan zong in 't Heelal in dien klaren nacht
En openbaarde dat wat zijn hart dacht. -

Hij was de oudste der Goden geweest,
Maar in zijn eindloos leven had zijn geest
Andere grootre Goden voortgebracht.
Die hadden hem met hunne reuzenkracht
Verdrongen, zoodat hij nu op de velden
Der aarde, zalig, niet meer medetelde,
En heerlijk eenzaam, goddelijk omzwierf,
En wel de allerhoogste offers dierf
Der Goden, maar toch door de blauwe zaal
Der wereld vloog, almachtig muzikaal. -

Maar sinds heel lang had hij zeer klaar gevoeld,
 Dat nog een andre macht dan Godenmacht,
 Der Menschen kracht, der nieuwe Menschen nieuwe kracht
 Diep binnen de valleien der lucht woeld', -
 En hij had zich dieper terug gebracht
 In de eenzaamheid, in eenzaamheid gedacht
 In het Heelal, wat toch die nieuwe kracht
 Zou worde' en of ze Goden zou verdrijven, -
 En of hij nog wel op de aard zou blijven.
 Want Pan voelt alles wat op aard geschiedt,
 Omdat hij, zijn groot lichaam, één groot lied
 Is, één Muziek van Alles, en omdat zijn ziel
 Niets is dan liefde, die weerkaatst wat er op viel. -
 Zoo zong hij nu, zoals een schoof, een garve
 Van vuurklanken, de blauwe maskerlarve
 Der nacht, dien donkren ouden wijnlichtslurper,
 Werd hoog verlicht door hem en als tot purper.
 Niemand hoorde dien gloed, steedling noch dorper. -

Pan steeg op in den avond van den nacht
 Hoog naar een bergtop, en hield stil de wacht,
 Hoog in het heelal zittend, als kristal
 In een donkerder en vager Kristal,
 Wat toch dat nieuwe en als sterfgevoel
 Was, dat van alle kanten uit 't gewoel
 Der wereld in hem drong en in hem deed
 Ontwaken vreugd van bitterheid en leed.

Hij zat zooals een beeld doodstil en staarde
 Naar de onder hem liggende ronde aarde.
 Stil schemerden, geel, ver, de klare bosschen
 Als barnsteen, en de karmijnroode brosse
 Tinten van boschbrokaat, en in den damp
 Fonkelde bleekend-rood der aarde oude lamp.
 Pan keek aandachtig en met scherp gespie
 Naar onder, en de nevelslierten die
 Daar rondgolfden, deden hem stille pijn,
 Alsof het waren ruime doodsgewaân.
 Alsof het waren zijn eigen gedachten
 Die hem de diepe melancholie brachten.

Maar toen hief hij langzaam zijn godd'lijk hoofd
 Omhoog, daarheen, waar het gloeiende ooft
 Des hemels was, en in dien breeden vloed
 Van parelen en rozen, zag hij 'n gloed
 Verre, rechtop, en in vorm van een mensch.
 Iets van leed werd gebluscht, diep ontbrandd' wensch,
 Toen hij het zag, scherp, als lichtspleet in lens,
 En toen het naderde, heeft overstroomd
 Zijn hart geluk, zooals iemand die droomt
 Een vloed geluk voelt vloeien over 't hart,
 Dat rood overzond wordt. Weg is het zwart. -

Het was een Vrouw die daar kwam door den Avond
 Nader, het Heelal met haar Schoonheid lavend. -

Het is niet waar dat 't Verleden is dood.
 Het is niet waar dat in der Toekomst schoot
 Iets ongeboren is. Alles wat was,

Of is, of zijn zal, Is. - Een kristalglas
Is de wereld, eindeloos en eeuwig, zonder
Tijd of maat, en daarin, o diepst wonder,
Is alles en niets. Elk ding niet en wel.
Zooals in den kristallen zwarten wel,
In 't bosch, kristalschaduwen zijn en niet,
Voor wie diep spiedende zijn binnenst ziet.
Alles Is alleen in de eeuwigheid,
Alles is na elkaar in ruimte en tijd.
Want het kristallen blok, de eindlooze wereld,
Waarin alles, hoog en laag-neder, dwarrelt,
En in elkander is, als in een prisma
De zachte kleuren, door geen breuk of schisma
Gescheiden, - dat groot blok draait stilkens om,
Zooals klaar waschwater in kristalkom,
En de kristalkant van twee glasfacetten
Treff even 't oog, dat door bewustzijn letten
Kan op kristalbeweging. Oogenblik
Noemt 't oog ontmoeting van kristal en blik.
En het bewustzijn denkt: 'Dit is de tijd',
Terwijl er toch niets is dan eeuwigheid. -

'Zij is een wezen uit een andre wereld',
Zoo had Pan gedacht, toen hij verre zag
Haar vlam. Haar licht weerkaatste in zijn lach. -
En toen zij naderde, als uit 't gepareld
Vlak van de parelmoeren ochtendzee
De eerste golf, opgestaan, of een ree
Die eenzaam komt voor de andre gesprongen,
Heeft Pan haar aangestaard en zacht gezongen:

'Van uit een nieuwe wereld treedt

Een vrouw mij aan met hangend kleet,
Schittrend zooals ik nimmer zag,
Met 't oog zoo stralend als de dag.

Zij heeft geen enkel sieraad aan
Van slaafschheid en geen enklen waan,
Maar zij is zuiver als een glas
Alsof ze zóó geboren was.

Haar arm is in een zuivren hoek,
In schoone stralen hangt haar doek,
En om haar schoon gelaat gezond,
Speelt 't helderst licht van keel en mond.'

Zij stond daar hoog,
Onder hoogen boog, -
Zooals de dageraad. -
Zij was licht paarsch. -
Uit haar gestalt blonk schaarsch -
Maar vol - het goud.

De Liefde voor 't Heelal
Stroomde uit haar Kristal,
En liefde voor de Menschheid,
Waarvan geen grens leit.

Pan zag haar aan, en in zijn ooren duizeld'
Het, zooals plotsling de Liefde duizelt.

Want in het donker van zijn Eenzaamheid
Trad gouden straal der Liefde, der Vrijheid.

En in zijn armen heeft hij als een lelie
Haar meegevoerd. - Het was of 't evangelie
Die nacht eener nieuwe wereld had gebracht.

En zoo danste hij met haar vurig zacht.

Pan, de God van het oneindig Heelal,
De God van Alles en waaraan geen grens leit
En de Goudene Geest der groote Menschheid
Dansten te saam door 't eindeloos kristal
Der wereld, boven de ronde prachtige aarde.
En het Heelal was om hen eene gaarde
Met heerlijke kleuren en de schoonste bloem'.
Maar zij samen der Wereld hoogste roem.
De God van het Heelal, het stralend Heelal,
En de Geest der Menschheid in 't stralend kristal,
Naast elkaar dansten zij door 't Heelal henen
In de doorzichtige klaar' oneindigheden,
Naast elkaar in de bloemen voor zich uit.
Tusschen de sterren pralende hoog wijd.
En wijl ze in 't heelal met elkaar sprongen,
Heeft hij in donkren nacht dit lied voor haar gezongen
Zeer zacht:

'Onzichtbaar zoet klinken van verre de snaren van een veël,
Uit ver, van licht, droomachtig glanzen,
En wijl wij dansen,
Lijke' onze leden, wáarop wij neerzien, één geheel.

Uw boezem en dat zachte iets,
 Dat over u nederstroomt, -
 Is 't liefde? - dat zooals haast niets
 Van overal van u wederdroomt,

En uwe kleeding, waarin 't riet's
 Van uw lichaam,
 Golvende dansend, op en neder komt, -
 Zij zijn het éénig iets,
 - Dat danst -
 - Voor mij die dans -
 En Muziek, anders bestaat er niets.

En in den zachten weemoed, één verrukking,
 Van 't dansend glijden,
 Voelen de geesten, aan 't geluk en
 Samen zich wijden.

Dansen is de voorpoort der liefde. Dansen is heilig.
 Dansen is teedere Minne.
 Dansen met U, - zoo glijdend en veilig,
 Met U zijn bevredigd de zinnen.'

De donkre Pan, de zwarte Pan, klom nu op
 Van grond der kloof waar hij gezongen had,
 In het Heelal met het goudene Meisje,
 De Geest der Menschheid, als een lichte rijze,
 Op in het Heelal met een machtig rijzen,
 Zooals een donkre rook naar den bergtop,
 Zooals een donkre nevel langs bergpad.
 En naast hem klom, als een oranje vuur,
 Oranje licht in 't vroeg koud klaar daguur,

Het gouden Meisje.

Zoals een pijl van goud, een zonnestraal,
 Komt om den hoek van een donker Alpdal,
 En schiet er door, en verlicht groenen kant
 Eens bergs, die schittert met bloemen en diamant, -
 Den hemelhoogen berg raakt gouden hand
 Van den jongen vroeglente-afgezant, -
 Zoo het lichtgouden Meisje ....

Zoals men in den donkerzwarten kachel
 Een donkergoude en een roodblauwe vlam
 Naast elkander ziet vliegen, met gewaggel,
 Bevend en levend, van hun ijle kam,
 Fladderend opwaarts streven in het Niet, -
 Zij lijken op een vurig minnelied,
 Ja liefde zelf, die ook zoo wonder teer
 Sterve' in hun fijnste uitstraling van begeer, -
 Zoo stegen Pan en 't Wezen, boven de Aarde,
 In des Heelals donkere schemerhaarde.
 En voor zij boven kwamen op 't gebergte,
 Op den nok van het dak van de aardherberg, te
 Scheemren liggend in donkerblauwen nacht,
 Onder den hemel, tuin van voorjaarspracht, -
 Onder den bergtop, stekend in het donker, -
 Stonden zij stil in 't machtig kloofgeflonker,
 Zoo hoog als 't luchtgebergte, en toch zoo zacht
 En machtig als de donkerblauwe Nacht,
 Zoals twee schoone schimmen, niet verlicht
 Pan, maar zij was als een licht goud gedicht.
 En Pan hield zijn schoon, donker godsgezicht
 Naar haar en zei: 'Wezen, wie, wie zijt gij?
 Zijt gij een mensch? maar nimmer zag ik vrij
 Een mensch zoals gij kijken, zijt ge een God?
 Maar nimmer zag ik eens Gods oogen tot
 Zulke volle bloemen gevuld van liefde.'

Het meisje stond doodstil, van goud, en hief de
 Oogen naar heel van ver, vanwaar zij kwam.
 En 't was of zij de kracht der sterren nam
 Door hare oogen in haar rijpen mond,
 En sterrenadem door haar lippen zond:
 'Weet gij hoe soms in 't bosch, op den boschvliet,
 Den vijver, in het winterhout en 't riet
 Kraakrig en dood, de Februari-schelle
 Zon zich vertoont, en of een vluchtig schellen
 Der zon gehoord wordt, klinkt? - De Lente vliegt
 Den rand van 't bosch en verliest er haar licht. -
 Maar stil, zij ziet den boschvliet, en staat stil,
 Met eenen vreemden en te vroegen wil,
 En treedt door gele strandhalmen hem nader.
 Zacht huppelt aan de eene zij het water
 Des vijvers vroolijk, bleek, en vlamvend donker, -
 Aan de andre zij spant zich nog 't nat gefonkel
 Van de ijsplaat, - en Lente ziet den schijf,
 En treedt er heen, buigt over, spiegelt 't lijf, -
 De golfjes deinen in buigend gewiegel
 Den vroegen, jongen, bleeken lentespiegel.
 En zij vlucht weg, maar blijft op de aarde waren,
 Waar zij nog niet te huis is heelegare.
 Zoo kom ik op de aarde, ik ben zeer vroeg,
 Vroeger dan andre, er is nog geen zon genoeg.
 Ik ben een Wezen van 't Gouden Geslacht
 Der Toekomstmenschen, iets vroeger gebracht,
 Dan de massa's die komen op de aarde.
 Ik ben een gouden ster, gevallen waar de
 Boom der Toekomst staat in de eeuwigheid.
 Zoo werpt een boom van verre uit een gaarde
 Door wind gedrage' een appel, rollend glijdt
 Hij in den tuin des buurmans. 'k Ben gevallen
 Van toekomst's sterren in de donkre hallen

Der aarde, waar Gij mij vindt en in dans
 Rondvoerde. Nu klim ik met u den schans
 Der bergkloof op, zooals een gouden zaad
 Dat tusschen de kluiten door te bloeien gaat.
 Ik ben maar 'n fijne sneeuwpluim, langs het bosch
 Ziet men mij gaan, - straks komt de bui zelf los,
 Ik ben een glanzend harde witte hagel
 Tusschen de mosjes van groene boschtafel,
 Straks komt de groote witte hagelbui,
 Wanneer de groote Toekomstwolk zich spui.
 Kom Pan, kom God van liefde en muziek
 Mede naar bove' en luister uw hart ziek
 Van genot en verdriet om 't volk dat komt,
 En dat mij slechts als eerste afgezant zond.
 Kom, God der Muziek, ik kom om in zangen,
 Evenals Gij vroeger, te doen 't verlangen
 Weerklinken om des Levens eindelooze
 Schoonheid, zooals die nu komt weergalooze.
 O hoor mij Pan, kom dicht bij mij staan
 En hoor mijn wondere gezangen aan.' -
 En Pan wandelde met haar als een landman,
 Die 't gouden zaad, schooner dan hij, ter hand nam.
 En hij vatte met zachte hand de tippen
 Van hare hand, geen woord kwam van zijn lippen.
 Hij keek haar aan slechts met bewondering,
 Omdat zij zoo machtig stijgende ging.

En toen zij dan ontstegen de verborgen
 Kloof, en geopend stonden in heelaanacht,
 Zoo helder als waar' zij van nacht de morgen,
 En zonder één nevel- of wolkendracht,
 Toen kwam de vrouw als een kind dichtbij staan,
 En legde hare hand in die van Pan.

En zij stond vóór hem als het licht gebloemde
 Der lente, voor zijn donker zwart gedoemde
 Van Heelal, van Nacht.

Zij, de goudlichte en heerlijke Morgen
 Der Menschheid, stond vóór hem, 't Heelal, - geborgen
 In zich, en donker, - als 't donker Heelal
 Zichzelve, trotsch, is, vol Alles, kristal, -
 Zooals de Geest die daagt,
 Goud en licht, kristalfonklend van Vrijheid.
 Tusschen hen was een donkerpaarsche Lach
 Als tusschen Dag en Nacht donkerpaarsch wordt de Dag.
 En zij zeide: Als een bazuin van Blijheid:

'Pan, eeuw'ge God van deze donkre aarde,
 Ik ben de Muziek van de Nieuwe Aarde.
 Ziet gij daar ginds die gouden sterreschellen?
 Hoe schoon hangen zij op de diepe wellen
 Des horizons! Hoe rein wit zijn zij! Achter
 Hen, nog veel verder, staat een volk, en wacht er
 Het opengaan der heem'len. Eind'lijk Vrijen
 Komen op aarde, zonder, zonder lijden.
 't Lijden heeft uit. Die zaligen staan daar,
 Achter de goudene en blauwe baar
 Der wereldzee, die dit tijdsuur maakt waar.

Eens zullen zijn in klare gouden liefde
 Alle Menschen voor het Heelal dat weefde
 Hen. Een groote Blijheid zal de Wereld vullen,
 En één liefde alle menschen omhullen

Met diepen glans van wonderbare klaarheid,
 Ontvlammende uit den Gemeenzame' Arbeid.
 Die liefde zal krachtig van allen stralen,
 En, Muziek, klinke' in alle, alle talen.

Zij komen nader, voelt ge 't niet, God van
 Muziek en Liefde, oneindige Pan? -
 Het heelal dat wij zien, de myriaden
 Sterren, het is slechts een koperen schip
 In 't donkerblauwe ledig, - of een klip
 Met kop'ren bloempjes en goudene zaden.
 Het schip zeilt door de eeuwge leegte. 't Water
 Van het oneindig stroomt, en de rots baadt er
 Zijn bloeme' en zaden in. - Welnu, daar achter,
 Achter dat gouden schip- of klip-compacte,
 Achter de verste ster, in 't eeuwge, wacht er
 Het blanke en klare volk der toekomstmensen.
 Daar is geen licht licht, maar 't donker is licht,
 Daar is geen bodem en daar zijn geen grenzen,
 Maar hoofd aan hoofd staan, gezicht aan gezicht,
 Die zaligen in kristal donker licht.
 Neen, zij staan ook niet achter de verre sterren,
 Zij staan in de aarde, in de mensen, verre.
 De tijd is maar een schijn. De eeuwigheid
 De waarheid. In hare oneindigheid
 Is alles eeuwig en dus zonder tijd.
 In elk ding staat Alles in de eeuwigheid,
 In ieder ding is de oneindigheid.
 Zoo is haar toekomst in de aard' haar grenzen,
 En in de mensen zijn de toekomstmensen.
 In zwarte slaven, in donkre onvrijen,
 Die nu leven,
 Zijn de goude', als goudrozen lachende vrijen.

Die zullen zijn in klare gouden liefde
 Voor het Heelal en allen die er in leven!

En van die toekomst fluistert een muziek
 In het kristal wat nu is, en een wiek
 Van haar schijnt, wit-zwart, op en neer te fladdren
 In van het Nu de kristalklare aad'ren. -
 On nu de nieuwe wereld komt, nu komt
 Haar schoonheid eerder, en als voor haar uit,
 En 't is of zij, nog verre, van zich droomt
 Ideeënglans en ideeëngeluid.
 Zoals een geliefde, die in muziek
 Stilt haar hart als het is van liefde ziek.
 Die Schoonheid en dat Verlangen ben ik. -
 Luister eens goed en hoor met uwe voeten
 En lijf en oore' en hoofd en hart. Wat groeten
 Ons hier uit de aarde voor warme gevoelens?
 Wat voelen wij toch in den nacht voor zwoele
 Verlangens uit de aard opstijgen, of
 Ze ware een bed van bloemen, geurig, dof,
 In den lantenacht, als de hyacinthen-
 Geuren alleen zijn, dofzwanger, hun tinten
 Sterven over in geur? Gij weet het wel,
 God, 't is niet noodig dat 'k 't u vertel.
 Gij weet het, Pan, God van liefde en muziek,
 De aarde is in vreemd' barensood ziek,
 Zij heeft een kroost in zich geteeld dat meester
 Is geworden van haar, en hunnen geest er
 In zich zelve zij voelt, op 't punt haar gaarde
 Te maken tot een tuin van vrijen, waar de
 Menschheid te samen Heer is over haar.
 Voelt gij het wel, God Pan, die alles voelt
 Wat er in de aarde en in haar kindren woelt?

Het zijn de arbeiders, het zijn die slaven,
 Die lijfeignen, die, nu d' werktuigen gaven
 Hun kracht, eindelijk zich zelve maken vrij.
 Zij maken de aarde nieuw, zij, zij, zij, zij.
 Eén groote liefde gaat de aarde omhullen
 En alle arbeiders, allen, vervullen.
 Hoort ge haar ruischen onder onzen voet,
 Voelt ge haar warme en als blauwe bloed,
 Hoort ge het gouden gonzen heel van ver
 Van den bol waar wij op staan, deze ster
 Donker, dit kind van zon, ach lang zoo ver
 Van 't goud geluk gedwaald, maar die weerkeert
 Als een kind bij zijn vader terugkeert?
 Ik hoor twee klanken in den donkren nacht
 Van onder komen om de aarde zacht,
 De eene is als van machines goud,
 De ander is of een menschemassa blauwt.
 Dat zijn de donkre arbeidersmassa's met
 Hun goudmachines. -
 O, de aarde is een groot gouden huwelijksbed!
 En die goudmensen daar achter de sterren,
 Die nog veel schooner zijn dan die goudschellen,
 Komen als kindren, als hun tijd is daar.
 Zij zullen 't bed bevolken. Dit is waar. -
 Ik kom van daar' - zij wees het - 'van ver achter,
 Waar het zoo tintelt en wit bloeit, het lacht er
 Als van sterresneeuwballen en -seringen.
 Ik kom vooruit om hunne komst te zingen,
 Den arbeiders te laten zien de zaligheid,
 Die daar beneden door hen wordt bereid.
 "Geen God en geen Meester, maar alleen Menschen,
 Vrij door elkaar", dat is het wat zij wenschen
 En maken. Ik kom om 't hun te dansen,
 Zooals ze wordt,

De beweging der Vrijheid en haar glanzen. -
 Eens zullen zijn in klare gouden liefde
 Alle menschen voor het Heelal dat leefde
 Hen. Eén zachte Blijheid zal de Wereld vullen
 En één liefde alle menschen omhullen,
 En ééne liefde krachtig van allen stralen,
 En klinken door des Heelals aardedalen.
 O Pan, God van Muziek en van Liefde,
 Was dit ook niet steeds Uw muziekliefde?

Pan was verstomd. Ja, dit was het gevoel
 Wat in hem drong al lang uit 't aardgewoel.
 Hij dacht droomrig: 'De oneindige Liefde
 Der Menschen voor elkaar, 't Heelal dat leeft.'
 Hij dacht rotsvast: 'Geen God meer en geen Meester.
 Maar de Menschheid zich zelf en Natuur meester.'
 En stond doodstil zooals een doode heester.
 En stil vloog hij door 't diepe ruimtebergte,
 Zijn vleugels spreidend tusschen de verre sterren,
 In het ledige, in de klare koelte,
 En zette zich daar op een blauw gestoelte
 Dat eenzaam in de donkre wereld hing.
 Zoo schitterden de sterren of verving
 Telkens de een de ander, en de kring
 Der aarde lag dof donker onderling.

En daar zat Pan met zijn macht'ge gestalte
 Weder, en zag door 't teedere licht kristalte,
 Zich heffend in 't oneindige heelal,
 Naar der aarde ronde donkere zaal.
 En toen hij zoo doodstil naar onder staarde,
 Als een denker 's nachts op de aard', ontwaarde

Hij weer, zooals een diepe rilling koel,
 Dat vreemde, nieuwe, en als sterf-gevoel.
 't Was wel de menschenmacht, die daar beneden
 Opkwam, hij hoorde en voelde ze in zijn leden,
 En zag ze zooals Pan àl, alles ziet.
 Zijn ziel beefde, en weerklonk stil in lied. -
 Hij stond op en wandelde langs den gletscher,
 Daar langs de rotsen, wit alsof een etscher
 Ze daar geëts had, in de zware lucht,
 Stralend van ijs, oneindig, en geducht
 Glanzend, zwijgend door de donkre bergen.
 En waar 't blauw water, uit randen die tergen,
 Van ijs gekarteld, liefelijk ontschiet,
 Daar doopte hij zijn voeten, en dit lied
 Deed hij weerklinken onder de stille sterren,
 Terwijl de rotsblokken gromden van verre,
 Terwijl hij opgericht in woestijn liep,
 Langs donkre rotsen en het ijs zoo diep:

'Het is winter
 Ver over de aard', -
 Het ijs klaart, -
 Sterrengesintel, -
 't Is eenzaam maar er klinkt muziek. -
 O eenzame muziek, wees mijn geleider,
 Schoonheid wijk niet met uw wiek,
 Maar leid mij verder, wijder.

O leid mij verder, wijder,
 Naar gindsche hooge sterren.
 Schoonheid en muziek, U beider
 Kind ben ik, laat mij niet sterven.

Liefde, ster in den nacht,
 Doorschitter met uw pracht
 Mijn hart,
 Dan wordt licht
 Het moeilijk schaduwwereldzwart.'

Zoo zong de Godheid, diep bang voor de menschen,
 En richtte hoog omhoog zijn hooge wenschen.
 En hij liep terug door blauwpralend klare
 Lucht, en zag Haar, en bleef lang naar haar staren.
 Zij zat op een berg, voor den Oceaan
 Der lucht, en diep beneden haar was de Oceaan.
 Zij zat op een top, voor het grondloos donker,
 Zooals een sterrebeeld staat in de lucht,
 De stille Lier, of het witte gefonkel,
 Der sneeuwen Zwaan, - het sterbeeld is een zucht
 Van het diepblauw azuur en kopren sterren,
 Die 't beeld begrenzen, blauwend uit het verre.
 Zij zat zooals het beeld van den beeldhouwer
 Michele Angelo, zit aan het dak,
 Denkend en lachend, dat den stillen aanschouwer
 Van diep verbazen het vol harte brak,
 Niet wetende wat de Sibylle lacht
 En starend denkt. Zoo zoet en open zacht,
 Geheimvol lachend, keek het gouden Meisje.
 Want zij hoorde heel ver een gouden wijsje
 Klaar kristal komen door de nachtelucht.
 Dat was de zucht van den kristallen ucht.
 Die hoorde zij alleen, zooals Sibylle
 Fijn hoort wat in den tijd nog niet, maar eeuwig is.
 Zij hoorde 't toekomstwater verre rillen,
 En lachte tegen de geheimenis,
 Open en klaar als kristal; kristalnacht

Haar open rond gelaat gansch openlacht'. -
 Ja, de Geest der Muziek zat hoog omhoog
 Als uit koper gegoten kleine beeldje,
 En zag de zee, de aarde en den hemel,
 En alle elementen in 't Heelal.
 Zij die de ordenaar is van 't Heelal.
 Zij die de zee is van het Universum,
 Naar waar zich alles stort, alles doorheen vloeit,
 Om in schoonere wereld uit te rijzen.
 En zij dacht: 'Ik ben niets zonder den Chaos.
 Hij maakte mij, ik ben zijn kind. Hij is
 Mijn vader. En uit hem komt alles voort
 In mij. Hij is mijn man.' - En zoete liefde
 Doorstroomde haar, haar koperen lichaam,
 Dat eeuwig klinkt van kopergouden snaren.
 En zij strekte de armen naar 't Al henen,
 En in een duizeling van liefde was het
 Of ze' hem weer werd, haar machtige hersenen
 Chaotisch woelde', en 't lijf als opgelost.
 Maar zacht ontwaakte ze uit vergankelijk sluimer,
 Nam weer bezit van zich zelf, voelde verschil
 Met hem, en in liefde, die alles ordent,
 En den Chaos en de Muziek, wachtte zij
 Op den God der Wereld, den eeuwgen Pan.
 En Pan stond stil en stijf en roerloos zacht,
 Denkende aan haar. En in zijn aandacht
 Sloop stil, onmerkbaar, bij hem in de liefde, -
 Zoals een nevel van het veld verhief de
 Lichte wolk, en dreef naar de atmosfeer
 Der blauwe nacht, - kwam stil van uit zijn hart
 De liefde en dreef op naar zijn hoofd zwart.
 Pan zag en voelde het lichten zijner liefde
 Voor de Vreemdinge, - en hij, heengaande, hief de
 Zolen en schreed stil door het duister heen,

Zooals, die donkre schoonheid zag, gaat heen.
En zijne open en klare gedachten
Zóó den hemel en de aarde inlachten:

‘Ik kan niet meer maken begin
Met iets.
Mijn zin is eindloos als het Niets.
De liefde is mijn zin, -
Heeft geen einde, geen begin.
Ik kan niet meer maken begin.’

En langzaam, zwak en teêr van liefde, liep,
Terwijl zijn hoofd raakte tot aan den hemel,
Wolken, zijn borst baadde in luchtgewemel,
Hij de berghelling af, waarop nog sliep,
Lager, al het gebloemte en het vee.
En begon eene wand'ling die hij dee
Over de bergen van het klaar Heelal.

En zoo daalde Pan langzaam naar de aarde,
Trapsgewijze, naar hare groote gaarde,
Uit het klare en kristallen kristal.

En eerst kwam hij, in het oneindig licht,
In het doorstreepte kristal waar de Goden
Zich nog schoon en schemerachtig ophouden,
Als visschen in het donkre water dicht.

Daar kwam hij aan een bosch, een groot hoog woud,
Uit hooge eiken massaal opgebouwd,
Jaren ver lang en vele jaren breed.
Dat bosch werd begrensd door den Oceaan,
En de vlakte oneindig ver vandaan.
En het moest doorkliefd worden in de lengte,
Want aan de ééne zij liep het in 'n engte,
Naar onbestijgb're bergen, in een keele.
En in die keel stonden paleize' en tempels,
Der valsche goden glanzende bordeelen,
Met valsche verlokkingen op hun drempels.
En buite' en binnen weerklonk hunne scheele
Muziek. - Aan de andre breede zijde bood
Een bodemlooze afgrond slechts den dood. -
Het was nog nacht, en geene schaduw gleeed
Daar binnen, maar hij voelde zich den weg.
Donker, van alle kanten, heg en steg.

De kruinen waren tot één net verward,
 Ondoordingbaar, en de stammen benard.
 Zwoel donkerte omhoog, en wat geglim
 Omlaag in van een beek bochtige schim. -
 Waar oude boschpaden zich henenwonden,
 Waar in de ochtend- en de avondstonde
 Een schaarsch hert nog zijn weg naar 't water vonde.
 En grauwe beken vonden langs graniet-
 Blokken hun weg. Hier en daar groeide riet. -
 Hij peinsde tusschen de stammen aan het leven
 Der schorsen, die het lange leven geven,
 En aan de donkre rottende bladen,
 Waarin warm slapen de kleine boomzaden. -
 En de nacht was een nacht van vele jaren.
 Terugschrikken, voortwandelen, vervaren.
 Pan daalde in kloven af en dook in stroomen
 En droomde als een doode diepe droomen,
 Achter rotsblokken, of ging als een blinde
 Langs weeke paden, kon den weg niet vinden. -
 Dus mijmerde Pan, en liet zijn gezicht
 Streelen door 't zwarte en grofgoede licht.
 Droog en somber was hem de aard' geworden,
 En weening kwam bij hem, toen hij gevoelde,
 Dat het hart van de Goden nu verkoelde,
 En hunne rijke mond en tong verdorde.
 Zooals nu, in den adem van deez' tijd,
 Een mensch kan gaan, en denken, tot hij schreit,
 Aan al de Pracht en Trots en Majesteit,
 Die nu vergaan voor de eeuwige Vrijheid.

En wjl hij staarde in 't grondelooze duister,
 Beangstigd, en niet wetend wat te doen,
 Ontstond er voor zijn ooge' een roode luister

Achter des woudes donker zwarte roên,
 Achter het donkere hooge heelalwoud,
 In het Heelal boven de aard opgebouwd.
 En heel de hemel werd brandende rood,
 Of iets hem met roode kleur overgoot,
 Alsof daar iemand eenen rooden mantel
 Ophief, een gloed met zoo sterk een getrantel
 Van vuur, dat hij 't Heelal van één zij doorscheen,
 Zooals het vuur tegen een donkren schoorsteen.
 En Pan staarde op eens, en als verglaasd
 Van oog, daarheen, terugtrekkend verbaasd.

En uit het rood brak open middaglicht,
 Zooals het licht uit rooden dageraad,
 En breidde zich tot eenen Oceaan
 Van licht, en op Pan's gezicht viel die Oceaan Licht,
 Als op 't Heelal dat in het lichten staat.
 En hij bleef teeder bij dien Oceaan staan. -
 Want in het hooge licht, dat was als rook,
 Zag hij van af de aard tot in den aether,
 Kronos' schoon kind verschijnen. Hoog ontlook,
 Licht in het rood, glorievol, de Alweter.
 Trotsch, ongenaakbaar steeg zijn statig hoofd
 Door den hoogen luchtnevel dien het kloofd'.
 Hij scheen niets te zien, had het oog in hemel
 Daar boven, in des nevels rood gewemel.
 Forsch schreed hij, door het Noodlot onbewogen,
 Alléén, machtig, - de helle glans der oogen
 Was even zoet en klaar als in zijn jeugd,
 Toen de komst op de aarde hem verheugd'.
 En in zijn hoogen gang, als torenforsch,
 Zag hij even terzijde, en iets norsch
 Werd zijn heerlijk gezicht toen hij Pan zag,

Die, zeer stil en kalm, als was hij de dag,
 Tegen een boom aan stond, wiens stam hij dekte.
 Zij waren twee oervijanden, Pan rekte
 Zijn leden, maar Zeus wendde met verachten
 Zijn hoofd weg en hernam zijn stil betrachten.
 Zeus is de God der machtige heerschappij,
 Der overheersching en der slavernij,
 Der meesters, tyrannen en koningen,
 Hij heeft op den Olympus woninge.
 Pan is de God van alles, - hij heeft lief
 Alles, en elk mensch is zijn hartedief.
 Eenmaal, oudtijds, had Zeus gedreven voort
 Pan diep terug en zijne macht verstoord.
 En schrijdend ging nu Zeus den hemel in,
 Zijn schoone, trotsche rug toonde zich, donker,
 En 't machtig hoofd, en het ruig haar, omblonken,
 Verlatend de aarde, voor hem zonder zin.
 En Pan stond roerlooze en dacht: 'Daar gaat hij.
 En als vroeger, maar o hoe anders, laat mij.'
 En bukkende dronk Pan uit eene beek,
 Die daar voor zijne voeten in zee streek,
 En legde zijne hand stil op een rots,
 En streek teeder langs een boomstronk het mos.
 En wachtte.
 En er verging een leegte en droefheid zonk
 Hem in het hart, en om hem niets weerklonk.
 En daar schemerde nog weder een licht,
 En daar kwam langzaam en half opgericht
 Nog een God aan: de God der Christenen.
 Pan kende hem nauwlijks hoe hij glisterde.
 Hij had een dubbel wezen. Alles dubbel-
 Zinnig, zooals het water ook wel stubbel'
 Door den wind zóó, en vlak daarbij weer zóó.
 Hij was hoog opgericht, tot in het licht

In hoogte, maar toch diep buigend, gezwicht.
 De eene helft van zijn gezicht was bloo
 Als van een knecht; de andere hardvochtig
 Als van een meester. De eene wang was vochtig
 Van tranen uit deemoed en medelij,
 Maar de andre hard in trots en hoovaardij.
 Hij had in de eene hand een geesel, maar
 De andre voerde het liefdesgebaar.
 Een helft van zijn rug was diep rood bekleet
 Met bloed, de andere met goud bedekt.
 Blijkbaar was hij half van de gouden eedlen,
 Half van de groez'ligen die werke' of beedlen.
 Achter hem kroop Christus, slepend het kruis,
 En dan kwam 'n leege schijn, klein als een muis.
 Dat was der Christenen Heilige Geest.
 En dan de Duivel, trotsch zooals een beest.
 Pan staarde ze aan en voelde een victorie,
 Omdat hij bleef en weg zonk hunne glorie.

En de zon werd uit zilver tot 'n goud peinzen,
 En de donkerheid vluchtte uit de bosschen.
 En in een zee van oranje en rosse
 Vlammen van nevelvuur, Apollo stond.
 Om zijn gebeeldhouwden godd'lijken mond
 Lag 'n klare lach, en zijne hooge losse
 Haren stonden en hingen en golfdn stil.
 En schoon hij wist dat de goden moesten deinzen,
 Was er geen deinzen in zijn oogen, maar overwinningswil.

Het blauw des hemels was zoo geheel zuiver
 Gestrekt als de stem van een zingende vrouw,
 Het spiegelvlak in 't bosch zonder gehuiver

Of schrik, hoewel in herfst, maar warm, maar blank, maar lauw.
 D' oneindigheid was open, ver als eeuw
 Boven aan 't zenith d' aether. En de sneeuw-
 Wolken, gezonken, zelf leke' eindeloos.
 Maar de bosschen als blaad'ren van een roos,
 Waartusschen hij zou dwalen, - rood en blauw.

Ha! de heerlijkheid! Met langzame schreden
 Ging de God des Lichts door de paden, zonaureoold.
 Zooals de zon boven, ging hij beneden,
 Diep in het bosch, smaragd donker, hij doold'.
 Even volkomen waren zijne leden
 Als de vlammen: de hemel en de boomen.
 Dit is het onderscheid tusschen God en Mensch,
 Dat de mensch heeft altijd gemis, en dus droomen
 Naar anders, naar meer, 'n God is vervulde wensch.

Zachte wellust ademde uit de God,
 Gaande in der zoden hooge altaren,
 Zijn oogen, hel, zwierve' in 't hoog ommewaren
 Van 't licht, dat als geur was, en geur als licht.
 Alsof iets brandde was het hooge licht
 Dat hing rondom de stamme' in breede zwermen.
 De lichte bladerkronen ijl beschermen,
 Doorzichtig naar hooger licht, het rookend licht.
 De Dichter gaat daar onder, zacht van varen.

In de wonderbare der kleuren muziek,
 Waarachter zacht was des blauws harmoniek,
 De God des Lichts was volkomen rhytmiek.
 Het trotsche blanke van zijn vleesch, zijn beenen
 Hoog bewogen, zijn borst waarover henen

Het licht gleed zonnig lachend, zijne armen
 Zonnig in zijne schouders. En de warme
 Blauwe oogen onder de effen berme
 Van zijn voorhoofd, waren rythme muziek-doorschenen.

O, in een zilveren wazend gemijmer
 Ging door het gouden licht die groote Rijmer,
 Zoals de wind over de blauwe zee.
 Hij keek naar den wand van 't bosch. Er was Niemand.
 En hij keek stil naar de Heemlen. Er was Niemand.
 Er was alleen zijn eigen teeder Gezicht.
 Er waren alleen de Aarde en Hij: die Twee.
 Onschuldig en rein, als twee blanke duiven,
 De brandende Natuur en Hij, de God, beide eenzaam in gouden huive. -

Op den donkeren vloer van den marmeren nacht,
 Waar de zwarte vloed van den storm opschimde
 Tot witte kammen hoog in de blauwe lucht,
 De Licht-God zat. - De orkaan verkruimde
 Rondom hem het woud. Als verloren hoop
 Vloog het ratelend loof langs de hellende sloop
 Om hem heen omhoog. Maar zeer stil had
 Hij het been en de knie en zijn gedacht. -
 Zij romp en leden waren wit. Zijn geest verruimde.

En 't werd koel en blank. Hel azuur.
 Het heelal werd als een diepblauwe zee.
 O de nacht werd zooals een gouden vuur!
 Maar de God des witten lichts noch oop'ner dee
 Noch dichter zijn oogen. Met vast getuur
 Keek hij niet ver van zich ter aard. De duur

Zijns levens, een oneindigheid van bloemen,
Was vóór hem. Oneindig, met niet te noemen
Liefd' en passie, dacht hij 't na, dit uur.

Maar plotsling trilde hij, want 't voer in hem
Zooals de bliksem vaart in 'n eenzaam schip,
Het schuddende, trillend van top tot takel,
Uit de rust beefd' zijn trotsche groote lip,
Van onder uit hem op kwam 't grootsch orakel,
En zacht sprak in hem zijn Pythische stem.
Plotseling was 't of hij in zijnen tempel
Nog ééns, te Delphi zat, en op den drempel
De menschen hoorde, wachtend zijn profetenstem.

En hij riep uit in 't blauw, als een trompet
Van goud, in het Heelal weerschalde het:
'Menschen, Gij, Gij, Menschen! Als gij maar één zijt,
Als gij u zelf maar maakt tot eene Eenheid,
Als gij maar de Natuur maakt uw bezit
Gezamenlijk, als maar niet langer dit
Heelal uw twist is, maar uw bron, het wit
Van Uw werk als Broeders, dan wordt het Licht
Der Aarde, het eenige, Uw Geesteslicht. -
De ééne Menschheid wordt de God van 't Licht.' -

Zoo sprak de God des Lichts. En toen na een langen wijden
Blik, wierp hij zich òp, naar 't gouden Wijde,
En begon zacht te vliegen. Als een arend.
Met uitgestrekte armen, verre starend
Voor zich uit, - de zachte lucht langs hem glede. -
Hij werd fijn in het blauw. Zooals een zwaan. -
Hij werd een donkre even-beving aan

Den Horizon. - Hij werd zijn eigen lied
Dat van zijn zang nu nog weertrilt, - meer niet.

En de donkere oogen van Athene,
De godin van de wetenschap der machtigen,
Heerschend over de onwetende onmacht'gen,
Klaar, ernstig en van verdriet vol verdwenen.

Toen trad hij langzaam uit het statig woud
Op de duistere vlakke, het kristal
Zich strekkend door het oneindig Heelal,
Zooals een vlakke in de oneindigheid,
In des heelals lichtende zaligheid.
En stond stil, en stilstaande klaar beschouwd'
Het wondere en klare zacht luchtmeer.
En in hem drong dat wonderlijk en teer
Voelen, dat Pan en alle kind'ren Pan's
Voelen, wanneer ze zien den grooten glans
Van een vlakke, die voortstrekt naar den hemel,
Of van de zee het oneindig gewemel.
Dan ontstaat er tot in de diepste ziel
Een gevoel of 't oneindig in ons viel,
Dan dringt door in ons', Pan's kinderen, lijf
Een gevoel of het niet zich zelve blijv',
Klein en beperkt, maar of 't oneindig dringt
In ons klein lichaam dat daardoor wegzinkt.
's Avonds kan het zoo schijnen, als de lucht
Plotseling wordt van een hel blauw bevrucht.
Of als de wind die uit de wolken zucht
Deze wegvaagt! Of 's morgens als 't gerucht
Der vooglen nog niet aan is, kan 't zoo schijnen,
Alsof 't onmeetlijk Al binnen de reine
Ziel komt van een ontwaakte, die is Pan's kind.
De liefde voor het Al, die is 't die vindt
Uit 't Al in de ziel, uit de ziel tot 't Al,
Zijn weg in dezen zaligen wereldhal.
Dat voelde Pan toen, en meer dan een onzer,
Toen hij uit 't bosch en in het stille donzen

Wezen der vlakke trad, die bleek, schimmig,
 Afstak tegen het woud, zooforsch grimmig.
 En dansende vloog hij aan op de vlakke,
 En dansende weerkaatste zijn voet, brak te
 Gruizen den groven en gruiuzigen kluit,
 En vloog hoog in de donkre luchten uit.
 Zijn donkre haarbos schudde in de wolken,
 Van het oneindig hooge hemelheelal,
 Zijn voeten dansten in de diepe kolken
 Van het eindlooze uitgestrekt kristal.
 Toen keerde hij, en met een breeden zwaai
 Danste hij langs den boschkant, het gezwaai
 Van zijn groot lichaam beefde diep het woud.
 Langs de boomen vloog hij waar het benauwd
 Was van de schaduw van den donk'ren nacht.
 Hij zelf was tot zulk eene vreugd gebracht,
 Als wie lang beklemd was. Zijn sprongenrij
 Ging boven de boomen op, tuim'lend en blij.
 En eindelijk stoof hij onstuimig in het rond,
 Zooals een paard dat in het circus rond
 Draaft, toen maakte hij cirkels kleiner, toen
 Heel klein, zooals spelende kindren doen,
 En eindigde met ééne hoogen sprong,
 Bijna loodrecht, - de aarde hem weder vong.

En over die vlakke ging hij, tot daar waar
 Zij plotsling afbrak als in zee de baar
 Van een getijgolf, èn daald' in een grond.
 Zooals een heerlijke en lichte baar,
 Een golf in der oneind'gheid donkerklaar.
 En Pan stond stil voor hij zich daarin zond. -
 Want uit de donkerte beneden welde
 Muziek die diep ontroerde en ontstelde. -

In den herfst ziet men wel dit schoon gezicht,
 In 't gele boschlicht, het zonnesterflicht:
 De ronde kruinen der gele kastanjes,
 De berken met hun fijne brosse franjes,
 De roode beuken met hun koepelkerken
 Maken langs 't mos een onafzienbre laan.
 Aan de andre zijde van de grijze perken
 Ligt van de boschvliet donkerblauwe baan. -
 Eenzaam is 't zonnig mos, geen hert verschijnt,
 Maar 't is alsof er een verdween, verdwijnt,
 Naast een stam van de rij steengrijze stammen,
 Wier loof, als één vuurbank, geelrood opvlamme. -
 De blauwe hemel ver beneden is
 Als goud vlamme, maar zonder gesis,
 Alsof een goudsmid daar beneden werkte,
 In Italië, dáár, met zijn gekerkte, -
 Aan een goud schild, waaraan hij den rand werkt,
 Dat hij met gouden bladervlammen merkt.
 De diep geliefde hemel onder is
 Ver beneden groot vlamme aan zijn nis,
 Alsof daar ware iets van hooge liefde,
 Schooner dan ergens, of daar de geliefde
 Zelf zijn moest, zij zelf, want zoo blauw en goud
 Kon 't anders niet schijnen achter boven het woud.
 Zooals dat bosch is in den lachenden
 Herfst, met de wildste kleuren prachende, -
 De jonge boschgod neemt een schitterend bad, -
 Alles wat leefde in de lente en vloot
 Door de bosschen, het wacht nu stil den dood
 En is statig prachtig het leven zat.
 De ronde kruinen der gele kastanjes,
 De hooge abeelen met hun fijne franjes
 Die in de lente juichen en 's zomer's droomen,
 De goudene volmaakte eikeboomen,

En heel ver weg de laan en langs 't leeg perk
 De bruine beuken, waarvan elk een kerk
 Gelijkt: De jonge boschgod neemt 'r een schittrend bad
 In den laten namiddag's zonneshat, -
 In dat blank zilvren en als najaarsschuim
 Van 't licht op open plek tusschen 't boschpuin, -
 Luchtig in 't licht, - en stort zich plotsling in
 Den donkren vliet en zwemt er tot zijn kin.
 Want hij wil genieten nog eenmaal van 't
 Lichte goudheerlijk beeld van 't zomerland.
 Klievende ziet hij 't donker watergetoover,
 Den blauwen hemel drijvend achterover, -
 Zijn blauw oog staart naar gouden blauwe tente, -
 Hij is gelukkig, - het is herfst .... maar lente.
 Maar dan komt de nacht met zijn donker zwerk
 En bedekt het heerlijke kleurenwerk
 Met duisternis. Niets is er van de kleuren
 Meer over dan haar zware gouden geuren. -
 Die nacht met de verborgen gouden kleuren,
 Die herfstnacht met bedwelmend zwarte geuren,
 Op die leek de muziek, die als een wonder,
 Opsteeg tot Pan uit donkren afgrond onder. -
 Hij stond daar onder de goudene sterren
 Als een die luistert onder regen, verre.
 Onder een koepel waar een gouden regen,
 Stil, uit gouden sterren komt neergezegen.

En luisterend hoorde hij gouden stemmen,
 En herkende ze. 't Waren de boschbremmen
 Van gouden klank, zooals alleen de Faunen
 Uit hun donkere keelen uitbazuinen, -
 En 't was het helle blanke jonge zilver,
 Zooals alleen, het lijkt het zoet geschilver

Der golven over elkaar in de ucht,
Of van de abeele' en berken in de lucht, -
De Nymfen maken om de eeuwig jonge gaarde
Der oude zee-weerklinkende grijze aarde.
De wezens die door 't Heelals wondre gunst
Kennen de Muziek, Rhythme, kennen de Kunst.
En evenals in 't herfstbosch is gejuich
Van alles wat nog van leven getuig',
Onder de doodsklanken der volle nacht,
Zoo was het dat uit 't dal der halve goden
Een diepe lach des levens diep oplacht',
Onder den klank als van een klank om dooden.
En Pan fluisterde:
'Niet kunnen de halfgoden het leven houden,
Nu van hen trokken hun vaders, de goden.
Nu gaan de halfgoden alle ter dood. -
Hun dood is 't fijnst vergif, waaraan zij bloot
Staan, die de ziel eens echten gods ontvingen:
De gedachten der nieuwe meesters dringen
Overal door, als onzichtbaar venijn,
In de aarden, door de ooren, in den schijn
Der oogen, en dooden de allerbesten,
Dan mindre, eind'lijk allen. Zal nu resten
Van 't goddelijk geslacht eindelijk alleen ik?'
Hij stond op den rand, wachtte. Goddelijk
Stond zijn groote gestalt boven den afgrond,
Waarin hij zich toen als een havik afzond.
Hij landde als een vogel doet, veerend
Op zijne voeten, en ging zacht een end
Door diepen grond, - hij ging zooals een dichter gaat,
Het brooze lijf bespeeld door 't Al, die slaat
Nergens acht op, maar het heelal weeft door
Zijn veez'len hoorbaar maar onzichtbaar koor. -
Zoo ging Pan. En daar waren aan het sterven,

Als schoone vazen die vallen in scherven,
 Zooals visschen die de vischvrouwen kerven,
 Liggende op de banken in de hal, -
 De donkre bloedstroom, d'ingewanden verven
 De banken, den grond en den steenen wal,
 Alles is donker om der visschen dood, -
 Zoo stierven daar de Faunen schoon en groot,
 Vluchtten de Nimfen in der aarde schoot.

Maar onzichtbaar. Want der halfgoden schaamte
 Belet hen, der wereld de donkre blaam te
 Toonen van den diep misvormenden dood.
 Zij vluchtten daarom afzijds in het snood
 Donker der stammen, duistere afgronden
 Waarin ze hun spitse lichamen zonden.

Maar juichende. Want alle Faune' en Nimfen
 Hebben een stem als water. O de lympe,
 Waaruit ze zijn, is waarlijk niets dan stem.
 En in de klauwen des doods, in zijn klem,
 Als ijsvogels, roodborsten, vinke' en gaaien
 Gevangen, deden ze de lucht nog laaien
 Van hun gezang, kleurrijk, purper en gouden.
 Onder den sterrennacht in blauwe wouden
 Schemerde de lucht van de klanke' er van.
 De onzichtbre zangers hoorde donkre Pan:

'De zware gangen van de Nimf die sterft,
 Gaan door het blauw gevallen najaarsblad.
 Nog eenmaal waggelt zij door 't breede erf
 Der bosschen, dat haar teedre dansen had.

En zij ziet voor 't zwaar oog het lichte dansen -
 Hoe heerlijk, hoe licht, - zwaarlokkig, vochtglanzend, -
 Van vroeger, en zij buigt donker naar 't water af,
 En zoekt er, dansen droomende, haar graf.'

En toen nog dit door één geliefden zoon,
 Dien hij daar had, den allerliefsten Faun,
 Donkerlokkig, vlugvoetig, looper gezwind,
 Betoveraar der Nimfen, roodbruin kind:

'Tusschen de gele bladen
 Trilt de gouden fluit
 Met weemoed.
 De zon luikt. Door de baden
 Van nevel ruischt windgeluid,
 Zooals de zee doet.
 En de zanger voelt zijn daden
 Van zilver geëindigd. Tot besluit
 Speelt hij het bosch een beegroet.
 En dansende springt hij waden
 Naar den dood, in het licht uit,
 Die hem geen wee doet.'

En eindelijk dit, en 't was alsof zij allen
 Voor 't laatst samen nog eens 't woud deden schallen:

'De lente vliegt om 't woud, maar eeuwige
 Is de Natuur, is Pan.
 De zomerstroome blauwt, maar eeuwige
 Is de Natuur, is Pan.'

De winteraarde rouwt, maar eeuwige
 Is de Natuur, is Pan.
 Wij voelen den mensch, den nieuwen meester
 Komen en onze geesten
 Verdwijnen, zooals daar, hoog, verre,
 De lichten der goden, koud geworden sterren,
 Wegsmelten van geflonker,
 Witsneeuwige,
 Tot donker.
 Maar eeuwige
 Is de Natuur,
 Is Pan.'

Zij stierven weg als sterren in 't heelal,
 Als schaduwen hun lichaam, hun geschal. -
 En Pan bleef eenzaam in 't donker alleen.
 Er was van goden en hun kindren niet meer een. -
 En hij voelde en was zoo gansch eenzaam,
 Dat hij aan zich murmelde eigen naam:

'Pan, eenzame God van Muziek!
 Word niet van eenzaamheid ziek,
 Maar leid mij verder, wijder,
 Naar gindsche trotsche sterren.
 Naar de menschen, daar ginds, verre!
 Gij zijt nu de eigen herder.' -

De Goden heen. Het Heelal was alleen
Als in dien oertijd, toen geen heerschappij bestond.
Allen Pan doolde, als toen, door 't eenzame Heelal rond.
Pan is de God der beweging, die is één
Met Liefde en Muziek, en hij is eeuwig.
Zoo was hij dus alleen als is het sneeuwig
Veld in de bergen. - En de aard, bebloemd,
Lag open voor het groote volk dat komt.

En Pan hoorde toen de oneindige Menschen
In 't oneindig Heelal, en zonder grenzen,
Hoog in het donkerblauw eeuwig Heelal,
In zijn oneindig lichtende kristal.

En hij daald' neder naar de donkre menschen
Uit het Heelal, uit de oneindige grenzen
Van het Licht, der Muziek, en uit de Vrijheid
Der Natuur, het oneindige Heelal,
Het eeuwig bloeiende Natuurkristal,
En hare eeuwig lachende Blijheid.
Henen naar de donkre machtige menschen
Op de aarde, wijd, verre, zonder grenzen.
En hij daald' nader bij der donkere menschen
Eigen wereld, hunner Maatschappij grenzen.
Nader der Maatschappij sombere ringen,
Nader haar donkere oneindige kringen.
Maar daald' nog niet hunner Aarde sfeer binnen.

En hij hoorde hun kolossale smarten, -
 De Smarten der Heerschers door Tirannie,
 De Smarten der Slaven door Slavernij,
 De Smarten van Allen door Slavernij,
 Der Meesters, Arbeiders en Vrouwen smarten,
 Diep in hun donkre en smartvolle harten.
 En hij zag en hoord' hun donkeren strijd,
 Naar het licht op, naar volkomen Vrijheid.

Eindelijk was de dag gekomen van
 De Vrijheid. De donkere oude eeuwen,
 Die nu nog uit den diepen afgrond schreeuwen
 Der eeuwigheid, waarin ze zonken, aan
 Het onrecht denkende, dat hun het bloed
 Ontroofde en hen grijs maakte en het zoet
 Jeugdleven bedierf, - en dat schittrend oog
 Dat nu is van den tijd, onze eeuw, zoo hoog
 En open brandend als een lichte toorts
 Ten hemel, onze eeuw, die wel een koorts
 Heeft van pijn, maar die zoo gelukkig is
 Als een moeder na haar ontvangenis, -
 Zij allen juichten, want de groote drommen
 Der bevrijders der menschheid waren gekomen.
 De eerste lichtdag was dáár van den strijd.
 Zooals de wolken in de lente komen,
 Gelijkend door den wind gestrooide bloemen,
 Windbloemen, bladerbloemen, uit de zee
 Geraapt, van 't schuim, zoo van de golven mee-
 Genomen, en gestrooid, oneindig rijk,
 Over der aarde diep verlangend rijk,
 Die als een bruid steekt beide armen open
 Naar den wind, die komt met wolken geloopt
 Uit zee over haar heen. Zoo d'arbeiders, -

Die eindelijk, uit donkren nacht, jeugdversch,
 Naar de overwinning gingen. - Zooals de
 Wolken des zomers over de effene
 Guldene lucht heendrijven in de Alpen,
 Wit en blauw; met een nauw bemerkbaar zwalpen
 Van hunne massa's, vast en stevig zeker,
 Stevenen ze van 't Noorden naar het Zuid.
 Omhoog zweeft elke volle dampenbeker,
 Vol wit verlangen, trotsch gaande wolkbruid.
 Roerloos ligt de sneeuw in de donkre bekers
 Der Alpen en heel ver weg wijkt het ijs
 Over de rotse', het gletscherparadijs.
 In donkere schauw verliezen zich de zwarte
 Kammen in wolken, die hen strijke' als smarten
 Doen vreugde. En zacht kussen zoete ronde
 Wolkengezichten kammen, als de wonden
 Van 't hart vreugde geneest, die komt plotsling.
 En dit daar overal, zoover de ring
 Van het gezicht maar reikt. Een trotsche rijkheid
 Vult de hooge Alpen met gouden gelijkheid.
 De gouden zon lacht tusschen de wolken
 Op de smeltende vlakten en ijskolken, -
 Zooals die zijn, ware' eindelijk gekomen
 Over de aarde de arbeidersdrommen. -

En Pan steeg neder in het aardedonker. -
 Zooals om de aarde henen is het donker
 Der zonsverduistering, de schaduwkegel
 Der maan, neerhangend als een grauwe pegel, -
 De heele aarde is rondom in één nacht. -
 Zoo hangt rondom de aarde, als de nacht,
 Van d'arbeiders het leven der gedachten. -
 Daarin trad hij met zijn voeten zeer zachte.

En hij hoorde alles wat daar gaande was,
 Pan hoort beweging zelfs in donker glas.
 En hij hoorde de massale, geduchte,
 Om de gansche aarde dampende geruchten,
 Want d'arbeiders zijn samen in de luchten
 Muziek, hun zielen en hunne lichamen. -
 Hun diepste muziek, zonder enkle namen,
 Zoo donker en algemeen, vernam Pan,
 Die 't algemeene, als 't fijnste, hooren kan.
 En hij zag hen zelf slechts als donkre schimmen,
 Zooals de wolken die ver aan de kimmen
 Des avonds gaan, wanneer het zonlicht zinkt.
 Zij zijn vergaande zwart, het zonlicht blinkt
 Eeuwig. Zoo hoorde hij hunne muziek
 Hèl, en zag het ov'ral glijdend gewiek
 Hunner lichamen flauw om de aard, zooals
 In muziek zich omzet voor God Pan all's.

Zooals diep in 't heelal de sterren zijn
 Aan alle kanten om de aard, vèr, rein,
 Zoo hoorde hij om de aarde één muziek,
 Dansende, fonkelende, wonderlijk,
 Als zilverglad, schittrend, gouddradig fijn
 Diamantdauw rondom een donkre denne.
 En hij had geen moeite ze te herkennen:
 Het was de gouden muziek der werktuigen,
 Die om de aarde, als paarden in tuigen,
 In stallen stonden, en werkten, en hun bellen
 Door den nacht henen goudklank deden schellen,
 En zilverklank, en diamant. Daar klonk
 Rondom de aarde hunne abundantie,
 Alsof een gouden jonkvrouw zong en zong,
 In preciese en dansende elegantie.

En Pan juichte in zich om den diepen rijkdom,
 Waarin der aarde donkerblauwe rijk zwom.
 En hij hoorde dit andere gezang,
 Dat als een gloed om de aarde heendrong,
 Als blauwe gloed om een brandenden kool,
 Als krokus in haar donkerblauwen stoel:

‘Nu is 't de tijd om, zooals ééne natie,
 Alle arbeiders, in organisatie,
 Op te staan, en voor goed het kapitaal
 Te vernietigen uit der wereld zaal.’

En Pan voelde in zich een diep verrukken
 Van blijdschap, want hij voelde hun geluk en
 Blijdschap, dat nu kwam eindelijk de strijd
 Voor de eeuwige menschenzaligheid.
 Zooals de ochtend tot de aarde komt,
 Zooals van 't vrijheidsoproer de trom tromt,
 Zooals van de vloot komt het eerste schip,
 Zoo beefde dit stil liedje van zijn lip:

‘Ver in den nacht
 Hoor ik een dans,
 Het is der Arbeiders dans.
 Ver in den nacht
 Hoor ik muziek.
 Het is der Schoonheid Muziek.’

En een andre muziek, een juichende,
 Als van een bruijom, diep getuigende
 Van zijne liefde, hoorde hij in de donkerte.
 ‘Geen Goden meer maar menschen’, fonkelde

Rondom de aarde op als gouden vlam,
 Als in den nacht St. Elmus' vuur, dat klam
 Om den top van de mast slaat: 'Op de aarde
 De menschen goden in haar gouden gaarde,
 En niets dan menschen en heelal. In vuur
 Vuren van 't ééne onuitbluschbaar Vuur.'
 En Pan stond stil zooals een donkre heester,
 Die staat in des zomer's den zonne-oven,
 En als een bliksem sloeg hem dat: 'Geen meester
 En geen God', en hij stond bliksemgetroffen.
 Want dat wat d'arbeiders daar gouden dachten,
 Was zijn eigen en diepste kerngedachte:
 Menschen en Heelal één, en in dat rijk
 Niemand meer Heer of God, allen gelijk.
 En Pan voelde eene onmeetlijke liefde,
 Als een garf die zich uit zijn hart verhief, de
 Wereld doorgloeien, en zei zacht 'Geliefden' ....
 En:

'Dans, o zachte edele geest!
 Sluit de arbeiders in
 Een cirkel van muziek!'

En nog een muziek hoorde hij, als een bloem,
 Die, witblinkende, witsappig doorglom
 Den nacht. Hij hoorde ééne blanke stem
 Worden de donkere massale stem,
 Alsof de aard werd een camelia,
 Massaal wit, sneeuw wit, zonder wederga:
 'Wanneer morgen de strijd zal zijn gewonnen,
 En aan de menschen samen, als één bronne
 De aard behoort, dan zal voor het heelal
 Zijn eeuwge liefde in ons altemaal.
 Want dan zal er eindelijk, voor 't eerste, zijn

Zulk een verhouding als van kindekijn
 Tot Moeder, - van de Menschen tot Natuur.
 Want dat er tusschen mensch en mensch een scheur
 Loopt, dat maakt dat nimmer 't Heelal
 Is waarlijk onze lieve eigen Hal.
 Oorlog en Heerschappij maken een breuk
 Tusschen de aard' en den mensch, die ontluik'
 Er op. Hij kan nimmer de aarde voelen
 Als eigendom, als eenheid met hem, koele
 Vervreemding en haat moet in hem wel zijn
 Tegen de geefster van zooveel venijn,
 Zoolang er scheiding is tusschen de menschen,
 Zoolang er tusschen hen bestaan nog grenzen.
 Maar wàt kan de bloesem van den boom vervreemden,
 Als èn aan bloesem èn aan boom de beemde
 Der oneindige wereld, die zelf bloeit,
 Alles geeft dat hij en zij volop groeit?
 Dan wordt de wereld ééne bloesemboom
 Om elk mensch heen, die leeft in bloesemzoom,
 Zooals het gele in de witte lelie,
 Of een kaarsvlam in eigen gouden peluw.
 De Mensch tot de Wereld! In diepe liefde
 Zal hij haar zien, als geliefde geliefde.'
 En Pan murmelde zacht weer: 'o Geliefden!
 Eindelijk, eindelijk voor het Al de liefde.'

En in die liedren duizelde God Pan,
 Die dat nieuwe nog niet verdragen kon.
 En hij duizelde weg uit 't duister heen,
 En ging door het donker wanklend terug,
 Naar waar hij wist, dat, goud zooals barnsteen,
 Het gouden Wezen zat, als een sterbeeld
 Dat in azuur en goud is uitgebeeld.

Pan trad door 't hemelhoog wereldheelal
Heen in der aarde donker lage vall'.

Zoals een jongman wien het eensklaps lichter
Wordt, en hij voelt in zijn hart: hij is dichter.

Zoals een man, die, reeds ver in zijn leven,
De liefde vindt voor 't Al en de verheven
Liefde voor de Menschheid met 't Heelal één.
Hij gaat gelukzalig door 't Heelal heen,
Hij heeft in zich de onsterflijke liefde.

Als een Man wien het plotseling wordt klaar,
Dat hij liefheeft, en dat hij liefheeft wonderbaar.

Zoo trad Pan door het oneindig Heelal,
Uit het heerlijke klaardoorlicht Heelal,
Het sterrendoorzaaid hemelsch schoon Kristal,
Dat als een tuin is, eene wondre gaarde,
Boven, om, de in haar bloeiende aarde,
Dat vol is van de heerlijkste rijke
Sterren, kristallen en gouden, stralenrijke,
Maar daartusschen vervuld is van kristal,
Het eindeloos doorzichtig klaar Heelal, -
Op de aarde, haar heelalomgeven zaal.

En door het duister ging hij zoo naar huis. -
Want bij haar, de Muziek, daar was zijn thuis.

Als een man, komend van een groot zwaar feest,
Waar ook zijn gouden liefste is geweest.
Hij ziet haar in zijn hoofd, de lichte goud'
Gestalte, die zoo fijn en licht zich bouwt,
En die het gansche Heelal voor hem vult
Met haar teedere en lichte onschuld, -
Haar teeder licht, - tot diepe wereldvolt'.
Hij is heldonker in zijn hoofd, zijn geest
Is als een bloembed donkre krokussen.
Waar hare woorden en ontloken kussen
Over vliegen als zonlicht. Diep bekoord
Gaat hij van 't opgaand zonlicht en haar woord.
En hij weet dat hij haar van middag zien
Zal. Nieuw goud blinkt. God Pan geleet op dien.

En terwijl ver in 't grauwe sterren bleekten,
Als een lichte jonkvrouw naar huis geleet te
Gaan Pan, die 's nachts weerkeert van 't lichte bal,
Waar zij de liefde voor 't eerst zag. Broos zal
Zij huiswaarts gaan, haar lichaam is voor 't eerst
Gebroken door dat zoete allerteerst
Eerste. Zij weet niet meer wat ginder is,
Elk ding is blijdschap en toch hindernis.
Zij gaat zoo bleek als waar' zij een skelet,
Zij weet niet waar zij hare voeten zet,
De wereld is een donkre lichte poel,
En zij een licht, - zoo was van Pan 't gevoel. -
Gruuw werd de nacht rondom zijn hooge hoofde,

Dat de eerste adem van den morge' omloofde,
 De sterren trokken weg als smarten doen,
 Als de geliefde geeft den eersten zoen.
 Hij trad op de aard', van af den hemel wadend,
 En zich de voeten in de aarde badend.
 En zachtjes aan begonnen te ontrollen
 De groene weilanden hun donkre, volle,
 Groene kleuren en lichtbruine tinten.
 En er verschenen daardoor witte linten
 Van water, en het eerste licht verrees.

Zooals 's morgens in het bleekgrauwe bed
 De donkre minnaar oprijst en zich zet
 Naast de geliefde die naast hem neerligt;
 Hij ziet in haar donkere bleek gezicht,
 Hoe vol zij is van liefde's vollen groei,
 Hoe heerlijk, vol, rustig, gezond, - iets moei, -
 Zoo toonde zich het eerst licht aan de kimmen,
 Opstijgend in de lichte breede flimmen
 Door 't grauw.

En zacht begon een kleurtje uit te schijnen
 Van rood, en iets van geel omhoog te kwijnen.

Zooals wanneer ik, o geliefde, u,
 Voor wie ik dit lied schrijf diep in schaduw,
 Nader, - ik dan een onmeetlijk gevoel
 Rondom mijn hart en in mijn wezen voel, -
 Onmeetlijk groot, - het maakt het heelal klaar, -
 Onmeetlijk klein, het schuilt in iedre aâr, -

Zoo Pan. Hij was bevrijd van donkren nacht
En naderde het hart van dag die daagd'.

Maar zooals wanneer ik mij naar u stort,
Geliefde, wanneer gij roept: Kom, - dan wordt
Gij alles, ik niets, ik ben slechts de pijl,
Gij 't doel, gij haven en ik maar het zeil; -
O gij zijt alles, alles wat ik denk,
En gij alleen, gij, gij, geliefde, ben 'k, -
Zoo kwam hem 't licht, het heerlijk dageslicht.

Daar spreidde zich het gele bleeke licht,
Daar ontlook boven het blauw rozig licht,
Daar werd de hemel boven gouden groen,
Daar spreidde zich het gele saffraan licht,
Daar kwam op het millioenen rozig licht,
Daar overheerschte het algouden licht,
Daar was iets vuur, iets goud: de gouden zon.

En daar blonk, schitterende voor de zee,
Op de bloeiende en goudene aarde,
In hare bloemkleurige gouden gaarde,
Het gouden meisje als er zijn geen twee.

Stralend, en vullend tot waar hemel blauwt,
Van af de zee, het Heelal met haar goud.

Zij was de schoone schitterende Geest,
Die oprijst in 't Heelals oneindige leest.

Goud en als muziek, als de muziek kon
Een vorm aannemen, en de goudste zon
Van muziek verscheen, en tot vormen stolde,
Was zij, die daar in 't morgenlicht hoog stoelde.
Meer dan de zon, meer dan het land en zee
Was hare stille gouden blijde vree.
Zij zong niet, danste niet, maar hare schijn
Was muziek. Eens zal op de aarde zijn
Zij overal. Nu zat zij daar alleen
Nog maar, en Pan alleen zag naar haar heen.

En hij begon rondom haar heen te dansen,
Door de dalen heen, de bergen heen, het glanzen
Van het zonlicht was hij over d'Oceaan,
Wanneer het 't lichten door dalen te gaan
Lust van de golven, tusschen sneeuw en schuim.
Spelende loopt het daar in 't luchtig ruim,
En snelt telkens tusschen het zilver op
Van 'n dal, en verdwijnt ver achter een kop.
Zijn glanzen schijnt van af het zeegewemel
Als gouden vlam tot in den blauwen hemel.
Zoo Pan. Nu eens was hij achter een heuvel,
Hij maakte groote heerlijke danspassen,
En verscheen dan weer op kammen en passen,
En fluisterde tot 't meisje zoet gekeuvel
Van liedjes die hij dacht, die hij bedacht
Voor haar. Zoo fluisterde hij lokkend zacht:

'Ik ben vol van klein lied,
Zooals een kleine bron,
Die, wat in 't bosch geschiedt,
Opvangt in de zon.'

'Van nacht waren er sterren
En nachtliefdegloed,
Nu tintelt verre
Horizon zoo zoet.'

'Blauwe lucht daalt, -
Geen gerucht straalt
De effen zon, -
Goud maalt de horizon.'

'Horizon
Is uw naam, -
Gij hebt geen blaam,
Evenals de zon.'

'In de zon
Die het zeemeer spiegelt,
In de bron
Die het maanlicht wiegelt,
Als het daagt
En in den nacht,
Zie ik u,
U, u.'

‘Zie hoe zij daar
Het teedre lichaam houdt,
Zie hoe zij haar
Schoonheid stil beschouwt.’

‘Gistren liep ik zóó:
Zalig mijn gemoed.
Er was één nevel,
Maar geen twijfel,
Oneindig licht
Doordrong de wereld en dit wicht, -
’t Is die vrouw
En de liefde tot de menscheid die dit doet.’

‘Bij het openwaaien
’s Avonds van den avondwind
Komt het zachte suizend laaien
Van de liefde voor u, mijn kind.’

‘k Werp telkens een gemma voor u heen,
Van stralende woordjes een klompje, een beetje, -
Het is telkens een edelsteen
Voor uw kleedje.’

‘Ik stond aan uw schoot,
Met mijn hoofd dichtbij uw boezem,
En uwe knie omsloot
Uw zachtheid, volle bloesem.’

‘Gij weet niet wat mij is
De adem van uw mond,
Het is of in de duisternis
De morgen zijn weg vond.’

‘Bij het denken aan de liefde
Heb ik liefde lief,
En 't is de liefde tot u, geliefde,
Die mij tot die liefde hief.’

Maar 't gouden Meisje schudde met haar hoofd
Van Neen. Alsof ze hem nog niet geheel geloofd'.
Maar zij verhief zich. Als een gouden vlam.
En wandelde door 't zand van af den kam
Naar Pan, waar hij toen stond op 't gouden strand,
Vlak voor de zee, den witten waterrand.
Met 't zwarte hoofd tot in de blauwe wolken
En met zijn voeten in de witte schuimewolken,
En met zijn donker lichaam hoog op in de lucht.
En zij stond voor hem als de gouden Lente,
Stroomen van bloemen die langs 't lichaam zendt en
Met hare oogen is als gouden Lente-ucht.
En zij keek hem diep, diep, diep in de oogen,
En gaf hem hare stille gouden hand,
En schudde zachtkens met het hoofd van neen,
En danste toen, - hare voeten bewogen, -
Langs 't strand, vóór hem, ter zijde met hem, heen.

De donkre Pan en 't gouden Wezen kwamen
Te dansen,
En zongen eerst afzonderlijk, ieder, en toen te samen:

‘Donkerblauw schitteren uit de afgrond de kleuren van het Verleden
 Als donkerblauw krokusdal,
 En zijne tinnen schal
 Klinkt in het liefdeslicht door van het bliksemend heden.

En de donkere Pan die die donkre Muziek en Alliefde heb,
 Dans heerlijk de donkere eb
 Van het gouden Verleden,
 En heb in mijn armen de Geest der Muziek der Toekomst haar leden.

Diep doordringende kijken haar gouden dagdageraadsoogen,
 Terwijl ik haar rondvoerend dans,
 Mij aan, uit de gulden diepten van die dageraadsbronnenbogen
 Stroomt in mij vullende wellende glans.

En ik kan, zwaar gaande, nauwlijks en niets dan dansen,
 Haar brandende gouden gezicht,
 De liefde op haar in fijn weerlichtend gouden glansen
 Zijn niets dan blijde danselicht.’

‘Goudene schitteren van omhoog, daar ver, eindlooze geestesdreven,
 Als onafzienbare narcissenvelden,
 Der menschen toekomstgeesten, die wachtende bleven,
 Terwijl ik naar den donkren Pan toesnelde.

Goudene stort ik mij zoals een pijl
 Aan uw hart, Pan, uw donker heerlijk hart,

Gij hebt uw bloesem en uw bloed mij veil,
En mijn goud is vervulling van uw zwart.

Gij hebt altijd begeerd onz' gouden eenheid.
Niets was er in uw machtige algemeenheid
Zoo sterk als deze drang en donker vuur,
O dans met mij, God van de donkere Natuur.
Ik geef mij u, maar nog slechts om te dansen.
O Pan, zoek nog verder, ga in de glanzen
Der menschen nog verder, o groote God
Van onbewuste Muziek, Liefde en Lot,
Zoek nog verder, ga van mij weer alleen
En zoek bewustheid, dan worden wij gansch en waarlijk en diep een.

Onbewuste Muziek, dans met mij,
Gij hebt het ongerepte klare vrij
Voelen. O zoek het klare gouden weten.
Dan zullen wij eenmaal te samen heeten
Oneind'ge Voelens- en Wetensrhythmiek,
Oneindige Geest- en Natuurmuziek.'

Zoo zongen der Nieuwe Menschheid gouden vrije Geest,
En het Heelal, donkre kristallen leest. -

En Pan ging weg, de donkere wereld der menschen in, -
En zij staarde hem na, gouden en vroolijk van zin.

II

Na schitterende jaren overschoonen strijd
Vond Pan Liefde, en hare hooge rust.
De Schoonheid had hem diep in slaap gekust,
En hij lag sluimrend, van al pijn bevrijd,
Dicht bij de zee onder den blauwen hemel,
Met een der hooge duinen tot hoofdschemel. -
Pan was van roos weder geworden knop.

Het werd morgen en zeer licht werd de knop
Der deur, maar even stil als Pan of ik.
Zacht woei het gouden rustig oogenblik.
Zacht speelde het geruisch der zee rondom
Zijn verre flauw bonzende keteltrom.
Op schoten de bloemen zonlicht, geel en blauw,
En ik ontwaakte of ik sterven zou,
Want in het hemelhooge blauwe licht
Stond de Arbeid, mij wenkend, opgericht.
Een oogwenk was 't om mij niets dan hel blauw,
En ik keerde mijn hoofd in 't bed, diep flauw,
En bleef zoo liggen eenen langen tijd,
Voor mij, zalig blauw, blonk de eeuwigheid.

En toen ben ik uit mijn bed opgestaan,
En met de Arbeid de wereld ingegaan.

En wijl Pan blauw gelukkig sliep,
Ver aan de zee,
Kwam òp uit 't luchtediep
Die gouden Fee.

Pan sliep gebogen
In 't windegonzen,
En 't golvenbonzen,
Aan buitenkant, -
De Geest der Muziek hèlde,
En als de Gouden Schoonheid welde
Op naar het hooge,
Aan binnenkant
Van 't land.

En naar de donkerte spoedde zij zich,
De donkre kom zoo weelderig,
Der duinen
De tuinen,
Waarboven zoo beelderig
Beefde de maan.

Haar hoofd was in de blauwe wolken,
Van het Heelal,

Haar voeten in der aarde lichtbeschenen kolken,
Zij leek kristal.
De Muziekgeest
Haar fijne gouden leest.

En naar den kristalkom,
In 't donkere hout lichte plas,
Is zij gegaan
Met kwijnen
En schijnen
Van licht rondom,
Of zij de sikkelring der mane was.

Zij hipte,
Zij tripte,
En glipte
Door 't gras,
Door 't struikgewas,
Door 't hemelglas,
Of ze een schaduw was.

En zij is hoog gevlogen
Op naar het hellinghooge
Van de bronzen
Duinen,
Van de donker donzen
Tuinen.

En zij is rondgevlogen
Langs de gebogen
Helling, die schaduwrijk nederdaalt,
Onder de gouden lucht die weelde straalt.

Maar in een wederkeer
Is zij, oneindig teer,
Van haar liefde verteerd,
Door de geuren,
In de nachtzon,
De zwarte kleuren,
Bij de bron,
Weergekeerd.

En in het water,
Met lichtgeklater,
In 't bade
Te baden
Haar balsem-leden
Staande in lucht dier zon,
Heeft ze gebeden
Voor Pan, -
Haar daar zoo verre slapenden man.

'O zoete Natuur, zalig is hij!
O eeuwig vuur des daags en des nachts, geef mij,
Zalige, dat Pan,
Mijn zoete man,
Zoo blijve,
In 't drijven
Der wereld,
Die dwarrelt.
Hij zal nu door de wereld gaan,
Met zijnen Vriend, de lichte baan, -
Met 't lijve
Op fijnen wiek, -
Die blijve
Eeuwig verlicht door zijn muziek.

O Natuur, eeuwig vuur!
Schenk hem door uwe vlammen
Een heil'ge reize!
Laat uwe fijnste vlammen
Te voren
Verrijzen
Om hem! -
Maak een vore
Voor hem!
Zoodat zijn ooren
Ze hooren,
En door de eeuwen klinge zijn stem!

In de morgenlichturen
Ontwakend vurig van hem,
Hief zij, ophoorend, het hoofd,
Tipte met haar vingers de duinen,
Met haar goudblik de blauwverte kloofd',
En riep: 'Ik hoor zijne stem.'

En Pan trad in 't Verleden stil terug.
Om goed te kennen de wording der Wereld
Der Menschen, om uit liefde voor de Geest
Der Nieuwe Wereld, het ontstaan dier wereld
Te leeren kennen, opdat zij hem zou
Liefhebben, hem vervullen met muziek, -
Geest der Muziek, -
Trad Pan in het Verleden diep terug.

't Was Avond, 't was van het Daglicht de eb -
En d' oneindige Liefde die ik heb,
Was brandender dan ooit, ja, die ik ben.
Eenzaam ben ik. In oneindige liefde,
Diep als de hemel, voor de menschen en
't Heelal, en dus ook eindeloos Verlangen.

O die twee eeuw'ge, eindeloze Liefden,
Als twee toortsen, fakkels samengebonden
Van zilvren licht, maakten te saam een brand
In mij waarin ik verging in dien Avond.
Mijn Liefde was een Licht zich zelf verteerend.
Daarom besloot ik toen dien grooten Avond,
Heen te gaan naar de nieuwe jonge Wereld.
De wereld der Arbeiders is de Nieuwe.
'k Ging niet deemoedig, en zonder Geleider,
Eenzaam, trotsch, des Heelals, der Menschen zoon.

De stad verhief zich uit de wijde sneeuw,
En 'k zag een donkre schaar uit het loodgrijze
Komen op het geelwitte van de sneeuw.
Het leek een groep van afgematte slaven.
Het waren arbeiders en 'k sloot mij aan,
Zooals een broeder doet,
En door het donker licht trokken wij daar heen.
Ik kende hen allen door het schittrend licht,
Dat de Liefde door de wereld spreidt. Ik kende
Alle arbeiders, en overal, bij name.

En toen wij in de groote zale waren,
Zaten wij daar als de verdoemden in Hel,
Hel van onkunde en van Arremoed,
En meelij met elkaar en met ons zelf.
Zooals kikkers in eenen donkren poel
Zaten wij met de hoofde' uit 't donker in 't licht.
En 'n man trad op, met hoogen vasten pas,
In het licht komend als een apostel,
En sprak tegen hen in de zaal een grootsche
Rede, neervallende als hooge regen:
'Zij moesten zich vereenigen en vrij worden.
Eenheid was de allereenigste macht
Der Armen, Hun Eenheid kon worden 't zaad,
Waaruit d' Eenheid aller menschen opbloede.'
Zoo sprak die man in eene prachtige rede,
Donker en toch klaar,
Donker en toch goudkleurig als de zon,
Door liefde tot de Arbeiders en de Menschen.
Maar zij bleven in de oneindige zaal
Onbeweeg'lijk. Onkunde was hun Meester.
Zooals de donkre trappen van een waterval,
Waarover 't water bruischt, was 't amfitheater
Onbeweeglijk onder 't gewoel der woorden.
En zij verrezden, zeggend tegen elkander,
Dat, als de Macht, Slavernij eeuwig was.

D'Arbeiders stortten zich als schapenkudden,
 Of kudden wolven, rennend naar een doel,
 Onbewust van de reed'nen, schape' en wolven,
 In sombren wil en ijdlle hoop verblind,
 Door de nauwe straten, langs de donkre goten,
 Terwijl 't om hun voeten wit fonkelde
 Van kleur'ge, rustige, statige sneeuw,
 Uit de vergaad'ring naar de hooge kerk.

Omdat in 't hart der menschen is de liefde
 Voor het Heelal en voor de Mensche' als zij,
 Maar die Liefde, de schittrendste Natuur-
 Gave die ze hebben van 't almachtig Heelal,
 Verpletterd wordt door 't nog niet kunnen één-zijn,
 Eén zijn met elkander in het Heelal, -
 Omdat die Liefde der Menschen wezen is,
 En zijn Verlangen in hen 't allerhoogste, -
 Omdat de menschen d' oorzaken niet kennen,
 Die maken dat zij zich en het Heelal
 Lief hebben, noch ook die hun liefde breken
 En omwissle' in haat aan Mensch en Heelal, -
 Denken zij zich een eindeloozen Meester,
 Die hen lief heeft en pijnigt als een Mensch.
 En de Machtigen grijpen die gedachte,
 En verkondigen dat zij Meester zijn
 Door God's wil en hun arme slaven slaven.
 Zoo wordt het nog niet één zijn van de menschen,
 De oorzaak van hun aardsche slavernij,

Ook de oorzaak dat zij zich zelf slaven achten
Des Hemelschen Meesters, - arme dubbele slaven!

D' Arbeiders stortten zich, als visschen doen
Naar een net, in de donkre zee gespannen,
Door d' stad naar d' kerk die als Geestklooster dreigde.
Wij traden binnen. Grootmachtig, donkerkarmijn
Verhief zich 't duister, boven 't pralend altaar,
Met arabesken, pijlers, goud en paalen.
Adem van macht ging in het duister uit.
En zware litanieën waren 'n bloembed
In 't donker voor het altaar, waar een priester
In 't rood, zooals een vlinder, zacht omwaarde.
Maar d' Arbeiders en hunne vrouwen lagen
Gebogen over den grond als heengestrekt,
Een zee van ruggen, een vloer op een vloer,
En hielden hunne hoofden met de armoed'ge
En geringe gedachten tusschen hun schouders
En elkaar's beene' en voete' en ruggen als
Onmetelijke kudden van slachtschapen.
En tusschen hen neerknielend hoorde ik
Een kind van Arbeiders, met heerlijke macht, -
Haar onbekend, - van Goden-Macht, in zich,
Stil prevelen, dat wat ov'ral gedacht werd,
Of onbewust gevoeld door die zee van massa:
'O God wij zijn als niets in uwe hand.'

En bij het denken toen ik m' opgericht had,
Dat zij, die dit zei, en die heele massa
Van het daar neergestrekt proletariaat,
Dacht, dat het Heelal van hen meester was,
Maar dat inderdaad zij, die donkre massa,

Het licht heelal meester zijn kon, viel ik
Neer als dood.
Mijn liefde werd krank in het wanbegrip
En in het omgekeerde van de Waarheid,
Die daar bestond tusschen Heelal en Arbeid.

Maar stil verrees de massa en schuifelde
Zooals een rups de kerk uit, en 'k ging met hen.

En toen, uit de kerk, stroomden d' arbeiders,
Als runderen in eenen donkren stroom,
Naar hunne nauwe donkre achterbuurten,
Waar zelfs de sneeuw zwart was van ombre schaduw.
En gaande om de kroegen, in, en uit,
Bedronken zij zich voor hun afgod den drank.
Een troep was er die danste om den drank als afgod,
In dien geboortenacht van hunnen God.
Als ster verrees een groene kelk absinth
In de hand van een donkren, en zij lachten
Er henen als naar hun God Dionysos.
En eene riep van uit de zwarte massa:
'Dit is genot, dit is het ware Leven.'
En algemeen werd de woeste somberheid,
De vuile laagheid en de lage geilheid.
Mijne gedachten wilden als engelen
Beschuttend staan voor 't allervreeslijkste:
Smart die zich vreugde denkt, - in menschenschaamte.
Maar die gedachten werden weggedreven
Door hunne zuster, dat op de gansche aarde
Het zoo was: Schijnvreugde overal smart.

En uit de norschheid van hun vreugde gingen
De Arbeiders toen op in hunne huizen,
En legden zich bij onverschillige vrouwen,
Die niets denken over de Maatschappij.
En in hun geringheid en hun armoede,
In hun dofheid en onverschilligheid

Waren zij op de aarde, - onder 't licht
Der bontschittrende starren van den winter, -
Niets dan een vracht van de Aarde, machteloos.

Ik ging vandaar, verheffende het hoofd,
Van uit die smart, als uit een donkre zee.

Zooals een weduwe, die wild en wee
Ontwaakt, want haar man is niet meer naast haar.
Zij rijst naakt op van uit het grauwe bed,
Zij zoekt haar man naast zich, grijpt met de hand, -
O God, hij is er niet, ze ontzinkt zich zelve, -
Zoo de Arbeiders toen zij ontwaakten. -
En de Arbeiders met koperen oogen
En moede aderen keerden terug
Naar de fabriek. Naar 't eeuwig zelfde werk.
Slecht gekleed, slecht gevoed, nog afgewerkt.
Zooals lijken gevoerd op eenen stroom,
Die niet meer denken kunnen, dreven zij
Door het donker, haastig, door innigen drang.
En ik met hen, ik wilde alles zien,
Al de schoonheid van de wordende wereld.
En zij ijlden binnen in de fabriek,
Fabriek van staalglans en van gele vlammen,
En zij stortten zich in de vlammen en 't staal.
En zij begonnen te werken, zij begonnen te werken.
Hun oogen werden doffer en brandender,
Het vuur er in werd moe en ging toch gloeien,
Zij snelden voort al sneller op moeier voeten.
Het was of het hun levenswerk en doel was,
Waaraan zij zich met al hun aanzijn gaven,
Om zich zelf niet te zijn. Het edele,
Bloeiende, zielsdiepe, goudene in hen,
Het was of zij dat wilden oplossen:
Hun gouden menschenkracht in geringe stof. -
O God, als gij er waart, dan hadt gij menschen

Gemaakt, het heerlijkste en schoonste wezen,
Om zich nog bij hun leven om te zetten
In minder dan doode stof. - De zon ging om
En ging onder, en 't werd donker daarbuiten.
En aldoor vlogen zij van her naar der
In de kopren vlammen van 't onvermoeide
Vuur, zelf oververmoeid. Sneller en sneller.
O zij werden met het koperen vuur
Eén vuur.
Zij werden verteerd, geen menschen meer, maar vuur.
En ik zag eenen, rechtop stil staande,
Een donkre gestalte, zoo uit 't vuur gekomen,
Bij 'n raam, uitkijkend, zoo rustig eenvoudig,
Met d' handen op elkaar, stil uitziende,
Vol smart, die in kalmte en onbewust
Als van hem afstroomde, dat ik geschokt
Werd door iets nieuws, iets nooit gezien, -
En naar zijn lichaam als werd aangetrokken
Als mindre, om zijn hooge klare smart.
En ik vroeg aan hem: 'Wat deert u?'
Hij scheen mij niet te kunnen staan van smart.
Maar hij zei: 'Ik? Niets. Ik ben maar zoo moe.'
En hij wist zelf niet, hoe vreeslijk het was
Zooals hij was. En dat was juist het vreeslijk'.

En ik ging verder naar een andre zaal.
En toen gebeurde daar het vreeslijkste:
Een van de overwerkte doode menschen,
Ver in de gele vlammen, ver omhoog,
Deed een greep. En plotsling vloog zijn arm weg -
Een gouden gil klonk in de hoogste ruimte -
Als een rechthoek,
Met de hand er aan, gesneden als een aar.
En hij stortte ter neder in de vlammen,
Neder door de vlammen, geheel naar onder
Tot op den bodem.
En hij bloedde uit zijne adren dood.
Hij lag daar hoog grauw over den stofgen grond,
Met het hoofd bijtend de plaats, waar hij zoolang stond
Als doode machine, nu geheel dood.
Zijn hoofd lag in zijn arm. Uit d' aderen
Stroomde zijn leven weg. Niets meer dan stof.

Als Giganten stonden die naakte mannen.
'n Oogenblik vloog door hen verontwaard'ging. -
Een vreugde greep mij aan in siddering. -
Maar neen, zooals de bliksemvonk verdwijnt
Tusschen de wolken, zoo verdween uit hen
De wilde woede, en zij zetten zich
Naar hun werk, der bezigheid oude sleur.

Zijn makkers droegen hem weg, met de armen
Uitgestrekt naar beneden, zooals slaven.

En zijn opene plaats, geheel open,
Waar hij gestaan had, werd weer aangevuld
Door een andre, die even zoo stond als hij.

En 't was avond. De zon glansde oneindig
Over de witte sneeuw, zoo wit als schuim,
Over de aarde waar de arbeid lijdt,
Onzegbaar, overal, onzegbaar diep.
En de fabrieken rezen als kasteelen
Met feest er in. De lichten brandde' als lelies,
En 't oorverdoovend arbeidswerk dreund' voort.
En ik ging in den gouden gelen avond,
En in den donkren en kristallen nacht.

'Geliefde, ga niet weg van mij,
Gij zijt het eenig wat ik heb.
De vloed zijt gij,
Ik ben de eb.'

Ik stond op van mijn bed als een doode,
Een doode om den doode, na dien moord.
Ik sliep niet dien nacht, maar ging rusteloos,
Dragend mijn strak, in denken hard gelaat
Door 't donkerblauwe harde van den nacht.

Dien tijd sliep 'k altijd weinig. 'k Was altijd op,
Altijd wakend. Het was of mijn lichaam
Van ijzer was. Ik kende geene moeheid,
Alleen een innerlijk woest gouden vuur
Van liefde, zoeken, hoop en godd'lijk denken.

Arbeiders!
't Is niet om niets dat God, de Menschheid, roept
Ons toe: 'Weest één, hebt elkaar lief, weest één.'
Want zelfs in d' eenzaamheid van eenheids liefde,
Is 't zoeken naar de eenheid zelf nog liefde.

Toen 't licht werd, werd het niet licht. Een sneeuwregen
Golfde over het land, alsof de lucht
Een zee geworden was van schuim en regen.
Groote hagel, water als inkt en sneeuw,
En koude zwarte regen vielen neer,
Door de lucht, waardoor 'k ging, afwisselend,
Tot ik daar was, waar 't stampvol werkhuis rees.
Ik schreed binnen.

Iets vreeslijks verrees weder:
Ik zag de donkere machines staan,
En daaromheen de sombere slaven.
De machines stralende wetenschap,
De menschen-arbeiders dofdomme slaven. -
En de werktuigen, zelf een brok Natuur,
Zag ik: Beheersching der Natuur in zich,
En beheerschte Natuur wijd buiten zich.
Maar d' Arbeiders slaaf van hun eigen laagheid. -
En de machines gevend pracht'gen rijkdom,
Omgeschapen, den rijkdom der Natuur.
Maar d' Arbeiders in hen en Natuur, arm. -
Ik zag de kunst, de zegenende kunst,
Maar d' inboeting der menschen aan karakter. -
Ik zag de machines met geest'lijk leven,
De menschen verdord tot materie-kracht. -
En 'k bleef verstomd staan, hoe dat mogelijk was,
Zulk een omkeering der Natuurkrachten. -

De menschen stonden als dooden. Zij bewogen
Slechts weinig in de machtige machines.
Maar in hun wezen was iets stils. Er ontbrak iets.
Zij waren niet of weinig levenden. -
En vreeslijk was de koude, dorre afstand
Tusschen hen. De lucht leek hard als ijzer.
Hun blikken gingen in het werk als uit
Dooden, -
Van uit het werk in zich zelve terug,
Terug en diep in hen, werkende mannen, -
Maar bleven even koud alsof ze op
Iets doods staarden, want binnen hen was niets.
Hun blikken zweefden uit en troffen 't hooge
Der werkplaats, daalden neder over het

Geheele beeld der werkplaats, zagen daar
Hun eigen kameraden werkend staan,
Maar geen gloed kwam omhoog in hunne doode,
Kristallen vijvers, doode pareloogen,
Geen vuur, geen gloed, geen brandende menschliefde,
Die was in hen in hunne jeugd gedood.
Zij waren elkaar als doode dingen: stof.
Eene gedachte leefde slechts in hen:
Aan zich.
Maar zij waren niets. -
Dat zich sloot in zich vrouwen en kinderen.
Even weinig beteeknend als het zich. -
En ik voelde wat 't was dat dit zoo maakte,
Mijn hart kromp weg -:
Zij waren te koop, zij waren gekocht.
Ik stierf tegen den grauwen houten wand,
Het was alsof ik flauw ging, ik zag niets
Een tijd.
En weinig zijnde dacht ik:

‘Nooit zal ik slapen
Naast de schoonheid.
Maar mijn woon leit
Bij eenzame stormkapen,
Bij eenzame stormwegen,
Waar het gras nat ligt van den regen.’

En toen dacht ik, dat op de heele aarde
Dit overal zoo was. Al die eenzame,
Donkere, doode werkersgestalten. -

En vele dagen leefde ik wezenloos,
De zachte avond, wintersch, huisde in
De straten van den hemel tot de gevels,
En van de gevels tot den grond, zachtvoud.

Trotsch is de Liefde van den Zoon der Menschen,
Den Zoon van het Heelal, want hij weet dat
Hij 't allerhoogste is. Niemand bove' hem. -
Eenzaam en zwijgend, zonder kameraden,
Schreed ik den donkren nacht der wereld in,
In des chaos' oneindigen maalstroom.
En ging door de aarde naar den Oceaan.
Een hooge storm woedde van over zee.
Donkerbruine massa's, wolken, rolden
Over de zee, die, ver, onzichtbaar was,
Maar dichtbij zichtbaar als een woedend dier.
En ik rees eenzaam op zooals een bundel
Zonstralen over zee.
En 'k hoorde uit den storm d' Oneindigheid,
En ik zag in den storm 't oneindige,
En 'k voelde in mij oneindige schoonheid.
En ik schreed over de donkre wateren,
Dwars door de bruine massa's, groot en licht.
De zwarte zee was vol van donker schuim,
Als druipende bekken, als brullende leeuwen,
Met hangende manen, en een smook van regen
Vulde de hangende ruimte boven ze.
Donker bruieste de storrem rondom mij.
De luchten vlogen door de Tirannie,
De golven wentelden door Slavernij,
En ik ging midden in een Litanie.
En daar diep in d' oneindigen chaos
Kwam naast mij de Geest der Nieuwe Muziek.
Zij ging met mij den horizon al om,

Met mij door den chaos, en strekte naast mij
Haar hooge wezen in d' oneindigheid.
En ik werd als een bron, koel, donker, kalm.
De groote Liefde herstelde in mij zich gansch.
En ik begaf mij terug naar het land.
En mijn hart dacht dit:

'De zeestorm tilt de hersens naar het Heilige,
En brengt me, o onverwacht! o wonder!
Bij U, Geliefde, in het veilige,
Nergens anders dan daar, uit 't donker onder.

Dat was dus dat rijke, dat almachtige,
Dat blonk in des zeestorms diep nachtige,
Hij sprak van U, hij sprak van liefde tot U,
Van Uwe liefde, - naar licht uit schaduw.

Dat was dus zijn stem. De stem der Menschheid,
Die opwijst naar de groote zaligheid
Aller menschen. Maar hoe komt Gij daarin,
In dien zeestorm? Dat heeft een donkren zin.
Maar zeker is, dat zij voert naar Geliefde,
Want ik zag U, nu de zeestorm mij griede.'

'In den zeestorm spreekt het oneindig noodlot,
Diep er in luidt ruischend de klok van 't doodslot,
Zijn hand grijpt de hersens aan en zijn hand nijpt
Het hart, zooals hij van gemeenen weedom pijpt.

Door den storm heen voelen wij groote wenschen
Voor het mensdrom, 't is of hij, zonder grenzen,
Grenzen uitwischt, en eene sterre staat,
Zeeblank, boven zijn norsch gestriemd gelaat.

Snerpende gilt hij verdriet dat niet is,
Barende niets uit geen ontvangenis,
Woedende stormt hij op 't ledige af,
Razend als een maniak boven een graf.
Maar toch, - zijn zware diepe stemme wijdt
't Eng hart tot donkre liefdeszaligheid.'

‘Teeder treed ik tot U nader,
Schoone Geest nieuwer Muziek,
Als tot mijn moeder en mijn vader,
Ik heb niets dan U, eeniglijk.’

En ik kwam terug uit de Eenzaamheid
En 'k zag d' Arbeiders staan,
Ledig en moe, zij waren werkeloos.

Een adem ging door 't werelddeel: Geen werk.
De zatte gier van 't Alom-Kapitaal
Had zich zat gevreten, en was gevlogen
Kalm weg en zat apart. D' Arbeiders konden
Gaan liggen of hongeren of sterven.
En ik begaf mij tusschen ze.
Zooals wie voor het eerst komt in de Alpen,
Wilde bevreemding vat hem: hooge toppen
En spitse steile rotsen vlak naast hem,
Zoo stond ik tusschen die mannen.
En ik keek rond in hunne aangezichten,
Vreemd en ledig waren hun aangezichten,
Hun oogen gloeiden van een vreemden brand,
Hun gelaatsvel had een zeer vreemden schijn,
Hun ellendig kleed hing vreemd om hunne lijven,
Een vreemde gloed lag over hun gansche wezen,
Lijf en gezicht.
En plotseling zag ik wat of het was -
Het was de ledigheid. Zij hadden N i e t s .

Met grauwe oogen staarden ze hol en stil
 In de haven, tegen de fabrieken aan,
 En naar de lucht. Vuil, morsig, hopeloos.

En ik vroeg een: 'Waarom niet saam vereenigd?'
 En hij zei: 'Geeft niets, er is niets te doen.'
 Hij staarde me aan, onbewust radeloos.
 De rechte oogen wendde hij tot schuine,
 Zag mij weer aan en liet den blik toen vallen,
 En stond gelijk met de andere blinden.
 En 'k sloeg mijn blikken om mij in hun ziel,
 Naast mij in hen,
 Tot op den bodem van hun bloed.
 En 'k zag het heerlijkste diepste verstand,
 De grootste gaven: die 't Heelal
 Omvatten kan, een Geest.
 En ik sloop stil een eind weg, en zag om.
 O midden tusschen hen was de onkunde,
 Boven hun hoofd zag ik de onkunde,
 Zij was zoo groot dat zij was als een licht.
 Den hemel vulde die schreeuwende onkunde,
 Maar niemand zag ze, de oogen waren dicht.
 Zij waren dingen. Zij voelden als dingen.
 Waren zij menschen? Zij mochten niet werken.
 Met dat gevoel stonden zij, keken zij. -
 Met het gevoel van vreemden. - Deze aarde
 Was niet van hen, niet deze lucht, deze steenen.
 Verwilderd, moe, verouderd keken zij.
 Zoo stonden zij, en hun gezicht proefde zoo -
 Tusschen den Rijkdom dien zij zelf eens maakten -
 Bitter, dat weinig meer dood is onder ons.
 Zooals de bergen hullen zich in mist,
 Het gele gras wordt met ijsgras omkleed,

De koude grijze mist komt winddoorwaaid
Langs de ruggen der helling uit het dal,
De reiziger slaat zich in zijnen mantel,
Somber, - zoo ging ik aan hunne figuren
Voorbij.

's Nachts klem ik mij vast
Aan Uw beeld, Geliefde, met de oogen.
Zoo klemt de zeeman aan de mast,
Dat hij niet verdrinken moge,
Maar juist dan verdrink ik, Geliefde,
Met Uw beeld in het donker der Liefde.'

O Arbeiders, ik ben niets dan de trap,
Waarlangs uw Schoonheid naar de Toekomst stijgt.

In mijn oneindige liefde voor 't Heelal,
In d' onuitsprekelijke voor de Menschheid,
Klimt Uwe schoonheidsliefde zacht naar boven,
Zooals een schoone Vrouw die een trap bestijgt.

Vergeeft mij, Arbeiders, dat 'k in dit moeilijke,
Het ontstaan des van slaaf vrij wordenden Mensch,
Arbeiders-Mensch, eeuwig, eeuwig geknecht,
Zoo zwaar te beschrijven, soms, dikwijls, haper.
Het is mij of mijn taal even zwaar is
Te bevrijden, als van u, Arbeiders,
Gij zelf.

Wij dragen even zware ketenen,
Gij en ik, wij bevrijde' ons even zwaar.
Het is zoo zwaar voor u u los te schudden,
Het is zoo zwaar voor mij de liefde te brengen,
De nieuwe liefde, de Geest der Muziek
Der nieuwe, vrij wordende, vrije Menschheid,
Tot woorden.

De naaste dag rees op uit Voorjaarsnacht,
De zon verrees, en het was Lente, open,
De gouden zon in ééne schittering
Van licht verscheen. En het was Lente, open.
De blauwe lucht werd gevuld met een zachten,
Vurigen, zuide' en gouden warmen wind,
Die heentrok gelijkmatig door 't uitspannel.
En de arbeiders kwamen op gele klompen,
Fijn als spiegelbeelden in de klare lucht,
Langs den blauwen stroom. In stoet. Het warme klossen
Werd gehoord naast het stille blauwe klotsen
Van 't zilver water, waar der schepen rompen
Spiegelden fijn het trillend waterzonlicht.
En ik, als een zaadje dat in een bron ligt,
Lag op de donkre schare meegevoerd.
Vurig en loom, warrem en moe, als goud
In water, als goud Mei in troebel Maart,
Zoo was het bevend gevoel in den stoet.
Een klare winterdag met lente er in,
Een zoetheid, die in den winter maakt begin,
Alsof één klare onsterflijke lente
Spande in den sombren winter zijn klare tente.
De witomschenen stoet trok naar de fabriek,
Langs de donkre fabriekssloot, met de groote
Boomen en verdween in den fabriekshof.
De goudomschenen schaar trok in de werkplaats
Als fijne gedachten, die in het donker
Der eeuwigheid verdwijnen, en nooit komen
Weder in het leven, het bloeiende.

En toen zag ik de kindren alle komen:
Als een stoet vruchten kwamen zij aangerold:
Bruine kastanjes,
Witte pompelmoezen,
Bleeke citroenen,
Lichtbruine hazelnoten en
Een rood mandarijntje. -
Een meisje was er tusschen ze,
Dat was zoo teer zooals hoogste muziek,
Essentieel, natuurlijk, van nature. -
En 'k zag ook hen de fabriek binnengaan.

En toen zag ik d' Arbeidsters alle komen,
Achter de kinderen.

Duizelig heerlijk van het wilde zonlicht
Werd ik.

En vreemd was mijn ontwaring en ontroering. -

Een was er, die stond stil in hare rijen

Stralende glans van uit zich uit. -

Zij leek een zwaan.

Zij was hoog, blond, melkblank, als gouden vuur,

Met een blik zoo rein en open en teeder,

Dat de gansche wereld er zeer zacht in viel. -

Als in een sterrenacht, als daar de sneeuw

Mat ligt op straat, zich bij een hoek der gracht

Een vrouw uit een huis over de onderdeur

Buigt, en, het zacht gezicht in stalen kou,

Kijkt, of daar soms ook iemand nader komt, -

Als 't kindeke Jezus van den Raffaële

Zoo puur, zoo zacht aanminnig en onschuldig,

Zoo liefelijk.

En toch, o hoort het vreeslijke, Arbeiders,

En toch, ik kon die vrouwe niet liefhebben.

Want in haar gezicht, als in dat van Jezus,

Lag schoone slaafschheid, en ze wist het niet.

Ik trok mij terug van die slave' alleen.

Ik ging in de Natuur, ver buiten, buiten,

In de warme, de eeuwige, absolute,

In haar opene lucht, haar open wereld,

Tot ik in aarde, lucht en water alleen

Was.

‘Omdat ik zeker weet dat
Er nu op aard geen schat,
Die stilt volkomen verlangen,
Daarom nam ik den honger
Aan als mijn heele leven,
En het zoekende beven.’

En ik werd door de dampen gansch verhuld,
De natte koude, van de stralend'-in-nevel-nog-niet-bloe-menschat,
En keek op naar het bruischend bruine guld
Der wolken op het lente-oorlogspad.
En leefde den ganschen middag in onschuld,
Omdat ik mij teruggetrokken had.
Zalig was ik - in bevend ongeduld -
Zalig om de natuur, om alles wat
Zij, mensche' en geest en licht, uit zich onthult.
En staande tegen een groenen stam van boom,
Op hoek van een rooden landweg, langs een stroom,
Die daar een hoek maakte, staarde ik in de lucht
En zei zacht:

'Geest der Muziek, o lucht,
O licht,
Ik zie uw eeuwig aangezicht.'

En toen liet ik dalen langzaam mijn blik,
En zag daar onder plotsling voor mij dit schoon sterfelijk:
Naast den stroom lag op eenen groenen wal,
Aan mijn voeten, niet ver, onder mijn blik,
Eene verwerp'ling uit 't groot getal
Der Arbeiders, maar veel meer sterfelijk.
Een Man, klaar als Muziek, gehuld in lompen,
Met warm-bloeiende ooge' en fijne rompe.
Om hem heen was zwaar groen gras
En wild lentebloot takkengewas.
En in het donker omzijn der kleeren
Een dun aangezicht zich om ging keeren,
En lag en wachtte op wat zou zijn.
En oogen waren in dit bleek aanschijn
Van zoo een blinkend wezen, dat zij geleken
Op donker water, op twee verre beken,
Twee zomerbeken, waarin overvloed
Een diepe weelde opwellen doet.
Een ziel die alleen op het zwerven
Gericht was, tot aan het sterven.
Een ziel zóó schoon, maar die nooit gekomen was
Tot het doel: waarvoor zij geboren was,
Omdat zij nimmer in de maatschappij
Haar klare donkre vleugels schoon en vrij
Uitslaan mocht.....
En dus voortdurend daarbuiten moest sterven,
Vrij, maar zonder inhoud, tot het sterven,

Door klare liefde zonder voorwerp.....
En Pan vroeg hem: 'Vanwaar?' 'Van overal'
En Pan vroeg hem: 'Waarheen?' 'Naar overal.
Overal, Overal.
Dit mijn leven, mijn leven. En nooit meer, nooit meer
Na dit. Nooit, o geen eene keer.'
En Pan wendde zich om en ging zacht heen,
Als een vrouw van wie aan wie ze zeide: Neen. -
Dit gezicht vulde mij met gloeiende kracht,
Deze vrijheid, stervende, zoo zacht,
Tot niets gekomen. Deze gloeiende oogen,
Die altijd zoekend door het al bewogen,
En niets en toch volkomen ware'. Ik voelde
Of er oneindige branding in mij woelde. -

En wijl ik heentrad langs de inktblauwe rivier,
Voelde ik, stormend-van-liefde-dier,
Dat ik de menschheid had begrepen.
En ik tilde mijn gouden Liefde, - als een kind schier, -
Ik, bruischende als het schuim van die schepen,
Naar de Menschheid, goudenkleurig zooals ooft,
Van uit die wereld grondstoffig verdoofd.
En toen ik mij op den purpren straatweg wendde,
En in het donker bestoven voor mij heenschreed,
Naar de stad als een gelukkig kind,
En ik de groote stad zag, toen kende
Ik het gouden geluk van 's werlds leed,
En ik voelde als een die de liefde vond
En 't was of een krans m' om de slapen wond,
Zij die het diep der oogen met goud tint.

En kalm, met zich breedend' en strekkende uit
Absoluut klare liefde, zonder geluid,
In mij, en klare vastbesloten zinnen
Trad ik de donkre stad der Arbeid binnen.

En 'k zag d' Arbeiders uit de werkplaats komen,
En door de klare avondlucht, de loome,
De warme, blauwe, gingen zij als dooden.
En ik zag niet wat dooder was, hun beeld,
Het loome dat door de avondlucht heenschreed,
Of de warmblauwe lentelucht, de looden.

Ik staarde naar ze. En mijn geest werd heet
Van twijfel en verlangen, en baadde mijn lijf in zweet.
En ik werd miss'lijk in de lente. 't Lauwe
Gevoel van 't warme avondgouden blauwe,
En 't zien van die daardoor gaand' flauwe lijken,
Die zoo weemoedig heensloffende leken, -
Het wonderbare bloeiende om mij
Der Natuur en de weeë Maatschappij
Deed mijn lichaam, als in tweeën, bezwijken.

En toen zag ik de kindertjes alle komen
Uit de fabrieken, de kleine kindertjes.
En de Muziek in hen, die was gebroken.

Zoals wie in den avond van den dag,
Waarop hij gehoopt heeft de gouden liefde,
De Volkomene Liefde, -
Zoals wie in den avond van den dag
Waarop hij gestreden heeft voor zijn geluk,
Weet dat dit niet komt zijn geheele leven,
Gaat met gebukt hoofd door den gouden avond,
Zoo ging ik na der Kindren ondergang,
En van de Jeugd en van de Vrouwen-Schoonheid,
En van de Wilde Zwervers-Schoonheid -
Tot in den nacht, den bitteren moernacht.

De zon ging op van uit den Nacht op aarde.
Er kwam een stug en stralend licht van nevel,
Stralend van vocht'ge droppen als licht kristal.
En uit gedaakte huizen kwamen de Arbeiders,
En gingen over den donkeren grond,
Over den donkren, groenen, vetten grond.
Stralende donker. Als lijfeigenen.
Zij leken de groote kudde der onderdrukten
Der eeuwen dat de Heerschappij hier leeft,
Zij leken samen de gansche Slavernij.

En daalden door de aarde in de mijn.
De diepte en de stilte en de verte
Verbergen zich omlaag daar in de eeuwen -
De ruimte is daar tijd, en de gestalten
Der bergen zijn daar eeuwen. En de vraag
Rijst in den geest: Vanwaar, Waarheen, Waartoe?

Door de kristallen heen der diepten en der hoogten,
Door de mijn henen, gingen de gebogen
Slaven weer naar het werk.
Als dooden gingen zij
Moede en sloffende en onverschillig.
En het donker achter ze was donker,
En de rotswanden schenen als de eeuwen,

De Arbeid iets onzinnigs hopeloos.
Beide gescheiden, als iets zonder einde,
Treurigs en droevigs, eeuw'ge bron van leed.
En die Arbeiders gingen aan het werk,
Hun donkere gestalten in het eeuwige,
Vergaanbre lijven in 't oneindige,
En hieuwen de blokken uit de eeuwigheid.

Hun naakte lichamen op rekten zich,
Zij wonden zich in duizend windingen,
Hun voeten steunden en hun armen spanden
De knie en 't lijf, hun halzen achterover.
Als donkre slaven die bij duizenden
En duizenden werkte' in het onderaardsche.
Elke beweging, elke arbeid was pijn.

En ik zag daar twee jongelingen staan
Zoo schoon en licht.
Zich bewegend in het donker gesteente,
Zich trachtend te ontwinden aan de stof,
Zich trachtend te ontwinden aan den arbeid,
Maar vast daarin, diep vast daarin gebonden.
Als lichamen die een beeldhouwer maakt,
Zich wringend in het rimplend marmerblok,
Opkomend uit het diepe marmerblok,
Maar niet voleindigd in de donkre stof.
Prachtig stak een van hen den boog omhoog
Van zijnen arm, en greep zich aan het hoofd,
En trachtte met de hand als eenen band
Van 't lijf te rukken, die hem dicht omwond.
Zijn hoofd hing in eene schoone stille wanhoop
Achterover, zijn lichaam was vol stille overgave

Aan smart, en door smart 't eene been gekromd.
En de ander scheen zich te ontwringen aan
De rotsen.
Klaar was hun lichaam, schoon zacht als kristal.
Als kristal rezen zij op uit de aarde,
Prachtig hun hoofden zooals volle rozen,
Heerlijke stengelplanten hun lichamen.
Prachtig hun hoofden en bloeiende beide,
Zooals twee rozen, volle vrijheidsrozen.
Slaven vol vrijheid. Vrijen in slavernij.
Zachte weedom, verlangen naar geluk,
Wanhoop om vrijheid, vreugde dat ze wisten
Hun slavernij, zaligheid om deez' smart.
Als kristal verrezen ze uit de aarde.
Helder in hun bewustheid van de pijn,
Die hen weerhield in het wreede gesteente.
En zacht ging ik tot hen en vroeg zeer zacht:
'O Broeders?' En zij zeiden tot mij: 'Broeder,
Kapitaalmacht is eeuwig. Slavernij
Is eeuwig ook. En eeuwig is de sleur.
Eindeloos is de verte, eindloos 't donker,
Eindloos de wereld, eindloos de Arbeid.
Zooals deze gesteenten om ons zijn,
Zoo is alles. Zoo zijn wij ook.
Wij worstlen ons geheele leven.'

En dien nacht droomde ik een droom. Ik lag
Op eene steenen bank onder 't gesteente,
Onder de aarde die de aarde draagt.
En ik sliep in als zinkende in den slaap,
Zooals een lood dat in de donkre zee
Gelaten wordt om hare diept' te peilen.
Zoo zonk ik, onder smart en onder liefde
Bezwaard diep in des slaaps vergetelheid.
En ik droomde dat 'k in de lucht d' Arbeiders
Zag als zij waren, hunne volle waarheid.

Ik zag Giganten in de lucht hoog staan,
En alle samen droegen zij, met de armen
Wijd omhoog, eene last, het was de wereld.

Maar van allen was 't gelaat,
Dat ik daar onder, gaande door de wereld,
Onderscheidde, ernstig en grijs, vol tranen.
En ik naderde een, en vroeg hem zacht:
'Wat deert u allen?
Waarom weent gij en uwe makkers zoo?'
'Omdat ik niets weet, niets van de Natuur,
Die daar boven, vlak bij, zich, verre, welft.'

En nog naar eene ging ik en ik zeide:
'O gij eene der torsende duizende stammen,
Waarom zijt gij zoo diep in uwe smart?'
En zij zeide, die torsende vrouw zeide:
'Omdat wij ook niet kennen maatschappij
Die rondom is, waarvan wij eene zijn.'
En door 'n gloed van smart over me ontwaakte ik.
En lag peinzend dien verdren langen nacht.

En ik steeg op door de aarde naar het licht.
En ik kreeg eene oneindige dorst
Naar absoluut geluk.

‘O Intellectueele Schoonheid
Gij zijt niet genoeg,
Als 't hart niet van liefde verzadigd is.’

En 't werd avond, en 'k ging weemoedig naar,
Weemoedig door spanning en door verdriet,
En overspanning der ziel, naar den nacht.
Die sloot mij in hare onzichtbaarheden,
En in haar ruimte herademde ik.

En weder kwam een dag op uit den Nacht. -

De Nacht kwam als een diep en blauw kristal
 Boven de aarde, en duurde hel en schoon,
 En daaruit kwam, zooals een wit kristal,
 Het nieuwe licht van den dag, schitterend
 In witte nevel en in vochtigheid.

En het geschiedde dat in donkerheid
 Van wereldoorlog de arbeiders werden gestort.

En 'k zag de slaven naar den oorlog gaan:
 Voorover liepen hun drommen naar de aarde
 Met het hoofd, hun lichtmillioenen drommen,
 Voorover naar de aarde met het hoofd.
 Hun lichamen waren fijn, diepkleurige,
 En hunne hoofden en hun ranke lijven. -
 Zooals de donkre troepen van kristallen
 Gedreven worden door het groot Heelal
 Door 'n onbekende macht diep in hen zelve,
 Zoo zag ik de slaven gaan. Als stralende kristallen. -
 Wat zijn d' Arbeiders anders dan kristallen?
 Welk onderscheid is tusschen hen en kristallen?
 Men zegt het leven. Leven kristallen niet?
 Men zegt beweging. Bewegen kristallen niet?
 Men zegt de ziel. Heeft een arbeidsslaaf ziel?
 Zooals de donkere atomen gaan

Door 'n onbekende macht diep in hen zelve,
 Stroomend door het oneindige Heelal,
 Zoo zag ik de Slaven gaan ten Wereldoorlog. -
 Want wat zijn slaven anders dan atomen?
 Welk onderscheid tusschen hen en atomen?
 Men zegt het leven. Leven atomen niet?
 Men zegt beweging. Bewegen atomen niet?
 Men zegt de ziel. Heeft de arbeidsslaaf ziel? -
 Zooals de donkere atomen gaan
 Door 'n onbekende macht diep in hen zelve,
 Stroomend door het oneindige Heelal,
 Zoo gingen de Arbeiders ten Wereldoorlog,
 Werden gedreven tot den Wereldoorlog.
 Zooals de klare en witschitterende nevel -
 De donkerblauwe hemel boven ze
 Staat stil, - schitterend van duizende nevelsterren,
 Nevelenkaarsen, nevelenkernen,
 Zoo kwamen de legers aan uit het Westen,
 Dicht bij de zee, en vermoordden elkander.
 En uit het Oosten kwamen donkere massa's
 Als witte sneeuwbloemen, als kelken sneeuw,
 Millioenen en millioenen en millioenen
 Op uit den nevel, uit den somberen nevel
 Van het Oosten en ze vermoordde' elkander.
 En millioenen arbeiders stierven daar
 Als sneeuwvlokken, die sterven in het water.
 Als de bloemige sneeuw,
 Die in bloemen van uit den hemel daalt,
 En in de watervlakte sterft en sneeft.
 En millioenen Arbeiders stierven
 't Verwongen gelaat ten dicht omfloersten hemel,
 Het aangezicht waarin het leven was,
 Ten donker omfloersten lichttrillenden hemel.
 En duizenden arbeiders werden begraven,

Het lichaam, het bloeiende lichaam, het veelverlangde.

En zoo zeer waren zij diep in den dienst,
 Van 't Kapitaal
 En zoo zeer waren zij met ziel en lichaam
 Voor hem werkend, voor hem werkend alleen,
 Dat zij ver leken, ver van de Natuur.

Diep in den heldren nevel van den winter,
 Diep in de blauwe beekschaduw der dalen,
 Hoog in de gouden lichten op de bergen,
 Diep in den zuivren adem van den morgen,
 Hoog in vuurgen middag, bij de avondster,
 En diep in den nacht, lagen hunne lijken,
 Der arbeiders lijken over de aarde.
 Vreemd in de Natuur.

Als de geweld'ge kristalle' in 't Heelal,
 De sterrenbeelden, de Sterren-Giganten,
 Zooals geweldige kristalle' in 't Heelal,
 Steeds opkomen in het donkere Heelal,
 En weer vergaan in het donker Heelal, -
 Zooals witte sneeuwbuien onmetelijk
 Hoog laten fladderen hun witte bloemen,
 Azalea's, witte rozen en lelies,
 Laten vallen, zoodat ze ver weg smelten
 Of in de zee of in den hoogen nevel,
 Zoo waren daar òp die kristallen drommen
 Van Arbeiders tot den Oorlog gekomen,
 Zoo sneuvelden daar in den donz'gen nevel
 De Arbeiders tot den Oorlog gekomen,
 Zooals millioenen prachtige atomen
 Die weer vergaan in 't oneindig Heelal.

En ik zag naar de eindelooze lijken
Die als paarlen glinsterden in 't Heelal.

En ik liep henen door de lichte lucht
En nam eenen der stervende' op mijn schoot.
Zijn hoofd rustte teeder aan mijn lichaam,
Met de arm omvatte ik den naakten schooier
En zacht keek ik neder in zijn gelaat.
Ontzetting, verwijting, en vol van smart
Keek de stervend' mij aan. Waartoe? Waartoe?
En zacht ginge' d' oogen in den marmren dood.

En zooals een gedachte zag ik gaan
Over de aarde, de Geest der Liefde,
De Geest van de Muziek der Nieuwe Menschheid.
Zooals eene Gestalte, een Droomgestalte,
Gaat langs de liefdebezaaide braakvelden des slaaps,
En ziet naar de slapenden, het diep roept het diepe,
Zoo zag ik gaan met opene oogen,
Over de velden van de stervenden,
De Geest der Nieuwe en der Vrije Menschheid.

En ik verviel in eene starheid
Van Ziel. Liefde en Medelij verdween.

En langzaam ging ik naar de stad terug,
Door de kristallen Natuur naar de stad,
Die als kristal was.
En 'k zag de menschen daar, die als kristallen
Doen wat zij moeten, als doode kristallen.
De stad was vol van hen.
En 'k trad het huis van een arbeider binnen.
En zag daar hoe een Man en zijne Vrouw
't Leven vernielden dat zij pas verwekt.
Als doode wezens.
En ik ging uit dat huis weg uit de deur.
En nog wat verder drong ik weer in 'n huis,
En zag hoe 'n vrouw de vrucht van haar lichaam
Ongeboren doodde, als een dood wezen
Een dood wezen.
Als een kristalwezen een kristalwezen.
En ik ging weg uit dat huis als verdwijnend. -

Zoals de verdoemde, dien de Furiën
Drijve' uit zijn huis, zijn heerlijk zonnig huis,
Van af zijn roode haard, van af zijn vrouw,
Zoo warm-zonnig wit en zijn kindertjes,
Jagend hem door de ellende van zijn ziel
En de misdaad waar hij mee schuldig aan is, -
Zoo ging ik door de stad en ik bezweek

In mijn' knieën, en mijn gloeiende oogen
En hersens verzwakten. En alles werd donker. -
Want zegt mij, Kapitalisten, zegt mij wie
Het Kapitaal verdedigt en de Arbeid
Misbruikt, zegt mij: Waar is het Licht?
Waar is het Licht, het eenig Hemel-licht,
De Broederliefde en de Broederschap?
Is 't in de Wetenschap? Zij bloeit, 't is waar,
Maar zij vertrapt, misbruikt, de Arbeiders.
Is het de Techniek? Zij bloeit, het is waar,
Maar iedere machine is de dood
Van ziel of lijf van duizend arbeiders. -
Is het de Kunst? Maar zij is of afbeelding
Van wat lang verging, of zij prikkelt slechts
De door goudjacht uitgeputte heerschers. -
Is het de Liefde? Maar zij is te koop.
Zij wil geen kindren meer. Het huwlijk is
Vervuild. De vrouw slavin. Het huwlijk is
Een band die de schoone liefde belemmert.
Is het het Huisgezin? Het ligt uiteen.
Is het de Godsdienst? Maar de wetenschap
Zegt in elk hoofd: Er is geen God, geen God. -
Waar is het Licht dan? Het is geheel donker
En zwart op aarde. Er is gansch geen licht
Van Hoop, Geloof of Liefde meer. 't Is zwart,
Volkomen zwart rondom het Kapitaal. -
Pijn, Afschuw, Angst, Ontzetting, Verdriet, Smart
En Wanhoop, Oorlog, Dood en Ontaarding,
Dat zijn Uw een'ge lichten, Kapitaal,
Zoolang de Arbeider verpletterd wordt.
Want in hem alleen ligt de gloed van 't Licht,
Het zaad van den Dag en de Dageraad,
De Zon, de komst der Liefde en 't verdwijne' van al kwaad.

En Pan ging heen in pracht'ge witte sneeuw,
Sneeuwwit als melk in donkerblauwen nacht,
Onder het teere donkerblauw uitspansel,
Dat schoon was als een jonge teedre vrouw.
En ik zag naar het stralende Heelal
Zijn donkerblauwen afgrond en zijn nis:
De Schoonheid in eene gespannen leegte.
En duidelijk zag ik de lichte Sterstelsels
En de donkre, en hun klare maalstroomen,
En hoe hun maalstroom was het groot Heelal. -
En ik zag hoe het Licht werkte in 't Heelal:
Stroomen van Licht gingen er door de ruimte,
Vloeden en terugvloeden, ebben en keer. -
Stroomen van Licht door de Oneindigheeden
Stuwden de stof heen voor het Lichten uit,
Verzamelden de stof door kracht des Lichts,
Deden oplichten Werelden door 't Licht. -
De stof ebde wanneer het licht verstierf,
De stof viel uiteen achter het licht aan. -
De donkre stof werd opgestuwd tot licht,
Als schoone vlam, als baken in 't Heelal.
Het stof viel uiteen tot een donkren hoop,
Als blaadren in den herfst, in het Heelal. -
Werelden vergingen en brandden op,
Weg in 't Heelal, weg voor goed in de ruimte.
Werelden schitterden in een nieuw licht,
Stralend in jeugd en van onsterflijke
Schoonheid: Het Heelal.

Door de oneindige Wanorde Orde.
Door het oneindige Kristal Vergaan.
Door het oneindige Donker één Licht.
Door het oneindige Licht één Donker.
In zijn oneindige Leegte een Volte,
In zijn oneindige Volte een Leegte.
Door zijn eeuwigen Strijd de diepste Vrede.
Door zijn eeuwigen Vrede diepste Strijd.
Door zijn oneindige Wording één Zijn.
Door zijn oneindig Zijn eeuwige Wording.
Geboren wordende uit de Bron: Zich Zelve. -
Door zijn Oneindigheid méér dan zich zelve,
In strijd met zich zelve: Oneindigheid. -
Door zijn Oneindigheid tot zijn Eindige.
Door zijn Onbegrensdsheid tot elk Ding in zich.
Door zijn Eeuwigheid tot elk Tijdljke,
Door zich zelf, eeuwig, Vader, tot elk kind.

En toen keek ik in de Wereld der Menschen,
Die daar rond mij was, zichtbaar zooals bloed,
In den kristallen Nacht.
Die een deel is van 't eeuwige Heelal.
Die een deel is van 't eindeloos Heelal,
Die een deel is van 't oneindig Heelal.
En 'k zag de donkre slaven als kristallen,
En ik zag de donkre heerschers als kristallen,
Als stof,
In een oneind'gen warrelwind en maalstroom.

En ik gevoelde een oneindige liefde
Voor het Heelal, en alle alle mensen.

En langen tijd lag ik in een bezwijming.

Na de diepste liefde
Wordt 't hart flauw.
Men gelooft het nauw,
Maar sterft in de Geliefde.

Dien avond ging ik door de stad als wie
Overwonnen is door het almachtig Noodlot.
Zooals de Eumeniden hoog en machtig
Naderden 't huis van wie verdoemde was,
Niet door de eigen schuld, maar door de Macht
Die meer is dan die van de sterfliken:
't Oneindig samenstel der Maatschappij.
Zooals die dan met hoogen gouden fakkel,
Binnendrongen het huis, star van oogen,
Helle en trotsche dienaressen van,
Geen wreede meesteressen der verdoemden,
Hooge slavinnen van het hooge Noodlot,
Zoo ging ik door de straten van den Arbeid. -
En 'k zag der Heerschers wreedheid, en het leven
Dat erger dan de dood is der millioenen.
En ik zag de armoede en de vuilheid,
De laagheid, den nijd en den achterklap,
De lafheid en de bangheid en de voosheid,
En het bedrog in duizende gestalten.
Ik zag de ontrouw, lafheid en 't verraad, -
Ik zag 't verraad hen allen overheerschen.
En den honger als de drijfkracht van alles.
O mijne oogen zagen, maar 'k zag nauwlijks,
Al de verschrikking waarom schaamte slaat
Zijn sluier, alleen Laagheid tilt ze op.
Als een versteende voor den storm stond ik.
Maar toen deed
De Geest der Muziek streng en hoog zich hooren
'Dit is overal zoo. De gansche Aarde
Wordt bedekt met armen, proletariërs,

En overal ontstaat deze verschrikking,
 Misdaad, Laagheid, Vergaan der Ziel tot Niets. -
 O donkre macht van 't Kapitaal. O Avond
 Van heerschappij. O toppunt van de macht
 Van mensche' op menschen door der dingen macht.
 O Natuur, die in handen van de menschen
 Geworden zijt tot de vreeslijkste vloek,
 Die èn heerschers èn beheerschten beheerscht.
 O verdoemde macht van de doode stof.
 O donkre vloek, o gedrochtelijk zwarte
 Macht. O Nacht. Waarin zelfs de geestesbliksems
 Geen licht haast brengen. Waarin zelfs de schoonheid
 Kleuren nauw geeft. O donkerzwart Kapitaal.
 Gij zijt de Natuur, gij hebt de Natuur
 Opgeslikt, zij is U, U, U, geworden. -
 Den ganschen dag vliegen om heel de Aarde
 De proletariërs voort.
 Een groote dorst drijft hen, de dorst naar geld
 Der niet-bezittenden.
 Een grootre dorst drijft hen, maar niet hun eigen.
 Het is de gouddorst van de heerschenden.
 Een grootre dorst drijft d i e , maar niet hun eigen,
 Een allergrootste wereldgrootre dorst,
 Het is het dorstig Monster Kapitaal.
 Die drinkt de Natuur en de Menschen op.
 De Aarde rondom ons wordt Kapitaal,
 De Natuur, 't Zonlicht, d' Lucht wordt Kapitaal,
 Het Heelal, alle Heelal's kracht Kapitaal.
 Niets blijft er over van Vrijheid op de wereld,
 Niets blijft er over van Natuur op de wereld,
 Niets blijft er over van Menschheid op de wereld.
 Allen worden ding, Alles wordt bezit
 Van 't Kapitaal. Er is nog maar één macht,
 Zijne alleen. Één God. Hij, Hij.'

Ver van de Zon en van het Licht des Geestes,
Ver van de Liefde, ver van de Natuur,
Ver van de Eenheid met de Natuur en
Ver van de Eenheid met elkander die
De eenige Zaligheid der Menschen zijn, -
Gescheiden door den Eigendom en Knechtschap
Van de Natuur en van Elkander, - zoo
Zag Pan de Menschen aan.

O Gij, die de wereld onverschillig leest,
Dit is d' Oorzaak van uw en haar ellende.

De donkre nacht straalde uiteen de Maan,
 En door haar zilver licht ben ik gegaan,
 Door haar heirleger stralen, en zeer ver
 Naar den donzen horizon, stijf en star.

En ik zong gaande:

‘O Geliefde
 In het oneindig verre zwart
 Der Arbeiderswereld -
 Wordt Gij inééngpareld
 Tot een hart binnen mijn hart.’

De hemel was zóó fijn, zoo licht de maan,
 Zoo teer de zilvren regen en zoo hoog de baan
 Des Hemels, dat hij was als een balzaal:
 Het Heelal, de gestalten van 't Heelal.
 Heel ver weg trilden zacht de hooge accoorden,
 Daar zonder weten, en hier zonder woorden
 Weerkaatsend in mijn ziel, der wereldorde,
 In het geel licht dat achter gouden snaren gloorde.
 Van uit het donker kwamen de schoone gestalten
 Der arbeiders op mij aan, van klaar gehalte,
 Donker als water, klaar en zwart als ijs,
 En drongen op mij aan in 't paradijs
 Van licht. En 'k hoorde de Geest der Muziek
 Spreken boven hun hoofden inniglijk:

‘Dezen brengen in plaats van den Strijd Vrede,
In plaats van Moord Geboorte van Schoonheden,
In plaats van Verraad zachte gouden Zeden,
In plaats van Chaos klare Doorzichtigheden.’

En ik liep klaaroogend zeer diep te peinzen,
Met oogen als starren die nooit, nimmer, deinzen.
En ik liep stil, armen gekruist, te staren
Naar dat hooge en wonderbare klare:
Het Licht, de Geest, de Geest der Nieuwe Muziek,
En harer woorden wonderbare harmoniek,
Oplichtend uit het Heelal Chaotiek.

En ik ontwaakte in een zee van liefde,
Badende in het zweet, in het gevoel
Van komend licht en zaligheid en vrijheid.

Dien nacht sliep ik niet, maar ik lag diep peinzend.
En de dag rees als zwaar licht, van uit modder.
En met gespannen hoofd, verhitte oogen,
En een droog angstig hart ging 'k in dat licht,
En trad een hooge zwarte werkplaats binnen.
En 'k zag een werkman in het verre licht,
Tegen een zwarten muur, in hoekmuren,
Staan, hangend van armen, en bleek van gelaat.
Zijn trotsche neus tusschen zijn gele wangen
Scheidde zijn starre oogen, grauw en licht.
En zulk eene verachting en een haat
Brandde uit zijn gelaat, dat hij niets dan ze
Scheen, en ik naar hem werd aangetrokken
Als een geliefde naar eene geliefde.
En ik vroeg hem: 'Waarom, Waarom zijt ge zoo
Als ik u zie?' En hij zeide: 'Omdat
Ik die, die andren, en hen allen, haat.'
Hij doelde naar die: makkers en zijn heerschers.
Maar toch was hij een slaaf, slaaf van zijn haat.
En met gespannenheid ging ik terug,
En zwierf verder door het grauw niet licht licht.

En ik ging verder in die groote werkplaats.
De zaal was groot van die groote fabriek,
Hij leek 't gewelf wel van den grooten hemel,
Als de storm blaast, de wolken roerloos hangen.
De storm van de Arbeid blies er onophoudend.
En de menschen liepen er door moede,
Door het koolstof,
Door stof en licht, op den koolstoffgen grond,
En werkten in het staal moe-gemelijk,
Zonder gedachtenvuur, koel-moe van zweet. -
Zoo fijn is 't lichaam der levende menschen
Door wat het aanroert. Hier eeuwge aanroering. -
Ik ging daardoor als door een koelen storm,
Door de lucht der fabriek, roetkleurige.
En mijn ooren werden arm door den klank,
En koud mijn ziel door de groote ellende.
En 'k hoorde een stem daar in het donker spreken.
En ik zag om en ik zag, 't was Simon.
En dit was wat hij zei: 'Er is maar één weg
Naar de Vrijheid. Dat is als ieder voor
Zich zelf, zich zelven sterker maakt en beter.
Elk arbeider moet worden tot één licht.
Dan overwinnen wij door onze Ziel.'
Hij was zeer schoon, die man. Een licht, een licht,
Van licht. -
D' Arbeiders stonden grauw met vuile monden,
Zij waren zwart en laag, gering en traag,
En liete' hem alleen door traagheid's verraad.

En 'k zwierf weder verder door die werkplaats,
Door 'n ander deel van die reuzenfabriek.
En vond daar de arbeiders te samen eten
In het staalvette donker der machines
Hun eten van hun witte schotelen.
Vuil waren ze en arm, en arm-ellendig.
Met de hoofden opgericht op hunne armen
Lagen daar hunne volken op de aarde.
Maar toen ik langs hen ging hoorde ik spreken.
Want eene met een koel krachtig gezicht
Glanzend, sprak, - het was Robert, - klaar tot hen
Aldus: 'Wij kunnen vrij worde' als wij willen.
Als we ons vereenigen. Elk in zijn vak.
En dan samen strijden tegen de patroons.'
Ik hoorde het. Het was alsof er een vuur
Aan ging of was, tusschen de koele koude
Werktuigen en menschen. -
Zooals een visscher die in zijne hut
Aan zee een oogenblik komt, en zich warmt,
De handen bij den zwarten ijzeren kachel.
Verrukking over het zoo heerlijk leven
In de oneindigheid van het heelal,
Slaat hem door 't hoofd, -
Zoo was ik daar even bij deze groep. -
Maar de arbeiders met hun gebukte hoofden
Bleven staan om hem stil. En hij bleef alleen,
Verraden door bangheid, bangheid's verraad.

En ik ging door het Kapitaal's Heelal,
Door die fabriek of in een ander deel,
Of in andre fabriek, of in ander land,
Of misschien ook in een ander werelddeel.
En 'k zag de arbeiders, de doffe smeden

In den laten achtermiddag staan werken.
De wereld zwol om hen, 't aantal, 't heelal
Was vol van licht rondom hun stalen hamers.
Zij waren arm en klein, en klein-ellendig.
En een riep uit van hen: 'Komt mannen, komt,
'k Heb iets te zeggen aan u.' Het was Wilhelm.
Hij ging een eind op zij, zooals een ram
Die de kudde even ter zij leidt: 'Er is één weg
Naar Vrijheid. Die is als wij één worden.
En één worden wij slechts als de gansche aarde
De menschheid toebehoort gezamenlijk.
Daarvoor moeten wij allen samen strijden
Tegen het gansch Kapitaal en zijn Staat.' -
Ik stond en het werd lichter om mij heen.
Zooals een kapitein, die in den storm
Gewaakt heeft over 't schip viermaal twaalf uren,
En dan midden in de kokende zeëen,
Den nevel en den storm naar zijn bed gaat
En één uur slaapt. Dan stijgt hij naar het dek,
Verwachtend alles grauw woest weer te vinden.
Maar zie, de zon is aan d' hemel verschenen,
En lacht over de zee als witten tuin
Onder den blauwen hemel, gouden zon,
In den lichtstorm -
Zoo stond ik in het lichten om mij heen. -
Maar die arbeiders begrepen hem niet,
Zij bleven schoorvoetend, leeg van hand staan.
Zooals schapen die stil staan leken zij,
Die, het hoofd op, kijken, maar niet verroeren.
Ook hij bleef eenzaam. Door domheid's Verraad.

En ik zwierf eenzaam Stad der Arbeid in. -

In de donker doorschaduwde stad,
Van d' ellendigen winter doorzogen,
Ging ik, der armoede korf.
Als een van honing en geluk uitgestorven
Bijenkorf, waarin slechts leege cellen zijn,
Iets was, en doode bijen, stof en schaduw,
Zoo was de stad.
En plotsling wierp ik mij neder
Aan de straat, ik kon niet verdragen
Langer de smart.
En als een arme lijfeig'ne
Greep ik de keien met mijn wijd opene armen,
Beet ik het hoofd in de steenen, en drong mij aan
De ellende der arbeidersstad.

‘Geliefde, gij hebt mij niet lief,
Dat kan ook niet.
Maar ik heb u zoo lief,
O zie 't, o niets dan zie 't.’

De Nacht ging voorbij aan me een weinig droomend,
En ik ontwaakte en ging in het licht,
Het voedende grauwe zilte winterlicht.
En 'k zag de arbeiders voor een fabriek. -
Nog stonden die mannen daar vast grauw en rustig,
Zooals een kudde herten stonden ze daar,
Die, alle met het hoofd in ééne richting,
Turen, geen mensch ziet nog wat zij al zien.
Eerst stonden ze zoo stil en rustig grauw,
Door den honger gesard, in volle onkunde.
Als lichamen machtig. Minder dan beesten,
En door de fabriek van al werk beroofd.
Maar toen zag ik plotsling een vijftal mannen
Uiteen gaan en de hamers opnemen. -
Zooals vijf voetballers, de voorhoede,
Aanstormen op het doel, de bal tusschen ze in,
Niets zeggende, de voeten geve' elkaar
Den bal, het is of ze hun voeten begrijpen, -
Daar staren ze naar of 't is elkander's wezen, -
En met den bal als 't woord spreken tot elkaar,
Zoo stormden plotseling die vijf mannen
Uiteen, naast elkaar, op de poorten aan, -
En hun blik en kort woord was hunne bal, -
Der fabriek en hamerden ze uiteen.
De poorte viel, en ze stormden naar binnen,
En, dit ziende, een deel der arbeiders
Met hen mee, als een stroom door de poort heen.
En zij stormden in de machinezaal, -
En als een reuzentroep vertoornde vogels

Beukten ze daar de machines uiteen.
En een riep uit: 'Zoo sla ik 't Kapitaal
Ter vernietiging.' En de andren juichten
Terwijl zij beukten. 'IJzer met IJzer.'
En toen grepen zij vuur en droegen het
Als geelblauwe bloemen, vlamvend met trillende handen,
In hoeken en stortten olie daarop
Als balsem,
En lachten: 'Zoo vergaat het Kapitaal.'
En trokken zich uit de vuilheid terug,
En de fabriek steeg omhoog in de vlammen.

En lichte roode wolken brandden in mij,
Als in een donker bosch na zonsopgang.

De zon ging onder en de zon kwam op.
En 'k zag vier mannen staan met zwarte oogen
In het looden grauwe, fonkelende.
Het leken mij Giganten.
En zij zeiden, 't was één van hen die 't zei,
Maar zij stonden en keken of zij 't zeiden
Allen:
'Staakt mannen, staakt. Werpt het werk van u af.
Wij moeten staken, mannen. Wij moeten.
Gij zijt de Meesters van den Arbeid. Zonder
U is het Heelal niets.' -
De fabriek opende zich tot verre verte,
De bogen openden zich door grauwe schaduw,
De bogen ontspanden zich in grauwe lucht.
Als bogen van licht, wit, duister van licht.
En die woorden werden gehoord, verhoord.
Allen juichten en zij spronge' op. Hun ziel.
En ik wendde mijn oogen op d' arbeiders,
Die daar ver in de luchtgrauwe halle stonden.
Zij rezen op.
Ik zag hun zielen. Als garven vuur.
Ik zag de Hartstochten.
Opstand, Woede en Verontwaardiging,
Begeerte naar de Vrijheid, Begeerte naar de Macht.
Zij wendden hunne oogen op elkander,
In vriendschap, hulp zoekend, als bondgenooten. -
Ik zag iets van de liefde voor de Menschheid,
En iets, iets van de liefde voor 't Heelal. -

Zoals na een storm, als de storm verdwijnt,
De wolken en 't tumult, de zwarte hemel
Alleen, het eerst, wordt door de zon beschenen.
En eerst daarna de donkre zwarte aarde.
De bloempjes verschijnen, en duizend druppels
Van wilden regen, nu van zonnig water
In 't donker gras. - De schoone hemel wordt
Ontwakend getooid zooals eene vrouw,
Die liefde hoort van haren man, ontwakend. -
Zoo die arbeiders in die werkplaats. 'En
Ze deden het'

Heerlijk was mijn gedachte. En mijn ziel
Werd doorwaterd, zooals een zwarte grond
Met zilvren beek, met kracht, hoop, moed en glorie.

De zon ging onder en hij rees weer op.

O Poezie, bestraal mij met uw stralen,
 Nu ik dien morgen zag voor 't eerst een Man
 Opkomende uit de zee van slavernij.
 Ik ging naar het hoog huis van eenen man,
 Dien ik gezien had in die werkplaats sprekend, -
 Andreas zijn naam, - en die tevergeefs
 D' arbeiders tot verzet had aangespoord. -
 Hij was een sterlelie tusschen de menschen. -
 Hij had altijd in zijn hoofd de gedachte
 Van Vrijheid der Menschen.
 Die man besloot nu op den nieuwen dag
 Een daad te doen, die de arbeiders wekte.
 Hij ging vast op de lichte straten henen,
 Iets bevende, maar diep in zich zeer vast. -
 En toen hij ontmoette een zeer hooge
 Abstractie van de Macht die de arbeiders
 Neerdrukt, schoot hij hem neer tot een doode,
 En zat in de gevangenis zeer stil
 Als een vogel, eene lichte kanarie
 Die niet zingt, of een stille adelaar
 In 'n beestentuin. -
 En de abstractie van de gele macht
 Van 't goud, de sombre menschen, die geen menschen
 Meer zijn, het ontuig dat de wet en 't onrecht
 Handhaaft en spreekt, kwamen dien eigen middag
 Bijeen en veroordeelden hem ter dood.
 En d' hooge man, hoog zooals eene ster

Uit den hemel gevallen, van menschliefde,
 Als een gele lelie, werd buiten de stad
 Langs een heuvel omhoog gebracht naar 'n galg. -
 Ik ging met hem zooals een stille schaduw. -
 En denkende probeerde hij te denken
 Aan zijn studie, aan al die kracht'ge menschen
 Die 't eerst het evangelie der gelijkheid
 Brachten. En hij trachtte zeer stil,
 Aldoor tot zich zelf met iets falende
 Stem, maar die uit zijn diepst geweten kwam
 Te zeggen: 'De Menschheid is 't Allerhoogste,
 De Menschheid is het Allerhoogste. De Menschheid
 Is 't Allerhoogste. En de eeuwige Vrijheid.'
 Hij hield dit duizlend vast en dacht dit telkens
 Tusschen de scheemrende gezichten door
 Der Wereld.
 'De eeuw'ge, eeuw'ge Vrijheid, de eeuw'ge
 Der Menschheid.' En zoo wankelde hij niet.
 Men heesch hem op. Maar hij wankelde niet.
 Men liet hem vallen. Maar hij wankelde niet.
 'Eeuwig, eeuwig', dacht hij, 'eeuw'ge vrijheid
 Voor de Menschen.' En zoo stierf hij. Was dood.

Zijn vrouw ging toen hij dood was vandaar weg.
 Zij hadden elkaar zeer zeer lief gehad. -
 Zij had hem niet lief gehad om zijn knapheid,
 Ook niet om zijn daden, noch om zijn hartstocht
 Voor de menschen, noch om zijn kracht, noch zachtheid, -
 Maar slechts omdat hij was zooals hij was.

Zij ging vandaar door witte schemering -
 Ik ging naast haar als stille schemering -

Zij was zelf eene schoone, hooge, en wijze,
 Lieve, teedere vrouw, -
 Wankelend weinig. Want zij dacht aldoor:
 'Ik moet hem zijn, ik moet hem zijn, hem, hem.'
 Dat dacht ze aldoor, dacht dat ze hem was.

Jong zijnde had hij haar een avond mee-
 Genomen naar de eeuw'ge zaligheid,
 En zij had zich gegeven aan haar man
 Tot eeuwige eeuwige zaligheid.
 Het goud van haar lichaam was voor hem, hem.
 Het goud van haar ziel was voor hem alleen.
 Zij had altijd hare armen geslagen
 Om hem, zoo jong, met gouden krullen, aan
 Zijn borst tegen hem opziend, en hem kussend
 Op zijne borst, en hij kuste haar zoo
 Ter neder op haar hoofd en hare lokken.
 Zij had van spel gehouden, van te spelen.
 Een eeuwige blijheid tegen hem aan,
 Een eeuw'ge zaligheid om zijne voeten,
 Als een beek van lach en een meer van bloemen.
 Zij was niets dan zijn eige' eigen geweest,
 Zijn vrouw. Zijn vrouw voor hem. Voor hem, haar man.
 Zij wou niets zijn dan wat hij was, altijd,
 Ook toen ze ouder werd, ook nu, ook nu.

En toen ze ver gegaan was, dacht ze op eens -
 Zij verbleekte. Haar hart bonsde. Fijne gouden trekken
 Van pijn en wee gingen door den horizon, -
 Zacht klaar die duizend uren, dat ze hem in
 Zich zelve had gehad, in hoogste liefde,
 En dat ze één waren geweest. - En zoo

Dit denkend aldoor door, werd zij nog meer
Hem, hem, niets dan hem, die goudene ster
In haar armen, op haar en tegen haar.
En langzaam ging zij door het duister heen,
Zij droeg hem in haar, aan haar, in haar armen.
Zij kon niets zijn dan hem, nooit iets anders.

Zij ging waar in de donkre schemering
Een lang landhoofd, een pier, zich strekt in de
Wijde zee. Daarlangs liep ze en ze verging
In de nevel eerst, zijnd' hem, en in de zee.
Zooals een non gaat in de afzondering,
Ging zij in 't klooster van de eeuwigheid.

Hij hing daar hoog. Hij had haar kunnen zien
Als hij geleefd had. - Dan was ze niet gegaan. -
Hij, de gouden ster, de zuiver witte lelie. -
Zij dreef daar weg in de oneindigheid,
Wegzinkende in de oneindigheid,
Als een ster van wegnevelende liefde. -
Verdoemd zij 't Kapitaal, dat mensche' als sterren
Vergaan doet, en 't grauw ontuig doet bestaan.

Na den dood van die vrijen sliep ik niet,
Maar ik lag wakker in de schoonste liefde,
Zonder te roeren, in ekstatisch visioen.

En dien dag wierp de arbeidersklasse
Van de geheele stad plotsling het werk neer.
Zooals een vulkaan die de korsten grond
Van zich werpt en een uitweg vindt, zoo wierp
Plotsling de arbeidersklasse van die donkre
Rookdoorwolkte, armoebegane stad
Het juk af, slavernij af, en het werk neer. -
De zon kwam op, er geschiedde geen werk. -
Er geschiedde geen werk. - Alles was stil
En rijk en goud in de fabrieken. Allen
Waren op straat.
En de zon ging weer onder.

De donkre nacht schreed voorwaarts, de donkre.
De slaap verlichtte al wie daar lag gebogen,
Van hunne zorgen en kommer en ellende,
De arbeiders en ook hunne meesters, -
Van hun vermoeienissen. - Zachte rook,
Maar 't was hun adem niet, steeg van de aarde,
En ontmoette, schaduw, zwijgend, het zwijgend
Licht der sterren, in het hoogst van den hemel.
De schoone sterren, lichtend door dat gaas,
Lieten het zacht vallen, op aarde en zee,
Waar het verdween in het donker dier dalen,
En bestraalden de winterzee en de aarde.
En zij sneeuwden sneeuwig donkre kristallen
Toen naast zich, en deze daalden en bedekten
De korst der aarde met een donker floers.
De sterren ware' in donkerblauw water, en de sneeuw daaronder
Amber, donkerblauw, schaduw, wit kristal.

En uit 't kristal rees op de grauwe morgen.

De laatste dag was daar, de laatste dag
Van slavernij, volkomen slavernij.

En de arbeiders verrezen in de wereldruimte,
Wit in het zwart, op in den zwarten dag,
Als witte sneeuw van uit den zwarten nacht.

En, geroepen door Niets, verzamelden
Zich op een plein.

Eerst kwamen er weinigen, die gingen vooruit,
Schoorvoetend, schuifelend, en schroomende.
Die schemerden zoowat op rand der pleine.
Toen kwamen de grootre donkerder troepen
En drongen in stoeten 't witte pleine op.
Toen kwamen de massa's, en zagen elkander.
En naderden. En zij stonden zeer stil
Tegenover elkaar in verbazing. -
Zooals de winden van den rand der polen
Stroomen naar de zee, de Atlantische,
Of naar de Zuidzee, Stille Oceaen,
En daar elkaar ontmoeten, in dat park

Van water, en bij elkanders verschijnen,
Wanneer ze elkaar uit verte nadren zien,
De Oostenwind den Westen, de West- Oosten, -
Wanneer hun zachte vooruitwaaiingen
Elkander treffen en hun vreemde reuken
Ze ruiken en voelen hun vreemde streelingen,
Zooals die winden dan stil worde' op 't water
Der eindelooze grijze Oceaan,
Alsof ze verbaasd waren van elkander, -
Ze zijn immers van één wezen - zoo stonden
De donkre groepen van de arbeiders,
Toen ze elkaar zagen, in stille verbazing.

Daar in de verte hief zich 't wit paleis
Van den Heerscher, de opperste abstractie,
Van 't Kapitaal uit duizenden millioenen
Menschen geperst.
Daar hief het zich zooals een Macht op aarde.

En de Arbeiders staarden soms er naar
De oogen opslaand. Zij dachten niet er aan.
Alleen was het onder in hun gedachten.
Zooals de diepte van de zee is onder
De zee, en deze draagt, het oppervlak.
Zooals plotsling, men ziet niet waarvandaan,
Een windstoot komt op zee, en drijft de golven,
De golven onder hem worden pikzwart
En inktzwart, en hij rent op het schip aan
Waarvan de zeilen naar één zij bezwijken,
Bolwordende, - en de wind rent er door, -
Zoo ging plotsling een rillende beweging
Door de massa's en ze zetten zich in stoet.

En daar kwam het zwarte en ruig volk aan.
Het leken de onderdrukten van eeuwen
Die aan kwamen marcheeren op het veld
Onder den dag van heden, den nachtdag,
Den bliksemdag, den witten bliksemnacht.
Maar zij waren de mannen van het heden,
Van geen anderen tijd, maar van het heden.

Donker trok hunne wolk op 't paleis aan,
Ze zagen 't nader komen, 't was alsof
Het naar hen toekwam.

Het was de optocht van de Onbewustheid,
Het was de optocht van de Proletariërs.

Onbewustheid, Wildheid en Onkunde
Naderden daar in donkere schoften
En rug en schouders. Het Monster: Massa.

En achter het witschimmige paleis,
Verborgen door zijn schoonen blanken schijn,
Zat de Abstractie van de Macht, die het
Kapitaal bestuurt, en die wordt aangesteld
Door 't Kapitaal om het vast te beschermen.
Daar zat het Keizerschap, d' Abstractie van
De Kerk, het Leger, het Gerechtshof en
De Wetenschap en hunne Hoer: de Kunst.
En daarachter als achter 'n zekren wal
Zat het Geld zelf, de Heerschers van het Geld,

De Bank, de Industrie, de Koophandel,
De Landbouw en het Vervoer, te samen.

Maar die allen zijn niets dan de abstractie
Van de Macht van 't Kapitaal, in Menschenvorm,
Des Kapitaals, dat heel de aarde omgroeit.

Ik zag het schemeren in grauwe lucht
Als haast onzichtbare nevels, als fijne draden
Van een zwart web en weefsel in de lucht,
De diepe heerlijke donkre winterlucht.
Als een nevel, uit de wereld opgestegen,
Van zwartheid, haast onzichtbaar in het grauw.

Ze zijn de Abstractie Geest gescheiden van
Het Lichaam Arbeid.
Zij zijn de afzonderlijke Hersenen
Onderdrukkend het afzonderlijk Lichaam.
Zij zijn een Monster, zooals ook het Lichaam,
Het Volk, alleen, zonder Geest, Monster is.
Zoo zat daar achter dat ver wit paleis,
Monsterlijk, een onmeetlijk Hersen-Monster,
Een Geestes-Monster, een Monster van Geest,
Onbewust van zijn zijn als Monster-Geest.
En naar dat schoon paleis trok schoorvoetend
Een Massa op als een onwetend Monster,
Als een ruig, dierlijk, grof en Lichaam-Monster.
Onbewust van zijn zijn als Lichaam-monster. -

Zoo trok een Monster op tegen een Monster. -

Maar hun strijd was om het Bezit der Aarde! -

En toen het Volk was tot 'n afstand van
Waarop een sneeuwbus heengaat door de lucht
Met alle kracht, tot hij, uitgerold, ligt,
Doodstil, tegen een muur aan of een hek,
Toen werden luide kreten gehoord naar
Het ledige, de lucht van het Paleis,
Smeekend en biddend, dreigend en gillend,
Om Rechten, om Werk, om Brood en om Loon.

En toen gingen de poorten in het midden
Open, en een deel van 't Volk, soldaten, schreden voor.
En gele vlammen en roode braakten uit
Over de grauwe sneeuw in zwarte lucht,
En duizenden in het groote Volk vielen.

Die vluchtten en trokken terug in hunne wijken.

Maar de mannen onder het slavenvolk
Verzamelden zich,
En vielen aan de schitterende burchten
Der Heerschers.
Als zwarte wolken die uit witte lucht
Een aanval doen, zoo stortten zij zich op de
Donker schitterende paleizen der Heerschers.
Zooals een sneeuwbus die zich aan de muren
Stort van een paleis en de ramen slaat,
En teistert en er druppelend klijf afdruipt.
Hun zwarte wanhoop diep hartstochtelijk

Keek in het rijk der rijken, als uit hel in hemel,
Wildvreemd, witzwart.
Zij vochten en predikten het nieuwe licht.
Liefde werd wakker en haar eenheidswil.
Zij voelden voor het eerst, d' arbeiders voelden
Dat zij één moesten zijn. -
Maar langzaam kwam
De Nederlaag. Zij trokken langzaam terug
In hunne eigen wijken.
Een kleine schare slechts kampte den strijd.

En alles verdween weer. De witte liefde,
De eenheidsdrang en het elkaar behooren.
De gansche Massa werd weder als stof.

Toen kwamen de Machten van het Kapitaal,
Een voor een achter 't hoog paleis vandaan.
De Kerk, de Wetenschap, het Vorstenhuis,
De Kunst.
De Bank, de Industrie, de Koophandel,
Het Grondbezit.
En zij vertoonden in het matte licht
Hun zwarten schijn van Macht. -
En zij daagden voor hunne rechtbanken
Die goudene helden.
Zooals Titanen stonden daar de volks-
Mannen.
En hielden gerecht over het gerecht. -
Als riet vloog hij op en zijn stem weerklonk
Als de storm die van felheid telkens breekt:
'Het wezen van Uw Tirannie is valsch
Want het berust op den Arbeid van andren.

Het wezen van Uw Tirannie is zwak
 Want het berust op den Arbeid van andren.
 Het wezen van d' Arbeiders is zij zelf,
 Hun Arbeid is d' hunne, zij zijn dus waar.
 Het wezen van de Arbeiders is sterk,
 Want zij, zij alleen zijn de grondslag der Wereld,
 Want hun Arbeid is de grondslag der Wereld.
 Vereenigt u, Arbeiders, vereenigt u!
 Toen vlogen allen op zooals Titanen
 In de ruimte. Zooals Titanen riepen
 Zij en stonden stil zooals Titanen
 Rondom de tafel en rondom de zaal:
 'Arbeiders vereenigt u, eenigt u!
 Zooals gij nu streeft voor u zelve alleen,
 Strijdt zoo voor alle onderdrukten en
 d' Arbeidersklasse der wereld. Dan bezwijkt
 De Macht van 't Kapitaal. Gij overwint.'
 Dat klonk in de oneindige ruimte en werd
 Overal gehoord op de wijde aarde.
 Zooals Titanen riepen ze
 En stonden stil zooals Titanen,
 Rondom de tafel en rondom de zaal.
 Dat klonk in de oneindige ruimte en werd
 Overal gehoord op de groote aarde.
 Zooals die Goden eenmaal stonden aan zee,
 Ver van een, aan de Oceanoever, Coeus
 Hier, daar Enceladus, daar Gaea,
 Als rotsen rijzend,
 Machtloos maar machtig,
 Zoo stonden daar die bleeke helden om
 De zaal, de grauwe zaal van Macht en Onrecht. -
 En in een diepe dronkenschap van vreugde
 Staarde ik naar hen, dronken van smart en vreugde. -
 Totdat zij hoorden zich en elkander dood. -

En die heldre, die warme lichte sterren,
Die Arbeiders,
Verdwenen in den dood en uit de wereld.

't Was Avond, 't was van het Daglicht de eb.
En d' Oneindige liefde die ik heb
Was brandender dan ooit, ja die ik ben.
Eenzaam ben ik. In oneindige liefde
Diep als de Hemel, voor de Menschen en
't Heelal en dus ook eindeloos Verlangen.

O die twee eeuw'ge eindelooze Liefden,
Als twee fakkels, fakkels samengebonden
Van zilvren licht, maakten te saam een brand
In mij, waarin ik verging in dien Avond.
Mijn Liefde was een Licht zich zelf verterend.

Daarom besloot ik toen dien grooten Avond
Heen te gaan naar de nieuwe jonge Wereld.
De Wereld der Arbeiders is de Nieuwe.
't Ging niet deemoedig, en zonder Geleider,
Eenzaam, trotsch, des Heelals, der Menschen zoon.

De stad verhief zich uit de wijde sneeuw.
En 'k zag een donkre schaar uit het loodgrijze
Komen op het helwitte van de sneeuw.
Het leek een troep van afgematte slaven.
Het waren arbeiders en 'k sloot mij aan
Zooals een broeder doet,
En door het donker licht trokken wij daarheen.

Ik kende hen allen door het schitterend licht
Dat de liefde door de wereld spreidt. Ik kende
Alle arbeiders en overal bij name.
En toen wij in de groote zale waren,
Trad een Man op, met hoogen vasten pas,
In het licht komend als de God des Lichts,
Licht en sterk, zacht -, moedig -, onbedwingbaar.
En sprak tegen hen in de zaal een sterke
Rede, indringende als hooge regen.
Zij moesten zich vereen'gen en vrij worden.
Eenheid was de allereenigste Macht
Der Armen. Hun Eenheid kon worden 't zaad
Waaruit de Eenheid aller menschen opbloeide.
Evenals zij die stierven waren één
Met de menschheid, zoo moesten zij het worden.
Zoo sprak die man in eene prachtige rede
Donker en toch klaar,
Donker en toch goudkleurig als de Zon,
Door liefde tot de Arbeiders en de Menschen.
Maar zij bleven in de oneindige zaal
Onbeweeglijk. Onkunde was hun Meester. -
Slechts zeer enklen verzezen op als sterren,
En stonden goud, stil, rustig in de hoogte,
In 't donker, klaar en donkerrood van bloed,
En rustig luisterende, als mannen. -
Zooals de donkre trappen van een waterval
Waarover 't water bruischt, was 't amfitheater
Der andren onder het gewoel der woorden
Onbeweeglijk.
En zij verzezen, zeggend tege' elkander,
Dat, als de Macht, Slavernij eeuwig was.

Intermezzo

En ik ging verder door de donkre stad
In donkre buurt,
En zocht een Man op die 't Heelal beheerscht'
Der Menschen
Met zijn Gedachten, met zijn Brein, zijn naam
Was Friedrich Engels.
En hij zeide tot mij: 't Heelal beweegt
Naar vaste wetten. En de Maatschappij
Komt door den Nood der Menschen tot verandering.
Het is de Nood dien gij in deze buurten
Ziet,
Het is de Liefde en Honger,
Die, onbevredigd, de Omwentling brengen.'

En ik ging verder door de donkre stad,
Zwaar van schaduw.
En zocht een Man op die 't Heelal beheerscht',
De Maatschappij der Menschen, als een God.
Zijn naam was Karl Marx.
En hij zei tot mij: 'Als 't Heelal beweegt
Zich de Maatschappij door haar eigen krachten.
Het zijn de krachten, de Productiekrachten,
Het is de Arbeid die voortbeweegt de Wereld
Der Menschen, deze donkre Wereld.
En 't is de Arbeid die deze Wereld om-
Wentelt en de Slavenklasse maakt
Beheerscher van de Aarde, het Heelal.'

En ik ging henen waar zeer diep apart
Een Man zat in de donkere wereld,
Zooals een parel Licht.
Zijn naam was Joseph Dietzgen.
En hij zeide tot mij: 't Heelal beweegt
Naar vaste wetten. En de geest vindt ze
Doordat hij 't Algemeene kent van de Natuur,
Doordat hij 't Orgaan is van 't Algemeene.
En de Geest zoekt en vindt dat Algemeene
Gedreven door Liefde, Honger en Arbeid.
Het Zijn der Mensche' is dus geheel bepaald
Door Maatschappij en Natuur....
En hij beweegt zich, binnen het Heelal,
Naar wetten van 't Heelal' .....

En hij luisterde goed met klare oogen,
Zooals een merel, uitzierend van een tak,
Voor zijn nest, waar zijn vrouw en jongen slapen,
In 't schemerdonker, - vurig naar den morgen,
In zachtheid en kracht, - en hij zeide klaar:
'De Wil? Vrijheid van Wil kan niet bestaan.
Schuld is er niet, want er bestaat geen schuld.
In d' oneindige wereld gebeurt alles,
Zooals 't bepaald wordt door alles dat was
En is.
De mensch, de menschheid is geen uitzondring.
Hij beweegt zich midden in het Heelal
Zonder vrijheid van wil, zooals hij moet.'
En ik tot hem:
'Ik heb iets in mij zelven,
Ik heb diep in mij, 't allerdiepst in mij
Een gouden Beeld, 'n Menschbeeld, 'n Godsbeeld,
Volkomen rein, volkomen schoon, zonder fout.
Daarmee vergelijk ik alles.
Wat is dat? Want ik denk
Dikwijls dat dat de vrije kracht van den wil is,
Dat te hebben, dat te voelen, daarnaar te zoeken,
Daaraan alles te gelijken. Dat te trachten te zijn.'
Diep, diep, diep, diep keek deze Man mij aan,
En hij zeide:
'Dat beeld dat hebt gij van de Menschheid, Uw moeder.
Die heeft zoo millioenen jaren gezocht
Geluk voor zich,

Die heeft zoo altijd gestreden met de Natuur
En met zich zelve om uit zich te scheppen
Een volkomen gelukkig, niets dan gouden menschheid,
Dat dat streven
Geworden is de allermachtigste macht
In u, in sommigen, in enkele, - in allen.
En deze gouden tijd, nu de Arbeiders
Zoo zijn als in een vulkaan gouden vuur
Verborgen, nu zij dringen om zich aan
't Daglicht te brengen, als goudener menschen
Dan er ooit waren, - geeft aan dat goud beeld een drang,
In ons, dat 't, eeuwig zijnd, met nieuwen gloed
Uitbreekt en straalt, omdat wij mooglijkheid,
Daardoor, van Vrijheid voele', zoo oneindig groot,
Als nimmer nog in dat goud beeld uitlichtte.
Geen wonder dus dat het in ons zoo blaakt.
Dat is geen vrije wil dus, dat is bepaald
Door de Menschheid. De Menschheid is de God
Die dat in zich zelf plantte.
En alle daden die gij daardoor doet,
Door dat omzien altijd naar dat goud beeld,
Zijn dus evenzeer door dien God bepaald
Die de Menschheid is. Niet, niet door een ander Wezen.' -
Ik voelde als een dronk diep in mij gaan. -
Maar ik was toch nog niet geheel bevredigd.
De zachte pijn die een onwaarheid maakt
Of iets dat niet begrepen wordt, aan 't hart,
Die 't gansche hart verscheurt als zij geheel is,
Maar in een hoek van 't hart pijnt, bovenaan,
Als de onwaarheid maar ten deele is,
Die laatste pijn deed mij na zijn woorden zeer.
En ik vroeg hem daarom nog dieper, verder:
'Dit begrijp ik, maar één ding is mij donker:
Wat wil de mensch geluk voor anderen?

Waarom voor anderen, voor de Menschheid?
 ‘Omdat ze elkander noodig hadden, altijd,’
 Zoo antwoordde die schoone oude man,
 ‘De mensch is te zwak om alleen te staan.
 Hij kan alleen niet tegen de Natuur,
 De stormen, den bliksem, de kou, de dieren,
 De andre menschen.
 Daarom hebben zij zich altijd samen
 Gevoegd. Begrijpt gij dat?’
 ‘Maar waarom zoekt elk voor zich het geluk?’
 Lachend zei hij met een goudenen lach:
 ‘Ja hier zijn we aan de bron van al het zijn.
 Daar houdt de wijsheid en het vragen op.
 Dat weet ik niet, en gij ook niet, en niemand,
 Waarom ieder wezen zoekt zijn behoud,
 En dus geluk van bestaan en geluk.
 Wij weten 't niet, maar weten 't ook heel goed,
 Omdat we niets beter weten dan die bron.
 Klaar ligt ze immers in alle wezens open,
 En in ons zelf het klaarst.’
 En hij lachte en ik voelde een zacht lachen.
 En hij sprak:
 ‘Daar ligt vlak naast nog zoo een klare bron,
 Even mystiek en toch ook even helder:
 Waarom wil de mensch voor den andere
 Geluk?
 Het is gemakk'lijk en ook helder om
 Te zeggen: Wijl ze elkander noodig hadden.
 Maar daar ligt toch ook nog een dieper raadsel
 Zooals 'n oneindig diepe wel te kijken:
 't Medegevoel komt ook uit gelijkheid voort.
 Gelijkheid is naast 't zelfbehoud de oerbron.
 Zij liggen naast elkander, open, schoon,
 In het Heelal als oorzaak van den wil

En verstand en gevoel. Beide mystiek,
Maar beide klaar, volkomen, voor wie er uit
Stegen.
Beide wellen als oogen der Natuur,
Waarin zij ons, haar beelde', haar kindren vormt. -
Uit die bron van gelijkheid komt de Liefde
En het Begrip.' -
Ik zat naast dien Man, als een Man naast Man,
Een jongere naast eenen oudere,
Samen te kijken diep in de Natuur,
In haar binnen dat ook haar buiten is,
Beide aandachtig, voorover gebogen.
En ik dacht:
'Begrip en Liefde komen dus uit Gelijkheid,
Zij hebben de zelfde oorsprong.' -
Onze lach werd weg, en klom weg zeer hoog
Tot kalmte. En wij zaten stil als Goden.
Als Meesters van 't Heelal, niet meer als slaven. -
En ik zat naast hem stil zooals een God.

En ik zong bij mij zelve:

‘Zonde en schuld bestaan niet,
Elk ding is schuldeloos.’

‘Begrip en Liefde
Komen uit
De Gelijkheid van het Heelal.’

‘Zij stijgen dus samen,
De een door de ander,
Hooger en hooger.’

‘Zij stijgen nu
Tot hogere hoogte
Dan zij ooit waren.’

‘Zij stijgen nu tot absolute liefde.’

‘Men zegt de Absolute liefde
Kan niet bestaan in een Mensch.
Maar mijne Liefde voor U, Geliefde
Geest der Menschheid, is zonder grens.’

III

En Pan trad uit het donkere Verleden.
De zon ging op en spreidde zijn zachten schijn,
Als goud, over de Aarde.

En Pad trad in den gouden
Tijd die is nu.

O Gouden blauwe Tijd die Nu is Nu!
O schitterendste gelukzaamste tijd,
Die er ooit was van alle alle tijden,
Nu d' Arbeiders ontwaken en zich heffen
Tot Gouden Geest van Vrijheid en tot Vrijheid.

O Gouden blauwe Tijd die Nu is Nu,
Nu de Menschheid treedt uit de Slavernij
In de Vrijheid.

O Gouden blauwe tijd die nu is nu,
En Wezen van het gouden Nu, dat 's Nu,
Liefde, die nu opworstelt naar de nieuwe
Fase van uw schitterend aardbestaan:

Geest, Schoon Meisje, wandlend in 't heelal,

Uw oogen lijken den diep blauwen hemel,
 Samengetrokken tot twee cirkels onder
 Uw fijne wimpers, donker, ver, maatloos,
 Kring binnen kring en lijn met lijn doorweven -
 Waarbinnen, spiegelen zich, het onmeetlijke,
 En 't matelooze diepe in de diepte
 Van u. De hemel, de wolken, de sterren,
 De menschen, planten, dieren en de diepte
 Oneindig ook der Menschen-Maatschappij.

Heelal, eindloos Heelal, binnen den Geest!
 Heelal, eindloos Heelal! Met binnen u
 In uwe duizenden millioenen dingen
 Die u maken en die gij zijt, de Droom
 Der Schoonheid, Wezen der oneindige dingen,
 Laat ik doen klinken door uw groote hallen,
 Uw licht- en schaduwdommen, - dezen droom!
 Laat mij, als een kind sprekend in den morgen,
 De eerste schaduw spreken van het licht,
 Dat de nieuwste wording in uw oogen schittert:
 De nieuwe Maatschappij. - O Droom weerklink!

O gouden blauwe tijd die nu is nu,
 O schitterendste gelukzaal'gste tijd
 Die er ooit was van alle alle tijden,
 Nu d' Arbeiders ontwaken en stuk scheuren
 Hun banden en hun het Bewustzijn komt
 Van den Weg naar de Vrijheid en de Vrijheid, -
 Enkelen zien haar reeds, o Enkelen, -
 Vertoon U in den Geest, in de oogen
 Van 't wonderschoone Meisje dat u spiegelt.
 Vertoon u in haar droomende oogen. Klink.

Het Heelal is een machtig groot geheel,
 Het is als een oneindig groote Man,
 Van donkre sterren en van schittrende,
 Van dichte en fijne stof, tot d' allerfijnste,
 Schrijdende eenzaam door d' Oneindigheid,
 Door de leegte die zelf zijn rijk nog is.
 Hij is zóó machtig dat 't oneindig Rijk,
 Dat Hij is, voortdurend in bloeiing is,
 In eeuwige nooit onderbroken wissling
 Van dien bloei tot dien en van dien tot dezen.
 De steenen zelfs zijn een deel van zijn bloei.
 Elk deel van hem is een beeld van hem zelve,
 Eindloos in macht, begrensd en toch oneindig,
 Onuitputlijk' en toch bepaalde bron.
 Zijn schijnen is oneindig, - en zijn zijn.
 Zijn werke' is bloeien, en zijn bloeien rust.
 Geest is een openbaring van zijn zijn,
 Diep oneindig zooals het kleinste stofje ....
 Als kristallen die leven naar zijn wil.

Stof, drager van Alles, oneindige drager
 Van alles, van de sterren en de aarde,
 En de Menschheid, en de dieren en planten,
 En drager van wat is tusschen de sterren,
 En drager van het ledige, Gij zijt
 De Bron, de God, de Een'ge die bestaat.
 Gij zijt 't Heelal. Uw spiegelende fonklende
 Diepten baren en keeren in zich weer,

Uit donker tot kleur en uit kleur tot donker,
 Uit vormen tot Niets en uit Niets tot vormen.

Kracht, schepper van alles. Gij zijt de God,
 Oneindige Kracht, gij zijt Vader en Moeder
 Van het Heelal, van Sterren en van Aarde,
 En van het Levende en van den Geest,
 En van de Menschen. En van het ledige.
 De stof is slechts Uw schijn, Uwe verschijning,
 Gij zijt het eeuwige en algemeene,
 De dingen zijn slechts uwe spelingen,
 Gij zijt alleen, oneindige wereldkracht.

Stof of kracht, gij zijt hetzelfde: de Oerbron,
 Lachende voel ik dat gij zijt de oerbron,
 Lachende voel ik uw geheimvol wezen,
 Lachende zie ik levende uw rijkdom,
 Lachende voel ik spelende uw rijkdom,
 Lachende zie ik uwe schoonheid, oerbron, -
 Lachende zie ik uw peillooze diepte,
 Levende zelf in uw peillooze diepte,
 Zijnde zelf deel van uw peillooze diepte,
 Zelf peilloos, zelf kracht, zelf stof, zelf deel-oerbron,
 Waarachter zich diepere diept verschuilt.

Oneindige Stof, drager van alle kracht, -
 Oneindige Kracht, drager van alle stof, -
 En dus van alle Schoonheid, 't schoonst zijt gij
 Daar waar gij tot het vleesch van Mensch oprijst,
 Want daar rijst gij op tot den gouden Geest.
 Daar bloeit des Heelals kracht: de Eeuwigheid,

Daar bloeit des Heelals kracht: d' Oneindigheid,
Op tot bewustheid van de Eeuwigheid.
Daar bloeit de macht over d' oneind'ge stof
Uit de stof op, en als in witte rozen
Van licht, weerschittert in de menschegeesten
Op d' allerhoogste kracht van God, 't Heelal.

In U, Arbeiders! stijgt nu Hoogste Kracht,
In U, Arbeiders! stijgt nu Hoogste Kracht
Op van bewustheid in 't oneindig Heelal,
Hooger dan ooit in menschen steeg, Gij zijt
De hoogste heerschers reeds als gij 't slechts weet,
Van de Stof der Aarde, van het Licht en Duister,
Van Warmte en Kou, van Nacht en lichten Dag,
Als gij 't slechts weet, als slechts de bliksem van
't Bewustzijn van uw toestand, uit uw diepte
Plotsling uitbreekt en den donkeren hemel
Van d' Overmacht van 't Kapitaal verlicht,
En uw eigen afgrond, van uit uw afgrond.

Zing zachtkens, Geest der Muziek, met uw fijne
Volle klare stem, zing mijn Geliefde
Eenige vrouw, zing de ontwikkeling van
De Menschheid, de Arbeiders, het allerschoonste
Beeld in het Heelal, tot kristallen Vrijheid.

Pan trad op in den tijd die Nu is Nu.
De donkerblauwe nacht werd licht, en 't licht
Ging over in een zacht en hemelsch blauw,
En het was Mei, volle klare gouden Mei.

En het Heelal werd blauw van propaganda.

Pan trad in den stralenden zonsopgang.

En de Arbeiders stroomde' in den morgen samen.
Zooals de bloemen in de lente stroomen
Door de Kracht van de Zon en van hen zelve
Over de aarde, die door hen zacht lacht,
Zoo waren de Arbeiders saamgestroomd
Op een hoogvlakte, duizenden en miljoenen.
Zooals het rozerood is van de rozen
In een rozentuin op een Junimorgen,
Zacht komt het aangestroomd uit iedren hoek,
Vermengd met goud en goudpurper oranje,
Zoo was daar het Geslacht der Arbeiders.

En daar hield eene Man eene rede,
Een Man zooals een God of als een Zon.
Hij trad daar als verschijnend in het licht,
En zijne rede stroomde uit hem, alleen.
En zijne rede was om hem het licht.

'Gij, Arbeiders, gij zijt de makers van,
Alleen, het eeuwige licht der zaligheid
Voor alle Menschen. Gij zijt de vervullers
Van het oneindig verlangen der Menschheid,
Van alle mensen, die er immer leefden.
Er is 'n oneind'ge stroom van oneindig
Verlangen naar het absoluut Geluk
In alle mensen-harten altijd geweest,
Naar zuiver eeuwig absoluut geluk
Voor zich en andre mensen. - Dat werd geknot,
Altijd, in ieder hart, zooals een bron
Van klare waterstralen geknakt wordt.
Gij, gij arbeiders, zijt nu geroepen om
Dat verlangen voor eeuwig te vervullen.
Bloed, tranen, strijd met scherpe wapens, bloed
En tranen', ijzer en staal zijn de wapens en de prijs,
Waarmee gij het eenmaal vervullen kunt.
Gij hebt niets te hopen, verbant de hoop
Op uw verdrukkers voor eeuwig uit 't hart -
Gij hebt niets te hopen dan van u zelve.
Gij hebt niets te hopen dan van uw ziel.
Ziet om u, Arbeiders, 't Stralend Heelal,
De rijke aarde van Mei, alles wat
Uit haar opkomt in het stralende licht
Van Zon en Maan en Sterren, zijn voor U,
Als uwe ziel ze te verov'ren weet.
Gij, die daar voor mij staat, donker geslacht,
In 't gouden lentelicht, getrapt, geslagen,
Verarmd en zonder geest, gij hebt niets dan
Uw ziel. Die zult gij moeten zien te maken
Tot zulk een alles overstralende macht
Van licht, dat zij uw lichaam, één voor één,
In staat stelt om alles te dragen, smart
En pijn en dood, om eens alle te samen

Voor elkander te worden heer van 't licht,
De lucht, de grond, het water van de aarde.
Uw ziel, uw wil, uw geest is d' éénige kracht.
Slechts in verbinding van de edelste
Zielen en willen en geesten, millioenen,
Zult gij het middel vinden, om u uit
De donkre poel te heffen van slavernij,
Te rijzen omhoog, in het volle licht,
Den strijd te strijden tegen uw tirannen,
En, na hen op de aarde neergeworpen
Te hebben, en als heerschers omgebracht,
Met hen, met de heele menschheid te samen,
Meester te worden van de heerlijke aarde.
Uw hoofd, uw geest, dat is het eenig doel,
Waarheen gij al uw krachten richten moet.
De bliksem der gedachte sla in uw
Hoofd, en uw oogen richten zich op 't kennen! -
En dan ontsteke uw brein uwe ziel. -
Gij zijt het overgroot deel van de Menschheid,
Het volk der aarde, millioenen, millioenen,
Gij zijt de Menschheid zelf.
Wat kan uw honger en armoede stillen
Van U zoo talrijk, van u als klasse,
Van U, Menschheid?
Alleen de gansche Aarde!
Wat kan uw liefde en verlangen stillen,
Van U zoo talrijk, van u, gansche Menschheid?
Alleen de Eenheid van de gansche Menschheid!
De gansche Aarde, en de gansche Menschheid
Zijn alleen groot genoeg om uwe leegte,
De holte van uw maag, en uw verlangen,
Uw liefde en de grootheid van uw hart
Te voldoen eeuwiglijk en eeniglijk.
De gansche Natuur alleen zij uw doel!

De gansche Menschheid alleen zij uw doel!
Dat zij de inhoud van uw gansche ziel!

Pan zat tegen een bundel zonnestralen
Geleund.
En de Arbeiders richtten zich hoog omhoog
Naar de taal van de Vrijheid, d' eenige. -
De Enkelen.

En hij zag daar een Meisje, 't was een Vrouw,
Zitten te midden van de groote schare.
Haar hoofd was als vernietigd van de trekken.
Op haar gelaat stierf weg haar oud gelaat.
En zacht verrees daar als op storm'ge zee
De zon der liefde. -

En toen stond langzaam op een andre raadsman,
Zwart als de Nacht.
Recht oprijzend geleek hij de Natuur,
Zooals zij van de aarde tot den hemel
Oprijst.
En zijn stem was als die van de Natuur
Onverbiddlijk en vast.
Want door het Heelal heen zag hij de menschen.
En wijl hij zoo staarde, sprak hij aldus:
'Gij moet het socialisme brengen.
Gij moet de nieuwe wereld maken.
Gij moet zelfs als gij niet wilt, maar gij moet.
Maar gij wilt omdat gij moet. -
De daden van de menschen zijn bepaald,
En de uwe zijn bepaald, door d' maatschappij.
De krachten, de productiekrachten der

Wereld en Maatschappij drijven de menschen.
 Het Kapitaal maakt u tot wat gij zijt. -
 Het maakt uw aantal immer, immer grooter.
 't Maakt uw ellende grooter, immer grooter.
 Het Kapitaal dwingt u tot strijd.
 Het dwingt u tot scholing, organisatie:
 De strijd om Alles, met de Heerschers, barst
 Uit.
 Gij wint, Gij zijt de sterkste, 't Kapitaal
 Verdwijnt.
 Het uur van 't Kapitaal slaat, zijn omhulsel,
 De vorm waarin het leefde, wordt verscheurd.
 Zij, die den rijkdom zich toeëigenden,
 Worden onteigend. Het gemeen bezit,
 De gemeenschaplijke arbeid wordt geboren. -
 Gij moet het socialisme brengen.
 Gij moet de nieuwe wereld maken.
 Gij moet zelfs als gij niet wilt, maar gij moet.
 Maar gij wilt omdat gij moet.
 Dit is de Algemeene Wet, die volgt
 Uit het wezen van uwe werktuigen,
 Uit het wezen van uw verhoudingen.
 Vereenigt u Arbeiders aller landen.'

Dit was hij die de wetten der Maatschappij
 Uithieuw, massaal, op zich zelf, in 't Heelal,
 En die haar toonde als massaal brok Natuur.

Pan staarde hem aan zooals een grooten Meester,
 Een Mensch, die uit de Natuur, ver boven haar,
 Zich heeft verheven door haar krachten en
 Die der Menschen, haar, hare kinderen.

En Pan keek van hem neer naar de Arbeiders.
 En enkle Arbeiders rezen daar op. -
 En Pan met hen. - O Enkelen, o enklen! -

En die spreker verdween zooals de Nacht.
 En weder trad daar op die eerste Reednaar.
 En met een stem als een bazuin, als Lente-
 Wind, die, juichende, blaast over de Aarde,
 Door goud zonlicht, zoo riep hij klatrend uit:
 'Uw ziel, uw geest het is uw eenige kracht.
 De ziel, 't gevoel, het is de bron der kracht.
 Het hart, het is de bron van alle kracht.
 En met uw zielskracht kunt gij, durend den strijd,
 Ook niets winnen dan uw eigene zielskracht.
 En door al kracht van geest en van uw lichaam
 Zult gij dat ééne moeten zien te houden,
 Te vermeerdren tot in 't onmeetlijke,
 Door voortdurenden ongebroken strijd.
 Zoodat gij eindelijk den strijd om alles,
 Om de aarde, de zee, de lucht, het licht,
 Zult moeten strijden met uw kracht alleen
 Van uwe ziel, zonder hulp, zonder macht
 Van geld of dingen. Met uw ziel alleen. -
 Men zal u zeggen dat organisatie
 Van u allen, van alle uw millioenen
 Genoeg zal zijn, dat gij dan wel van zelve
 Tot macht komt, zoodra déze macht er is.
 Maar ik zeg u, dat al hadt gij u allen
 In organisatie, het zal u niet
 Helpen, als niet daar binnen u, binnen
 Die massa's harten, de ziel leeft die wil
 De gansche aarde uw vrije bezit,
 En heel de Menschheid als uw vollen broeder.

Ja ik zeg u, dat zonder deze ziel,
 D' organisatie zal het middel worden
 Om u slaven te make', op nieuw, voor goed -
 Van de organisatie zelve.
 Men zal u zeggen dat de strijd u beter
 Zal maken, dat gij in den strijd veredeld
 Zult worden, en dat die van zelve u
 Een ziel zal geven tot de betere wereld.
 Maar ik zeg u, dat de strijd voor het kleine,
 Voor 't beter loon en voor den korter werktijd
 En voor een wet die dit of dat verhindert,
 Of u een voordeel geeft voor dit of dat, -
 Met d' organisatie die daarvoor dient, -
 Dat die strijd juist een middel kan zijn om
 Uw ziel te maken tot een gierigaard,
 Een egoïst en een bekrompen burger.
 Juist de strijd om het kleine zal uw karakter
 Omlaag kunnen halen, en u maken
 Tot afschuwelijke lage arbeiders.
 Als niet uw ziel, zooals de groote zon,
 De gansche aarde voortdurend in 't oog houdt
 Als éénig doel voor uw begeerte en
 Uw strijd. Als gij uw ziel niet maakt tot zon,
 Die alles, al 't bezit, de gansche Natuur
 Bestraalt, beziet, bestreeft, alléén, voortdurend,
 Dan is uw strijd niets en gij wordt juist slaven
 Door dezen strijd. - Dat zullen uw vijanden weten. -
 Ah! gij hebt niets, gij hebt geen macht, geen geld,
 Geen wapens, niets.
 En uw vijanden hebben alles. Zij zullen
 U afkopen en omkopen met schijn.
 Gij hebt slechts uw hart. Als dat een edelsteen,
 Een edelsteen, een licht, een vruchtbre regen
 Van licht wordt, zult gij winnen. Gij hebt slechts 't gevoel.

Als dat de bron, de spiegel van de waarheid,
 Uw eigen toestand, en uw ééinig doel
 Wordt, zuivre ongedeerde waarheidsbron,
 Dan zult gij winnen. Anders wint gij nooit. -
 Dáár ligt het kleine, in de schaduw van
 De zwarte aarde zie ik 't kleine wringen,
 En spartelen, en kleine ziele' aantrekken,
 Vergeefs, tot spel en schijn, bedrog, ijdel.
 Richt daar uw hart en uw gevoelens heen,
 Alleen daarnaar, dan blijft gij eeuwig slaven. -
 Hier ligt de Aard', daar ligt de volle Zee,
 Hier is de gansche Natuur. Richt daar uw oog
 En hart alleen naar. Dan wordt gij zijn meesters. -
 O, om het u nu met één woord te zeggen,
 Gij moet met de Liefde die Uw wezen is,
 Uw liefde voor Bestaan, leven voor alle
 Arbeiders. Dat is voor de heele Menschheid.
 Gij kunt dit. Want gij wordt de heele Menschheid!
 Gij kunt dit. Want gij vult het gansch Heelal!
 Gij kunt dus de liefde voor de heele Menschheid,
 En voor 't Heelal,
 Maken, voor 't eerst, tot Absolute Liefde.'

Pan sidderde in de stralen van de zon,
 Als zijn eigen wezen. -
 En teeder rustig zag hij over
 Het lichten van die woorden naar de Menschheid.
 Zoals de Aarde blijft in schemering
 's Avonds als de zon weggaat onder haar,
 In trillende maar zeer stille schemering,
 Zoo zaten daar die menschen in verbazing.

Zoals een Man bij wie een Vrouwe ligt,
 In volle zaligheid, op 't morgend bed.
 Haar van zich gaan ziet, al reeds op gaand staan,
 En verdwijnend, in het licht, van bij hem,
 Zoals die man blijft in volle verrukking,
 In niets dan geluk, absoluut geluk,
 Zoo bleef Pan gehoord hebbende dien man,
 Voor d' eerste maal de taal van 't vol geluk,
 Het Absoluut Geluk dat komt op aarde.
 Hij ademde in het licht, het lentelicht,
 Hij zat met open mond, zoals een visch,
 Een snoek, doodstil staat in het stille water.
 Zijn oogen blonken, en zijn ziel was open
 Zoals zijn borst in hem. Hij dronk het licht.
 Hij dronk 't Geluk, het Absoluut Geluk.

En weder rees daar op diezelfde zwarte
 Reednaar en hield schitterend deze rede:
 'Gij moet het socialisme brengen.
 Gij moet de nieuwe wereld maken.
 Gij moet zelfs als gij niet wilt, maar gij moet
 Willen. Maar gij wilt omdat gij moet.
 Het kapitaal komt groeiende in strijd
 Met zijn eigen grenzen, het wil ontwikk'ling
 Verder en verder, maar het stoot zich aan
 Zijn eigen grenzen, aan het kapitaal.
 Het vernietigt zich zelve in zich zelve.
 Het vernietigt zich zelve, krachten en mensen.
 Het vernietigt zijn levende en doode
 Productiekracht door zijn strijd onderling.
 Het uur van 't kapitaal slaat, zijn omhulsel,
 De vorm waarin het leefde, wordt verscheurd.
 Zijn krachten worden te groot voor het omhulsel,

Een andere vorm komt: het Socialisme.
Vereenigt u Arbeiders aller landen.'

Zoo hoorde Pan deze twee mannen spreken,
In schijn met elkaar in strijd, in waarheid één.
Te samen, met elkaar, de volkomen waarheid.

En Pan zag het Heelal worden één Licht.
En Pan keek naar de schare en zag een man -
Staan tusschen hen die zich vereenigden,
Tusschen de Slaven, - zelf voor kort een Slaaf, -
Koel en donker worden als de Natuur,
Die zich trotsch voorbereidt tot macht'ge daad.
De begeerte naar de Aarde kwam in hem.
En Pan duizeld'. Als om een aarbeving.

En gaande door den nacht met de oogen dicht,
Met in de oogen nog het beeld van die
Sprekers en Arbeiders,
Zag hij in 't donker, door zijn eigen hoofd,
Door de beelden die in zijn oogen waren,
Zijne Geliefde komen, de Geest der Nieuwe
Muziek, de Geest der Vrijheid, Geest der Nieuwe
Menschheid en nieuwe Maatschappij. En hij zong,
Begon te zingen aldus zijne mond:

    'Zij nadert,
    Zij genaakt.
Alle dingen verdwijnen,
Verzinkend voor haar verschijnen, -
In de lucht stilte-dooraderd, -
    Naakt.

Ik heb haar zoo lief dat ik
 Terugwijk. - Mijn blik
 Zelfs houd ik terug. Mijn ziel
 Is U, Geliefde.

Ik zink in mijn liefde en kniel.

O neem aan mijn devotie,
 De vlammen van mijn emotie,
 Mijn oneindige liefde,
 Waarin ik voor u neerkniel, Geliefde.

Zij nadert, zij genaakt
 Komend,
 Liefdedooraderd, liefdedroomend,
 Naakt.

Haar ovaal hoofd
 Als oft,
 Haar oogen stralend geluid
 Voor den Geliefde,
 Haar boezem,
 Als gewelfde bloesem,
 Geurend liefde,
 Haar voeten zacht
 De bruid
 Steekt ze in den nacht,
 En wacht.

Zij staat wachtend. -
 Dat is reeds lijden verzachtend! -
 Haar zacht gelaat
 Staat schouwend mij,
 Den zaal'gen Pan,
 Of 'k kom.

Als vlammen lijken
Haar oogen. Wij spreken
In 't zacht verwarmen
Der zachte armen.

In het gestorven gefluister
Voor het geboren werd, -
Als in de hoogzee diep
Het beeld van gesternte
Onstoffelijk sliep, -
In 't opzien den luister
Der verre licht flitsende zilvren kaars, -
Blijft niets dan Haar's.

Zij gaat over een zee,
En aan haar hangende hand
Voert zij mij mee
Naar dat verre land.'

De zon ging onder in den Lentenacht.
De d' Aard werd gevuld met een donkerblauwe,
Zoele warmte, gouden-sterren-doorschenen.
En om Pan was het donker en hij dacht,
Begon te denken aldus zijne ziel:

'O nu te branden als een enkel licht
In den grooten gloed die naar de Eenheid brandt,
O stil te houden het zuiver gezicht
In den gloedboog die staat boven het land.

Zich saam te voelen met geheel het dicht
Bosch van vlammen, te weten dat men licht
Opstijgt, te rechter en te linkerhand
Aan vlammen, aan boven- en onderkant

Gedragen, voorgegaan, hand in hand brandend,
Door vlammen allen, die steeds hooger bruischen,
Waaronder steeds nieuwe uit de aarde bruischen,

In ééne gloedopgang van algemeenheid,
Totdat ze eenmaal zullen zijn landend
Te samen, voet aan voet, in 't land der Eenheid.

O Diep en dieper stijgt de een'ge Schoonheid
Van uit den mensch op die de Eenheid kent.

Er gaat een storm naar Eenheid, dat's de schoonheid,
Er gaat een ontvlaming en dat's de schoonheid,
Er gaat een kiemen op in vele harten.
Er gaat een oogst op die eeuwen in zwarten

Grond lag. Teeder ontspruit de liefde waar te
Droomen zij lag en broederschap in klaarte.
En broederschap zij is de schoonheid,
En nieuwe liefde zij is de schoonheid.

Schoonheid zij is dat klare hooge worden
Tusschen de menschen van organisatie,
Zij spreekt uit elke daad die ééne natie
De arbeiders maakt en in dat willende woorden.
Schoonheid zij is beweging die nu leeft,
Zij is de woeling die het leven heeft.'

Zoo peinzende zag Pan worden den dag
Van Mei, oneindig goud, en hoog, en ver.
En Pan ging van nu af in één visioen,
Door de Lente, door de Lente in een droom,
Door het Nu, door het schemerige Nu
Der Aarde.
Door dezen tijd zijn schemerige blauw,
Door dezen tijd zijn schemerige goud,
Door dezen tijd dien nog zoo weinigen
Begrijpen, voelen, tot zijn diepste ziel.
Ja er is niet één die hem ganschlijk voelt -
Dan Pan, -
Want ganschlijk voelen is alleen poëzie,
Muziek in alle vormen, Rhythm'-harmonie, -
En niemand voelt hem zoo dan Pan alleen.

Pan ging van nu af aan in één visioen
Van begrijpen der wereld.
Door dezen tijd zijn schemerige blauw,
Door dezen tijd zijn schemerige goud,
Ging Pan van nu af aan in één begrip.
Hij ging en hoorde ver de Wetenschap,
Diep in de blauwe verte aan horizon,
En hij hoorde, diep in de donkre verte,
Uit de diept'-horizon waar steden stonden,
De Techniek. En voelde als bloemen den Rijkdom.

En hij voelde het Lijden iets verzacht.

En hij voelde het Absoluut Geluk
 Als een blauw en geel vlammevuur rondom zich
 Komen, zooals een gouden zonsopgang.
 Breken, in aanvang, door de blauwe lucht
 Als bloemen om hem.
 En hij voelde het Absoluut Geluk
 Breken in zich omhoog.
 Tot waar zijn hart was. - Schemerende slechts. -
 Zoo is de kracht der Goddlijke Verbeelding.

En toen hij in den nacht gekomen was
 De flúweele', met flúweelen zeñlen zeflend
 Over de aarde, om de aarde heen,
 Toen hoorde hij in een vergadering
 Die geheim moest gehouden voor de Heerschers -
 In 't donker waren de volkeren vergaderd
 Der arbeiders, talloos, - men zag ze niet
 Door schemering. De spreker was een God
 Van helderheid en zelfbewuste kracht. -
 Deze ving aan te spreken
 In de fluweelen, donker-violeten lucht:
 'Arbeiders, gij moet een Bond maken op Aarde!
 Arbeiders!
 Gij moet tot de oneindige Liefde
 U verheffen.
 Als bloemen schoon in het Heelal,
 Voor alle Arbeiders.
 Gij moet elkaar zoo broeders
 Zijn en zusters als Christus eens droomde
 En Boeddha en al de Grooten. Honderdmaal,

Duizendmaal sterker, miljoen manlijker.
 Gij moet u verheffen tot de onmeetlijke
 Liefde voor alle Arbeiders op aarde.
 Gij moet u tille' tot onmeetlijk Broederschap. -
 Als gij dat niet doet, als gij elkander
 Niet liefhebt met de allerdiepste liefde,
 Dan wint gij niet zooals gij winnen kunt
 Alleen.
 Gij moet de Aarde liefhebben met een
 Oneind'ge Liefde.
 Gij moet het Heelal aan uw hart
 Klemmen en sluiten.
 Proletariaat, machtige Proletariers.
 Als gij dat niet doet, als gij het Heelal
 Niet met de diepste liefde aan u sluit,
 Dan wint gij niet, dan wordt gij niet Gij, Gij.
 Gij moet met de allerzuiverste liefde
 Opstijgen naar den hoogsten blauwen aether
 Van de Gelijkheid.
 Gelijkheid met de Menschheid en de Aarde.
 Eerst dan, maar dan eerst, zal het Heerschers-leger
 Bij den aanblik van u, siddren en krimpen
 En geslagen worden door u tot niets.
 Gij moet een drom vormen van zuivre liefde
 Voor elkaar, voor de Menschheid, en 't Heelal.
 Dan slaat gij de Heerschers, winnend het Heelal.'

Pan hoorde dat en was als gansch verslagen
 Door deze zaal'ge boodschap in den nacht.

En hij zag eene, het was een jonge vrouw,
 Haar naam Beatrice,

Die had over 't achtergebogen hoofd,
 In den fluweelen fluweel wellenden mond,
 In haar diep violen oogen, in 't zachte
 Karmijn van haar gezicht, oneindige Liefde,
 Zacht bloeiend naar de Daad heen, - Daad van liefde.

En Pan hoorde een andren redenaar:
 'Arbeiders, gij moet u maken één bond
 Over de groote aarde, de groote aarde,
 Zooals bloemen in de jeugdige lente
 Zoo sterk, zoo frisch, zoo geurig, zoo krachtvol,
 En daarmede alle heerschers aanvallen
 En hen vernietigen en overwinnen.'

En Pan zwierf henen door de dwalende nacht,
 De geurende heerlijke lichte lentenacht,
 En stootte weer op eene oervergaad'ring.
 En in den avond sprak een diepe stem,
 Zooals over zee klinkt de hooge wind,
 Met zacht geruisch en fluisterenden weemoed,
 De toovenaar van de diepste gevoelens:
 'Mannen, de bron van solidariteit
 Ligt in de bron achter ons van de menschheid.
 De gelijkheid is de ontzaglijke oerbron
 Van diepste liefde voor elkaar's elkander.
 Die is verborgen duizend jaar onder haat,
 Die was verborgen altijd onder vreemdheid,
 Als loof, vurig en dood, maar is de oerbron
 Aller liefde, aller eenheid, aller kracht.
 Ziet arbeiders, ziet op elkander.
 Gij zijt gelijken, hebt elkander lief
 Met vuur, met diepe wel uit u, met hartstocht.

Gij zijt de massa, de ontelbaren,
Hebt al die gelijken lief, oerbron hebt lief
Elkander, dan wordt gij reusachtige oerbron
Over de heele wereld van één menschheid,
Van Liefde één, absoluut liefdevol,
Absoluut gelukkig.
En ziet daar ginds.
Ziet gij daar ginds de zwarte Heerschers?
Zij hebben 't goud,
Het geluk, den rijkdom, en heel de aarde ...
Gij niets.
Zij verzetten zich tegen uwe eenheid,
Solidariteit, liefde, gelijkheid met elkander.
Vernietigt hen.
Maakt hen gelijk aan u zelve: Bezitloos.
Maakt alle menschen u gelijk: Bezitloos.
En hebt hen dan lief. En neemt met hen de aarde
Dan, samen, als vrienden, en als gelijken,
Dan geeft gij hun de absolute liefde,
Het absoluut geluk. -
Arbeiders. Er is nog eene gelijkheid,
Nog dieper, 't is de bodem van den oerbron
Van de gelijkheid en liefde der menschen
Onderling, voor elkaar, elkaar's elkander.
Dat is de gelijkheid met alle stof,
Met de aarde.
Ook die gelijkheid is de bron van liefde.
Voelt gij niet in u de liefde voor de aarde,
De lucht, de zee, voelt ge niet in uw merg
Een rilling als ge aan hun diepte denkt,
Als plots hun diepte zich u openbaart,
Een broederlijkheid met hun, hun aller, stof!
Dat gevoel is waar en komt uit de waarheid.
Wij zijn de kinderen van het Heelal.

O hebt de aarde lief en zoekt haar te
 Hebben, omhelzen, te hebben als uw gansch bezit. -
 Ziet gij daar ginds die zwarte kapitalisten?
 Zij hebben de aarde, zij willen beletten
 U haar te hebben.
 Vernietigt hen.
 Maakt hen aan u gelijk, liefhebbende
 De gansche wereld. -
 O broeders hebt het licht lief. Hebt 't heelal
 Lief, wilt al wat stof is u eignen.
 Streeft alles te bezitten, u gelijk.
 Voelt u één met de wereld, tracht haar te
 Verovren omdat ge haar gelijken zijt.
 Dan kunt ge niet anders dan éénig zijn
 Met alle Arbeiders, en in diepen haat
 Uw heerschers die u dat beletten, bestrijden.
 Alleen dan, maar ook alleen dan
 Zult gij hen overwinnen en alle menschen
 En het heelal in gelijkheid uw maken.'

Zoals de stem uit de diepe Natuur,
 Uit den storm over zee diep ruischend roept
 Tot eenheid met de Natuur, en haar kindren,
 Zoo riep die stem, in die vergadering
 Ruischend, in zwarten nacht, bij het hel licht,
 D' arbeiders tot eenheid met zich, en 't Al.
 En Pan zat stil op eenen donkren stoel,
 Naast een pilaar, tusschen de arbeiders.
 En de Arbeiders verzezen als witte lelieën,
 En verhieven hun kelken en gouden stampers,
 En fijne gulden stof ge meeldraden
 Naar die woorden.
 Zoals in de hooge zon en ruime lente,

In de ruime lente naar hooge zon
De lylieën,
Zoo rezen de Arbeiders, De Enkelen.
En er was een dichtbij hem. Als zijn broer, -
Hij zat daar stil en schoon, in zich getogen,
Zijn gelaat was, - hij kon hem dichtbij zien,
Zoo dicht zat hij naast hem, en knie aan knie,
Tusschen de ontelbre scharen -
Zooals van iemand die gereinigd wordt
Van zonden.

En toen het avond was geworden en de
Schaduw van uit den hemel beschaduwde
De wegen, ging Pan met de arbeiders
Naar eene nieuwe donkere vergaadring,
In eene zaal die op de wereld was.
En daar sprak weder eene donkre man
In diepen eenvoud voor de arbeiders.

O Tijd, o zaligheid!
Elken avond klinkt het eenvoudig woord
Der arbeidersslaven tot d' arbeidersslaven,
Het woord dat tot de eenheid Menschen roept.
En wat kan eenvoudiger, klaarder zijn,
Wat meer Natuur gelijk, dan dat 't Geslacht
Der aan elkaar gelijken wordt geroepen
Tot eenheid, samenwerking, liefde, vriendschap?
Niet eenvoudiger komt het klare licht
Der morgen over de aarde geschoven,
Niet eenvoudiger klinkt de klare roep
Door de boschjes en door den stillen nevel
Diep in de duinen in Septemberochtend
Der vogels voor den herfsttocht elkaar roepend,
Dan 't woord der Arbeiders: Menschen, wordt één. -
Die man zeide:
'Gij moet Een zijn, Arbeiders. En de Kennis
Is het Eenige wat u, mannen, ontbreekt
Tot de Eenheid.

Gij hebt het Aantal, gij hebt de Krachten,
Gij hebt den Arbeid, gij zijt dus Alles.
Met de Aarde. Maar om de Aard te krijgen,
Als ééne Menschheid,
Te hebben en te houden, moet gij kennis
Hebben te samen. Leert dus, Arbeiders.’
En stil rezen enkle arbeiders op.

En Pan ging over de aard van land tot land.
En hij kwam naar eene Vergadering.
Daar trad op een jong reednaar als een Man
En zeide:
‘Ziet arbeiders, de zaak is zoo eenvoudig:
Het Kapitaal scheidt ons van de aarde.
Maar de arbeiders zijn talrijk als de bloemen
In de jonge lente. -
De Kapitalisten zijn maar weinige. -
Zij maken zich weer meester van de aarde.
Het socialisme is dáár.’ -
Zooals de gouden wijsheid in de groene
Jeugd is in de witte heerlijke onschuld
In het jong roode bloed,
Zoo was de klare jeugdig gouden rede.

En weder hoorde hij een redenaar:
‘Mannen, gij moet op de Aarde maken één bond
Van alle Arbeiders op aarde,
En daarmee het Kapitaal aanvallen
En het overwinne' en vernietigen.’

En Pan zwierf henen door fluweelen nacht,

Die nu is op de aarde, op de aarde,
In dezen bloeitijd van den Tijd, die is Nu,
In dezen gouden tijd die nu is Nu,
En stootte op een andre vergaadring.
En daar hoorde hij deze donkre stem
'Gij moet één zijn, gij kunt niet anders, gij moet.
In de fabrieken moet gij u vereen'gen.
De nood dringt u en de Heerscher.
De Machine dringt u.
Maar dan in de stad, in iedere stad.
De nood dringt u en de Heerscher.
En de machine.
Maar dan in 't vak, in ieder vak
In 't land.
De nood dringt u en de Heerscher.
En de Machine.
Maar dan in 't land, in ieder land,
Alle te samen,
De nood dringt u en de Machine
En de Heerscher.
Maar dan op de aarde, op de gansche aarde,
De Machine dringt u, en de nood, door haar,
En de Heerschers die gij en zij machtig maakt,
Samen, almachtig haast.
Zij allen dringen u tot de Eenheid
Over de gansche aarde.
Gij kunt niet anders, gij moet het voor strijd.
Gij moet strijden, want gij wilt niet sterven.
Gij moet één zijn, want gij wilt niet sterven.
Gij moet één zijn, want gij wilt niet lijden.
Door den drang van u zelven, niet te willen
Lijden en sterven, m o e t g i j w i l l e n e e n z i j n .
Gij moet één zijn, want gij wilt overwinnen. -
Uw wil, uw gevoel staat op materieele basis,

Die basis is de arbeid -, het werktuig,
Die dringt u tot eenheid. En Gij? gij m o e t.'

Pan zag een jongman in den donkren nacht.
Terwijl zijn gelaat tot de daad werd hard
Als steen, als marmer, kil en koel en kalm,
Stroomde daar tegelijk, als uit zijn ziel,
Een stroom van gevoel over en maakte het zacht.
En hij zei dit, als tot een luistrende:
'Het gevoel staat op
Een materieele basis, maar is een
Kracht apart.
Dus moet 't gevoel tot onmeetlijke kracht
Worden, als Alles, tot de overwinning.
Tot apart staande, zelfstandige kracht.
Tot de ziel, tot den Geest, tot 't voelend hart,
Tot ten slotte alles afdoende kracht.'
Zooals het gelaat van een held, door 'n kunst'naar
Gemaakt, die den Mensch-Geest en 't Mensch-Hart kent,
In dat gelaat is kracht en moed en kalm
Koel bereeknen, maar ook zachtheid en liefde,
Zoo stroomden door dat gelaat in den donkren
Nacht onder Pan, die neerzag, die dooreen.
'Het is de tijd dat ook het Hart gaat spreken
Apart, afzonderlijk, als eigen kracht.
De Materie heeft tot 't Begin gedwongen,
De Wetenschap heeft schitterend gesproken,
Heeft 't Hart gegeven al kracht die 't behoefde,
Nu is 't de tijd dat 't Hart zelfstandig spreke,
En het gevoel zich vrij zelfstandig heffe
Tot Alles omvattende, Alles overheerschende Kracht.'

'En ook de Kracht van ons, Arbeidersklasse,
 Is zoo gegroeid, dat het nu de tijd is,
 Dat 't Hart zelfstandig spreke.'
 Zoo antwoordde uit de vaag scheem'rende massa
 Een schoone stem, een schoone vrouwenstem.
 In dezen gouden Tijd die Nu is Nu.
 De Enkele, O Enkle.
 Pan hoorde dit dien jongen man zeggen,
 En wie hem antwoordde die schoone vrouw,
 En een storm van liefde voor de Geest der Muziek,
 Nu voor het eerst klaar gouden in hem komend,
 Nu helder en gouden wellend altijd hooger,
 Vloog over zijn hart daardoor en hij brak los
 In deze rij, hartstochtelijke liederen:
 Aldus, deze:

'O Gouden Geest
 Van Vrijheid.
 Nu dring ik hooger,
 Dring ik in altijd klaarder, witter, gouder
 Blijheid,
 In uw goudene Leest.

O Kelk
 Als de hemel!
 In uw diep gewemel
 Stijge elk. -

Doel!
 Waarheen de drift
 Heet en koel
 Eeuwig drijft.

Verlangen,
Altijd groter,
Naar de schoot er
Hooger verder van stijgt.

Schoot,
Eindlooze diepte,
Altijd verder
Naar mate het verlangen groot.

Geluk, Vrouw, Menschheid,
Verlangen waaraan geen einde is,
O omdat geen grens leit
Voor de menschheid die stijgende is.

O heerlijk licht,
Uw oneindigheid
Is voor de mensche'
Opengespreid.

De Arbeiders
Ontsluiten het heelal,
Een geluk, versch!

De Arbeiders
Strijden voor de Eenheid
Aller Menschen: Dat is de Liefde.

Uit den klaren
Eenvoudigen Arbeid
Aller Menschen samen,
Komt de gouden
Volkomen Liefde,
Amen, Amen.

Jubilate, menschen! Jubilate!
Met naar den hemel opgerichten monde,
Met vreemd-zalig verwasschene gelaten:
De Liefde is gevonden.'

Zooals de witte bergen in de lente,
De sneeuwbergen zich onafzienbaar talrijk
Verheffen naar de zon, zoo hieven zich
De scharen arbeiders op, naar de tijding
Der lichte vrijheid en der lichte Eenheid, -
De Enkelen, o Enkelen,
In dezen gouden Tijd die Nu is Nu.

Zooals de witte meeuwen zich verheffen
In de lente, en hun goud lokgeroep
Klinkt onder de gouden lucht en roomen lucht.
De lucht wordt vol van hen, van hun gedrang.
En andren komen zachtkens opvliegen,
Wijfjens en mannetjes hoog in de lucht,
De vrije ruime onafzienbare.
Zoo rezen de Arbeiders
Op naar de Tijding, naar het groote Weten,
De Enkelen, de Enkelen.

Zoo als de witte gedachten zich verheffen
 In de Lente der Liefde, in den Geest,
 Strevende naar het heerlijk allerzoetste,
 Allerhoogste en allerlieflijkste,
 De Liefde der Vrouwen en der Mannen,
 Zoo rezen de Arbeiders in de Hoogte. -
 De Enkelen.

Zooals de donkre hemel staat vol van
 Sterren, de eenen klaar, en hel flikkrend,
 De andren schemerend, de andre donker,
 Sommigen zijn eenzaam, er zijn niet veel
 Dichtbij hen, sommigen zijn in schemergroepen,
 En andre weer in fijne nevelvlekken,
 En andren helder licht als klaar water,
 De meesten zijn onzichtbaar, koud donker,
 Zoo blonk het licht, het stille geesteslicht
 Der arbeiders als vlammen uit de aarde.
 De weinigen. O Enklen.
 In dezen gouden Tijd die Nu is Nu.

En Pan ging door hen hier op aarde,
 Hier, nu.
 En gaande door de helle avondlucht
 Zag hij ten hemel, boven de donkere wolken,
 In hunne donkere roode fantomen,
 In 't goudgeel gelaat van den groenen hemel
 De Toekomstmenschen, die naar de aarde keken,
 Blank en licht staan, en in een hoogen droom
 Van geluk zong hij dit goudene lied:

‘De Toekomstmenschen.

Voor 't gouden avondmeer
 Zag ik ze dansen!
 En één streek daar zóó teer
 Met hangend hoofd zijn donkere viool,
 Waarop zijn donzen blik avondblauw school,
 En over het rood hout naar 't gouden dansen keek
 Der gouden leden, wijl hij zachtkens streek.’

En Pan ging langzaam voort over de Aarde.
 En aldoor kwamen er nieuwe, nieuwe drommen
 Rondom de aarde heen tot de Arbeiders,
 Van de Arbeiders, uit de Arbeiders,
 Naar hen en naar de Eenheid der Arbeiders.
 Aldoor iederen dag! - Zooals het licht
 Der zon iederen dag weer stort zijn wit
 Stralen van licht terneder op de aarde,
 Van zon, eeuwig en eeuwig altijd door,
 Zoo kwamen elken dag, iederen dag,
 Rondom de heele aard' stroomen Arbeiders
 Tot de Eenheid met hunne kameraden. -
 De Aarde werd langzaam een donker licht
 Van Arbeiders, van kindren van den Arbeid,
 In dezen gouden tijd die nu is nu,
 In dezen gouden tijd die nu is nu.

En aldoor dreunde door hun scharen heen, -
 En werd gehoord in iedere rede, -
 En na iedere rede en weer apart,
 Zooals de donder
 Der zee ten hemel op, aan alle kanten,

Noord en Zuid en West, één geluidspringbron,
Opwelling langs de heemlen uit de gansche zee,
De rede van dien tweeden donkren man:
'Mannen gij moet, gij moet, gij kunt niet anders.
Gij moet het socialisme brengen.
Gij moet de nieuwe wereld maken.
Gij moet zelfs als gij niet wilt, maar gij moet
Willen. Maar gij wilt omdat gij moet.
Het kapitaal komt groeiende in strijd
Met zijn eigen grenzen, het wil ontwikk'ling
Verder en verder, maar het stoot zich aan
Zijn eigen grenzen, aan het kapitaal.
Het vernietigt zich zelve in zich zelve.
Het vernietigt zich zelve, krachten en menschen.
Het vernietigt zijn levende en doode
Productiekrachten door zijn strijd onderling.
Het uur van 't kapitaal slaat, zijn omhulsel,
De vorm waarin het leefde, wordt verscheurd.
Een andere vorm komt: het Socialisme.
Vereenigt u Arbeiders aller landen.'

En Pan zag aan alle kanten goudene gestalten
Oprijzen voor den Muur van Slavernij,
Den achtergrond van donkre slaafsche Slaven,
De Enkelen, o Enklen. -

Ja het Heelal werd blauw van propaganda,
En goud van gestalten aan zijne wanden.

En Pan ging over de Aard' door het Heelal.

Een zachte rozenschijn van perzikbloesem
Vervulde de gouden gulden morgenlucht.
En het Heelal was door de blauwe lucht
Heen zichtbaar, omhullende de Aarde.
En Pan trad over de Aard' door het Heelal,
En hij trad van de eene stad naar d' andre.
Van uit het donker der slavernij verzezen
De Arbeiders op in hunne Verbonden.
En het Heelal werd donkerrood van de vruchten
Der Propaganda.

En Pan trad eene Stad, een kristalstad binnen,
En zag hoe de Arbeiders zich eenigden
Als bloemen.
En zag op hun schoone gezichte' t Nieuwe
Ontstaan, wat nooit was.
En hij beefde.

En de aarde geleet hem een jonge bruid,
Stralend van binnen haar geluk, -
Achterover liggend, -
Die met haar gouden oogen achterover
Ligt en de donkre aard en lichten hemel
Opneemt tot in het gloeien van haar ziel.
Van haar hart, en lieflijk gouden weerkaatst.

Onbeschrijflijk zacht en zoet is haar lach.
Haar lichaam is gestrekt zoo gouden schoon.
Aan haar gelijk geleek Pan de Aarde.
De Arbeiders ware' haar ziel en haar hart.

En hij trad een stad binnen.
Daar werd een Organisatie opgericht.
En Pan zag eene vrouw.
Zij rees daar op geheel blank, geheel wit,
Kristalklaar.
Zij trok daar uit met bewustzijn van liefde,
Zooals den nevel optrekkend in licht,
Die in haar was. Van uit de grauwe slaver-
Nij brak dat uit omhoog. Zooals een bloem
Een lichte witte, lichtgele, in voorjaar,
Pas geboren straalde zij uit de grauwe
Slavernij der Andren.
De Enkele.

En Pan zag eenen oprijzen tusschen de mannen,
En van hem straalde Moed.
De Moed straalde in hem
Om het Heelal zich te verov'ren voor
Zich en de Arbeiders.
En zacht mengelde zich liefde met zijn klaren
Moed samen.
Pan staarde naar hem als naar iets nieuws.

En Pan trad eene machinefabriek in,
In, eene wereldfabriek.
Daar rezen de arbeiders alle' in vergad'ring.

Van uit den moord, de onderdrukking, de
 Slavernij, naar het licht van het Begrip,
 En stonden daar in 't licht als onafhankelijk.
 En een zeide wijl van hem af het slaven-
 Kleed gleet:

‘Wij smeden, ijzerwerkers, moeten allen
 Ons samen vereen'gen tot één verbond,
 Wereldverbond met alle transportwerkers
 En mijnwerkers. Dan hebben wij d' Arbeid in
 Handen. Dan kan het niet lang duren of
 Wij zijn meesters.’

En andre donkre Slaven traden op,
 En werden Mannen in het gloeiend licht,
 Van die Wereldfabriek. En 't groot Begrip
 Wat Arbeid is, en wat zij zijn kan, moet,
 Vervulde de Fabriek zooals een Woord,
 Doorgloeid wordt met Gedachten. Maar de Liefde
 Groeide in die Mannen wit en klaar en donker.
 En zij stichtten die groote bonden, begin
 Van Wereldverbond aller Mijnwerkers
 En Transportwerkers en Metaalwerkers.

En in die bonden zag Pan enkelen
 Rijzen naar Vrijheid en naar Liefde.
 Op den achtergrond van de slavenmoord,
 Waar de donkere bonden zich vormden,
 Zag Pan de grauwe bonden zich vormen.
 En in die bonden zag Pan enkelen,
 O Enkelen,
 Met Wil naar volkomen Vrijheid, Liefde voor Alle.

O Lezer zaagt ge wel eens gouden figuren

Als menschen, als oneindig betre menschen,
Dan wij zelf zijn en allen om ons zijn,
In uwe ziel?
Zaagt gij het nooit?
O Lezer, o geliefde, geliefde Lezer,
Sla uwe oogen, zoodra gij dit kunt,
Zoodra de Liefde u roept tot de Schoonheid,
Op de Arbeiders, op de Arbeiders,
En hun Verbonden.
Daar is de eeuwge schoonheid, de Schoonheid,
Der Liefde, de eenige die in de wereld is.
In enkelen, o enkelen.

En Pan ging over de Aarde,
En de oneindige Hemel was wolkloos.

En Pan zag eenen Man met krachtige oogen
En diepe klare liefde. In het licht
Der Natuur.

En Pan geleek zich toe zooals de landman,
Die 't gouden zaad vroeg in 't voorjaar ter hand nam.
En hij zei zacht:

'O Schoonheid gij kunt nog niet zijn,
De Arbeiders zijn nog niet sterk genoeg. -
Goed, en staat gouden schijn
Om den ploeg.
Goed, er staat gouden schijn
Voor den ploeg. -'

En Pan ging naar eene Vergadering,
Wereldvergadering, uit alle landen
Waren er arbeiders samen gekomen.
De Enkelen, o Enkelen.
Er die Arbeiders waren Geest geworden.
Vroeger waren zij Lichaam. Lichaam in
De Fabriek, in het Werk, in Maatschappij,
In Slavernij. Zij hadden hun lichamen weggeworpen
En zaten nu samen ter vergad'ring.
En in hun midden lag 't Arbeiders Heil
Dat 't heil der Menschheid is.
Zij spraken er over om den Wereldbond
Van alle arbeiders te stichten.
Om gezamenlijk eens, met alle kracht,
Alle Kapitalisten op heel de Aarde -
Aan te vallen en te vernietigen.
Zooals de streken op het wit kompas
Alle zien naar één punt, het middelpunt
Der windroos, zoo staarden al deze Geesten
Dier Mannen naar dat één Wereldverbond.
En zij stichtten het.
En door hun woorden brandde de gloeiende Liefde.
En zij waren alle een brandende liefde.
En de heele Arbeiders-klasse die dat wilde,
En voor wie zij spraken was Gloed van Liefde
Voor dat doel, de Eenheid Aller Arbeiders,
Die de Eenheid van Alle Menschen wordt.
Die Arbeiders-klasse werd de Liefde
In Begrip, in Organisatie.
De Enkele, O de Enkele.
De Enkelen, O God, de Enkelen.

En Pan ging over de aarde,

En de horizon was klaarblauw rondom de Aarde.

O Lezer zaagt gij wel eens de Menschen?
Záágt gij dan niet in hen de Broederschap?
O Lezer kent gij wel uw eigen hart?
Kent Gij wel de Gelijkheid, het Gevoel van
Gelijkheid met alle menschen?
Weet ge niet dat dan de groote vleuglen
Van Uw hart wegvliegen van 't hart,
En zich vereenigen met de vleugelen
Van andre menschenharten?
O Lezer zaagt ge wel eens de groote schaduwen
Van uw hart? Die machtige vleugelde vogels
Die daar huizen? Die Schimmen, die geweldige
Krachten, nooit verzadigd?
Zaagt ge wel eens die Kracht: Honger naar Gelijkheid
Aller Menschen in uw eigene hart?
O Oogen kent gij wel Uw eigen ziel?
Zaagt gij wel eens die Machtige Heldin, de Vrijheids-
Liefde zich opheffen in uw eigen ziel,
En met donker begeeren naar groote Daden
Opstaan en uitgaan en uitschrijden uit uw hart?
Kent gij o Lezer niet die onmeetlijke Bron:
Broederschap, Gelijkheid en Vrijheid,
Liefde voor Alle Menschen en 't Heelal,
Die de Bron is in 't allerdiepste van,
In het verste verste hoekje van Uw hart,
Die de Bron is van Uw eigen Wezen, die
Uw hart, misschien, zelf is? -
En kent ge daaruit niet opstijgende die Vrouw,
Die koele krachtige Maagd die u geleiden
Wil, en die krachtig eenzaam als een Vrouw
Mee wandelt sterk en trotsch tusschen de Menschen:

De Moed?

O Lezer, zachte Lezer, zooals die schaduwen,
Die schimmen en die vogels en die krachten,
En Broederschap en Gelijkheid en Vrijheid,
En Liefde en Moed,
Zijn in uw hart, maar daar Ledig en Schim,
En niets dan Wil en Begeerte tot Kracht -
Zoo waren die Arbeiders,
Die Enkelen.

O Lezer zaagt ge wel eens die donkre figuren
Van uw eigen hart? Zaagt ge ze wel eens?

In dezen gouden Tijd die Nu is Nu?

O Lezer, o geliefde, geliefde Lezer,
Sla uwe oogen, zoodra gij dit kunt,
Zoodra de liefde in u roept om Schoonheid,
Op de Arbeiders, op de Arbeiders
En hun Verbonden.

Daar zult gij zien die Schimmen en die Vooglen,
Die onmeetlijke Schaduwen en Krachten
Van in uw hart, van in uw eigen hart,
Tot werkelijkheid en tot het vleesch geworden.
In dezen gouden Tijd die Nu is Nu.

En Pan ging door eene goudene stad,
En zag de roode vlag, vlag van satijn
Gaan door het gouden licht der gouden zon.
Zij leek een bloeddruppel.

En Pan ging over de Aarde.
En de hemel was vol goud van boven tot onder,
Van top des koepels tot den horizon.

En Pan zag in de donkere verbonden
Enkelen oprijzen.
Op den achtergrond van den dooden afstand
Tusschen de arbeiders,
In hun grauwe verbonden,
Zag Pan de Enkelen,
O Enkelen,
Met hunne ziel wit worden door Liefde
En Gelijkheid.
In dezen gouden Tijd die nu is nu.
O enkelen, o enklen.

En door Pan's hart ging een stroom van nieuwe liefde.

En Pan zag eene Vrouw die zich verhief,
Als gouden Geest, als gele gloed van Liefde.
Zij ging tusschen de Massa, en waarde daar
Rond als een vlam, de gele vlam van liefde.
En organiseerde ze.

En Pan zag eenen Man die zijn geheele leven
Gaf voor de Eenheid van de Arbeiders.
Hij was een gloed, een witte lichte gloed,
Zooals een lichtgloed op de grauwe zee
Boven de Massa. Hij organiseerde ze.

En Pan zag eene Vrouw die was niets dan Liefde,
Wit van liefde, voor de Eenheid der Arbeiders.

En Pan zag eenen Man die zijn geheele leven
 Gaf voor de Eenheid aller aller menschen.
 Hij was een gloed tot aan zijn donkren dood.
 Hij organiseerde ze van dag tot avond
 Zijn geheele leven.

In 't licht, der aarde goud en gulden stroom,
 In 't goud en gulden licht der Lente,
 In 't klare doorzichtige van den Morgen
 Zag Pan hen in de duizenden.

Zooals de kleur'ge bloemen zich verheffen
 En de witte en de blauwe en gele
 In een boomgaard in 't helle licht der zon,
 Zoo zag Pan de kleur'ge Arbeidersmassa's
 In hun Verbonden.
 Zooals de donkre Alpen zich verheffen,
 De scherpgebrookne en de spitse afwisslend,
 Door en naast elkander en diep in diepte,
 Zoo zag Pan in de Organisaties
 De Arbeiders, de Enkelen.
 Zooals de schoone fantasmen zich verheffen
 In den Geest van dichter of kunstenaar,
 Rijzende op tusschen de werkelijkheid
 Als bloemen, als lichte figuren nevelkleur,
 Zoo zag Pan toen de Organisaties
 Der Arbeiders, en de Arbeiders.
 En 't was hem, toen hij d' Organisaties zag,
 Of hij de Menschen één zag worden met
 De Natuur, tot de Vrijheid der Arbeiders.
 En 't was hem of het Heelal ademhaalde

In de Lente. En of de Menschheid met
Een hooge Liefd' vervuld werd voor 't Heelal.

En Pan stond op en ging door het Heelal.
Zooals een Man en Vrouw, die in de Natuur
Samen waren tot één, dan opstaan en
Het Heelal zien, open en klaar en bloot,
En, als 't is, schoon. Zoo zag Pan toen de wereld.

En Pan ging in het donker van den Nacht,
Den warmen gouden lentenacht, vol Liefde
Voor het Heelal en voor de Menschheid en
Voor de Arbeiders, die ze maakten tot Eén.

En Pan, naar buiten gaande in den morgen,
 Zag de Geest der Muziek hoog boven zich
 In de lucht. En hij begon te zingen:

‘De Geest der Muziek.

Een wonderschoon meisje
 Danst, met de blauwe
 Kleeding boven der aarde grond.
 Zij denkt een nieuw wijsje,
 In het blauwe
 Hemelsche haar droomende mond. -
 Zij danst voor der schoonheid kust. -
 Diep voor haar, stuift uit het blauwe
 Ronde in wolken, om haar knieën
 Golft het slaande zachte gewaad, -
     Tegen haar boezem,
     Nooit zoo gezien,
     Zit het als bloesem,
 Perzikroodbloesem, maar haar gelaat
 Is daar boven glansverguld, -
     Onbewust, -
 Zij danst voor der schoonheid kust, -
     In onschuld. -
     Zij verliest zich
     In het licht, de
         Bron
     Der zon.
 Zij gaat, hoor! o!
 Te loor in de
     Bron
     Der zon.

Zij is op der schoonheid kust! -
Zie, daar komt ze
Weer, o droomt ze?, -
Zij is het licht,
Het nieuwe licht,
Zij danst,
In blauw,
Boven de aarde licht.
Zij danst, bewust,
Van, naar, de schoonheidskust,
Vlak bij de schoonheidskust.'

En weder buiten gaande in het licht,
Zag Pan de Geest der Vrijheid voor zich in
Het hemelsch licht. En hij begon te zingen:

‘De Geest der Vrijheid.

Als een goud kind,
Als een zeeschelp,
Kwaamt gij en gaaft uw schoonheid.
Als gouden stroomen
Van liefdegeuren
Vervuldet gij de aard, mijn woning.
Boven, beneden, en op de trap,
Van 't Al, zooals de lucht de wereld,
Vervuldet gij van uwen koning
Met bruischende gouden liefde de woning.
En uwe omhelzingen waren
Het leven van uwe adren,
Gij storttet u, uit uw droom,
Aan mij als de wind aan een boom.
Gij dacht nooit een oogenblik
Dan aan den oogenblik
Van uw geliefde. Als het zonnelicht vaart
Van zelf, pijlsnel, naar de aard.
Als een woudhinde,
Als een leeuw welp
Waart gij in uw liefdesbetooning.
Als een lente,
Als een stormwind
Zoo kwaamt gij in mijn woning.’

En Pan naar buiten gaande in den morgen
 Zag voor zich d' Arbeiders-Organisaties.
 En boven hen in 't helle goud der lucht
 Zag Pan in het verbeeldingsvol visioen
 Zijne Geliefd', de Ziel, de Geest der Menschheid,
 Dansende hooge boven hunne hoofden.
 En wijl zij danste kwam over het hart
 Van Pan haar Muziek dat hij begon te zingen:

‘De Geest der Menschheid.

In groene golf stuift zij op,
 Als nevel, haar trotsche kop
 Weg van haar voeten, onbewust, -
 Haar lichaam één baar op de kust
 Van de verre wereld der schoonheid. -
 Haar geest diep weg in schoonheid. -
 Zoet als een groene golf, met een wit
 Bruisje getooid, zoo gaat haar hooge snit
 Dansend omhoog en zij schouwt klaar. -
 Zij wordt zich bewust! -
 En, het trotsche haar wakker, kijkt zij naar
 De verre schoonheidskust,
 Der schoonheid die is zoo nabij haar. -
 En lachen, zooals de zon,
 Over de zee, komt de lachenszon
 Over haar heen, in 't lichte groen.

En zij voelt dat zij zelf de schoonheid is,
Die daar danst, en wier voet glinsterruischend gliss'
Op het stralende strand van de schoonheid.

En lachende is ze bewust
Van haar dans op haar eigen kust,
Van haar dans op der schoonheid kust,
Van haar dans op de stralende kust,
Op de stralende kust van de schoonheid.'

En Pan ging henen over de gansche Aarde
 In dezen gouden Tijd die nu is Nu,
 In dezen zaalg'en tijd.
 En overal zag hij de Arbeiders
 Ontwaken, zich vereenigen, beginnen
 Te strijden - en van Aarde Geest worden.
 De Enkelen.
 Hier waren ze donkre groepen, daar partijen,
 Daar massa's, daar enkle individuen,
 Daar strijdend, daar ontwakend, maar ov'ral
 Opkomende van uit de Slavernij.
 De Enkelen.
 Tot Bewustzijn en Strijd en Overwinning.
 De Enkelen.
 Hij zag in Engeland de Vakbonden,
 Hij zag in Duitschland de Partij,
 Hij zag in Frankrijk de onstuim'ge groepen,
 Hij zag overal rondom de heele aarde
 De arbeiders ontwaken en opkomen,
 En zich vereenigen als de zeegolven.
 Zooals eens in de wording van de Wereld
 De ertsen, edelsteenen en kristallen
 Geschapen werden in de korst der aarde,
 Zoo werden nu, door Maatschappij, geschapen
 In de Menschheid, in haar donkere korst,
 De onafhankelijke Vrije Verbonden,
 Schittrend van Liefde.

En 't wereldlicht werd doorzichtig Kristal.
 En de Aarde was hem
 Geurend en stralend van kristal en licht.

En Pan zag eene die sneeuw witte liefde
Had onbluschbaar, als de sneeuw, voor 't Heelal,
En daarom de Arbeiders organiseerde.
En Pan zag eenen die ontombren Moed,
Als vuur, als onbluschbaar ontombaar vuur,
Had om de slaven te vereenigen.
En Pan zag eene die ontombre liefde
En ontombaren Moed te samen had,
Als witte sneeuw en hoog geel vlammeend vuur,
Om de Arbeiders te vereenigen.
Als vurige vlammen van gouden vuur
Brandden de Duizenden en Millioenen
Van Schoonheid op over de gansche Aarde.
In de Organisaties der Arbeiders.
En tusschen hen waren reeds enkelen,
O Enkelen,
Die wit waren van Eenheid en van Liefde.
En Pan's hart werd eindeloos van verlangen.

En Pan zag een arbeider die als flits
Van goud zich bewoog door het Kapitaal.
En Pan zag eene Vrouw die als een parel
Van klaar water zich bewoog door 't Kapitaal.

En Pan zag eenen die rustige Kracht
Als paarlend licht had en Moed en Liefde,
Zijn gansche leven door, om de Arbeiders
Te vereengen.

En Pan zag eenen die Oneindige Liefde,
Diep als het Heelal, had, en gouden Moed,

Om de Menschheid,
Om tegen alle Machten der Natuur
En tegen alle der Menschen-Maatschappij
De donkre slaven te vereenigen.
Als zachtheid blonk zijn Moed, en als oneindge
Kracht zijne Liefde.

En Pan staard' hem zacht aan, verwonderd dat
Uit 't Heelal zoo'n verbinding komen kon.

En 't Licht werd heerlijk, vol van gouden vonken,
Aan alle kanten - het middagkristal.
En d' aard' daarin als jonggeborene.
En 't wereldlicht werd doorzichtig kristal.

En Pan zag de Internationale
Der Vakbonden opkomen en gesticht
Worden en werken over de heele aarde.
En hij zag de Internationale
Der Arbeiderspartijen gesticht.
Die allen, allen niets hebben dan één doel:
De Menschheid Eén. De Aarde haar Bezit,
De Arbeid aller Menschen gemeenschaplijk,
En de Verdeeling der Producte' aan Allen.
De Enkelen. De Enklen.

Pan zag dit ontstaan voor de donkere
Slavernij en de donkre Tirannie.

Zoals in het Hoofd van den Kunstenaar,
Na langen strijd van bittre donkerheid,
Alles klaar wordt, de Maatschappij één Beeld
Van Schoonheid in het klaar stralend Heelal,
Door het Begrip dat tot klaarst Gevoel wordt,
Zoo zag Pan de Menschheid, de Arbeiders
Worden door Organisatie op de Aarde.

En Pan ging henen waar zeer diep apart
Eenzaamheid was als uit het groot Heelal,
Als van over de zee. En keek daar stil.

En in het wit Kristallen licht zag hij
De Geesten der Menschheid, van de Arbeiders,
Opstijgen als zuiver goud.

En hij zong:

‘O schitterend gouden geesten
Der Menschen,
Gij stijgt in 't Heelal op
Naar de gouden grenzen
Van liefde,
In gloeiend gouden feesten,
Naar den oneindigen stralenden top.’

En Pan zag duizenden en miljoenen
Allen van eene ongelooflijke schoonheid,
Omdat zij opgroeiden naar Liefde en Vrijheid
En Moed.

En Pan zag enklen zich reeds eenigen
Met het Heelal en met elkander,
Zooals in Man en Vrouw zich eenigen,
In Man en eene Vrouw, Schoonheid en Kracht.

Pan ging de wereld rond en zijne ziel
Bruischte van liefde in 't onmetelijke,
Alsof hij de Arbeiders, de Menschheid was.

En hij ging door den grooten lichten dag
Sluimerend en niets voelend dan Geluk.

En toen trad hij stil ver buiten de Natuur
In de Eenzaamheid van zijn hart.
En voelde toen plotseling de Muziek
In zich ontstaan, als lente, onsterfelijk.

Hij voelde dat de Strijd der Arbeiders
De strijd van hem was. Dat zijne begeerte om
Zich met de Menschheid te vereenigen
In hoogste Schoonheid, en Liefde en Muziek,
En de begeerte van de arbeiders
Zich met het Heelal te vereenigen
Dezelfde was.

De Strijd voor den Arbeid der Nieuwe Menschheid,
De Strijd voor de Eenheid der Nieuwe Menschheid,
De Strijd voor de Vrijheid der Nieuwe Menschheid,

De Strijd voor hun Meesterschap over 't Heelal,
 De Strijd der Arbeiders,
 De Strijd voor de Muziek der Nieuwe Menschheid,
 De Strijd voor de Schoonheid der Nieuwe Menschheid,
 De Strijd voor de Liefde der Nieuwe Menschheid,
 De strijd voor 't Meesterschap over zich zelve,
 De strijd voor 't Meesterschap over het Hart,
 De strijd voor 't Meesterschap over 't Gevoel,
 De strijd van hém, van Pan, waren dezelfde.
 In een gloeienden drang begreep Pan dat.
 En hij voelde dat de Muziek zijner Liefde
 Een werd met hunnen Strijd, en dat hun Liefde
 Eén werd met hem.
 En zacht begon hij te zingen:

'Diep in mij eene andre Lente:
 De vrije gouden Menschheid, -
 De oneindige Hemel-Tente
 Warm lokkende breed en blauw openbreidt. -
 En in mij klinkt de Nieuwe Muziek
 In nieuwen stijl heerlijk.

De nieuwe stijl,
 De stijl der Arbeiders,
 De stijl van Strijd.

De nieuwe stijl,
 De stijl der Arbeiders,
 De stijl der Liefde
 Voor Alle Menschen en 't Heelal.
 De stijl zonder Slavernij
 Aan God of Mensch.

De stijl van Strijd,
De stijl van Vrijheid,
De stijl van Geluk en Liefde.

De Arbeiders worstlen omhoog
Uit de donkre donkre neev'len,
In den strijd worden ze hoog
En licht zooals vlammen die heevlen
Opwaarts, ik zie hun lichte geesten
Ontvlammen in hun donkre leesten.
Zij stijgen op, zij worden licht,
Al het donker laten ze onder,
En ze worden één wit licht,
Wit en zuiver, als een wonder.
En mijn hart bonst tegen den tijd,
Als hun hart, en goddelijk
Klinkt onsterflijk hun muziek,
En ik rijs in de eeuwigheid.

De nieuwe Stijl,
De Stijl der Arbeiders,
De Stijl der Waarheid.

De stijl der volkomen Waarheid
Van wat nu is,
De stijl der Waarheid.

De stijl der Waarheid,
De stijl ook dus van wat
Komt in Toekomstklaarheid.

De stijl van Liefde!
Want wat is de toekomst anders
Dan onmeetlijke Liefde
Voor 't Heelal en elkander.

De nieuwe Stijl,
De Stijl van Strijd,
De Stijl van Waarheid,
De Stijl van Liefde,
O alles te samen de Stijl van Vrijheid.

Ik drijf omhoog met de arbeiders,
Naar hun doel, het licht des sters,
De Vrijheid van elk mensch,
Slechts met één wensch:

Naar mijn Geliefde,
Naar mijn eenige liefde,
Muziek en Schoonheid
Der Nieuwe Menschheid.
Naar mijne Geliefde,
Naar mijn éénige liefde,
Naar haar Rijk van Liefde
In Schoonheid.

Naar U Geliefde stijg ik op
Vleugelklepprend door de vlammen,
Zingende de waarheid,
Zoekende den top.
Om met Uw eenvoud en klaarheid
Eenmaal te zijn samen.

Naar U Geliefde stijg ik op
 In den Nieuwen Stijl.
 Naar U Geliefde stijg ik op
 Zingende in nieuwen Stijl.
 Mijn stijging is naar den top
 In U, door U heen, licht-ijl
 Is het om mij heen, ik ijl
 Door Uw lichtheid als door 'n lichtdrop,
 Tot ik eenmaal met Uw liefde wijl.

Gedragen door de arbeiders
 Jong en versch,
 Stijg ik o Geliefde
 Naar Uw liefde.

Gij troont hoog
 Boven hoogsten boog,
 Maar ik schaduw
 Nader u.'

En Pan stond daar zingend stil buiten de Aarde -
 In de Eenzaamheid - waarheen hij staarde.
 En wijl hij staarde, zag hij plotseling,
 In de Eenzaamheid als dageraad's cirkelring,
 Drie lichte gestalte', één voor, twee op een rij,
 In lichte en vurige kleurkleedij.
 En dadelijk zag hij wie of het waren.

En hij begon zacht te zingen:

'Twee jonglingen gaan hoog, trotsch, met elkander
Door de Wereld, d' Arbeid d' Een, de Poëzie de Ander.

Een lenig Méisje gaat éénzaam hen vérré vóór,
Ze lókt hen, ze wéten 't niet, maar vólgen tóch als koór,
De Lucht is áls een Boeket óm haar oór,
Zij is de Múziek, -
De Muziek der Nieuwe Menschheid,
De Geest der Muziek der Nieuwe Menschheid, -
En zij vólgen onwétend hún gehoór?

En Pan ging henen op de donkre Aarde,
En zag ov'ral voor zich d' Arbeidersgroepen.
Donkerrood stonden ze op in hare gaarde,
Als donkre groepen die anderen roepen.
En hij hoorde hun stemmen, 't was de Arbeid,
De stem van alle Arbeiders, de waarheid,
In de lente, de lente klaar en luw:
'Arbeiders aller landen vereenigt u.'
Van alle kanten rezen voor zijn gezichte
Hun nieuwe groepen op in het klaar lichte.
Hij hoorde overal de Eén-wordens-geruchten,
Hij zag overal de Arbeidersmassa's,
Hij sloeg ov'ral de Wereldarbeiders ga.
Ja het Heelal werd donkerrood van de vruchten
Der gouden Arbeiderspropaganda.
In dezen gouden Tijd die nu is nu -
De enkelen, o enkelen -
In dezen gouden Tijd die Nu is Nu.

En na het hooren van de Propaganda,
En het aanschouwen der Vereeniging,
Ging Pan verder door het Heelal op aarde.

En in dien nacht ging Pan op eenen stroom
Naar de zee heen, en zong dit heerlijk lied:

‘In 't maanlicht glinstren duizend kleine golfjes,
Het helle groen van 't water is als zilver,
Het lijken wel de ontelbare visschen,
Die met den stroom af zwemmen naar de zee.

Ik zit diep eenzaam in mijn kleine bootje,
Slechts af en toe beweeg ik mijne riemen,
De nacht en hare eenzaamheid vervullen
Mijn hart, mijn jonge hart met treurigheid.

Ik zie in 't maanlicht duizend leliebloemen,
Met reuzenbloesems, die als paarden glanzende,
Ik liefkoos ze met mijne houten riemen,
Zij ruischen op als spraken ze van 't geluk.

Zij nijgen zich en wenken liefdedronken,
Zij fluistren troost in mijne arme ziele,
Ik blik als gelukzalig op ze neder,
En mijne smart die mij zoo diep neerdrukte,
Glijdt, als een donkere schaduw, van mij af.’

De zon ging op. En het Heelal werd goud.
En het Heelal werd lichtgeel van den strijd.

Het Heelal ontwaakte uit den blauwen wadem
Van nevel. En het vulde met haar geurigen adem
Rechttop staand en stil voortgaand de slanke prachtige Mei,
De prachtige balseme gouden Mei.

En hare oogen ontbrandde' als nog nimmer
In het Heelal met een goudbloemen schemer.
En hare oogen zwierven langs de kim er,
Langs met een heilig nieuw liefdegewemel.

En gulden bloemen en Pirus Japonica -
De Verliefde sloeg haar roosgouden jubel ga -
Verrezen. En Pan ging door de Eeuwigheid
En zag der Arbeiders en Heerschers Strijd.

De zon ging op. En het Heelal werd goud.
En het Heelal werd lichtgeel van den strijd.

O Heilige Strijd, Brenger van al het Heil
Op Aarde, en van voor Eeuwig het Heil.
O Heilige Strijd, Brenger van al het Licht,
Gij brengt het Eeuwig Licht, het Geesteslicht.

O gouden Geest van Vrijheid, Geest van Strijd,
 Gij zijt het die het trotsch Menschengeslacht
 Omhoog hebt gebracht uit den donkren poel,
 Gij, gij hebt de Natuur overwonnen.
 Gij, gij hebt de Menschheid overwonnen.
 Want gij hebt de machtigsten der menschen,
 Of aan bezit of aan wapengeweld,
 Of aan goud of aan geest, omhooggebracht.

Door u verrezen de Priesters en Krijgers,
 Door u de Hoofden en de Vorsten en
 De Machten. Door u de Adel en Burgers.

Door U rijzen nu op de Arbeiders.

Heilige Geest van Strijd, Gij waart het die
 De Fransche arbeiders in de Revolutie
 Van zeventienhonderd negen en tachtig
 Reeds bracht tot strijd. Gij waart het die in England
 Bracht in den aanvang der vorige eeuw
 De Arbeiders tot opstand. Gij waart het
 Die de Chartisten deedt ontwaken tot
 Vrijheid en Geest en Licht. Gij waart het, Strijd,
 Die in achttienhonderdertig en
 Achttienhonderdachtenveertig nogmaals
 De Fransche arbeiders bracht tot den strijd.
 Gij waart het, Gij, Gij, zilver stralend licht,
 Die in datzelfde laatste jaar de Arbeiders
 Van Duitschland, Oostenrijk en Hongarije,
 Italië en zoovele andre landen
 Tot goud, tot goud Licht, vlammenlicht, maaktet.

In dat goud licht was het, goudene Vrijheid,
Geest der Menschheid, Geest van de Arbeiders,
Dat, in U, door U, door Uw, in Uw licht,
Gij ontwaaktet in dat één machtig hoofd, -
En dat hoofd ontwaakte in Uw klaar licht, -
Dat de Wetenschap verlicht voor de Arbeiders.
Door dat licht straalde het licht van Karl Marx
Door Uw licht, heerlijke, eeuwige Vrijheid,
En ging op voor alle Arbeiders voor goed.
Sinds dien is Uw licht het eenige Licht,
Sinds dien is Alles verdwenen, Godsdienst en
Elk valsch Licht van de Wetenschap of Geloof.
Gij alleen straalt in den alkleurgen dag,
Gij alleen zijt het eenig Gouden Licht,
Gij alleen zijt de volle Gouden Zon.
In Uw licht strijden nu over de Aarde
Alle volken en alle arbeiders!
In uw licht straalt nu op Amerika,
En Azië en Australië en Europa,
En Afrika.
In uw licht maken de Arbeiders van Duitschland
Hun groot Verbond. In uw licht zijn de Arbeiders
Van Engeland groeiend. In uw Licht, in uw
Licht staan de helle Arbeiders van Frankrijk.
In uw licht rijzen de Arbeiders der Wereld.
In uw licht was het, dat de arbeiders en
De boeren in Litthauen en Esthland
Zich verhieven tegen de onderdrukkers.
In uw licht straalde nog pas de Kaukasus.
In uw licht Siberië. In uw licht
Rusland, O gouden geest der macht'ge Vrijheid,
O eenig licht dat nog zijt op de Aarde.
Geest van het licht, Geest van de Arbeiders,
Geest van den Strijd,

Kom tot ons snel en ontsteek bald den strijd,
De Revolutie op de gansche Aarde,
Zooals gij het laatst deedt, vlammend tot Vrijheid.

O gouden Geest der Vrijheid, o Licht der
Wereld, Oprijzend licht der Arbeiders,
Geest van den Strijd, Geest van de Revolutie,
Van hen, van al die strijders, Geest en Bron
Eener nieuwe wereld, eener nieuwe Liefde.
Gij zijt de Bron,
Gij zijt het Hart.
Want uit u stijgt op de hogere Geest,
Want uit u stijgt op de hogere Schoonheid.
En uit u stijgt op de allerhoogste Liefde.
Als klanken van eene Nieuwe Muziek,
Van uit den nevel van den strijd omhoog.

O Gouden Geest der Vrijheid, o Licht der
Wereld. O oprijzend licht der Arbeiders,
Geest van den Strijd, Geest van de Revolutie
Van hen. Gij zijt de Bron, gij zijt de Bron.
Gij zijt het Hart.

O Gouden Geest der Arbeiders, O Strijd!
O Licht der Arbeiders, O Strijd, O Licht
Der Arbeiders, O Geest en Licht en Vrijheid!
Verlicht mijn oogen, want gij zijt de Schoonheid.
Gij, gij zijt het, o Licht der Arbeiders,
Gij, gij zijt het, o Arbeiders, Uw Geest,
Uw strijd voor Vrijheid is het, en uw Licht,
Dat de Menschen bevrijdt van den laatsten keten,

Den nieuwen laatsten keten dien de Natuur
 Om de Menschheid sloeg. Gij maakt hen geheel vrij
 Van de Natuur. Zij wordt nu oppermachtig.
 En gij, gij zijt het, o Licht der Arbeiders,
 Vuur van hun strijd en Licht van hunnen Geest,
 Gij, gij, gij zijt het Arbeiders, die de Menschheid
 Bevrijdt van den laatsten keten dien zij zelve
 Sloeg om zich, van de Macht en Tyrannie
 En Despotie en Slavernij en Dienst,
 Waarmee zij zich zelf in zich ketende,
 Als een slaaf die zich zelf nog vast zou binden.
 Gij, gij zijt het, die ons daarvan bevrijdt!
 Uw Licht, Uw Geest, Uw Strijd, Uw Geesteslicht!
 En daaruit stijgt dan op de Nieuwe Schoonheid.
 O Arbeiders. Verlicht mijn oogen met
 De Schoonheid. O Geesteslicht der Arbeiders
 Verlicht mijn oogen. O Strijd, verlicht
 Mijn oogen, met uw gouden brandend Licht.

Altijd wanneer de Menschen ketenen
 Afwierpen en Vrijer werde' in de Natuur,
 En in zich zelve, straalde 't Geesteslicht
 Hooger en hooger door de gansche Wereld.
 Dan trof het Licht Kinderen der Natuur,
 Zangers die klaar en frisch uit de Natuur,
 Uit het Heelal, als kindren kwamen, en
 De frissche Natuurkrachten, Liefde en Honger,
 Voelden naar Geluk, naar Welvaart, naar Liefde.
 En dan, als dat klare en nieuwe licht,
 De Hoogre Vrijheid van de Menschen en
 Nieuw Geesteslicht en hoogere Waarheid,
 Op hen viel, ontborstten die Natuurkrachten,
 Honger en Liefde, klaarder en grooter in hen,

Dan ooit vroeger in de vorige menschen.
En sterker, klaarder dan in andre menschen.
En zongen zij, door dat vuur aangestookt,
Van uit hun klare en krachtige Natuurbronnen,
Liefde en honger naar eten en welvaart,
En grootere krachtiger Vrouwen en,
En hooger schooner Vrouwen, hoogre Liedren
Dan er ooit klonken op de gansche Aarde.
Zoo waren Homerus en Aeschylus, Dante
En Petrarca, Shakespeare en Milton en
Shelley. Zij zongen door dat hooge Licht,
Dat Geesteslicht, dat Vallen van die Keetnen
Voor hooger Waarheid en voor hoogre Vrijheid
Die over hen lichtte, hun Natuurkrachten.
In hun Zangen straalde het gouden Licht
Volmaakt en vol klaar als goudene watren,
En kristallen van Zon en vuur, als liefde
Voor de Menschen, en hunne Menschen en Klasse,
Klaar omhoog van de Aarde tot één Licht.

Daarom plant ik u midden in dit boek
O heilge strijd, o gouden heilge strijd,
Die de Bevrijding van de Arbeiders brengt.

Daarom plant ik u midden in dit boek,
Ik, die de eerste ben op heel de wereld,
Die uw goud licht zie in de purpren Schoonheid,
In de witte Schoonheid, in het licht van
De witte, alles overweld'gende Schoonheid,
Van het Bloed van de Menschen, en 't Gevoel.
Ik, die u hef van uit den donkren modder
Van het stof, van het geld, van de machine,

Van Kapitaals en Arbeiders laagheid,
 Op in de zuivre schoonheid.
 Ik die u hef van uit den Geest der Arbeiders'
 Lage Slavernij.
 Ik die u hef van uit den Geest der Heerschers'
 Lage Tirannie.
 Ik die u hef van uit het Stof der Wereld,
 Van uit den Geest der Menschen,
 Op in de wereld der Schoonheid.
 O heilige strijd voor de Menschenbevrijding,
 Ik grijp den fakkel van de Menschbevrijding,
 Het licht dat het licht der Omwentling is.
 Ik grijp den fakkel, stralende van licht,
 Van vuur omhoog en van licht naar de aarde,
 Uit uwe handen, Zangers van de Vrijheid,
 Aeschylus, Dante, Milton en Shelley.
 Gij droegt het voor de Antieke Burgerklasse,
 Toen zij zich vrij maakte van Tirannie.
 Gij droegt het voor de burgers der midde'eeuwen,
 Toen zij zich vrij maakten van den Adel.
 Gij droegt het voor de Burgers van 't Kapitaal,
 Toen het ontstond tot Almacht.
 Gij droegt het voor de burgers toen ze tot hoogste
 Almacht kwamen.
 Gij droegt het allen, allen voor de Vrijheid
 Der Menschen van de Natuur en zich zelf,
 Dier Menschen, en hun eindlijk' zelfbevrijding, -
 Met dat licht bestraaldet gij hunne bevrijding,
 Bij dat licht zagen zij hunne bevrijding,
 In haar wezen. Wezen dat schoonheid is. -
 Ik grijp het van u over, en draag het, -
 Ik, kleinere, maar het is dezelfde fakkel, -
 De fakkel brandt met hooger witter gloed, -
 Den witten fakkel van de gouden Schoonheid,

Van de Bevrijding en Vrijheid der Menschen,
En plant het hoog op in het licht der zon,
Niet voor de Burgers meer, - voor de Arbeiders.

O heil'ge strijd!
De gansche Aarde wordt nu geel van strijd.

Maar dit is het verschil tussche' u en mij,
Dat gij streeft voor een deel der Menschen, die
Heerschers wilden worde', overwinnend heerschers -
En dat ik strijd voor Menschen die niet heerschen
Willen, maar allen als vrije gelijken
Leven op aarde: ééne gouden Menschheid.
En dit is het verschil tusschen mij en u
Dat gij niet w i s t , niet zeker en klaar w i s t
Waarvoor gij streeft.
En dat gij dus uw beelden moest zoeken
In den Hemel, bij de Goden, in vroegre
Tijden.
Maar dat ik w e e t , vast zeker, waarvoor ik strijd:
Voor deze menschen hier, de Arbeiders,
En dus mijn beelden vind in 't tegenwoord'ge,
Op aarde en in de Menschen hier, de Arbeiders,
En in mijn eigen trotsch vlamme hart.

O Arbeiders. O Licht der Arbeiders!
O Geest en Strijd der Arbeiders, O Vrijheid
Van de Arbeiders!
Geeft mij, nu ook voor u die daag'raad kwam,
Nu ook gij de keetnen afwierpt, hooger licht
Van Vrijheid voor de Menschen en Natuur,

Hoogre Vrijheid voor beid' der Menschheid brengt,
Geeft nu ook aan mij uw stralende Licht
Van uit Uw strijd.
Opdat ik dit klaar licht, dit Geesteslicht
Van U, Arbeiders, van U, van Uw Strijd,
Doe schitteren in eene hoogre Schoonheid
Dan er ooit was, in een paarlende Schoonheid,
In een Liefde, zoo diep hartstochtelijk
En wit en klaar, dat Mijn Lied als één vuur,
Van Uw licht en Uw strijd, U zelf verlicht,
En U U toone U zelf en Uw strijd
In een duizendvoudig en stralend licht
Dan gij ooit zaagt. In één volkomen Zon.
Geeft mij die, Arbeiders. Opdat Uw liefde
En mijn liefde saamstralen als één Zon
En Licht van Liefde over de heerlijke Aarde.
Geeft mij dit, zooals de vroegre geslachten
Dat aan die grootre machtige Zangers gaven.

De zon ging op. En het Heelal werd goud.
En het Heelal werd lichtgeel van den strijd.

Het Heelal ontwaakte uit den blauwen wadem
Van nevel. En het vulde met haren geurigen adem
Rechttop staand en stil voortgaand de slanke prachtige Mei,
De prachtige balseme gouden Mei.

En hare oogen ontbrandden als nog nimmer
In het Heelal met een goudbloemen schemer,
En hare oogen zwierven langs de kim er
Langs met een heilig nieuw liefdegewemel.

En gulden bloemen en Pirus Japonica -
De Verliefde sloeg haar roosgouden jubel ga -
Verrezen. En Pan ging door de Eeuwigheid
En zag der Arbeiders en Heerschers Strijd.

En Pan ging over de aarde tusschen de lente-
Wolken door, die als droomenheerlijke verschijningen
Op de aarde stonden.
En Pan ging over de Aard en zag de Lente.
Vol Licht en de bloemen op de Aarde.
De wolken waren als gezwollen van bloemen
En de bloemen zachte kleuren der zonne,
Van zonnegoud, en al de prachtige kleuren
Der zonne in den Morgen en den Avond,
De aarde was in huwelijk met de zonne.
En daartusschen ging Pan de Natuur door.

En Pan ging over de Aard en kwam in eene Stad.
In eene kristallen stad.
Daar stonden de gouden Geesten van de Arbeiders
Hoog in het licht, als klare aren over de Aarde.
En een man rees voor hen op in de lucht
Klaar als kristalgoud,
De lucht tot aan den Hemel, en hij riep:
'Arbeiders, Mannen, nu is 't de tijd voor Strijd.'
En zij antwoordden:
'Nu eischen wij den achturigen dag.'
En zij stonden buiten in de Natuur,
In de klare en fonkelende Mei,
En gingen niet aan het werk in fabriek,
Maar bleven buite' in klaar fonklende Mei.
En Pan ging in den Nacht en kwam in den Dag.

Als gouden leegte stonden de Arbeiders,
Als gouden Geesten.
Zooals de witte leegte onder den Hemel.

Als gouden leege Geeste', als gouden pijlers
Van Geest, als Hartstocht stonden die Arbeiders,
Als klare stralen van het gouden licht.

Als de gouden Waarheid van den Arbeid.
Want dat 's de Waarheid, zoo zijn de Arbeiders:
Eerst als zij staken ziet men ze als zij zijn.
Zij hebben niets. Zij hebben geen voedsel.
Zij hebben geen werk. Zij hebben geen bezit.
Zij hebben niets dan hun lichaam. Zijn als zonder.
Zij zijn slechts Geest, Wil, Begeerte, Geest alleen.

Zoo rezen d' Arbeiders op in het licht.
 Van uit de barbaarschheid der slavernij,
 Van uit het donker van de hartstochten,
 Van uit de laagheid van de onbewustheid
 Rezen de Arbeiders daar in het licht.
 Zooals het klare water van den Geest,
 De Geest die het blauwe Heelal doorklinkt.
 En klaar en gouden als kristal en water
 Rees een Arbeider op, een beeld van Geest
 Zoo helder,
 En in zijn klaren Geest daar schitterde
 Vastheid en Moed.
 En uit zijn heldre oogen schitterde
 Lust: de Moed en Liefde voor de Daad.
 Een beeld van strijd,
 Een beeld van een Strijder. Een Enkele.
 O Enkele.
 En Pan zag dien Stralenden en Gouden.
 En die straalde en straalde en straalde
 Van Goud en Licht en Licht en gouden Licht.

En Pan zag alle arbeiders daar staan:
 Klaar en kristal,
 Licht en goud,
 Vast en zwaar,
 Vastbesloten,
 Vol lust en liefde,
 Moedig tot strijd.
 De Enkele. O Enkele.
 Als een water,
 Als een beeld van strijd,
 De Enkele. O Enkele. O Enkele.
 De gansche Aarde schitterde

Zoals een meervijver, een zee,
Daar van de lust en moed tot strijd.
De gansche aarde sidderde
Zoals de oogst, de liefdezee,
Tot aanval en van strijd.
En Pan stond roerloos stil naar ze te zien.

En hij begon te zingen:

'Goddlijke Geest der Menschheid!
Nu stijgt gij tot hoogste hoogte,
Nu stijgt gij tot stralende hoogte.

Goddlijke Geesteskracht!
Gij zijt een God!
Uw Begrip dat Alles omvat,
Dat Alles omvatten kan,
Bewijst dat gij een God zijt,
Een God, een zoon van een God,
De zoon van den God het Heelal. -

Maar gij waart
Lang slaaf van de Natuur.
Maar ondanks uw lichten,
Ondanks uw gloeden,
Waart gij lang slaaf van de Natuur.

En eerst langzaam
Zettet gij u over
Om de Natuur
Te brengen in uw macht,

En Meester te worden
Van haar.

Wat was uw middel
Waarmee gij tot de Vrijheid kwaamt?
De Natuurkracht.
Ge maaktet u meester
Van een kracht in de Natuur buiten u.
En met die kracht
Vermeesterdet gij alle krachten
Meer en meer.
Vermeesterdet gij het groot Heelal.

O zalige Goddlijke Geest!
In U zelve vondt ge het Licht
Om 't Heelal te begrijpen, Uw kracht.

O heerlijke stralende Geest,
In U zelve vondt ge het Licht,
Om naar buiten te treden, Uw kracht.

O zalige goddlijke Geest,
Daar buiten vondt ge de kracht
Om U zelve te maken machtig.

O zalige goddlijke Geest,
Daar buiten vindt ge de krachten,
Om U zelve te maken almachtig,
Stralend Licht van het Heelal,
Meester van 't Al.

O zalige Goddlijke Geest,
 Maak u zelve nu almachtig,
 Meester van 't Al.'

Er is in de donkre ruimte, in den Nacht,
 Waarheen de Arbeider zijn Geest verheft,
 In het Heelal, in de donkerte van 't Heelal,
 Waarheen de Arbeider als vurige tongen,
 Als vurig goud, als kristalgoud van vlammen,
 Zijn geest opzendt om het zich te verovren,
 Om het zich te maken tot één Goud Licht,
 Er is in die Wereld een Macht zoo sterk,
 Er is in die Wereld een Macht zoo groot,
 Er is in die Wereld een Macht zoo zwart,
 Als er nog nooit bestond.
 Dat is de Staat van 't Machtig Kapitaal. -
 Dat is de weerkaatsing der machtge Aarde,
 Dat is het Opperbezit van de Aarde,
 Dat is de Weerkaatsing, de Wolk, van het Bezit
 Van de Aarde, in het Bezit der Heerschers.
 Dat is de Weerkaatsing, de Wolk,
 Van het Bezit in den Geest.
 Dat zijn de Bezitters,
 Dat is 't Bezit der Aarde.
 Dat zijn de Heerschers.
 Dat zijn de Bezitters van al wat levend
 En dood is.
 Dat zijn de Bezitters der Arbeiders.

Daarheen zenden de Arbeiders hun vlammen,
 Hun tongen Goud, hun gloeiende Geesten,
 Het helder water van hun Geest, hun schijn

Licht goud als water, licht als Licht, omhoog.
Zij trachten om met hun geheele Macht
De onzichtbre ongrijplijke Totale Macht
Van 't Kapitaal in de hoogte te verniet'gen.
Hoog boven de Arbeiders en hun Leegte,
Hoog boven den gouden schijn dien zij uitzonden,
Hoog boven de leegte tusschen de Arbeid en
Het Bezit,
Daar dreef zooals een Wolk
Die Macht van 't Kapitaal -
En plotseling was de Staat van 't Kapitaal
Met den Arbeid in evenwicht, als kristal.
De gansche Aarde schitterde
Zooals een meervijver, een zee.
Het gansche Heelal schitterde
Zooals een zee, een lichtend meer.
En Pan ging tusschen de Arbeiders door.
En zij stonden in den morgen bijeen,
In de gouden zacht fonkelende Mei,
Als gouden trillende vlammen.
En zij zonden hun rookende warme ademen,
En zij zonden hun trillende helder licht,
Op naar den hemel, naar die donkre wolken.
En zij probeerden met hun wil en moed
En begeerte en verlangen en liefde
Die wolk te overwinnen en te lichten.
En Pan stond trillende tusschen hen in geklemd.
Tusschen de hoogste verlangens die in
Den mensch zijn. Liefde voor zich zelve en
Liefde voor de Menschheid, en Liefde voor
't Heelal. Zucht om ter wille van zich zelve,
De Menschheid, en het Bezit van 't Heelal
Menschen te dooden. Die zijn harmonie
In 't edel hart. Tusschen deze geklemd,

Met vastgebeten tanden en trillende
Leden stond hij, rechtop gericht, in boschbrand
Van liefde.

Tusschen die strijdende mannen in het licht.
En een goudene stem riep uit: 'Mannen!
Valt aan.'

En als een klare doorzichtige stroom
Van vlammen, van goud water, stroomden op
De Arbeiders aan op het Kapitaal.

De goudene Geesten,
Zich hoog oprichtende ten hemel,
Als gouden golven,
Stortten een oogenblik zich helder op
Het Kapitaal.

En snelden ten aanval om het te verniet'gen.
En 't Kapitaal begon langzaam te wanklen.
En 'n oogenblik scheen het of zij werkelijk
Het Kapitaal zouden doen vallen neer,
De Heerschenden zouden doen vallen neer.
Maar plotseling slingerden deze hun bliksems
Heen door het ledig naar de Arbeiders,
Hun Macht. Zooals de Hemel door het Ledig
Den Bliksem. Het Leger als een Onweer kwam
En van het Recht dat is Onrecht de Bliksem,
En dreef de Arbeiders terug en doodde ze.
En de Arbeiders weken terug,
En de Arbeiders weken terug in 't Niets.

Zooals het Verlangen zich stort naar het
Onbereikbare,
Zooals het hart zich aan de volle Schoonheid
Klemt,
Zoo streefden de Arbeiders naar het Heelal.

Zoals het verlangen zich keert van het
Onbereikbare.
Zoals het hart
Dat aan de volle schoonheid zich klemde,
Het loslaat.
Zoo keerden de Arbeiders terug in 't Niets,
Het ledig Niets, in de stilbloeiende gouden Lente,
In de gouden en stilbloeiende Lente.
En die gouden Geesten gingen weer aan 't Werk.
En 's avonds zetten zij zich weer te lezen,
En 's avonds vormden zij nieuwe verbonden,
En zij sloten dichter Organisaties.
En de Organisaties groeiden weder
Overal op de Aarde. Op de Aarde
Overal.
En het Licht verhief zich hoger, hoger,
Verhief zich hoger en verhief zich hoger
Overal op de aarde, tegen het Kapitaal. -

Zoals de Geest opkwam uit het Heelal,
Uit 't Onbewuste van de doode Stof,
Zoo kwam de Arbeiders-Geest door Strijd nu tot Vrijheid.

Zoals in het Genie zich vormt een spoor,
Eerst, een vonk van de goudene Gedachte,
Voor het Beeld komt,
Zoo vormde zich in die Arbeiders de Vrijheid. -

En Pan, toen hij dit zag, diep in zijn hart
Verroerde het of het Heelal verroerde.

En Pan zwierf over de vergulde aarde,
En hij zag Duitschland en hij zag Frankrijk
En hij zag Rusland,
En hij zwierf over de zee en zag England
Heerlijk liggen met zijne krijtrotzen
In de wolken, de wolken zooals bloemen
Wit uit de gouden Oceaan en rood.
En hij zwierf verder over d' Oceaan,
En zag Amerika's Vereenigde Staten
Goud licht opdoemen uit 't prachtig Heelal -
En hij hoorde het gouden goud geruisch,
En hij zag den strijd, den woedenden gelen strijd,
In deze landen, deze gouden landen,
In dezen gouden tijd die nu is nu.

En Pan ging verder door 't Heelal op de Aarde,
In het kristal Heelal der gouden Mei.
En de pracht'ge Mei plaveide den Hemel
Met haren gouden last, de aarde met lichte viooltjes.

En Pan kwam weder in een groote stad.
Eene kristallen stad, een kristal Arbeidstad.
En weder stonden daar de Gouden Geesten
Der Arbeiders
Als gouden golven van de blauwe zee
Verlicht van goud, als goudene vlammen.
Van uit de donkerte van Slavernij, van het Verraad,
Rezen de Arbeiders op in het licht.
En een Man rees voor hen op in de lucht
Van den Hemel en riep: 'Nu is 't de tijd voor strijd.
Nu eischen wij het algemeene Stemrecht.'
En die mannen bleven in lichten dag,
Zij gingen niet naar het werk maar bleven
In het oneindige eindloos Heelal.
Het gansch Heelal dat strekte zich bove' hen,
Om hen en achter hen en onder hen,
Onder de Aarde en in het gansch Heelal.

Zij stonden als klare stralen van Muziek,
Als klare Muziekgroepen over de aarde.
Als gouden Massa's arbeiders van Muziek,
Als gouden Muziek. Als de heldre orgelpijpen
Van Muziek. En als klare fonteinen
Van gouden Muziek. Als de gouden Koren
Van klare gouden Muziek over de Aarde.

En onder hen zag Pan groepen die waren gouden
 Muziek van Hartstocht-Moed.
 En Pan zag die waren gouden Muziek van Hartstocht-Liefde.
 Zooals uit de geslachten, aan de Aarde
 En de Menschheid, zich de Muziek losmaakt,
 In de ziel van een Man, zoo stond daar eene
 Menigt van Arbeiders vol Hartstocht-Moed.
 En evenals op een donker fond van hartstocht,
 Van kracht, ontbloeit de Liefd', klare Begeerte,
 Zoo ontbloeide daar
 De Hartstocht-Kracht, goudene Liefde.
 Zooals op de donkre hartstocht der Muziek
 Ontbloeit klare gouden Muziek der Liefde,
 Klare Begeerte,
 Zoo stond een derde groep.
 Een enkele, een enkele.
 De enkelen. De enklen.
 Zooals er in Muziek één toon bestaat,
 Tusschen al de andere hartstocht-tonen,
 Eén toon van volkomene Hartstocht-Liefde,
 Zoo stond daar
 Een groep tusschen die Arbeiders.
 En Pan zag naar hen,
 Naar hen Allen.
 En plotseling met een geweldige transsubstantiatie
 Van zijn gezicht, zag hij de Organisatie
 Der Arbeiders, vóór zich, en 't Kapitaal,
 En hun strijd in 't Heelal.
 Zooals 't donker Heelal was 't Kapitaal,
 Hoog in 't Heelal, de donkre Heelalzaal.
 Zooals het Licht der Arbeiders Geestesstraal.
 Hoog in 't donker Heelal.
 Duidelijk zag Pan voor zich hunnen strijd
 En hunne worstling in de Oneindigheid.

En hij hoorde hunne hooge Muziek,
En hoorde ze als een Licht goddelijk.
Zooals in het Heelal de plekken zijn
Van licht en zonnegloed en gouden glans,
Zooals in het Heelal de plekken zijn
Van duister en verzwegene schaduw,
Met elkaar strijdend in één worsteling,
Zoo zag Pan in 't Heelal de klaar bewuste
Strijdende Arbeiders als één lichtgloed,
En 't Kapitaal als duistren donkren nacht.
En daar tusschen ontstaand de strijd, de felle.
Beide wilden het Heelal veroveren.
Het Kapitaal wil het hullen in Nacht,
De arbeiders willen het maken goud,
En schitterend en glanzend als de Dag.
Beide botsen op elkaar, Licht en Nacht.
Als vlammeende Geestesbliksems en -vuren
Vliegt de Arbeiders-Geest boven de Aarde,
Trachtende den zwarten Nacht te dooden met licht,
Trachtende den Afgrond te maken één Licht,
Trachtend het Heelal te maken tot Geest,
Trachtend de Hel van 't Kapitaal te maken
Tot Hemel van Broederschap en Arbeid.
Als oneindige vlammen van sterstelsels,
En sterren straalden ze op in 't Kapitaal,
In 't Kapitaal's Heelal, in Kapitaal's nacht.
Als gouden trillende vlammen van sterstelsels.
En zij streden opkomend in het donker,
Die vlammeende stroomen, die bewuste stroomen
Van Geesteslicht,
In de donkere ruimten van 't Heelal.
En nu eens scheen het witte geesteslicht
Te winnen, dan weer won het zwarte heelal
In ruimte, en verduisterde 't gestraal.

Schitterend wierpen beide partijen hun Geestes-bliksems
 Naar elkander. De groepen lichamen
 Trachtend te doorboren. Hier bezweek
 Een deel van 't Kapitaal, daar rees de Arbeid,
 Daar viel de Arbeid voor een deel ter neer,
 Voor lang soms, daar overwint de donkre wolk.
 Hier rijst op de Arbeid voor goed, - voor eeuwig
 Ligt het Kapitaal neer. Daar schijnt het of
 Nooit iets anders meer dan het Kapitaal
 De aard zal overheerschen. De Strijd duurt voort,
 De Worstelaars werpen zich neder in den Hemel,
 De duistre macht van 't Kapitaal beheerscht
 De Kampplaats, donker is het om den Arbeid,
 Het gouden Licht verspreidt zich langzaam op Aarde.
 In een prachtig spel - van Licht en Nacht -
 Dalen en rijzen beide Lichamen.
 En schitterende Krachten van Bezit
 En van Geest en van Wapens en Geweld, -
 Hun Vrijheidsliefde - hunne Tirannie, -
 De ontzaglijke krachten aan weerszijden,
 De schitterende Gloeden van Goud Geld,
 En vollen Geest, en Bloed, en vollen Hartstocht
 En Hartstocht ijdel en klaar worden gezien
 Hoog in het donker van den donkren Nacht
 En in het stralend-klare Hemellicht. -

O was ik jong nog,
 O had ik duizend jaren nog te leven,
 Ik zou hen schildren allen, allen, allen,
 In hun glorie van Geest en licht, en donker,
 Hun moed, hun hartstocht, vastberadenheid,
 Hun volharding, hun zegepraal, hun zege. -

Maar langzaam aan begon de Arbeid te winnen,
Het gouden Geesteslicht steeg hooger, hooger,
Op van de Aarde, van de donkre slaven,
En straalde uit in 't Oneindig Heelal.

En eensklaps zag Pan een kristallen licht
Als diamant verrijzen in 't Heelal,
En overstralen alle Heelals licht
Van den Arbeid en 't donker Kapitaal.
Het was alsof er zich één Gloed verhief, de
Strijders te boven, en het gansche land
Van het Heelal vervulde met diamant.
En die Diamant het was de Geesteliefde.
En Pan herkende het Licht van de Geest der Liefde
Der Nieuwe Menschheid. En zag in 't licht der liefde
Stralen het Licht van zijn éénge Geliefde,
Wit in wit uitstralen naar alle kant.

En dat Licht vulde als stralende Geest
Der Aarde tot nu toe zoo donkre leest.
En het vervulde de geheele Menschheid
Met een gloedbegin, maar waaraan geen grens leit.
En het maakte het oneindig Heelal
Tot één lichte en fonkelend kristal.
En het vulde met eene Geest van Liefde
Pan voor het licht van zijn eenge Geliefde.

Zoals in Geest van het machtig Genie
Alles, Chaos en Orde, wordt Harmonie,
Zoals de stroomen van Disharmonie
Worden in hem Muziek en Poezie,

Zoals in het Heelal alle gloeden zich
 Vereenigen en zijn samen één Licht, -
 Alle gloeiende stralen door den Nacht
 Op de aarde van het Heelal zijn saam één licht, -
 Zoals zelfs uit het donker nog een licht,
 Uit het meer dan violet nog een licht
 Stroomt uit den Nacht,
 Zoo zag Pan uit den strijd der Arbeiders-
 Slaven nog stroomen dat kristallen licht.
 Zoo ontving Pan uit den strijd der Arbeids-slaven
 Dat hemelsche kristallen licht van Liefde,
 Het kristalwitte Licht van zijn Geliefde.

En hij begon te zingen:

‘O Goddlijke Geest der Menschheid!
 Nu stijgt gij tot hoogste hoogte,
 Nu stijgt gij tot stralende macht,
 Nu stijgt gij tot almacht.

Goddlijke stralende Geest,
 Gij zijt een God!
 Uw Liefde die alles omvat,
 Die alles omvatten kan,
 Bewijst dat ge een God zijt,
 Een God, een zoon van een God,
 De zoon van God het Heelal.

Uit 't onbewuste kwaamt gij,
 Uit het Heelal.
 Wat maakte u, welke verbinding?

Welke saamstellende krachten?

Wij weten 't niet.

Het ligt in de diepste gronden

Van het verleden.

Het verbergt zich in de schaduwen,

In de mysterieuze plooien,

Van het Heelal.

Uit 't onbewuste werdt gij

Langzaam aan bewust.

En alle wezens bouwden u op,

Stukje voor stukje, brokje voor brokje,

Elk wezen bouwde iets aan u,

Zooals in zee het koraal,

Als in de aarde kristallen,

Als in de lucht de plant,

Het dier, den mensch, -

Zoo droeg elk wezen iets bij

Tot uw bewustwording.

En gij overwont het Heelal

Langzaam met uwe werktuigen,

Gij werdt het goddlijk stralend Licht,

Verlichtend u zelve, het Heelal.

Maar een nieuwe Vijand trad

U in den weg naar het Meesterschap

Van U zelve en 't Heelal.

Dat waart gij zelve, goddlijke Geest,

Geest der Menschheid, Geest der Menschen.

Want gij waart verdeeld

Tegen U zelve!
In miljoenen waart gij gesplitst,
Die tegen elkander oorloogden en vochten.
In kleine groepen waart gij gesplitst
Die tegen elkander streden,
En de macht
Van elkaar klein hielden en ze beletten
Te komen tot de Meesterschap van 't Al.

Oorlog en Heerschappij van enkelen
En strijd van kleine groepen hielden u neer,
En maakten dat gij niet tot volle Almacht
Kondt komen over de Aarde en het Al.

Wat was het middel dat u bracht tot de
Stralende Almacht en het stralend Licht
Van volle Heerschappij op de Aarde?

De Liefde tot elkander.
De Liefde brandende in den Strijd,
De Liefde, hoogste zaligheid,
De Liefde ontstaand door den strijd.

O Liefde,
O Parel van Licht,
O Gloed van Licht,
Overstralende het Heelal.
Drievuldig licht,
Uit drie gloeden samengesteld,
Liefde tot Zich,
Liefde tot de Menschheid,
Liefde voor het Heelal,

Gij zijt het middelpunt
Waarheen zich alles beweegt,
Waarvoor de Menschheid alles doet,
Gij zijt de drijfkracht van alles in haar.

O Liefde drijvend tot den Strijd,
O Liefde, hoogste zaligheid,
O Liefde groeiende door strijd.
Gij brengt nu tot hoogste hoogte,
Gij brengt nu tot Almacht.

In steeds grootere groepen hebt gij vereenigd,
In aldoor grootere groepen verbonden,
De Menschheid.
In stammen, volken, klassen op de aarde.

Een aldaar grooter deel van de Menschheid
Hebt gij vereenigd,
Hebt gij verlicht met uw stralend licht
Van Vriendschap en Liefde.

Gij vereenigt ze nu tot twee groote klassen,
Arbeiders en Heerschers.
Op de geheele wereld.
Arbeider en Kapitaal.

O stralende goddijke Geest!
Uit u zelve naamt gij de Liefde
Om u zelf lief te hebben in deel.

O stralende goddlijke Geest,
Uit U zelve naamt ge de Liefde
Om naar buiten te treden, Uw Liefde.

O stralende goddlijke Geest,
Daar buiten vindt ge de krachten
Om uw Liefde te maken machtig.

O stralende goddlijke Geest,
Daar buiten vindt ge de krachten
Om uw Liefde te maken almachtig,
Stralende Liefde van het Al,
Meester van 't Al.

Het is in de Menschheid zelve,
Het is in de Groote Groepen
Der Menschheid, der Klassen
Der Heerschers, der Arbeiders,
In de Liefde der Groote Groepen,
Dat gij vindt het middel te maken
Uw Liefde Almachtig.

Stralende Licht van de Menschheid,
Stralend Licht van het Heelal,
Liefde Verlichtend de Menschheid,
Meester van 't Al, -
Vereenig de Menschheid tot de laatste Groepen,
Maak U zelve nu almachtig.'

Zoals 't Heelal in zijn oneindigheid
Is onuitputtelijke bron van licht,
Zoodat in het onmetelijke donker
Van het Heelal, uit zijn oneindigheid,
Altijd nieuw licht stroomt, in haar eeuwigheid,
Zoo hief dat Licht zich uit het Kapitaal,
Zoo zag Pan uit de Menschheid oneindig
Stroomen voortdurende dat nieuwe licht,
Zoo zag Pan dat oneindig fonklend licht
Maken tot licht het Kapitaals donker gezicht,
Zoo hieven de Arbeiders hun groote Zonnen
Op in het donker van het Kapitaal,
En maakten licht het oneindig Heelal.

En zacht voor zich uitziend naar dat visionne,
Boven de aarde, met het licht dier zonne
Licht in zijn oogen, zag Pan een gezicht
Klaar als kristal en goud ontstaan voor zijn zacht gezicht.
Zoals in 't gouden kristal om de ruimte
Verheft zich de ster van die uit het schuim te
Leven kwam, en nu als een planeet
Helderste klaarste zweeft, en Venus heet.
Tusschen alle die goudene arbeiders
Die de aarde bevolkten gouden strijders.
Het lichtte op uit de nevlén en schaduw,
Het werd van slaaf trotsch, manlijk, vrij en nieuw.
Zoals het Heelal alleen door zijn spanning
Maakt Nieuw Heelal in zijn oneindge banning,

Zooals 't Heelal uit zijn gespannen leegte
 Dat zijn wezen is, maakt altijd vol zijn veegte,
 Omdat het Heelal is d' Oneindigheid
 En d u s Bron van eeuw'g nieuwe verscheidenheid.
 Als uit der Natuur oneindige leest
 Het Heelal schiep, zich zelf onmaskrend, Geest.
 Als uit de worstlende Disharmonie
 Des Geestes deze zelf scheidt harmonie
 Telkens, - en deze hare evenknie
 In zich zelve: Muziek en Poezie. -
 Als uit de diepten van d' Oneindigheid
 Wereld zich vormde een lichtnevelbol,
 En uit die ronddraaiende sterlichtheid,
 Een ster, de zon, met al zijn schoon' gezell'
 Van Planeten, waaronder Eene, de Aarde, en uit Déze de cel,
 En uit de cel alle planten en dieren,
 En uit de dieren: Menschen, Slaaf der Nature,
 En uit die Menschen: Mensch, Slaaf van een Heere,
 Zoo maakt' het Heelal nu den vrijen Mensch,
 Den naar de Vrijheid worstelenden mensch,
 Den voor zijne Vrijheid strijdenden mensch,
 Den Arbeider, uit zijn oneindge grens.
 Dien zag Pan in het lichten van den tijd,
 Van licht en donker in de Eeuwigheid
 Voor zich hoog opbloeien: den Arbeider,
 Als een uit 't licht zich verdichtende ster.
 Dien zag Pan in het lichten van den strijd
 Van licht en schaduw in de eeuwigheid
 Oprijzen uit het licht, den Arbeider,
 Den Nieuwen Arbeider, den nieuwen Strijder.
 Pan zag hem. Den Voorlooper van den Nieuwen Mensch.
 Pan zag hem. Hij trad over den nu-licht-grens.
 Pan zag hem. Den door den strijd Menschheid-Bevrijder.
 Zoo zag Pan in het lichten van den strijd

Van licht en donker in de eeuwigheid,
Voor zich hoog opdoemen den Arbeider,
Als den Nieuwen Mensch, als den Menschheid-Redder.

En Pan sloeg zijne oogen van die zonne,
Weg van die bronne, weg van dat visionne,
En keerde in den gouden lach der aarde
Waar de werkelijke Arbeiders gouden opklaarden,
En stakend stonden en streden. En staarde.
En klaar zooals kristal en water
Stonden daar de Arbeiders in 't lichtgeschater
Der zon klaar en kristal, en licht en goud, -
Zooals de bronnen van dat goud visionne.

En die Arbeiders, daar, toen, overwonnen.

En Pan werd met een gouden licht vervuld.
En Pan wandelde voort op hemel en heuvel,
En hoog met bloemen op in den lichtnevel,
Onder den goud stijgenden hemelgevel,
Onder den molligblauwen hemelluifel,
In het goud, tusschen de bloemen, zonder twijfel,
En zag in het jong, witte lentelicht.
Van alle kanten keken op hem neder
Uit die wolken gouden oogen en gouden gezichten teeder
Van Nieuwe Vrije Menschen. Als goud weder,
En lachten hem toe en sloten de oogen weder,
Als schoone en vurige goudfloraties
In hunne gouden en witte organisaties.
En Pan hield zijn hoofd teeder achterover,
In lichte vreugdevolle dronkenschap,

Onder dien hoogen wijden gouden toover
Van zachte lichte gouden broederschap.
Als gouden Muziek bruischten op hem neder
De gouden bloeiende Arbeidsorganisaties
De tijding van hun klare Broederschap.
En zacht begon Pan toen luide te zingen
Onder hun lichte brandend gouden dringen:
'De Geesten der Arbeiders stijgen hooger op,
De Geesten der Arbeiders stijgen hooger op,
Hun licht brandt tot den hoogsten hemeltop
In zachte blijde gouden broederschap.
De Geesten der Arbeiders worden een groot vuur,
Een gloeiende brand van gouden liefde,
Als gouden stroomen snellen door 't Heelal,
Zoo snellen hun Geesten door het Kapitaal.
De Geesten der Arbeiders zijn één groot vuur,
De Geesten der Arbeiders branden hooger op,
Hun Organisaties zijn als één muur,
De Kapitaalmacht is de donkre Nacht.
De Geest worstelt en uit de Nederlaag
Stijgt de Dag-Geest feller en hooger op
Met feller vlaag.
De Geesten der Arbeiders zijn het Licht
In het Heelal, het Kapitaal het Donker.
Gouden vloedden van licht gaan door het Duister,
Het donkere probeert 't Heelal te hullen
Geheel in zich en het Licht weg te dammen.
Maar het Licht des Geestes van de Arbeiders
Stuift na elken strijd goudener, sproeiender,
En heller en schitterender omhoog.
De Vrije Mensch ontstaat. De Arbeider.
De Geesten der Arbeiders zijn het gebloemte,
De Geesten der Arbeiders zijn de Lichtlente,
De Geesten der Arbeiders stijgen in de tente

Der Machten en in hun hoogste gedomte.
 De Geesten der Arbeiders zijn één goud vuur,
 De Geesten der Arbeiders zijn één groot licht,
 De Geesten der Arbeiders rijzen hooger op,
 Hun Organisaties zijn als één muur
 Rijzende in het open Heelal op.
 Stralende van licht van voet tot hunnen top.
 De Geesten der Arbeiders zijn één groot Licht,
 Een groot Licht, het grootste in het Heelal puur,
 Het licht dat ik altijd verlangde, het Heelallicht
 Vermengd met 't Menschenlicht tot één diep licht,
 Smeltende in elkaar tot één licht puur:
 Het licht van liefde en van eeuwge schoonheid,
 Wederkeerige Geest-liefde - Heelal-schoonheid,
 Waarin alleen zijn kan mijn eeuwige woonsteed.
 Dat is er nu. Het stijgt, het stijgt door strijd
 Om mij op, om mij in de oneindigheid.'

Zoo zong Pan gaande door hemel en heuvel,
 De bebloemde, onder den Hemelluifel,
 Voor den blauwen en als zoo verren hemelgevel,
 In der vrije Menschheid strijdenden nevel.

'Zooals een gouden en gloeiende zon
 Stijgt de Arbeidersklasse over de aarde.
 Zooals een gloeiende en gouden bron
 Zwelt z' over haar en hare gouden gaarde.
 De scheemring van haar strijd reeds lang om mij omwaarde,
 Nu nu lig ik midde' midde' in haar bron.
 Als eene gloed van middag zoo verhief de
 Klasse der Arbeiders zich om mij, de liefde
 Voelde ik van haar, over mij dicht stralen.' -

En Pan opende de longen tot ademhalen
Het licht eindelijk van volkomen vrede,
Het gouden licht, van vreugd, van hun strijden.
Hij opende de oogen en aanschouwde
Eindelijk eindelijk der schoonheid blauwen,
Hij opende de ooren, eindelijk
Hoorde hij die hij hoopte Eenheids' Muziek,
Hij opende zijn Geeste en zijn Ziele,
En daarin eindelijk, zooals in wellen,
Kwam nederdalen glijdend zacht de Blijheid.
Over de Menschen en in 't Heelal hun Vrijheid. -

Pan, de God van de eeuwige Natuurmuziek,
Hoorde de Een-wordens-met-Natuur-muziek. -

Zooals de Geest kwam tot zelfstandigheid,
Tot de gouden Idee van 't zelfbewustzijn,
Zoo kwamen die Arbeiders tot de Vrijheid.

Zooals in het Genie zich vormt het Beeld
Uit samenvoeging van duizenden sporen
Tot één vlammen Licht,
Zoo kwamen die Arbeiders tot de Vrijheid. -

Zoo stroomde door het lichten van den tijd,
Die Nu is Nu,
Voor Pan,
Door van de nederlaag en van den strijd
Licht worstlend met schaduw,
De straalgloed van de Eeuwige Zaligheid,

De straalgloed van de eeuwige Schoonheid,
De straalgloed van de eeuwige Muziek.

Een vuur, een licht werd de Arbeidersklasse,
Een vuur, een licht werd de Arbeidersmassa,
En door het gouden glanzen van den Tijd
Zag hij van Eenheidsgeluk de Zaligheid. -

En Pan toen hij dit zag, verroerd' het zacht
Of de Menschheid terug kwam in zijn hart.
En hij ging zacht op weg verder.

En Pan ging verder door 't Heelal op aarde,
En Pan kwam in den prachtigen zachtgloeienden
Dag, en ging door de wereld, door de stralen
Van het stralende gouden zonnestelsel.

En toen gebeurde het, dat op de aarde
D' oneindige machten van het Kapitaal
Brachten de Aarde tot een Wereldoorlog.

En het gebeurde toen, dat op de aarde
In het oneindig Heelal, het Heelal,
Het Kapitaal kwam tot zijn laatsten strijd.

En het gebeurde toen, dat op de Aarde
Alle de machten van het Kapitaal
Wierpen zich op elkander om de Aarde
Te bezitten, te brengen in hun macht.

Duitschland en England leidden, Oostenrijk-
Hongarije, Turkije volgden Duitschland,
Frankrijk, Rusland, Italië Engeland.

En beide die groepen van het Kapitaal
Wilden de gansche Aarde in hun macht.
En al die machten van het Kapitaal
Hadden de Natuurkrachten in hun macht.

En al die machten van het Kapitaal
Hadden alle Werktuigen in hun macht.
En al die machten van het Kapitaal
Hadden de Menschen, de Arbeiders in de macht
Om elkander diep te vernietigen.

In het lichten van den gouden herfst
Waren de duizenden en millioenen
Op komen zetten over de aarde,
Over de wijde zee en over 't land.
En in den donkren winter die gevolgd was,
En in de lente en zomer die gevolgd was,
Stortten de Arbeiders zich op elkander,
Stortten de Millioenen zich op elkander,
Vermoordden de Heerschers voor zich elkander,
En de Slaven voor de heerschers elkander. -

Van af 't riviertje de Yzer tot de Alpen,
Van af de Oostzee tot aan de Karpathen,
Aan Dardanellen en den Kaukasus,
Slachtten de duizenden en millioenen
Elkander, de domme Arbeiders,
In dezen gouden tijd die nu is nu.

En die slaven schoten bij millioenen
Hun prachtige fijn bewerkte geweren
Op elkaar af, hun fijn gepolijste kanonnen. -
En hoog in de lucht zweefden ze op libellen,
De vliegmachines, de fijne werktuigen,
En stortten hunne fonklende granaten,
Hun prachtige koperen ronde granaten,

Tusschen de slaven. De slaven op slaven.
En onder zee schoten hun duikbooten
Als visschen, heerlijke zalmen of schelvischen,
Of kabeljauwen hun prachtige torpedo's
Op schepen af, die vlogen in de lucht.
Met sneeuw wit schuim barstend in gouden lucht.
En honderdduizenden slaven werden vaneen gereten.
En de slaven stormden bij miljoenen
Op elkaar af en slachtten elkander.
En lagen in het prachtig licht van Mei.
Zooals de golven van de zee opbruischen,
En hunne pracht'ge eindlooze randen
Van wit schuim tegen de donkre kust aanslaan,
Zooals de stroomen van het heerlijk licht
In wolken opstuiven tegen elkaar,
In de oneindige ruimte van 't Heelal,
Zoo lagen de arbeiders tegen elkander,
Zoo stortten de Arbeiders zich op elkander,
En vermoordden elkaar's honderdduizenden. -
En groote drommen richtten zich naar de steden,
En de kanonnen, die prachtige heerlijke
Vindingen van den Geest,
Verwoestten de Steden, de prachtige Scheppingen.
En groote drommen richtten zich naar de Landen,
De schitterende pracht'ge vruchtbare Landen,
De Landen der Wereld, van het Heelal,
En verwoestten de vruchtbare Aarde,
De prachtige schoot der Aarde, de bewerkte.
En alle drommen richtten zich tegen de Mannen,
De Mannen die de Makers zijn van het Geluk
Der Menschen - in de Vrouwe' en in zich zelve -
En in de Kinderen.
En groote drommen richtten zich tegen de Vrouwen,
En vermoordden de Vrouwen, de fijnste planten

En bloemen gemaakt door eeuwen van Menschheid,
 De Vrouwen uit wie de Mannen zelve komen.
 En andre drommen richtten zich tegen de Kinderen,
 De Kindren, fijnere bloemen uit die bloemen,
 De Kindren die de toekomst zijn van het Geslacht.
 En andere drommen richtten zich tegen
 Den Geest der Menschen en verwoestten hun Geest.
 En andre drommen richtten zich tegen 't Gevoel
 Der Menschen, het schoonste van het Heelal,
 Dat, waardoor het Heelal het Heelal wordt
 Bewust, - en verwoestten het schoonst Gevoel.
 En overal, in alle landen der wereld,
 Daar spoorden de leiders van de arbeiders,
 De verraders,
 Op enklen na, o de zeer enkelen,
 De arbeiders aan om tegen elkander
 Te strijden en elkander te vermoorden.
 En al de arbeiders als doffe slaven,
 Als menschen uit den oertijd, onderworpen
 Aan hun Instincten, gekome' uit het Al,
 En al de arbeiders als doffe slaven,
 Onderworpen aan Heerschers, stortten zich op
 Elkander en vermoordden Elkander.
 En al de Arbeiders als domme Beesten,
 Als massa's Beesten uit het groot Heelal,
 Als domme massa's Beesten uit de Aarde,
 Een massa van wilde Beesten op elkaar,
 Stortten op elkaar en vermoordden elkander. -

Van af 't riviertje de Yzer tot de Alpen,
 Van af de Oostzee tot aan de Karpathen,
 Aan Dardanellen en den Kaukasus,
 Aan de scheiding van Alpen en Italië,

In Rusland, op den Balkan en in Azië,
 In Afrika en op de zeeën
 Vermoordden de Arbeiders elkander.
 Verstikt in de gassen, vermoord door de
 Kogels, vaneengereten door de mijnen
 Lagen de Arbeiders over de aarde.
 Geofferd door de heerschenden, de almacht
 Van 't Kapitaal, om het Bezit der Aarde
 Aan hen te brengen lagen de Arbeiders
 Dood en in stukken over de heele Aarde.
 De aard was vol in 't prachtig licht van Mei,
 En de glinsterende zee dreef vol
 Van hunne lijken, millioenen, millioenen,
 Zooals de wereld nooit zag. -

Zoo stortten zich de drommen van de Menschen
 Zich op elkander, als donkere Monsters,
 Die niet weten wat zij doen als ze vermoorden
 Elkander.
 Zoo waren de Menschen der twintigste eeuw,
 In dezen gouden Tijd die nu is nu,
 Nog de speelbal van onbewuste Machten
 In hen en buiten hen.
 Zoo waren de Menschen der twintigste eeuw,
 In dezen gouden Tijd die nu is nu,
 Nog de slaven en de ketenen, geen Meesters.
 Zoo waren de Menschen der twintigste eeuw,
 In dezen gouden tijd die nu is nu,
 Nog de slaven van het hun eigen maaksel,
 De werktuigen, de Maatschappij, zich zelve.
 Als donkre krachten die in het Heelal
 Niet weten wat zij doen, en onbewust
 Uit zich scheppen een nieuwe nieuwe wereld. -

Zoo verwoestten de Arbeiders de Arbeiders,
Zoo richtten de Werktuigen de Werktuigen te gronde,
Zoo verwoestte de Maatschappij de Maatschappij.

Zoo kwam het Kapitaal groeiend in strijd
Met zijn eigen grenzen; het wilde ontwikkeling
Verder en verder, maar het stiet zich aan
Zijn eigen grenzen, aan het Kapitaal.
Zoo richtte het Kapitaal zich tegen zich zelve.
Zoo vernietigd' het zijn levende en doode
Productiekracht door zijn strijd onderling.
Zoo sloeg het uur van 't Kapitaal, zijn omhulsel,
De vorm waarin het leefde, werd verscheurd.

Zoo stortte zich de geheele Natuur,
In Menschheids hand,
Op zich zelve. Zooals zij had eeuwig,
Van eeuwen her. Zonder dat Menschen haar
Geheel beheerschten, maar zooals haar Macht
Zich onbeteugeld in zich openbaarde.
Zoo was de Maatschappij één woeste Chaos,

Zoo stortte met een donderend geweld
De oude wereld in.
Het stelsel dat steunt op het naakt geweld,
Op massaroof en massamoord.
Dat alle volken aan zich ketent en
Alle vrije ontwikkeling vermoordt.

Zoo stortte krakend met dondrend geweld

De oude Wereld van het Kapitaal,
 Om of tot grootre Tirannie te rijzen,
 Of voor eeuwig te wijken voor de Vrijheid. -

Want toen richtten zich daar de Enklen op,
 Toen richtten zich in 't bloeiend Kapitaal,
 Dat ontbloeit door den moord en de verniet'ging,
 Gouden gestalten, Enkle Slaven, op,
 In alle landen der wereld Enkelen:
 'Laat u niet meeslepen in dezen strijd.
 Schaart u aaneen, Arbeiders aller landen.
 Werpt van u uw nationaliteit,
 En bestrijdt samen den oorlog aller heerschers.'

Een witte geestgloed als etherisch licht
 Steeg op voor Pan.
 Een blik's'mend gloeden of de gansche wereld
 Geest werd, -
 Zooals het donkere Heelal wordt dag.

Alsof alle Arbeiders veranderden in Licht,
 Alsof alle Arbeiders Enkelen
 Geworden waren, van zuiver wit Licht.
 Alsof alle Arbeiders zuivere Geest,
 Alsof alle Arbeiders eene Hemel
 Geworden waren van Licht en Schoonheid.

Het was of het het Lichten was geworden,
 Waar eens Christus en Boeddha van droomden,
 En de filosofen, Spinoza en Plato.

Het was of het het Lichten was geworden,
 Waar eens al die groote dichters van droomden,
 Milton en Shelley, Aeschylus en Dante,
 En Homerus.

Het leek een gloeden waarin de krijgers
 Van Milton in wonen, het leek het gloeden
 Van de helden van Aeschylus, Homerus'
 Goden en Menschen, het leek op de gloeden
 Van 't lichten van de Menschen van Shelley.
 Het leek het gloeden in den purpren hemel
 Van Dante.

Maar het waren de gloeden van den Strijd
 Uit de Barbaarschheid der Loon-Slavernij
 Naar de Vrijheid, van het Proletariaat. -

Het leek het lichten van de Menschen-Eenheid
 In God. Maar 't was het lichten van hun eigen Eenheid.

Het leek het witte gloeden van de Godheid,
 Maar 't was het lichte gloeden van de Menschheid,
 Die om zich zelf begon te wentelen.

Het leek het gloeden van Goddlijken Geest,
 Maar 't was het gloeden van den Menschen-Geest,
 Die zich zelf vond in 't oneindig Heelal. -

Een oneindig Licht steeg op van de Aarde,
 Een oneindig wit Licht van de Enkelen,
 Een oneindig wit Licht of alle Arbeiders
 Opstegen in een gloed van dringend verlangen,

En oneindige algemeene Liefde,
Voor het Heelal en voor de gansche Menschheid,
Naar de Eenheid.

En reeds dacht Pan dat hij tot 't allerhoogste
Gestegen was van wat de Geest kon worden
Op de Aarde, der Menschheid, der Arbeiders,
Der Enkelen,
In dezen gouden tijd die nu is nu,

Toen plotsling kwam de Revolutie in zicht.

Want toen gebeurde het, dat al deze Machten
Bleven doormoorden, en vernietigen
Hun Rijkdommen, het Kapitaal, de Aarde,
En de Millioenen van hun Medemenschen.
En toen gebeurde het, dat al deze Machten
Dreigden met nieuwen oorlog. -

Een zee van wee was er over de aarde,
Nieuwe vernietiging dreigde, ondergang
Voor jaren, eeuwen, en nieuwe massamoord.

't Zachte geklaag van millioenen weezen,
Het kermen van millioenen weduwen
Vervulden het Heelal. En diepe armoede
En werkeloosheid grijsde de Arbeid aan. -

Dit was de hoogste Daad van 't Kapitaal.
Dit was de laatste hoogste Daad van Slaver-
Nij. Dit was de Kroon op de Eeuwen
Van Slavernij. Dit was de Einddaad van
De Slavernij, die brak de Slavernij.
Te diep, te donker groef dit in het Hart
Der Slavernij. Het Hart leed daaronder te diep.
Het kon 't niet dragen. En die Enkelen
Barstten uit tot Strijd.

Want die Enkelen, zij rezen toen op,
En riepen de Arbeiders op ter Revolutie:
'Op Kameraden, op Arbeiders, Komt!
Nu is 't de tijd, nu 't Kapitaal vermoordt
Ons bij millioenen, om nu op te staan
Gezamenlijk en het door Revolutie
Ter neer te doen storten.
Strijdt nu met elkander over de aarde
Om het Bezit der Aarde, om 't Heelal,
Het goud Heelal, met alle alle Heerschers.'

Zoo als in het Genie, de ééne Gedachte,
De hoogste Gedachte, het gouden Licht
Der Menschheid, ontstaat en zich vormt tot Beeld,
Zoo gaven de Arbeiders, die Enkelen,
Dit gouden Licht aan de gansche Menschheid.

Zoete muziek ontstond voor Pan zijn ooren,
Muziek van Liefde en haast niet meer van Strijd,
Muziek van Overwinning, van Revolutie,
Die verandering brengt en zegepraal.

Muziek die door den strijd klonk naar den Vrede.
Een muziek kwam rondom hem als in Mei,
Wanneer de liefelijke muziek van de Liefde
Het Heelal doorklinkt op de zoete aarde,
En de aarde maakt tot eenen zoeten droom,
En de aarde is gansch een lied van Liefde,
En de aarde ruischt van een hooglied muziek.

Hij hoorde de Muziek die door alle eeuwen
Naar de Eenheid van het Menschengeslacht streefde,
Hij hoorde de diepe zachte muziek
Van de dichters die, onsterfelijk,
Door dat streven leefden.
En hij hoorde eene zachte muziek
Zoo schoon als die dichters onsterfelijk,
Van Dante en Milton en Shelley en
Homerus, en Aeschylus, Enkelen. -

En in Pan steeg op een zachte muziek,
Even schoon als in hen zoo heerlijk. -

Zoals de Geest kwam tot de Menschen-Eenheid,
Eenheid der Menschheid in het groot Heelal,
Zoo kwamen die Arbeiders tot de Vrijheid.

Zoals het Genie komt tot Gouden Daad,
Daad van Begrip, het Scheppen van het Beeld,
Zoo kwamen die Arbeiders tot de Vrijheid. -

En hoorend de zachte diepe evolutie,

Ziende de hooge schoone revolutie,
Der Menschheid,

Begon Pan zacht te zingen:

‘O Goddlijke Geest der Arbeiders!
Nu stijgt gij tot hoogste hoogte,
Nu stijgt gij tot Almacht.

O stralende vlammeende Geest,
Nog één stap hebt gij te doen
Om de Almacht over de Aarde,
Om de Almacht over 't Heelal.

De Oorlog der Heerschers heeft u
Vermoord omdat gij verdeeld waart,
Ze heeft al de landen verwoest,
En uw vrouwen en kindren verweesd.

Gij moet om dat te verhoeden,
Dat dat weer komt over de aarde,
U eenigen om de Heerschers
Te beletten - en de Aarde
Te brengen uit hun in uw bezit.

O straal dan van fonklende liefde
Door alle arbeiders aller volken,
Vereenig hen tot één groep.
En overwin dan de Heerschers,
En maak dan Eéne, Eéne Menschheid.

O goddlijke Geest der Arbeiders!
O goddlijke Geest van de Menschheid!
Maak nu de Geest van de Menschheid
Waarlijk tot Eén,
Maak nu de Menschheid tot Eén.
Dan maakt gij haar Almachtig,
Meester van 't Al.
Dan zijt ge almachtig
Stralend licht van 't Al,
God van het Al.'

De zon ging onder en de ontzaglijke Aarde
Werd gehuld in de komende zwarte nacht.
Want reeds was 't uur waarop het hart verlangt,
En keert, diep in zich, naar de Geliefde,
Die daar is maar nog niet in de Menschheid.
En Pan keerd' zich naar de Geest der Muziek,
Onzichtbaar, onsterfelijk, diep in zijn wiek.
En statig langzaam werd de Menschengeest
Gebracht tot Macht en Kracht en tot Zelfstandigheid,
En tot Vrijheid van zich en de Natuur, -
En tot Liefde der Menschen tot elkander, -
En tot 't Heelal, groeiend met Geesteskracht.
En langzaam ontstond der Menschen zaligheid.
En statig langzaam werd Pan's machtige Geest
Gebracht tot macht en tot bewustzijn van
Zijn Liefde en Vrijheid van hem, van Pan,
Tot haar, tot der Menschheid hoogst schoonste leest.

En de Nacht gloeide. - De klare Meinacht
Werd vervuld met één wijde maneprecht.
De bloesems gloeiden en straalden hel zacht,
Het was of door hen heen de morgen daagd'.
En in die heerlijke en Mei-natuur
Vlamden al hooger de vlammen van het vuur,
Zooals de vlammen van het maanlicht puur,
De vlammen van den Arbeidersstrijd puur.
Pan zag hoe de Aard tot strijd werd toebereid,
De geheele aarde tot nog grootren strijd.
Hij zag haar branden in den Meinacht wijd,
Over de aarde, over de ronde aarde,
Zooals een brand zich boven de boomen breidt,
Van onsterflijke goudene waarde.
Ja het Heelal werd geelgoud van den strijd. -

En na het hooren van de Propaganda,
En het aanschouwen der Vereeniging,
En het meeleven van den gouden Strijd,
Ging Pan verder door 't Heelal boven de Aarde.

En de nacht verging en de gouden tijd,
Die nu is nu, de opperste zaligheid.
En het was donker en 't werd weder dag,
Volkomen gouden rijkheid in puur blauw.
En Pan stond op en zag
De Geest der Nieuwe Muziek, die schoone vrouw.

En hij begon te zingen:

'Merel,
In den morgen
Verborgen
Parel.'

'Het is niet waar dat dit het zonlicht is.
Gij zijt het.
Dit is ook niet de wind die over 't water blauwt.
Die is zoo zacht niet.
Gij zijt het.
Dit is ook de aarde niet, de hemel niet,
Zoo schoon zijn die niet, Gij zijt het.

En dit hart dat in oneindige schoonheid baadt,
Het is zich zelf niet.
Gij zijt het.'

En de aarde werd hem tot één licht.

‘Eén licht! Gij zijt om mij, ik ben in u,
Geest der Muziek der Toekomst.
Uit 't Al, uit de Menschheid daalt ge
Op breede vleugels.
Gij omsluit mij, ik ben in U.

Gij zijt de Deugd, Gij zijt het Goede.
In Uwe klanken ruischt heerlijk,
Zooals de zee, Uw hart en daad,
Onsterflijk goud, breed uit, alles
Omhullend als regen.
Gij omsluit mij, ik ben in U.

Gij zijt de Moed. Uit de Toekomst,
Er nog niet zijnd, daalt gij toch neer
In d' Arbeiders' groot trillend hart.
Gij zijt in mij, ik ben in U.

Gij zijt de Schoonheid. Stil, stil in u starend,
Met overwinning van mij zelve, zie
Ik U, vast schoon, bewegend, levend,
In wat nu is.
Gij zijt in mij, ik ben in U.
Geest der Muziek, ik ben in U,
Gij hebt U voor mij geopend.

Hoog in U,
Diep in U,
Er is om mij geen dag en geen nacht.
Er is om mij niets dan één licht,
De liefde lacht.’

En de aarde werd één bloeiing van licht.

‘O bloeiend zonlicht!
En bloeiend water!
Bloeier liefde
Eindloze dorst!
In 't witte bronlicht,
Op het geklater,
Ligt mijn Geliefde
Aan mijne borst.’

‘Overwonnen!
De zonne der liefde
Gaaf mij klaar schijnende voor.
Overwonnen!
De bronne der liefde
Wijst mij haar kristallen spoor.’

En Pan ging terug naar der menschen aarde.

Zacht rood overscheen het klaar morgenrood
De aarde en de bloesems alle ontwaakten
Zeer licht met een zacht en hemelsch geweld.
En de aarde waar het Kapitaal heerscht,
Werd gloeiend goud van nieuwe propaganda,
En goud van nieuwen strijd.

In gouden spanning zooals eene vrouw
Die haar man of haar kleine kindje wacht,
Goudene angst is door haar wezen heen,
Teeder lacht zij in het bloeiend heelal.

En Pan ging terug naar de Arbeiders.
En Pan voelde in zich dat nu de Strijd
Hooger zou gaan ontbranden tot zijn hoogte,
In dezen gouden tijd die nu is nu,
In dezen gouden tijd nu de Arbeiders
Al tot een Macht zijn dat er geen teruggaan
Meer mogelijk is, maar onverbiddelijk
De twee Machten die de wereld vervullen,
De Arbeid en het donker Kapitaal,
Op elkaar worde' gedreven naar den eindstrijd.
In dezen gouden tijd der twintigste eeuw,
In dezen jare negentienhonderdzesien,
Nu alles, alles, slechts daarhenen wijst.
En Pan ging stil over de ronde aarde,
En naar eene vergaadring aller naties,

En daar trad op een machtig redenaar
En hield deze rede:
'Arbeiders der aarde weest niets dan één!
Arbeiders aller landen weest niets dan één!
Mannen en vrouwen weest niets anders dan
Menschen. Arbeiders, werpt 't verschil der volken
Voor eeuwig van u. Sluit u diep aaneen,
Zonder volk, ras of natie, alleen Menschen. -
Nu 't Kapitaal alle arbeiders vermoordt
Door zijnen oorlog. Nu het poogt de gansche
Aarde aan zich te brengen door nieuwen moord
Op U, Arbeiders, voortdurenden moord. -
Tegen alle heerschers. Een menigte, een massa
Van menschen, vrij zijn willenden.
Vereenigt u, arbeiders, als één volk!
En sommige arbeiders aller naties,
De enkelen, de enkelen,
Vereenigden zich. En Pan zag het aan.
Tegen den achtergrond van slavernij,
Tegen den achtergrond van lage kleinheid,
Tegen den achtergrond van het verraad,
Vereenigden zich hun fijne gulden beelden.

En enkelen werden als eene ster,
Fijn goud in het lichtdonker diep des hemels. -
En enkelen samen werden als de stralen
Van eene ster, die stralen door 't Heelal,
Saam in een bundel, stralen door 't Heelal.

En Pan ging naar eene vergadering,
Daar stonden daar de goude' Arbeiders op.
En een Reednaar trad op als uit den Hemel

Des Geestes,
En hij sprak tot de verzamelde scharen
In de lente des Geestes deze rede:
'Arbeiders! Blijft nu na de nederlaag
Alleen. Zoekt geene hulp bij bourgeoisie,
Bij geen deel van hen.
Zondert u af van de bourgeoisie van
Alle naties, en sluit u dan aanéén,
En blijft dan alleen, alleen op u zelve.
Alleen, Arbeiders, aller naties,
Alleen, Proletariaat der wereld.
Want gij alleen, Gij alleen, Gij alleen
Kunt door Uw wil de wereld nu maken vrij.
Nu 't Kapitaal alle arbeiders vermoordt
Door zijnen oorlog. Nu het poogt de gansche
Aarde aan zich te brengen door nieuwen moord
Op U, Arbeiders, voortdurenden moord.
Daarom blijft alleen, Arbeiders, blijft alleen,
Arbeiders aller naties!'

En sommige arbeiders gingen alleen,
En scheidten zich af van de bourgeoisie
Voor goed, voor eeuwig.
En Pan zag hunne klare gouden beelden.

En die Arbeiders werden als een ster,
Een groote groep, plakaat, van eene ster
Van liefde, die den oceaan plaveit
Met haar natschemerend, natspieglend licht.
En vele arbeiders scheidten zich af
Voor goed, voor eeuwig van het kapitaal.
Zooals het licht dat van een wereld kaatst,
En alleen wegtrekt in het groot heeal.

En Pan zag naar hun klare gouden beelden,
Helder als sterren in deez' gouden tijd.
En Pan werd zoo vol van de Geest der Muziek,
En van de liefde voor haar, witte liefde,
Duizlende liefde, dat zijn tong verdroogde
En hij verbleekte, en hij niets meer kon
Zingen dan dit vurig vlammeende lied:

'O Geliefde!
Hemelsche hooge ster,
Eenmaal zal ik tusschen
Uw stralen zijn. In vlam van kussen
Met u opgaan. Tot eenen schijn
Van Schoonheid en Licht.
En over de aarde
Met u rondwaren,
In liefde licht,
Tot Eeuwigheid.'

En Pan kwam weder in helle fabriek.
Van staal de zaal. En hoorde een muziek
Eenig en klaar en volkomen. Want bij
Deze menschen was nu de harmonie.
Er waren daar arbeiders van heel de wereld.
Allen waren één, en zij lieten schallen
Dien morgen één lied van hun duizendtallen,
Een prachtig strijdlid, zooals rood koraal
Schitterend in de zwarte arbeidszaal,
Van zware diepe en opene woorden,
Der arbeiders de bassen en tenoren.
De machines wisten niet wat zij hoorden.
Het was de hooge Internationale,
Die daar jong zong het Arbeiderskoraal:

'Debout, esclaves de la terre,
 Debout, forçats de la faim,
 La Raison tonne en son cratère,
 C'est l'éruption de la fin.
 Du Passé faisons table rase,
 Foule esclave, debout! debout!
 Le monde va changer de base,
 Nous ne sommes rien, soyons tout.
 C'est la lutte finale,
 Groupons nous et demain
 L'Internationale
 Sera le genre humain.'

En Pan luisterde. En was diepst verwonderd,
 Dat nu toch uit de wereld zich afzonderd'
 De Arbeid tot een machtig groot Geheel.
 En hij voelde dat dit nu was de Keel
 Der Menschheid. En hij verblijdde zich diep
 Dat de Arbeid nu tot de goude' Eenheid riep.
 En hij ging henen latende die zangers,
 Die donkere en die enkele minnaars,
 En hij ging in het verre hooge buiten,
 Ver van hun poorten en hun donkre ruiten.
 En hij verheugde zich omdat daar diep
 In de fabriek de slaaf om 't Geluk riep. -

En toen gebeurde het, dat uit alle landen
 Mannen en vrouwen saam waren gekomen
 Om de Internationale tot de daad,
 Den strijd tegen den oorlog van de heerschenden,
 En tegen het Imperialisme der heerschenden
 Te maken tot den grond der Revolutie.

De gouden revolutie voor de Nieuwe
 Wereld, het gouden Nieuwe Socialisme.
 Van alle kanten kwamen zij te samen
 Uit Europa en Azië, Australië,
 Amerika en Afrika.
 En Pan ging naar die gouden Vergaading
 Der Arbeiders uit alle landen der
 Wereld.
 En die Arbeiders rezen daar omhoog.
 Een andre zede lichtte uit hun oogen,
 De zede van het nieuw Proletariaat:
 De Strijd te samen tegen alle Heerschers,
 De Strijd te samen der Massa aller Volken.
 Als gouden lichten lichtten ze in 't Heelal,
 Als gouden gloeden en als gouden vlammen.
 Zij hadden de Nationaliteit
 Verloren en van zich weggegoorpen.
 Zulk een Schoonheid was om ze als nog nooit
 Om menschen was, zoodat zooals vernieuwd
 Het Heelal leek. -
 Dat met een nieuwe stem, en nieuwe kracht
 Zij bezongen zullen moeten worden. -
 Dat mijn stem bezwijkt, doovende verbleekt. -
 Pan zag ze en zijn hart werd met een gloed
 Van vreugde, blijdschap, nieuwe hartstocht omringd
 Als van een vuur dat men om hout en kool legt.
 En een reednaar zeide:
 'Nu Arbeiders, nu is het voor ons de Tijd -
 Nu wij één zijn uit alle landen der wereld,
 Nu wij waarlijk één zijn, wij verschillende
 Naties en Volken en Rassen en Stammen,
 Nu wij één zijn, mijn broeders, voor Eeuwig,
 Wij Enkelen, nog Enkelen, -
 Nu is 't de Tijd om, zooals ééne Macht,

Wij Enkelen, wij Enklen,
 Het machtig Kapitaal te verniet'gen.
 Nu is het de Tijd voor de Omwentling.
 Nu is 't de Tijd om met een grooten aanval
 Teg'lijk een poging te doen om de gansche aarde,
 De Wereld, het Heelal, te brengen in ons bezit.
 Vereenigt U dus Mannen tot deez' Daad,
 Vereenigt U dus Vrouwen tot deez' Daad,
 Samen, wij Enkelen, wij Enkelen,
 Tot dit Verzet - tot deze machtige Poging.'
 En die Arbeiders vereenigden zich
 In het Heelal, daartoe, de Enkelen.

Als sterren die in het blauwe Heelal
 Hun stralen oprichten in het Onmeetlijk,
 En ieder voor zich zijn fijngouden stralen
 Doen schijnen voor zich, zijne lichte kern,
 Op het Oneindige,
 Zijn ragfijne stof, zijn gloed van zijn waze,
 Zijn stralend wezen in het groot Heelal.

En toen richtten zich de Enkelen op
 In alle landen over heel de Wereld,
 Zooals stralen, als lichten, als gouden vlammen,
 Als Gedachten, als lichtende Ideeën,
 Als één lichtende Ideale Bond,
 Als stralende Ideeën die op de aarde,
 Als stralende Genieën die op de aarde,
 Door alle tijden in alle werelden,
 Willen dat Eéne, willen hetzelfde.
 Het ééne Licht: de Eenheid aller Menschen,
 De Eenheid aller Menschen en met het Al.

En riepen alle Arbeiders tot Staking.
 Te midden van de zee van Slavernij,
 Te midden van de zee van Onkunde,
 Te midden van de zee van het Verraad.

De zon ging onder en de zon verrees,
 En 't werd een schoone wonderbare dag,
 De stralen welden uit de zee als nevels,
 De wolken welden op als merels, vogels,
 Van uit de zee de diepe fonklende.
 En de aarde was zooals ééne werkplaats,
 Eéne fabriek vol arbeiders, vol zilver
 En goud en staal en koper der werktuigen,
 En licht en omhoog fonklenden zonschijn.
 En daar riep eene arbeider aldus,
 Een van de Enkelen, de Enkelen,
 En zijn stem werd gehoord door geheel de werkplaats:
 'Mannen der aarde, Arbeiders der aarde,
 Tegen den oorlog, tegen 't recht der heerschers,
 Ons te vermoorden moeten wij nu staken.
 Over de gansche aarde, over de aarde.
 Om nu te hebben het bezit der aarde
 En onder ons den eeuwigen vrede.
 Mannen der aarde, arbeiders der aarde
 Voor het bezit der Wereld moeten wij nu staken. -
 Want deze machines die voor ons staan
 Op heel de wereld, zij beheerschen de wereld.
 En wij beheerschen de Machines. Gij,
 Gij, gij, beheerschers van de Machines,
 Vermeestert dus haar en het gansch Heelal.
 Weg nu met ons, het leeg der wereld in.
 Weg, kameraden, allen uit het werk!
 Toen stonden al die arbeiders in het rond,

Op de ronde aard, op de gansche aarde.
 En van die Arbeiders, die Enkelen,
 Uit alle Volkeren, samengekomen,
 Sloegen toen enkelen de armen om
 De harde werktuigen, en ze kusten ze.
 En sommigen uit hen, o Enkelen,
 Bukten naar de aarde en kusten ze.
 Zooals Odysseus, toen hij Ithaca
 Weervond, zoo bukten zij zich op de aarde.
 En kusten ze.

En een van hen riep uit, een goudene,
 En nog een goudene, en her en der
 Nog eene van het groote leger sterren,
 En nog een goudene en een kristallen:
 'Allen, komt kameraden, wij vertrekken.'
 En zij vertrokken allen uit de werkplaats,
 En zij lieten de werkplaats gansch alleen.
 En op de aarde kwamen allen samen,
 Op de opene aarde in stad en land,
 Allen op aarde, allen op de aarde,
 Allen, allen, uit alle werkplaatsen.
 En de aarde werd vol van strijdende mannen.
 En de Aard, de Natuur werd vol van Menschen.

En één jongling was daar, zijn naam was.....,
 Pan zag hem staan en keek stil vast naar hem,
 Van hem vielen af de vermoeide leden,
 De eeuwig vermoeide leden van den arbeid.
 En in het donker licht van de aarde
 Kwam die nooit verandrende vorm naar buiten,
 Van licht, ... plots uit, ...
 Die hij had en die alle menschen hebben:

De Vrijheid die uit de Natuur opkomt.
Zijn gelaat werd donker en flauw van vreugde,
Dat de arbeiders nu één waren, en daardoor,
Dat hij verlost was. En een niet begrepen
Gevoel: wat gebeurt mij? lag in die smart
Van zijn gelaat. Maar 'n overweldigend licht
Stroomde over de smart van zijn donker gelaat,
Stroomde over zijne machtige gestalte. -
Van zijn zachtvloeiende ledematen
En passie-gesplitste lippen, heldre oogen
Stroomde het te voren als vuur. Een atmosfeer,
Die hem omsluerde in aloplossende macht, -
Als de warme aether de morgenzon, -
Die de werkplaats vervulde, en door de werkplaats,
Als door het dak heen, de geheele wereld. -
En de andre arbeiders, de goudene,
Die keken naar hun jongen kameraad.
Zooals op de planeten komt de zon,
Zooals op de bergtoppen komt de zon,
Zoo straalden hun gelaten bij het zien.
En van hen allen vielen de vermoeide
Leden af, en uit hen allen kwam het onveranderd
Wezen naar buiten. En zij straalden in
Donker, bewust wordend, weenend en zalig,
Lachende sommigen, allen jublend
Luid op of in zich zelve, in hun ziel,
Uit smart in vrijheid, in wordende vrijheid,
Door solidariteit: het zelfde te doen.
Het heerlijkst grootste: De Menschheidsbevrijding.

En zoo begon de strijd, de Revolutie.
In dezen gouden tijd die nu is nu,
In dezen gouden tijd der twintigste eeuw.

Zoals de gouden gloeden van de sterren
Zich storten in het groote ver Heelal,
En elkaar daar ontmoeten, volle stralen,
Golven van licht in de Oneindigheid,
En vullen het oneindige met één licht
Van zonnen en planeten en zonstelsels,
Samen één heerlijk stelsel van zonlicht,
Een heelal van Gloeiing, doorspeeld met rijke Figuren,
Een zee van Licht en een groot Meer van licht,
Zoo werden de Arbeiders op de aarde.
De Enkelen.

Zoals in het donkere blauwe Heelal
De klaar schitterende sterren schaarsch zijn,
Het Kristal Licht is schaarsch in het Heelal.
Het Heelal is grootendeels ledig, en heeft zich
Slechts op enkele punten samengetrokken,
Tot kristal licht of goud licht of blauw licht.
Het heeft in de macht van het Allerhoogste
Gelegen om zich slechts op enkele
Punten te saam te trekken tot een Licht,
Een Fonkelster, een Goud ster, een Kristal,
De rest is ledig of zwart of donker,
De rest is Afgrond, de rest is Chaos, -
Op enkele punten slechts brandt 't Allerhoogste,
Het Heelal,
Tot klaar licht, tot klaar, tot fonklend Kristal. -
Zoo schitterden de Arbeidersgeesten
Slechts als enkele sterren, enkele kristallen,
Enkele gouden vlammen lichtend op.
De rest was ledig, de rest was donker,
In dezen gouden Tijd die nu is nu.

Zoals in het hart van den Verliefde,
 Binnen de gouden brand van zijne liefde,
 Brandt de hartstocht van eene grootre liefde,
 En daarbinnen, als kelk, als gouden vlam,
 Als de blauwe ruimte in het licht van de kaars,
 Kaarslelie, als de gouden ruimte daarin,
 Brandt daarbinnen nieuwe liefde, oneindig, -
 Zoo brandde daar de Strijd der Enkelen.

Zoals in den Geliefde, in het Beeld
 Van de Geliefde brandt een enkle plek, -
 Zoals in de Geliefde brandt een beeld
 Het sterkst, diep en klaar, het Beeld van het Kind, -
 Zoo brandde in der Arbeidersklasse strijd
 Diep en klaar en helder en klaarst, één Beeld.

Zoo brandde in der Arbeidersklasse Strijd,
 Daarbinnen diepst, het schoone klare Doel.
 Bij de Enkelen, de Enklen.

Zoals in 't hart van een groot kunstenaar,
 Als hij dichtbij zijn doel komt, 't hart wordt goud,
 En van verwachting wordt zijn hart, gouden,
 Hem goud, en rondom zijn oogen wordt hem alles goud.
 Het hart tovert hem voor zijn oogen naar buiten
 De Verwachting, en 't Doel straalt voor zijn oogen,
 En het Beeld verrijst hem volkomen klaar, -
 Zoo werd de Arbeidersstrijd op de aarde,
 Voor de Enkelen, de Enklen,
 Vlak voor het Doel en als volkome' helgoud.

En zoo gebeurde het dat eene strijd
In dezen gouden Tijd die Nu is Nu, -
En zoo gebeurde het dat deze Strijd
En Oorlog losbarstte op heel de Wereld,
Om het Bezit der Aarde, door den Arbeid.

En de Strijd barstte uit tegen den Moord,
De strijd van Wraak om den verleden moord,
De strijd tot Weer tegen den nieuwen moord.

De strijd tot de Overwinning der Arbeiders,
De strijd voor de Macht van de Arbeiders,
De strijd tot de Almacht der Arbeiders.

En Pan werd hongerig en dorstig naar
De Uitkomst.
Ziende het ledige van de Arbeiders,
Ziende het leege van het gansch Heelal,
Ziende hoe zij beiden gescheiden waren,
Werd hongerig en dorstig naar de Uitkomst.

En hij rees op in de oneindigheid
Van het luchtruim in dezen gouden dag,
En lachte om den nieuwen, laatsten strijd
Een gouden heerlijk hemelschen lach.

Pan zag dien en hij ging boven de aarde
In dezen gouden Tijd, die Nu is Nu,
In het klaar Meilicht in 't Heelal gebreid,
En hij ging hoog op door de eeuwigheid.

De Hemel was helgoud tot in den Hooge,
De Aarde dampte omhoog, helgoud van strijd,
En Pan haalde diep adem en zijn bewogen
Borst was voor eeuwig van al angst bevrijd.
De Hemel werd met een goud overtogen,
En de Aarde, het Heelal werd goud en wijd,
En zacht kwam Pan tot alstille bezinning,
Ja de Aarde was gloeiend goud tot strijd,
De Aarde, het Heelal werd goud van overwinning.

De Tijd rent voort, en de goudene uren,
Als gouden zangers en als gouden renners,
Rennen in de eindeloos blauwe lucht.
Zij in hun open klare helle oogen,
Waarin d' hemel weerkaatst, alleen het einddoel zien.
Zij rennen, er is niets meer achter hen,
Alleen de leegte, vóór hen volle toekomst.
En in hun harten is vergetelheid
Van al wat was, en in hun harten is
Alleen wit bloeiende de gouden toekomst.
Zoo rende de tijd voort en Pan met hem.

En Pan zag witter worden den gouden strijd,
Den strijd en de Arbeiders hun gouden klasse,
Die opwast in de groote eeuwigheid
Naar eenheid, liefde en naar zaligheid.

Volkomen wit als nevel over de aarde
Was de Meimorgen. En de gouden zon
Scheen daarop neer, en overwon ze nauw.
De nevel bleef wit, kalm, hoog, blank en koel,
Bloemwit en zilverwit, als damp sneeuw wit.
En Pan ging toen langzaam de aarde rond.

En Pan zag schitterende daden doen
Van opoffring en trouw op heel de wereld.
En Pan zag schitterende daden doen
Van organisatie op heel de wereld.
De honderdduizenden en de miljoenen
Gaven hun leven voor de arbeiders.
En Pan zag de zeden der Arbeiders
Als zuivre witte vlekkelooze vlammen
De Aarde overbranden tot één klare,
Een gloed van Wil en Liefde en Daad van Eenheid,
Eén witten en sneeuwvitten gloed van ziel.
Het was of witte vlammen zich verhieven
Aan alle kanten op de Aarde en zich
In het zonlicht vereenden tot één Licht.
En organisatie en strijd werden wit,
En de geheele Arbeidersklasse werd wit.

Zooals iemand die zijn geheele leven
Gaf voor een doel, een onsterfelijk doel -
Van liefde - en het gebeurt hem ééns, éénmaal,
Dat hij het ziet, en het bereikt met de oogen,
Zijn ziel wordt wit in hem en wit het doel,
Zoo zag toen langzaam de arbeidersklasse
Haar doel voor zich en werd één schittering
Van licht en wit.

En Pan zei zacht:

‘Parel
Van Genade
Van liefde,
Geliefde!

Hemelsch klaar
't Gelaat onder het haar,
Een Zonne
Van goedheid, Madonne.

Teeder, vol genade,
Van schittrende liefde zonne,
Ziet Gij, verzaadde
Van liefde, mij aan, bronne.

Uw oogen,
Als bloemen
Van genade,
Lachen van mededoogen,
En van liefde, - er is weelde
Waar de keel de
Mond omvangt.

Gij opent uw oogen vol genade,
Waarin de wereld stil zich bade,
En ik verdwijn daarin als zade
Van liefde. Gij zijt alleen om mij als wade.'

'Uw innerlijk
Is nu mijn uiterlijk.'

Zoals wie heeft een heerlijk en wit doel,
Heeft eene zuivere witte liefde er voor,
Voor dien de gansche wereld wordt één wit, -

Zooals wie heeft een zuiver en wit doel
 En heeft een zuivre witte liefde daarvoor,
 Zelf van geest wit wordt, -
 Zooals een verliefde voor 't eeuwig doel,
 Zijne Geliefde en zijn Eenheid met haar, -
 Absoluut wit, vlekloos deze Geliefde, -
 Zelf van Geest wit wordt absoluut vlekkeloos, -
 Zooals wie heeft een hoog en heerlijk doel,
 Absoluut vlekkeloos: de Eenheid aller menschen,
 Hem de Geest wit wordt, absoluut vlekloos,
 Zoo zag Pan langzaam de Arbeidersklasse
 Wit en zuiver van Geest worden, van ziel.
 En Pan zag dat, dat vlekkelooze licht,
 Van uit zijn geest, zijn eigen witten geest.
 D' Arbeidersklasse werd hem tot één Licht. -

Van uit, door Strijd, de Slavernij de Vrijheid,
 Van uit, door Strijd, Onkunde het Verstand,
 Van uit, door Strijd, den Haat Eenheid en Liefde, -
 Van uit den Ondergrond van Slavernij
 En Leed en Pijn, Onkunde en Ontbering,
 Door Strijd, door Worsteling, één Licht des Geestes,
 Zoo werd d' Arbeidersklasse één wit Licht,
 Zoo zag Pan de Arbeidersklasse één wit licht,
 In dezen gouden Tijd die nu is nu,
 In dezen jare negentienhonderdzes.

En die Liefde, gegroeid van uit den Haat,
 En dat Verstand gegroeid van uit d' Onkunde,
 En dat Verlangen gegroeid uit Ontbering,
 Door strijd, -
 Dat Licht, die Liefde, verlichtend het Heelal -

Werden nu langzaam aan tot een groot Licht,
Een Kracht tot overwinning,
Een Kracht wachtend gelegenheid tot macht.

En die Kracht wachtte.

Maar nog niet waren alle arbeiders
Gekomen tot de eenheid, noch vereenigd.
En daarom ging Pan midden door die vlammen,
Door de witte en in gloed bloeiende lente,
Weder naar eene donkre vergaadring.
Daar waren de arbeiders saamgestroomd.
En Pan ging daar henen brandend van ziel,
In deze lente, als flauw, deez' hooge lente.
En weder hield die Man dezelfde rede,
Die hij gehoord had op den eersten dag
Van dezen gouden Tijd die Nu is Nu.
Duizende malen klinkt voor de arbeiders
Hetzelfde eenig ware en grootsche lied
Dat hen opwekt tot grootheid, tot de Macht,
Tot Overwinning - tot zij bereikt hebben
De Overwinning en de Opper-Almacht:
'De gansche Natuur alleen zij uw doel!
De gansche Menschheid alleen zij uw doel!
Dat zij de inhoud van uw gansche ziel! -
Gij kunt dit, want gij wordt de heele Menschheid!
Gij kunt dit, want gij vult het gansch Heelal!
Gij kunt dus de liefde voor de heele Menschheid
En voor 't Heelal,
Maken, voor 't eerst, tot Absolute Liefde.'
En weder trad daar op die Andere,
Die de Natuur gelijk is, en hij zeide:

'Gij moet het socialisme brengen,
Gij moet de nieuwe wereld maken,
Gij moet zelfs als gij niet wilt, maar gij moet
Maar gij wilt omdat gij moet. -
Vereenigt u arbeiders aller landen!
En vele Arbeiders verhieven zich en kwamen
Tot de Eenheid met d' andre arbeiders.
En toen toen greep Pan zelf het woord, en zeide:
'Er was één leegte in u, Arbeiders!
Er was één Liefde.
Daardoor werd gij aangetrokken tot de Aarde,
Tot Alles, tot 't Heelal.
Door zucht tot begrip, liefde en vrees, hoop en haat.
En binnen in u hadt ge een gouden Beeld,
Hadt gij eeuwig
Een Beeld van volkomen zaligheid en reinheid,
Waarmee gij alles vergeleekt, vergelijkt.
Waarvan gij eeuwig zocht het Evenbeeld.
Dat Beeld dat was de zaligheid der Menschen,
Aller menschen, van het Menschengeslacht.
Welnu. O samen hebt gij nu die leegte,
Die liefde.
O samen hebt gij nu de kracht
Die leegte te vullen.
O samen hebt gij nu de kracht
De zaligheid aller menschen te bereiken.
O samen hebt gij nu de zaligheid
In handen van geheel het menschgeslacht.
Want samen hebt gij nu het Evenbeeld.
Het Evenbeeld, het is de Werkelijkheid.'

En toen Pan dit gezegd had, ging hij heen,
Door dezen gouden Tijd die nu is nu,

Van dezen gouden Tijd die nu is nu,
 Uit dezen gouden tijd die nu is nu.
 En hij zong klaar en diep rustig heenschrijdend:

‘Geest der Arbeiders, Schepper van de Vrijheid,
 Schepper der Nieuwe Maatschappij, gij zijt
 De maker van de Zaligheid, gij stijgt
 Door eindeloozen harden zwaren strijd
 Tot absolute liefde en geluk,
 En tot de schoonheid, oneindige schoonheid.
 Nu reeds daalt uit den hemel tot de aarde,
 Nu reeds stijgt van de aarde tot den hemel,
 Binnen de Geesten en in het Heelal,
 Door U de Geest der Nieuwe Vrije Menschheid,
 Door U de Schoonheid en de Zaligheid.’

Dit zong Pan, heenschrijdende door de lente.

En de Nacht kwam, de nacht die sloot het Nu.
 Het Nu dat Nu is, het zalig gouden Nu.
 Waarin d' Arbeiders klimmen naar de macht.
 De Enkelen, de Enkelen, O Enklen.
 O Enkelen, slechts Enkelen. -
 Maar velen. Maar meerderen. - De Massa's. -

Dit alles zag Pan in den schemerblauwen gouden
 Tijd die nu is, Nu. In deez' zaal'gen tijd,
 Die nu leeft, nu, nu ik dit schrijf, nu mijn oogen
 Levend staren door 't licht naar de Menschheid,
 En naar haar Vrijwording, door d' Arbeiders.

Want dit is de inhoud van dezen Tijd,
Die schuilt onder al groeiing en al Strijd,
Onder de Kapitaal-Macht en haar Weten,
Onder haar Groei en den Strijd tegen haar,
Die zag Pan in deez' zaligsten, onzen tijd!

Want de Aarde is wit van de Arbeiders,
Want het Heelal wordt wit van de Arbeiders,
De strijd wordt goudwit tot de overwinning,
De velden zijn wit. Het is Tijd voor de Oogst.

En gaande door den Avond zong Pan luid:

'Reeds nadert vast-aan de Victorie,
Reeds spreidt zich de helwitte Glorie,
Als Aurora Borealis,
Stralend aan alle kant,
In England, in Frankrijk, Duitschland, -
Laboris Via Doloris,
Laboris Via Triumphalis.'

En 't Heden hield op. Deze zaligste Tijd,
Die Nu is Nu. En stortte zich in de Oneindigheid
Der Toekomst, in zijn diepen diepen afgrond. -

Intermezzo

En Pan sprong juichende van uit de deur
Der Nacht, in een kleed purpergoud van kleur,
In het Heelal lichtblauw en goud van kleur. -
En daar lag op het strand een zwarte boot,
Midde' in den hemel, en op der zee schoot. -
Pan ijld er henen, heel de wereld blonk
Om hem, terwijl hij door de stilte sprong.
Hij klom, als een zeeman met roode muts,
Aan den donkergeteerden fonkelkant,
En stapte blootbeens wijd over den rand,
En leegde het schip schittrend met de puts.
En tilde het anker voor op hoogen boeg,
De zee daaronder was zeer donkervroeg,
En heesch de zeilen en sprong naar het roer,
En richtte de boot die van zelve voer.
En hij ging zoover dat er niets dan dag
Over was, in hemel en zee één lach.
En daar steeg op uit het Heelal de Vrijheid,
Want het Heelal-Geheel is niets dan Vrijheid. -

Pan ontwaakte, en steeg op in den morgen,
Van uit den nacht, die hem zoo lang geborgen,
Zeer diep. En hij trad in de schouw
Der bergen, in den koelen Alpendauw.
En hij steeg op langs de donkere bergen,
Die bij iederen stap het hoogste vergen,
En was eindelijk in 't Hoogste Paradijs,
Het eenzaam blauwe van het gletscherijs.
En voelde daar, dat er was eene Vrijheid
Der Menschen, als van het Heelal de Vrijheid.

En Pan steeg hoger en steeg op in den hemel.
En 't was hem daar alsof hij in den schemer
In zijn Geliefde was, in zijn Geliefde.
Want er was daar niets dan, niets dan haar Liefde.
En in zijn ooren, die op haar lichaam rustten,
Haar stem als van een Heelal-Wezen ruischte:
'De Vrijheid is wanneer het Menschgeslacht -
Als van 't Heelal de Goddelijke Vrijheid, -
Alles te samen doet. - Uit één Gedacht.'
En in Pan steeg op oneindige Blijheid.

‘Wanneer ik in Uw oogen staar,
Geliefde,
Dan wordt mij het Mysterie klaar
Der Liefde.’

IV

's Nachts, als ik op mijn leger lig, als dood,
Waar ik ver van iedere liefde vlood
Van vrouwen, - en van de arbeidersmannen
Eenzaam, alleen, gebannen, -
Dan laat ik mij stil liggen, en de krachten
Der Menschenwereld stroomen door de nachte
Op mij in. -
Het lichaam van den diepgevoel'gen zanger,
Dat daar dood ligt, het is de stille ontvanger
Van al de lust en pijn van de geslachten
Menschen, die om hem zijn. En in de nachte
Stroomt 't onzichtbaar, onmerkbaar voor de zinnen,
Maar diep gevoeld in 't hart, bij hem naar binnen.
Donker is nog veelal wat het voelt.
Want de arbeidersmassa nog krioelt
Als slaven. Maar de diepe gouden stroomen
Van vrijwording worde' in de aad'ren vernomen,
En de geest die op 't schijndood lichaam let,
Is van zalig verrukken vaak ontzet.
Uit uwe landen voelt hij, o Duitschland,
Frankrijk, England, en het laatst Rusland,
Donkere vloedden komen uit den nacht,
En tot goud in 't lichaam overgebracht.
Maar één groot-almachtige zaligheid
Is 't vóórtdurend, die zijne vlerken spreidt,
En hangt als een ad'laar in bovenhoek
Der slaapkamer, is eeuwig op bezoek

Bij den doodarmen zanger, die daar ligt.
Dat is het stralende goud geesteslicht.
De geest wordt door de wereld nu gansch vrij:
Dat goud bewustzijn is altijd bij mij.
Want uit de donkre vloeden der wereld
Ontstaat in 't lichaam, waar donker omdwarrelt
De gang der vloeden als woeste maalstroom,
Een helder beeld. 't Is of lantaren koom'
In den nacht, en ik weet zelf niet van waar.
Zijn beeld is donker als glas, maar diep klaar:
Ik zie de donkre arbeidersmassa's
Helder uit den maalstroom der vloeden komen.
Maar in dien lantaren rijst gouden vaas,
Schitterend heerlijk. Wat is 't? 't Is geen droome.
Het is de Geest, het beeld van 't bewustzijn,
Dat daar buiten goud en klaar wordt, der vrijen.
Dat verdicht zich hier in mijn arm lichaam.
En ik, klein dichter, geef het kleur en naam. -
Luistert, o menschen, naar de stem van koper,
Ik ben niet een der Dichters, 'k ben voorlooper,
Maar 'k zie de toekomst en op mijne fluit
Speel ik haar eerste majestueus geluid.

O menschen, weet gij wel wat is muziek?
Muziek is 't bloed, zooals het door den wijk
Van den wind der Natuur door de aad'ren waait.
Maar het golvend Natuurbloed vlamt en laait
Door stilten en stormen der Maatschappij.
Muziek geeft dus het beeld van allebei.
Wonderbare en vreemde botsingen
Gaven Natuur en Maatschappij vaak in
Het bloed, dan hoord' men hun disharmonieën.
Soms gingen zij samen en hun harmonieën
Klonken. - Maar nu ruischt in het hart van Pan
De strijd van beide, en de oplossing er van.

Geest, een Natuurkracht, heeft geen eeuwig doel,
Maar heeft nog oneindig domein te winnen.
Zij vliegt hoog op nu, als zee voor den storm,
Een oneindige verte is vóór haar.
De blinde Natuur en haar elementen
Aan hun wild festijn maakten eens den Geest,
Nu heeft de Geest de elementen beteugeld
En houdt grootmachtig een festijn van hen. -
Eenmaal verdwijnt de Geest ook weer zooals
Alle krachten en alle elementen.
Oneindig is de rijkdom van 't Heelal. -

Pan trad in den vlammen gouden zonsopgang. -
Zooals de fijnste sikkel van de maan,
's Nachts, boven zich, Venus' goud vuur heeft staan,

Zoo ging Pan met des Meisjes fijn beramen
 Hoog boven zich,
 Heen naar der Menschen vrij wordende land.
 Het gouden Licht der Natuur en der Vrijheid
 Maakten daar reeds Iets van de eeuwige Blijheid,
 Die overal is in de Natuur: Kracht,
 Die van de Vrijheid der Natuur oplacht.

Pan ging eerst naar reusachtige werkplaats,
 Goudene, glazene,
 Daar was de wereld vol van als van wolken.
 Hij trad binnen. Zoo heerlijk als de lente
 's Morgens is in April: Waar ook heen ziet
 De blik, - overal is de lente vol heerlijks,
 Zoo de fabriek vol arbeidszegening.
 De werkplaats was een enkel stuk Natuur,
 Een zee met wolken, of een berg met wouden, -
 O meer dan gij, schoon bezongen Mont-Blanc! -

Het eeuwig durend Universum vloeit
 Door den geest heen, en rolt zijn snelle golven,
 Nu duister, dan glinstrend, dan schaduw kaatsend,
 Nu glans ontleenend, waar uit verren wel
 De bron des geestes zijn tributen brengt
 Van wat'ren, met geluid slechts half zijn eigen,
 Zooals een zwakke beek vaak kan aannemen
 In wilde wouden in bergen eenzaam,
 Waar watervallen om haar eeuwig springen,
 Waar bosch en winden strijden, en een stroom
 Over zijn rotsen eeuwig splijt en raast.
 Zoo Gij, Ravijn der Arbeid, diep ravijn,
 In het heelal, dat arbeidt, arbeidsdal,

Gij menigkleurig, menigstemmig dal,
 Over welks zuilen, spitse' en holen zeilen
 Schaduwwolke' en zonstralen, vreeslijk dal,
 Waar Macht in honderdvoudige gestalt komt neer.
 Zoo Gij, Werkplaats, de machten der Natuur
 Dalen in u in wilde schemering.
 Uit de oneindige hoogten tot uw dak
 Dalen de stroomen van haar krachten neer,
 Uit uw diep hart, uw kookende ketels
 Springen haar bronnen, en het is haar kracht
 Die ge uit uw ondergrondsche ovens zendt.
 Ja, gij, Fabriek, zijt als het Universum.
 De krachten die daar buiten, vormende,
 Beheerschen het heelal, wonen bij u binnen.
 De Geest, geboren uit den woesten storm
 Der elementen in 't oneindige,
 Woont ook in u tusschen haar machtige broeders,
 En wat de Geest ook u brengt, zacht tribuut,
 Het is slechts als het beekje in de bergen,
 Overdonderd door stroomen, woud en donder,
 Wind en bliksems. Maar dit, dit maakt u grooter,
 Heilige fabriek, dan de hooge Mont-Blanc,
 Dan alle zeeën, woude' en werelden,
 Dat Hij, de Geest der menschen, het zacht beekje,
 U dirigeert, dat al de Elementen
 In u zoo spreken zooals Hij het wil,
 In maat, en gij daar klinkt als Zijn muziek.

In de kokende elementenstroom,
 Tusschen de blauwe lucht, de grove aarde,
 Het witte water, vloog eens 't wit veertje Geest.
 Zooals de bliksem in de wolken vliegt,
 Straalde het bewustzijn als element

In d' elementen. En spiegelde zich
Zelve in haar en de elemente' in zich.
In den donker dravenden troep, door storm,
Als 's nachts wegvaagt het donker van het land,
En in de steden 't licht vlamme waait,
Daar draafde Geest met zijn Hartstochten-Paarden
Tusschen de woeste elementen mee,
Gezweept door één macht, d' eeuwige Natuur.
De driften waren d' eenige lichtvlekken
Op den stroom, den diep-onbewusten stroom,
Waarin 't bewustzijn dreef, donk're begeerten,
Die even licht werden, al naar hen greep
De oneindige macht der Natuur, zelfbewust
Slechts in haar, zelf een speelbal van zich zelve.
Maar zooals met één slag, in 't donker water,
Plotseling, en zonder dat het water 't wil,
Of de rots die er in valt, witte golf
Opslaat in 't licht en met het licht zich maakt
Een breede waaier witte teere schoonheid,
Zoo sloeg eens op uit schoonheid der natuur
Een hooger bewustzijn door Noodlot's toeval:
Het werktuig werd in de Natuur geschapen
Door den Geest, der Natuur zoet witte kind. -
En van dien af is aldoor botsende
De Geest des menschen, als een weverspoel,
Heen en weer gevlogen door de Natuur,
En heeft één werktuigen-weefsel gemaakt,
Zoodat in 't duister van de elementen,
Tusschen d' onmetelijken hemel boven
En den afgrond van hem onder de aarde,
Nu staat een stralend blauw en zonnig geraamte
Van Natuurkrachten, door den mensch gevormd,
Stralende blauw van staal en vonk-doorweven.
Maar bij iederen schok in de Natuur,

Bij elken schok, dien de Geest gaf tot werktuig,
 Werd zij zelf anders, - in één machtsontplooiing,
 Eén waaiering van witte schuimende krachten
 Kwam zij op en werd tot de machtigste. -
 Zooals in zee de golf nog niet veel is
 Tusschen de kudden van zijn kameraden,
 Niets dan een van hen, zoo was eerst de Geest.
 Maar zooals die golf die aan 't vaste land komt,
 Door d' Oceaan van zijn makkers gestuwd,
 Daar eerst tot kracht komt, want hij moet nu strijden
 Tegen de rotsen, dijken en zeewering,
 Hij is 't en geen ander die opwaarts spuit
 Tot breede waaier en fontein van schoonheid,
 Oneindig hoog boven zijn kameraden,
 Zoo werd de Geest van alle elementen
 De hoogste, omdat zij werd Natuur-geslagen
 Tegen de Natuur, om haar te overwinnen
 En zich te heffen tot 't onmetelijk,
 Boven haar, als een witte groote arend.

Slechts één macht is er nog, een gouden Slang,
 Wier gouden en purperbloedschubde ringen
 Kruipen op aarde, naar beestigen wil,
 Buiten den wil, tegen den wil des Geestes.
 Die gouden slang, het is het Kapitaal.
 Maar reeds zweeft de Geest als een witte arend
 Boven haar, en hij tracht haar in den nek
 Te vatten, en haar met zijn scherpe klauwen
 En bek te dooden, opdat de schoone
 Bloemen der menschen worden als één bloemveld,
 Onafzienbaar en onzeggelijk schoon.

Is die Slang eens gedood, dan is de Geest

De onbepaalde en de blanke heerscher
Der Wereld,
Uit haar, onwetend, gegroeid tot haar God.

O, welk een massa pijnen heeft de Geest
In haar strijd tegen de Natuur en zich,
Zooals zij zelve is de maatschappij,
- Want zij is toch zelve ook de maatschappij, -
Geleden. Welk een droeve elementen,
Somber en woest rollend door Noodlots wil,
Zijn haar gevoelens zelf weder geweest.
O spiegelstroom van niet materiele
Gedachte- en zieleven, dubbel donker
Omdat de donkerheid weerspiegeld wordt
Door zich zelf, - spiegelstroom, oneindig donker,
Omdat elk bewustzijn vindt weer weerkaatsing
In nieuw bewustzijn van hogere macht,
Oneindige reeks spiegel spiegelende spiegels,
Hoe weinig waren in u de lichtvlekken
Van vreugde, hoe gelukkig dat de Lethe
Hen allen opneemt in eeuwig vergaan. -
O, welk een zalige vreugde heeft de Geest
Der Menschheid in haar strijd tegen Natuur
En zich gekend! Hoe als in zee van wolken
En water, het goud schijnen van de zon!
O, hoe diep heerlijk was dat schaarsche Licht,
Hoe fijn, hoe innig, hoe hoog, en hoe sterk!
Van hoe hoog kwam het en hoe diep drong het!
Welk een licht spreidde het tot in het donker
Der Ziel, hoe was het Troost en Hoop en Moed
Voor, eeuwig opnieuw, nieuw gewaagden strijd.
Hoe vergat Menschheid al smart om dat Licht,
Hoe onthield zij alleenig zijne Vreugde!

Maar nu komt 't eeuwig onuitbluschbaar Licht!

Het is de strijd van den mensch tegen zich!
Alle onbewuste en elementaire
Krachten, die nog in hem en in zijn schepping,
Zijn samenleving, zooals stormen vliegen,
Bedwingt hij nu door middel van de Arbeiders!

Dat is 't, wat de Geest der Muziek nu hoort,
Dat is 't, wat Pan nu met zijn oogen ziet:
De witwording, de vergeestelijking,
Het uitbloeien in geest van de Natuur,
Het opgaan van de Natuur in Bewustheid
Van Weten en Gevoel ..., dus van Muziek!
Daarop staarde nu Pan, dat hoorde hij zingen
De jonge Geest der Muziek boven zich.

Zooals een berg lag daar de open fabriek!
Hoog de staalbruggen en de staalstaven!
Goudkleur rondom, de fijnste zonnekindren
Omhulden haar, langs het hoog glazen dak,
Langs glazen wanden, op d' oneindige vloer.
Kindren van oude geslachten leek het stoff'ge
Oud staal omhoog, en de oude grijze lucht
Stond stil als in een bergbosch. Waterval
Van staal leek van de hooge transportbruggen
Omlaag te komen naar den donkren grond.
Prieelen waren er gansch in de verte,
Waar men iets donker zag, door 't nevellicht
Schemerend. En er lag een regenboog
Van kleur heen door de blijde schemering,

Die de oneind'ge goudnimbus vervulde.
Zilver, vallend in licht, en goud rondom. -
O! zooals slaap een droom, leek te omhullen
Een diepe eeuwigheid dat ver verschiet.
O Arbeid, toen Pan daar naar u opstaarde,
Scheen hij, als in een droom, subliem en vreemd,
Terug te peinzen zijn verre verbeelding,
Zijn eigen godengeest, die, lijdelijk,
Eenmaal in de oertijd, en door alle tijden,
Nu gaf, dan ontving sterke invloeden,
Brandend in onophoudelijke wiss'ling
Met 't helder universum in de rondte.
Want toen hij nader trad, de eeuwige,
En beschouwde fijn stil het wonderwerk
Van de fabriek, de haast oneindig groote,
Zag hij, dat van haar eindloos mazenwerk
Elk onderdeel hem, eeuwige, bekend was.
Want al de duizende miljoenen stukken
En deelen van het werk waren sinds oertijd,
Langzamerhand en een voor een, ontbloeid
In 't onbewuste, langzaam aan bewust.
En de wording van elk had Pan gevoeld
In zich als bewustwording van een droom.
Daar was het vuur, dat hij in stukken zag
Hier en daar schittren. Hij herinnerde
Zich zijne wording in het groote lijf
Der wereld voor het eerst uit menschenhand.
Zooals een bloem, een vurige goudsbloem,
En ook een gele soort, en 'n witte soort,
Had het vuur eerst geleefd, - zooals een bloem
Geboren wordt voor het eerst op de aarde.
Het was eerst rondgedragen, als een schat,
En als haardvuur en als stamvuur gegeven
Van de een aan de ander als een warmtebron.

En het had stil geslapen in droog hout
En in keisteenen in 't bezit der menschen.
En eindelijk was het het algemeene
Werktuig geworden in zijn sterke hand.
En nu leefde de aarde van het vuur,
En was het overal op haar, als 's nachts
De hemel vol van gele sterren is.
Pan lachte om het vuur, dien ouden bloei,
En keek stil naar zijn andre oude vrienden.
Daar was de staaf, de kolf, de bol, het rad,
De hamer, holle pijp, de tang, de draad,
De bak. Daar was nog ook een ding van hout!
Daar was de steen, het koper, 't brons, het ijzer,
Al d' Overwinningen der oergeslachten,
Die diep in Pan, met Pan geleefd hadden,
En in zijn lichaam vonden voor hun nood
De middelen om zich te maken sterk,
Den mensch hoog te heffen, hoog boven Pan.
Onschuldig stond hij daar naar ze te kijken,
Zooals een dier kijkt naar een menschenwoning,
Zooals een kind naar d' onmeetlijken hemel.
En daar was ook de stoom, die witte bloem.
Zooals een wolk zwelt in den herfstnamiddag,
Zoo zwol de stoom de zaal in, d' eindelooze.
En hij zag draden, waarin leven was.
En hij zag cijfers en verhoudingen:
De scheemring van het groote weefsel van
Werktuigen was niet slechts stofschemering,
Niets slechts een ideëele, spiritueele,
Van onzichtbaar uitdampende gedachten,
Maar 'n muzikale en een rhythmische.
En hij dacht hoe eenmaal ook was geboren,
In 't Al, het getal, de lijn, en 't figuur,
En de maat die alles te samen houdt;

En hun verbindingen. In poëzie
En muziek daar hanteerde die de techniek.
En zijn oogen verdrongen in muziek,
En zijne ooren hoorden harmonieën,
En zijn geest dwaalde uit in poëzie.
De eeuwige geest van de Natuur-Muziek
En de onbewuste Liefde dacht hoe in
Onbewustheid vroeger geboren werd
De gedachte en hare rhythmiek vond.
En in die poëzie verdronk hij stil.

En 't scheen Pan, hij was zelf een element
Tot nu toe geweest, als het vuur, de aarde,
Het water en die groote drijfkrachten.
En 't scheen hem of een nieuwe poëzie
En muziek daar geboren ging worden
Uit de elementen, alle in één dwang
Van den bewusten geest, die met groot doel
Daar werkte.
En d' onsterflijke God der Muziek lachte,
Omdat hij zelf was ook een element,
Hij, de onbewuste Liefde en haar Muziek,
En hij dus ook kwam in de heerschappij
Van den bewusten geest, zooals het water,
Het vuur, de aarde.

En Pan zag de overvloed van wat gemaakt werd!
Glinstrend witte werktuigen, duizenden,
Kwamen te voorschijn, - als van witte zij,
Zoo fonkelde het gladde, zijden staal.
Zooals 's zomers op zee, als 'n schoone storm
Blaast door den lieven dag, de blauwe zee

Witte, spierwitte golven maakt, de wind
Blaast de ribben der hooge golven af,
Overall vliegt het schuim weg zooals speeksel, -
Zoo schitterden de assen en cylinders. -

En daar werd eene groote as gemaakt,
Hij werd gegoten van het schoonste staal,
En toen gehamerd, vierkant, en geplet,
En toen geschaafd tot cirkelvormige as,
En tot fijnsten en preciesen cylinder,
Opdat hij zou zijn spil van den Arbeid, -
En dienen de Menschheid in gelukkiger Wereld.

Maar hij wist niet dat hij Vrijen zou dienen.
Hij dacht dat hij zou leven onder Slaven.
Maar toch was 't zoo. Hij zou geen Slaven dienen,
Maar leven tusschen gelukzaalge Vrijen. -

En Pan zag d' werkplaats als de heele Menschheid.
Want allen, allen hadden meegewerkt,
Van de oertijd af, om haar daar zóó te maken.
De onbewusten, de bewusten, zwakken
En machtigen. Pan lachte om al zijn liev'lingen.

Onder de neerdaling van stalen platen,
Van staven, balken, kettingen en kranen
Waren duizenden menschen aan het werk.
In de verstrooiing van de draaibanken,
Tusschen de stalen spanten en krullen, -
Tusschen de platen, die werden geboord,

Tusschen de machines die ze aanschoven, -
Naast de groeven, waarin het staal versmolt,
Zilverlichtend, en tusschen de vonkengarven,
Wit spuitend als fonteintjes van de slagen,
Dat alles omhuld van den zonneshijn,
Die zoet neersprankelde zijn zomerregen
Zooals hij het in zomer in een bosch doet,
Waren duizenden menschen aan het werk.
In een zaal achter, waar bankwerkers werkten,
Stonden ze met hun hoofden op, tusschen
De banken, zooals robben in den zomer
Tusschen de zandbanken in zee. Men ziet
Hun kopjes uit 't blauw water oprijzen.
Zoo de schouders en de lichtdonkre koppen
Der arbeiders tusschen de rijen banken.
Tusschen de hooge machten, de eeuwige,
Die de fabriek dreven, hoog in den schemer,
Dicht bij den nevel zon, en diep er in,
Zaten er menschen als sterke stormvogels.
Naast de walsen, de onmetelijk zware,
Die door de zwaartekracht glad verpletten
De staalplaten, liepe' arbeiders als boeren,
Die door het zonlicht hunne borst bewegen,
Over de eeuwge velden.
Voor de vuren, voor de eeuwige hitte
Stonden naakte mannen, zooals zwanen
Langs water staan, gekeerd naar d' eeuwige zon.
Naar alle richtingen, heinde en verre,
Tusschen de eeuwige machten der Natuur,
Gingen er menschen, zooals op de aarde
De menschen gaan, spelende met de krachten
Der wereld. Maar hier waren ze in zijn macht,
De eeuwige bij den niet eeuwige.

En Pan ging binnen de Menschen te zien,
Hij trad hun nader, dichters met het oog.
Wat zag hij, zag hij toen?
De arbeiders waren wèl mensch geworden;
Zij waren niet meer als de domme slaven. -
Schoon waren deze. Nog mager en niet glanzend,
Maar toch niet afgewerkt meer zooals vroeger.
Schoon waren ze, zooals afwezigheid
Van slecht is. Schoon als jonge plante' of dieren.
Schoon als het niet volgroeid zijn altijd is.
Maar in hen allen, in de meesten, was
Een klaar begrip in 't oog en in den snit
Van het gezicht; en in den snellen vasten,
Zekeren, rustigen gang was zekere wil.
Maar 't allerschoonste in hen was een liefde!
Zij hadden allen, ja, zij hadden allen
Den wil om 'n vrije wereld nu te maken.
Die wil was liefde, hooge, heil'ge liefde.
Pan trad een paar maal, een paar van hen nader,
En zag dat, en hij voelde hen als broeders. -
Zooals ik, zalige, onsterflijk haast
Van zaligheid, dat ik het weet, vaak kwam
In een werkplaats en heb daar rondgezien,
En op de heldre, iets vocht'ge gezichten
Die klare liefde en weten heb gezien,
- Verborgten nog vaak, half, maar voor mij niet, -
De grootste deugden zag, heerlijken moed,
Zelfopoffring, trouw, schittrende verbranding
Van zich zelf voor één Doel, klaar en bewust, -
Maar ach, terwijl ik daar dan in de liefde
En in het weten dier heldre gezichten
Die klare deugden zag, zag ik één ding
Vreeselijk nog en diep afschuwelijk, -
Want ach, ik zag, dat deze arbeidersmannen

Nog geen Meesters waren van hun fabriek,
 Met hun lichaam en geest, maar dat zij slaven
 Waren van 't Kapitaal. Want zij geleken
 Nog op de elementen vóór hen, 't lood,
 Den steen, het koper, 't ijzer, 't hout. - Als die
 Waren zij materiaal ....
 Die arbeiders waren helle lantarens,
 Zooals schoone lantarens waren zij,
 Helder brandend, maar op armoedige palen.
 Dat zag ik aan hun lijven. Weten en liefde
 Ze waren daar. Maar niet was daar DE MACHT.
 Zoo zag Pan, wijl hij staarde, wèl DE MACHT,
 Op 't punt van uit te breken uit hun lijf,
 Zooals het licht der sterren uit den avond,
 Als uit de fijne schil der lucht het licht.
 Want daar, want daar: ....

Daar plotseling ging daar een zacht goud fluiten
 Van stoom. Dat was het teeken, het groot Teeken
 Der Staking. En plotseling stond alles stil. -
 En menschen, door Pan niet zoo opgelet,
 Kwamen te voorschijn onder uit machines,
 En het metaal, en haastten zich ten deuren. -
 En 't warme web der Arbeid stond doodstil,
 En de fijne gouden machines rustten.
 En allen verdwenen buiten de deuren.

Want jarenlang hadden, en in alle naties,
 Rondom de aarde de organisaties
 Der arbeiders zich zelve sterk gemaakt.
 Zooals de groene klimop het huis pakt
 In zich, zoo hadden d'arbeiders geweven

Zich om der aarde vurig warme leven.
En nu waren zij zoo krachtig geworden,
Dat al de jongeren onder hen morden
Met blanke tanden, en zeiden dat 't was tijd
Om met het kapitaal den laatsten strijd
Te beginnen, en naar de zaligheid
Een greep te doen, die duurt voor de eeuwigheid.
En na oneind'ge jaren van inspanning,
En worsteling, en de harde verbanning
In den strijd om het kleine, was de dag
Nu gekomen die de eindworstling zag
Beginnen. En de laatste sterren schenen
Over den laatsten nacht der slaven henen.

Zooals het zilvren licht is lesschende,
Van de sterren, de laatste ure' der nacht,
Wanneer de nacht zichzelf is tressende
Om te vertrekken, - zoo diep lachte,
Lesschend de arbeiders die zoo lang wachtten,
Deez' nacht, en menig een van hen zacht lacht'
Naar d'ochtend, ja, ov'ral om de aarde heen
Was menig 'n arbeider een edelsteen
Van lach en hoop.

Want de arbeiders hadden nu besloten
Ov'ral, van Oceaen tot Oceaen,
Om van dien dag af zich te houden dood en
Stijf voor het werk, en niet daaraan te gaan
Vóór d'overwinning, vóór het groote wit
Bereikt was en de aarde in hun bezit.
Want zóó sterk waren zij eindelijk geworden,
Zóó georganiseerd de ontelbre horden
Hunner millioenen, dat zij met die kracht

Van staking wilden breken elke macht.
En in dien nacht gleden de tijdingen
Van hen naar elkaar toe, als wijdingen
Van bruijom en bruid die elkaar belooven
Trouw, en die zeiden dat ze elkaar gelooven.
Langs de staaldraden gleden als zefieren,
Die in een gouden bloemhof elkaar vieren,
Moed en hoop,
En in de slavernij, voor 't laatst nog zwart,
Klopte elke groep arbeiders als een hart. -

En Pan liep met 'n paar jonge arbeiders,
Die stortten zich naar huis als zwemmende zwanen,
Snellende over weg. En naast hen gaande
Zeiden ze ter zijde naar hem, zooals loopers,
Die haastig zeggen aan wie medeloopt:
'Er zijn genoeg werktuigen. Er is rijkdom
Voor allen.' En de ander: 'Het wordt tijd
Dat allen hebben, wat allen maakten.' En
Lachende vlogen zij naar hunne huizen.

Toen ging Pan, - gouden ochtend was voorbij,
En 't klaarste uur van den dag, de voormiddag,
Als 't is of de dag heeft besluit genomen,
Was daar, - naar de haven, die onmetelijk
Lag aan de zee, zooals het hoofd van zuigling
Ligt aan de borst der moeder en zacht ziet
Naar haar onmetelijk melkgevend lichaam.

En dit zag hij:

Strak straalde 't blauwe weg van den hemel,
Bevend liep 't blauwe weg van de rivier,

De vlaggen der masten wapperden strak,
De takelages waren stijf gespannen,
De stijve bries probeerde ze te breken,
De golven der rivier trachtten de boeien
Der ankerkettingen ver weg te scheuren,
Maar ze bleven drijven met hun roode wangen
Overklokt door het water der rivier.
En onbewegelijk rezen de rompen,
Der stoomers onverzettelijke boeg. -
Daar was de Arbeid aan het werk.
Mannetjes kropen uit de ruimen omhoog
Der koolbooten, met manden steenkolen
Op hun rug, brokken en vergruisde brokken,
De mannen zwart als zwarte Afrika-negers.
De rivier was als één groote bloemtuin.
De stoomers met hun roode en groene pijpen,
De witte stoomers en de groene stoomers,
De gele stoomers en de blauwe stoomers,
Zij leken een welvaart-bebloemde tuin,
Die ergens een kwecker heeft in het land,
Het vette land van Holland, zonbeschenen.
't Leek hier een bosch van gele zinia's,
Daar bloeiden de afrikanen in hun weelde,
Eén boot was als een Oost-Indische kers
In 't blauwe water, en bosschen van asters
Leek 't daar in havenhoek in verre verte.
En de donkre, de zwarte, grove booten,
Ze leken, of ze een rouwkleed aan hadden,
Wel op die vakken zwarte rouwviolen. -
Daar was de Arbeid aan den gang. -
Mannen kropen omlaag in graanbooten
En schepten met hun breede houten scheppen,
Glad van het lange werken, zakken vol.
De zakken gleden uit de hooge booten,

- Men zag de zakken uit de booten glijden -
In den langen hel-blij geverfden lichter.
En 't water klotste tegen de buitenstevens
En maakte luid muziek. En 't wrong zich in
De klaatrende kanalen, stil gesis
Maakte het langs de boorden en de zwaarden,
En belletjes braken overal. Omhoog
Gingen ze als ballons, of braken open
Al op het golvend spoelwater zelf,
En zeiden dan wat zooals meisjes doen,
Die in de lucht vormen hun mond tot kelken
En stil de lucht daaruit geven een kus.
En men hoorde den stoom. Uit d' hooge kranen,
Hangende hoog tusschen de takelages,
Men zag niet hoe, zooals de vogelnesten,
Vloog witte stoom. Hij zong het stoomelied,
Als een ketel die bruischte, als de zee,
Die plots over de voorpunt van een dam
Opwerpt een golf, boeket van wittig schuim.
Overal zag men witte stoomewolken,
In gouden zon verdeeld, dan hier dan ginds.
Het leek alsof een groote en goede Moeder
Bezig was in de have' aan haar huishouden
En of ze overal potjes had te kook.
Daar was de Arbeid aan het werk te schouwen.
Mannen kropen, precies als op d' rivier,
De hooge ladders der pakhuizen op.
Men zag ze klein uit zolderopens kijken,
Als poppetjes naar de oneindige ruimte,
Als tooneelspelertjes.
En langs de oevers draafden witte, meel-
Witte mannen, langs kanten boven 't water.
En in een hoek, in lagen modderhoek,
Ver de rivier af, in polderhorizon,

Waren menschen, in den zwarten pap,
In gang.
Witte stoom siste en vloog als koningin,
Hooge gele ontvelde heipalen gleden,
De arbeiders leken verpletterd in
Den blauwpurperen moerbeimoes van modder.
En in anderen hoek, aan d' overkant
Der slierende rivier, donderd' een werf;
Daar werd een groote nieuwe boot gebouwd,
Geweld'ge romp lag als een zeemonster,
't Houten staketsel stak nog om hem heen.
Elektrische hamers speelden op zijn huid,
En trachtten hem trillende, kittelend,
Leven te geven, maar hij lag nog stil.

De haven was een groote, groote boomgaard,
De menschen waren daar als appeltjes.
Overal zag men ze, over den rand
Der schepen keek soms een menschegezicht,
Achter het roer liep ergens een voorbij,
O, in de ruimen zaten ze als muizen,
O, in het touwwerk zaten ze als vogels,
Maar op de steigerende vloedsleepbooten
Stonden ze schuimend zooals visscherslieden.
En lange treinen slierten om den kom
Hun vrachten weg. De haven was een boomgaard.
En stillekens schenen daar en steelsgewijze
De treinen de vruchten uit weg te sleepen,
Zoo klein als straatjongens gingen ze weg.
En langzaam kropen er de bakken in,
Van hunne stoomkranen omlaag gelaten,
De ruimen der schepen, en hoog gevuld
Kwamen ze weer met erts en kool omhoog.

En haastig maar met diepe ordening
Draaiden de winsen, en al de machines
Deden in d' haven geregeld hun plicht.
Het was onstuimig, maar toch ordevol.
Zoo zuiver als de zon door de haven scheen,
Waarvan ook ieder straaltje zijn plaats heeft
En zijn bepaalde onverzettlijk werk,
Zoo had elk touwtje en elk stukje koper,
Elke as, elke lier en ieder anker
Zijn plaats en werk in 't groote doorelkander.
Het gouden zonlicht, de brullende stoom,
D' ijlende bries, 't knarsen van kettingen,
De riviervliet en 't dalen en het stijgen
En zwaaien van kranen en hunne bakken,
Het was alles te samen als een uurwerk,
Dat in zijn kopren spilletjes en radren,
Schijnbaar onordlijk, gouden orde heeft. -
En in die massa leefden menschenlijven,
Als lichte poppekens waren ze daar,
Verbreid en verstrooid ieder op zijn plaats.
Dáár waren ze bij honderden bijeen,
Samengeschoold, zooals de visschen doen,
De haringen ín 't drijven van de zee,
En drongen alle op één werkstuk aan,
Als ook de visschen doen, die met hun neuzen
Ook allen wijzen in de zelfde richting,
Aan punt van havenhoofd, of aan een aas.
Dáár waren ze ver verspreid, en één voor één,
Met groote ruimten lucht tusschen ze in.
En 't eenige waardoor ze zich onderscheidden
Van de touwen en van het plaatijzer,
Was dat ze harten hadden en gedachten,
Bloeiende in hun rooie lijf en hoofd.

Zoo lag daar d' haven op den gouden middag.
En 't leek alsof de zon wel zegende
Het werk, het vruchtbaar gevend Arbeids-werk.
Suizend ging de Natuur om het werk heen,
De zware, eeuwige Aarde lachte zoo
Over de velden, eind'loos om den stroom,
De lucht was zóó saprijk en zóó ver flauw:
Een weelderige, zoete zomerdag.
Zoo lag de Arbeid midden in Natuur.
En toen op éénmaal kwam daar een groot Teeken,
Er ging een groote fluit, dat was het teeken.
Brommend suisde het langdurig geluid
Van koper de bruine lichtluchten in.
Dat was het teeken, het almachtig teeken.
Want plotseling kwamen uit alle schepen
De menschenmuizen opgekropen, en
Daalden de boorden af, naar den wal toe.
En plotseling kwamen uit de fabrieken,
De poorten uit, wegkronkelende stroomen
Van mannen. Plotseling ging alles weg,
Wat van menschen op schip, werf, boot, trein was.
Men zag hun drommen tusschen de dingen gaan,
Ze waren verdwenen in een oogenblik,
't Was of de adem een lichaam verliet. -
En stil lag toen als een metaal Mirakel
Star strak gespannen het Arbeidsskelet,
Vreemd, dood, luchteenzaam het Arbeidskarkas.

En Pan hoorde het gouden Meisje, de
Geest der Muziek der Nieuwe Wereld, diep
In zich zeggen:

'Diep blauw en eenzaam heeft Arbeid gelaten
De wereld als een barre woestenij.
Het Werktuig is dood als Natuur geworden,
De Mensch trok zich terug als naar zijn hart.

Het verpletterde arme Arbeids-Dier
Onttrok zich aan het Werktuig, dat verplettert.
En 't Werktuig was plotseling als een Niets.

Het arme Arbeids-Dier wil Meester worden
Van het Werktuig, dat 'm als Kapitaal opvreet,
En laat het Kapitaal alleen. - 't Is Niets.
't Metalen Mirakel is krachteloos.

De Arbeider, hij wil wel terugkomen,
Maar alleen als Heerscher en niet als Slaaf.

Zie! d' Arbeider komt naar het Werk terug:
Maar hij is niet meer die, die straks wegging.
Als gouden beeld, Menschbeeld, komt hij terug,
Zoon van Vrijheid en van de gouden Zon.'

Dit hoorde Pan het gouden Meisje zeggen
In zich, en zacht fluisterde hij terug,
Alsof hij zong, aan haar dit gouden lied:

'Soezend zoo schijnt de zon op onze aarde,
Zoo warm, zoo teeder is haar gouden bol.
De arbeiders ontwaken naar hun waarde,
En de aarde wordt van hunne vrijheid vol.

De zonne licht naar hare oude gaarde,
Waar nu ov'ral het Vrijheidswater zwol.
De Hemel is ons een nieuw-gouden haarde,
Wij kleeden ons als lammre' in nieuwe wol.

Wij kunnen van geluk niets doen dan staam'len,
Van onverwachte zaligheid is vol
Onze borst, die van Vrijheid teugen drinkt.

Wij kunnen nauw'lijks, broos-bevend, verzaam'len,
Van d' overvloed, dat wat in ons bezinkt,
Ons hart klopt te sterk, slaat den geest als dol.'

En toen het middag was geworden, en na
Den middag, en de groene, wijde gaarde
Broeide, en lichtte, en stoofde in de zon,
En het zoo zwoel was of er wel een onweer
Zou komen 's avonds uit het gloeiend licht,
Grijs en als loodstof onder blauwe wolken, -
Toen klom Pan hoog, hoog, op een hoogen toren,
Vanwaar hij de zee zien kon en het land,
En zette zich daar goed neer in de warmte,
Als in een goudenregenboom verloren.
Hij wou nu eens rustig gaan afwachten
Het komende geluk, komende vrijheid,
Komende liefde, komende muziek. -
Vandaar waren de spoorwegen te zien,
In 't heete zomerland wit uitvlammend,
Vandaar waren de sporen goed te zien
In de zee, de van warmte smeltend blauwe,
Van schuim, die de stoomers maken als zij gaan
Of komen tusschen de groote vastelanden.
En Pan zag droomerig in hooge warmte
Des zomerdags diens Revolutie-tijds,
Neder op aarde. Zag de gloeiende staven
Witglimmend liggen, eenzaam telkens, dan
Weer even bevlogen door donkren trein,
Dan weer droomend hun zomersch ijzerleven.
En hij zag door het smeltend water glijden
De groote zeebooten, zoo juist van richting.
Dichtbij het land zag hij nog 't draaiend schuim
Van hunne schroeven, en 't tweesplijtend blauw
Om hunnen boeg, en achter hen schuimstraat,
Ziedend. Die werd al smaller op 't gelaat
Der zee naar mate zij ver vorderden.
En eindelijk zag hij nog slechts als jongens
De booten loopen, de sterke stoomknapen,

Eenzaam op zee als vaste donkre jongens,
 Vóór de hitte en op het donkere
 Naar het heel ver weglopend, naar 't onzichtbre.
 De wereld was vol schuim- en ijzersporen.
 Hij zag ze scherp gaan door den warmen zomer,
 Den heerlijk groenen Omwentelings-zomer. -
 En als een vogel steeg Pan toen omhoog,
 Hoog de lucht in tot bij de blanke wolken,
 En kruiste daar wat rond en liet zich zeilen
 Met hen heinde en ver, en ov'ral zag hij
 De sporen, de elektrische machines
 Gaan over de aarde en de donkere treinen,
 Door land naar land, van stad tot stad, eindloos.
 En overal zag hij op de oceanen
 En zeeën en meeren en blauwe rivieren
 De booten als boden die brieven dragen.
 En hij zeilde als vogel heen en weer,
 En volgde ze een eind ver in den hooge,
 En streek toen stil weer op den toren neer,
 En zette zich weer onder een der bogen,
 En luisterde diep droomend in de warmte.
 Zijn hoofd lag teeder neder in zijn arm te
 Wachten, dien hij legde op steenen boog,
 Die den trans van den toren rond omtog.
 Hij droomde van den revolutie-tijd,
 Die telkens ook in de Natuur verspreidt
 Wat vast is, en dacht hoe of de Natuur
 In Maatschappij blijft doen woeden haar vuur. -
 Zoo droomde hij als nu een dichter doet,
 Afwachtende, gezonken in deez' tijd
 Van Strijd, nu d' Arbeiders ontwaken en
 Iedere dag hun nieuwe honderden brengt.
 Nu zit een dichter, één met d' arbeiders,
 Ook wel, op torenkamer, en droomt een middag,

En hoort de strijdmuziek, en er door heen
De zaligheid, het licht uit toekomst's wel,
Het licht uit diepte achter horizon. -
En droomende hoorde Pan weer het teeken
Der staking op de lijnen ver weg spreken,
Duizendvoudig uit fluite', op 't zelfde uur,
Hel pijpend in het koeplend gouden vuur,
En hief het hoofd op en zag stil gaan staan
De treinen midden op hun gladde baan.
En weer zweefde hij omhoog en zag stil worden
De groene aarde en de zilvren borden
Der zeeën. Want de booten gleden snel
Naar 't doel, maar geene kwàm meer op den wel
Van 't water. Eenzaam werd de groote zee,
En geen trein ook meer over de aarde glee.
En vol voldoening daalde Pan neder
En streek zooals een zachte witte veder,
Neer op den stillen hoogen torentrans.
En luierde zelf ook zoet in den glans,
Zooals nu ook wel eens een dichter doet
Als hij stakend' arbeiders heeft ontmoet,
Dan luiert hij ook met rust in 't gemoed,
En zachtheid van teederheid in bezinning,
Uren lang, zekerheid van overwinning.
En Pan dacht dit liedje:

'Fijn frisch is het blauw,
Wijd de aarde.
Men twijfelt dat ik zou
De arbeiders in hun waarde
Kunnen maken tot beelden?
Men kent niet de weelde
Der afbeeldende Natuur.'

En hij speelde op zijn fluit goudene beelden
Van arbeiders eerst in armoë. Maar weelde
Werd op zijn fluit hun tengere armoë.
En toen met stijgend, juichend fluiten hoe
De sterke spanning van hun machtig willen
Hen rijk maakte en zalig, deed Pan trillen,
Op den toren, van zijne gouden fluit.
Donzig wolkte over de aarde het geluid.
En menigeen zag door de middaglucht,
In dien revolutietijd,
Wie oogen had maar wijd,
Heldere arbeidersbeelde' als zwanenvlucht.
Want als de gouden Revoluties komen,
Dan worden de hoogste torens plots beklommen,
En dan klinken de fluiten en violen,
Die lang stil bij het hart lagen verscholen.

En toen de avond kwam, de helder purpren,
Die was als een smaragd, die sluit den dag,
- Door zon zacht rood omschonen, hoog ompurperd, -
't Onweer was niet gekomen, maar de aarde
Bescheen met hellen gloed het loof van onder,
En in den gloed bloeiden langs 't water vurig-
Kleurig de bloemen onder 't helle loof, -
Toen ging Pan naar de donkere mijnen
En naar de lichtgroene velden der boeren. -
In de donkere steenkool lagen d' arbeiders,
Gebogen werkende,
Zij zijn daar één met de verkoalde planten,
Het warme mensch kruipt door 't dood plantenleven,
Het kind der Zon door doode zonnekindren.
Of zij gaven zich zelve in het erts
Der eeuwge elementen, die, misschien,

Nooit veranderen, misschien in myriaden
Aeonen een andre materie worden.
Zij zijn één met die donkre oermaterie. -
En op de velden, de van 't avondlicht
Helgroene als het etgroen, waren de
Landarbeiders aan 't werk in de hooghelle
Lucht, zacht aan het doen met levende planten.
Zij werke' in sap, in cellen en zacht leven,
Hun warme menschbloed met koele plantsap. -
En ook daar kwam het teeken, 't grootmachtig teeken:
En de mijnwerkers lieten de oermaterie,
En de landarbeiders het jongste leven.
Want alle, alle arbeiders hadden besloten
Om nimmer meer aan de Natuur te raken
Dan als vrije en even macht'ge Meesters.

O geest der arbeiders! Heerlijke geest!
Geest van englen. Geesten van goede geesten.
Geest van Vrijheid, Gelijkheid, Menschenliefde.
Hoe lang was het dat gij waart element
Der heerschers! Hoe lang zijt gij niets geweest
Dan stof in hunne handen, als de stof
Die gij nu alleen liet. Hoe lang waart gij
Nu duister, dan glinstrend, dan schaduw kaatsend,
Al naar het wreede Nootlot 't voor u wou.
Nu was uw eerste dag van Rust gekomen.
De Arbeid trok zich van het werk terug.
De denkende en werkende elementen
Der wereld onttrokken zich aan de wereld,
En de geesten der macht'gen waren machtloos.
Eenzaam lag daar de aarde zonder arbeid,
Stil als de zee, stil als eenzame liefde.

O tong, die dit het eerst bezingt, de rust,
De zelf gewilde rust op heel de aarde,
Der arbeiders, o duizel niet.

Nu was de Aarde voor het eerst gansch ledig
Van Arbeid, en duizlende stilte was
Op haar als aan het zeestrand 's avonds is.
De zee is als een groot amphitheater.
't Bleekpaarsche strand en de arduinen duinen.
Alleen een lange rij van donkre wolken,

Gezonken op de kim, ziet naar het strand,
 Dat bleek en onbewoond is, niets dan zand. -
 Zoo stil was het als wanneer de geliefde
 Verdwenen is, en de verliefde is over. -

En stil leefde nu de gelijkheid op.
 En liefde en trouw en diepe sympathie,
 Die met gelijkheid kome', omdat zij zijn
 Kindren van de gelijkheid, ja zij zelf.
 Wijsheid rustte, van zich zelve bewust,
 Wijn zij de schepper was van deze rust.
 Maar hare hooge broeder Poëzie
 Ontwaakte, en begon stil rond te gaan
 Als een meeuw in nevel. Poëzie, het kind
 Van rust. En muziek klonk, als bloem in dauw.
 Overal welde stil nieuwe muziek,
 Nog stil, maar vol, als water in volle spons.

Hoe leken de jaren verre, dat d' arbeiders
 Elkaar niet kenden en nog niet één waren.
 Zooals tusschen geliefden, die eerst verre
 Van elkaar waren, eerst de sympathie
 En 't elkaar nazien, dan vertrouwlijkheid
 En 't elkaar aanzien komt. Dan zoete geuren
 Van elkaar's lichaam stil geroken worden,
 Dan lachen, en de bloemen van de handen
 Tegen elkaar waaien. En dan bewustheid,
 En dan liefde en begeerte, en dan éénheid, -
 Zoo was tusschen de arbeiders gekomen
 Eerst kameraadschap, dan trouw, nu éénheid.

Pan ging op aarde rond tusschen bosschages,

En kwam waar boschtakken overhingen
 Over de zee en eene gele bocht.
 Alleen de winden hadden 't gele zand
 In mijmerende golfjes opgewaaid. -
 En staande op het strand zag hij een zeeschelp
 Liggen, schoonkleurig tusschen andre schelpen,
 En keek er naar en zei zacht:

'De schoone schelp, op de kust,
 Heeft figuren
 Van liefde, genot en rust,
 Van nature.'

.....
 .....

En naar een vogel, die kwam hem dichtbij,
 Keerende door de lucht:

'Groot zweeft de witte meeuw,
 Gebroed in vrijheid,
 De vleugels fijn als sneeuw,
 Gespreid in wijdheid.'

.....
 .....

Daar zag hij een jong man aankomen, een
 Der vrijen; hij was dichtbij al.
 Hij zwierf door den feestdag en door het blauwe
 Hier naar het gele en zee. En Pan dacht stil:

‘Van uit een nieuwe wereld treedt
 Een man mij aan met enge kleet,
 Schittrend zooals ik nimmer zag,
 Met 't hoofd zoo stralend als de dag.

Hij heeft geen enkel sieraad aan
 Van slaafschheid en geen enklen waan,
 Maar hij is zuiver als een man,
 Naakt opgegroeid, maar wezen kan.

Hij heeft den arm in zuivre vuist,
 Hij heeft het been tot zuiv'ren voet,
 En om het trotsch gelaat, gekuischt,
 Hangt stil en hoog een sterke gloed.’

En jonge man, zooals een pas geboren,
 Keek naar de zandgolfjes, zooals verloren.
 Er lichtten gele trane' om blauwe oogen.
 Het was een slaaf, vrij geworden, hij had
 Nooit de Natuur gezien.
 En hij zei zeer stil,
 Voor zich heen, als een boom zou murmelen:

‘O Schoonheid, gij zijt niets
 Dan de wordende Vrijheid.’

.....
 .....

En de zon omsloot de aarde, en 't werd stil
 Om Pan en om den jongling, d' eerste dag

Der Vrijheid, en zij beiden keken naar
De zon en de aarde hoe zij waren samen.
Eerst was de zon zooals een jonge bruigom,
In 't rood en groen der aarde gouden spelend,
Later op den middag tot rust gekomen. -

De Arbeid was henen. De zon alleen
Met de Aarde.
O heerlijke dagen als er niet gewerkt wordt
Op heel de aarde, en alleen de zon
De aarde bevrucht, en de menschen toezien
Naar hunne gouden, stille, eeuwige paring,
Tevreden dat hij werkt, en zij, zij niet.

En 's avonds vierden de arbeiders feest
Op dien eersten rustdag op heel de aarde.
Zooals de schepen van de visschersvloot,
Op een feestdag, op zee, gaan samen zeilen,
En nadat ze eerst in zeer zeer lange rijen
Achter elkaar gezeild hebben, vormen
Ze een grooten cirkel, en zeilen elkander
Zoo achterna door het blauw smeltend water,
En door de fijne vloeiende blauwe lucht, -
Zoo trokken de arbeiders in families,
In lange rijen, eerst naar 't warme buiten,
En schaarden zich toen in groote kringen,
Onder lantarens, in de avondparken,
En dansten, zingende het oud hoog lied,
Het revolutielied, in vroegeren tijd
Gemaakt, de hooge Internationale.
Zooals de meeuwen eerst samen opvliegen
Van het grauw water, rechttop in den storm,

Vóór elkaar, naast elkaar, in dichten drom,
Tot op één hoogte boven de golven,
Een sneeuwbuï zijn ze van groote vlokken,
Maar dan maken zij hoog witte eskaders,
En kruisen door elkaar, en dan gaan allen
Afzonderlijk cirklen, zwierend dooreen,
Men ziet niet welke meeuw is die men zag,
Men ziet niet wie men zag is welke meeuw,
Men ziet niet welke witte lijn wit is, -
Zooals, o het is lang, lang, lang geleden,
De meisjes en de blijde jongens kwamen,
In den tijd van den ouden blinde Homerus,
Ter dansplaats, -
De meisjes, heerlijk voor de ouders en
De broers te zien, de dansplaats binnenkomend,
Dansten, en de jongens vol verlangen
Keken rondom en stampten met de voeten,
Tot hunne beurt kwam, en zij dansten allen,
Of een paar slechts, uitmuntend in den beurtdans, -
Zoo dansten toen d' arbeiders onder boomen
En op grasvelden op de heele aarde,
Samen, in paren, alleen als sterren,
De jong'ren die hun leven zouden dansen,
De ouderen die door hen zacht meezwierden.
Zoo was het niet, ook niet tijdens Homerus,
Dat allen die arbeidden, allen dansten,
Maar 't was de eerste maal van een eeuwigheid,
Als alle avonden gedanst zal worden
Rondom de heele aard', door mensche' als sterren.
Hoog in de bergen werd er ook gedanst,
Dicht bij de sterren, naast de watervallen.
Laag bij de zon, bij 't schuim werd er gedanst
Op een strandmuur of bij de Atlantische
Of aan den Stillen Oceaen weerzijds.

De arbeidersklasse danst' een grooten reidans
Aan d' Oceaan der wereld, 't leken menschen,
Vrije, vrije, vrije menschen voor het eerst.

En daarna schaarden zij zich en luisterden
Rond heel de aarde naar hun groote reednaars,
Die hen bemoedigden en met hen spraken
Van den komenden, reeds zeer naën strijd.
Zooals de onderdrukten altijd hebben
Gezeten en geluisterd, zaten zij,
Zooals de slaven en de hoorigen,
Gezellen, boeren en ook burgers eens
Zaten, wanneer aan hen de strijdbeurt kwam
Zich vrij te maken en de hoogste macht
Te vindiceeren over de Natuur,
Van de Menschheid. - Zoo zaten zij nu stil,
De laatsten die strijden voor de Vrijheid,
En hoorden naar de visioenen der sprekers,
Zij, zoo nabij de waarheid der visioenen.
Wanneer iemand toen heengezweefd had langs
De aarde, door de stille nachtschaduw,
Had hij gehoord een muziek of de aarde
Geworden was tot ééne nachtegaal,
En uit de schaduw van haar eigen hart
Het lied harer ziel uitzong 't heelal in.
Het was de menschheid zingend voor de vrijheid.
Pan zweefde henen om de heele aarde
En hoorde de aarde, die donkere gaal. -
De aarde was één ronde gouden bol,
Half goud, in zon, de andre helft was donker,
In zwart van nacht. En daaromheen dansten
Geluiden als de golfjes van de zee.
Elk mensch was één geluidje en één golfje,

Elk mensch was één klinkende bloemeklok.
Alle arbeiders te samen waren zee
Om de aarde heen, de goudene zwarte,
De aarde, half in zon en half in nacht,
De heerlijke, de lente-gouden aarde,
De lentezwarte, lentenachte aarde. -
En toen ook was het, dat Pan, die stil zat,
Zooals een knaap in groen amphitheater,
De gouden stem van 't gouden Meisje hoorde.
Maar zoo nieuw was 't, dat velen het niet hoorden.
Maar Pan hoorde het goed, de Natuurgod
Hoorde zeer goed den klank der vrije menschheid,
En zag zeer klaar haar jonge bewegingen gaan.
Het gouden Meisje zong. Eén van haar liedren:

‘Arbeiders, wat is het grootst geluk dat u wacht?
Is het de rijkdom, de wellust, 't rijk eten?
Neen, het is diepst in de Natuur te zijn,
Alles dan haar vergeten.

De strijd der menschen hield u op,
Te dringen tot in 't diepste der Nature.
Die strijd houdt op, en de Menschheid stort
In, waar zij uitkwam, het oneindig vure.

Eensgezind zal de menschheid zich uitstrekken
Naast de Natuur, op 't eindloos schoone dons,
En aldoor sterker zich zelf uit haar wekken, -
Nog één slag, de overwinning is ons’.

Zooals het melkig licht stroomt over de

Vuurblauwe zee, een totaal klaren dag,
De menschen op het land baden zich in
Het licht, en van den donkren hemel stroomt
Het blauw als vuur langs allen kant des koepels,
Het melodieuze honingzoete licht
Vermengt zich met de jonge muziek, die stijgt,
En tusschen de golfjes der lucht intrilt,
Van leeuwerikken, schallende omhoog
Voor hunne liefste in koren of gras, -
Zee dekt de aarde, rond zooals een pantser-
Schild, dat tegen den horizon scherp afsteekt,
Waar een wit scheepje zeilt zwierend den rand.
De wind, de groote looper, komt geloopt
Van 't donker land af naar de lichte zee,
En ijlt het pantserblauwe zeevlak op.
En twee zeemeeuwen, melkwit, die eerst zeilden,
Zetten zich in het nat in zomerliefde:
Zoo was het licht, zoo de muziek, zoo de
Zaal'gheid der menschen, en zoo zaten ook
Pan en het Meisje bij de luistrenden.

En ovr'al op de aard, gingen de zon na,
Als een breede vloed van feestvierenden,
De arbeiders naar huis, van Noord tot Zuid.
En als de zon herscheen, kwam breede vloed
Uit bed en huis, en vierde 't groote feest
Van niets doen, leegheid, zeven dagen lang.

Maar de zwarte heerschers, zij luierden niet.
Boden gingen van hen, van één tot één,
Van groep tot groep, van macht tot macht, van staat
Tot staat, en riepen samen hun organisaties.
En voor de achtste avond viel, was ov'ral
Hun macht bijeen en zaten zij te samen
Als heerschers, overlegend in hun zalen
Hoe den Arbeid te brengen hun terug.

Dit was de laatste strijd der arbeiders. -
De groote heerschers van het kapitaal
Hadden de Naties, voor de laatste maal,
Ter wereld, tegen elkaar op doen willen
Trekken, hitsend ten oorlog. Maar d' arbeiders,
Die de volken zijn, hadden, nu voor het eerst,
Allen gezamenlijk, op heel de wereld,
En oorlog en werk geweigerd. Dit bracht
Terstond alle heerschers als vrienden samen.

Niet zal in dit werk, dat een werk van licht
En van muziek is, dat den samenklank
Van Pan, d' ouden God der Natuurmuziek,
En den Geest der Vrije Menschheid is, worden
Veel gezegd over de donkere heerschers
Van 't Kapitaal, dat toen nog heerschend was.

Een enkele maal. Hier zooveel. Zij
 Waren maar weinigen overgebleven,
 En, van aantal, tot d' arbeiders als niets.
 Maar zij hadden de reusachtigste macht
 Van het bezit, die ooit was op de aarde,
 En daardoor meesters nog van groote legers.
 Maar zelf waren zij, van binnen-hartskracht,
 Als de verdoemde dien zijne geliefde
 Gezegd heeft, dat zij hem niet liefheeft. Dan
 Weet hij dat 't lichaam dat hij haar wou geven,
 De woonplaats van zijn ziel, het éénig dat
 Hij heeft, - dat zij dit smaadt en ver veracht
 Van zich. En omdat hij haar meer dan zich
 Lief heeft en met haar één is, walgt hem zelf
 Van zijn lichaam en wil hij 't niet meer hebben. -
 Hij verjaagt zijn hart, en, daar 't niet kan vinden
 Opname bij die vrouw, en ook niet zelf
 Alleen kan blijven, keert het weder bij hem
 Terug, en huist daar tegen eigen wil,
 En maakt de maag, de longen en zich zelf ziek.
 Hij ligt neer, en 't is alsof al de krachten
 Van zijn lichaam zich terugtrekke' en heel klein
 Worden' in zich zelf, zoo schrimpelt ze de geest
 Ziekelijk in. En zijne ziel tracht nog
 Naar haar uit te gaan, maar voelt dat 't niet kan,
 En wordt heel klein en zwak. - Dan wil de geest
 Liever niet zijn, en de aarde late' aan haar. -
 Zoo de heerschers, die ook wel de Natuur
 Liefhadden, maar door haar werden geweigerd,
 Omdat ze afkeerig was van hun lichaam
 En ziel, omdat een jonger minnaar,
 Zeer schoon, hun vijand, zich naast hen hoog hief.
 Dat kleine aantal zat in vaste steden.
 En leidde van daaruit, saamgekomen den strijd.

Eén week duurde hij slechts, de stille Zondag,
 De dag van licht, en toen kwam reeds de strijd.
 De Avond sloot den lichtfonklenden dag,
 Zooals hij sluit een dag van liefde, als
 Het hart voor 't eerst proefde de macht'ge liefde. -
 Dan lijkt het of zij, voor een poos, verdwijnt. -
 En dien nacht kwamen en Patroons en Arbeiders
 Te samen in de zalen van de wereld
 Om te beraden, hoe zij òf de macht
 Konden herwinnen òf voor zich winnen.
 En de patroons lieten dien nacht het leger,
 Door hen gekocht met geld, de magazijnen
 Van brood en meel en spijzen ledighalen,
 Opdat de honger de armen zou teistren,
 En zij, bleek, afgemat, en uitgeteerd,
 Zouden komen tot hunne overgaaf.
 En de arbeiders lieten, waar zij konden,
 Van hun kant ook de pakhuizen bezetten
 Met eigen mannen, en dat deel van 't leger,
 Dat overliep naar hen. Reeds vielen schoten,
 En de eerste dooden lagen in de straten
 Der wereld. -
 En dagen lang duurd' hartstochtlijke spanning,
 Kleine gevechten waren overal,
 De arbeiders begonnen weg te teeren,
 En ziekten, in hun arme slechte huizen
 Uitgebroken door 't niet geruimde vuil,
 Doodden de kindren, ouden en vrouwen.
 De heeren wachtten, teerend van hun rijkdom
 Aan voedsel, en voedden hun sterke legers,
 Verwachtende den dag dat overgaaf
 Zou komen als de gehouwen boom buigt.
 Pan ging rond en zag de arbeidersellende,
 Hij was in alle achterbuurten en

Sprak nu en dan een woord met gouden stem.
De Moed klonk in zijn eeuwig gouden lied.
Zoo kwam de avond van twintigsten dag,
De honger was op 't hoogst en niet te houden.
Door heel de wereld was hij op het hoogst.
Door heel de wereld werd vergadering
Gehoude'. En dit was een die Pan bezocht:

De donkre zaal leek achter een gewelf,
Diep, bodemloos als was er daar een afgrond.
Daar was het in het donker weggezonden.
En Pan keek neder in de diepe zaal.
Zij was gansch vol van donkre mannenlijven,
En van bleeke gezichten, en van oogen,
Die, twee aan twee, ware' als duizenden sterren.
Als in een bibliotheek, waar, band aan band,
De boeken vullen de rijen en planken
Aan de wanden, zoo leken daar de mannen.
En zooals daar elk boek een andren geest
Heeft in zich en ook om zich andren band,
Zij zijn van goud en bruin en zwart van buiten,
En ernstig of lachend of honend binnen, -
Zoo waren daar die mannen, elk had een
Geest in zich als eigen gevormde vlam,
Verschillend van alle de vlammenvormen,
Die naast hem op de rijen stoelen brandden.
Zoo waren ook alle lichamen anders.
Maar evenals in de bibliotheek
Door al die boeken, duizendvormig-kleurig,
Toch alle slechts ééne gedachte gaat:
Die aan de menschheid en aan haar geluk.
Die is 't die maakt daar al die boekenrijen
Eén groot onbluschbaar onvergankelijk vuur, -
Zoo was het ook in die vergadering.
Eén gedachte in duizendvoud'gen vorm
School in al die menschen en woelde in hen,
En groeide of was op dat moment stil:

De gedachte hoe zij zich konden maken
 Gelukkig.
 En 't was Pan zoo als wie naar buiten gaat,
 De hooge bergen in, en in den nacht
 De eenzame bergtop zoekt nabij den gletscher.
 Van onder waait zacht op het woudgeruisch,
 Rondomme kraakt en knapt het in het ijs,
 Maar boven schijnen de sterren zóó sterk,
 Dat zij van glinst'rend vuur te knistren schijnen.
 De eenzame mensch voelt zich in 't Al verloren,
 En voelt zich aan alles zoo broederlijk,
 Alles van één stof als hij zelf gemaakt,
 De lucht, de sterren, de rots en het ijs, -
 Zooals wie gaat met een schip op de zee,
 En legt zich languit vooraan op de plecht
 Met 't hoofd over den boeg: de horizon danst
 In klaarheid, eindeloze golven komen,
 En diep zinkt het oog in 't blauwkrinklend nat.
 Eindlooze rijkheid is die kleine plek,
 Daar vóór hem, groen van golf, wit van bloemschuim,
 Waarin de kiel gaat snijden, de boeg bonzen, -
 Zoo was daar die groote vergadering.

En de zwarte mannen zaten grauw en stijf,
 Zooals ze daar van den strijd daar aankwamen,
 Star, smerig, nog vol van het vechtensvuur.
 En allen waren daar gekomen om
 Eén ding, den strijd, den strijd voor hun vrijheid.
 En allen zagen donker, vol van vuur.
 Het was alsof hun bloed zich diep verborg,
 Alleen nog maar zijn vuur zat in hun huid,
 En daar waar d' huid wordt het kristallen oog.
 Eén ding was het geworden waarom 't ging,

En twee meeningen waren om dat eene.
Zou men de staking blijven voere' om alles,
Alle eischen stellen aan het kapitaal,
Of zou men halfwegs gaan en iets toegeven
Aan de eischen van het machtig kapitaal?
Twee meeningen hielden hen diep verdeeld. -

Zooals een bergstroom uit het blauw graniet,
Het zwart bazalt, en schilfrigen leisteen
Verdeeling maakt, hij groeft zich door 't gebergt,
Zoo kronkelde de splijting door de zaal,
En scheurde die in hoofdzaak waren één.
O, zooals schapen dringen om te zien,
Waar de voorsten gaan, welken weg, welke straat,
Zoo stonden ze ruig, dat zwart-wollige vee
Der arbeiders, nog niet wetend wat doen.
En hun oogen ze glinsterden, links, rechts,
Onbeweeglijk waren hun lijven, slechts
Die lichten schemerden, naar links, naar rechts.
En één verhief zich met een wit gelaat
En eischte alles, en zijn oogen drongen
Bij de vergad'ring in: zij konden niet
Anders dan alles eischen, want zij waren
Niets, niets, niets, niets en moesten alles zijn.
En het bloed stroomde naar het hart terug
En allen werden in het luistren wit.
De grauwe afstand van dat wat zij waren,
Arme hongrenden, moede werkbeesten,
En wat zij moesten zijn: goudene englen,
En roode blanke gelukzaalge menschen,
Die grauwe afstand drong hun al het bloed
Naar het hart, van het oppervlakkig arme vel.
Hij sprak door: 'Gij zijt socialisten, alles

Moet gij vragen, gij moet eischen den Staat!
Dit legde hij uit, flonkerend van stem.
En zij, zij drongen aan als kudden doen,
De wol'ge schapen, en aten de kennis
Bij den spreker als uit de open hand.
En bijna waren allen overtuigd.
Maar toen, toen stond daar de andere op.
Glad was zijn vel en zijne bakkebaarden
Waren wat'rig gekruld, hij had een zachte
Meeslepende, overtuigende stem.
Die spoorde zachtkens tot toegeven aan.
Men zou dan meer bereiken, alles eischen
Zou den boog bersten doen, minder hem buigen,
Te velen waren reeds voor 't doel gestorven.
En een deel ging zijn redeneering mee.
Toen werd het dit wild schouwtooneel te zien:
Het grootste deel was wit en grauw halsstarrig,
Het kleinste deel was vurig rood gezwollen
Door de beloften van de kleine winsten,
Zeker, onmiddellijk nu te bereiken.
Die stormden woest in de vierkanten zaal
Tegen elkaar in. Alle sprekers zwegen,
Maar de arbeidersmassa's spraken zelf
Onder elkaar wat nu het best te doen.
Zooals de vuurge wolken, rood bezond,
Met hunne bolle en blozende wangen
Zich werpen 's avonds aan de stijve naalden
Van 't gele berggraniet, zoo stortten zich
De roode gezichten der minderheid
Aan de stijve gestalten der andren.
En eindelijk loste het rumoer zich op
In stilte, en bij namen werd gestemd.
Allen zaten voorover nu te luistren,
Allen waren nu wit en grauw geworden,

Allen voelden zich ééne in den kring,
Allen voelden de woestere verdeeldheid
Gezwicht weer in de harten, en de zekerheid
En veiligheid van aller samenwil.
En allen luisterden, met 't arbeidsvuur
Diep in hen, onder donkre smeer'ge kleeding.
En uit de stilte klonk een meerderheid
Voor hen die alles vroegen. Nederlaag
Kwam voor de andren. En bevrediging
Vulde die harten, de andren deels een spijt

En ook een vergaad'ring van vrouwen, die
Nog niet in den strijd waren, bezocht Pan.

Die vrouwen zaten stil te luisteren.
Een storm sloeg over hen van trotsche woorden:

‘Vrouwen, vereenigt u, en strijdt met ons,
Strijdt met ons mee den revolutie-strijd,
Staakt tegen de patroons en maakt een bond
Met de mannen voor nieuwe maatschappij.’
De trotsche vorstin die het proletaarjaat
Opzweept, zond hare wijde woorden als
Een schip met zeilen door de breede zaal,
Zond hare schoonste goudene woorden
Het luchtruim in. Het leek alsof de muren,
Die vast rondomme stonden, duizelden.
De vrouwen zaten stil en luisterden.
Achterover hielden zij hunne hoofden,
En de oogen, de talrijke klare
Bolletjes lage' omhoog en uit hen tuurde,
Van uit hun diepte, een nog diepre diepte,
En van hun oogen gingen als onzichtbre
Kegels van aandacht in de bruine lucht.
Zij lagen daar als slaapsters, dood doodstil,
En slurpten 't opruiend goddlijk geluid.
En hunne harten tikten sneller, hooger,
En over hun gelaten stortte het nieuwe. -

Toen was daar dit schoon schouwtooneel te zien:
 Terwijl hunne gelaten doodstil bleven
 Van elk afzonderlijk, zoodat men niet
 Had kunnen zien ook maar ééne beweging
 Op één gezicht, als men heel sterk gestaard had
 Of naar een zwart en blauw vrouwegezicht,
 Of naar een bruin en goud vrouwegezicht,
 Of naar een rood en wit vrouwegezicht
 Dat als bloemen, helle dagbloemen was,
 Terwijl men dan ook niet maar iets gezien had
 Van mondtrekken of oogschieten of tranen, -
 Ging er door alle saâm ééne beweging.

‘Vrouwen, vereenigt u, organiseert u.’

Het was of over de gezichten kropen
 Lijnen. Het was of stille ontroeringen,
 Geklommen uit ik weet niet waar, uit 't hart,
 Uit het diepste van 't lijf, daar opklommen,
 En over het ééne gezicht heengingen
 Van al die vrouwen samen, - niet van ééne, -
 Uit hun gemeenzaam, aller, lijf en hart.
 Zooals in den Rijn, waar hij stilkens gaat
 En spiegelglad glijdt, zonder één golfje,
 Wielingen komen, fijne kromme lijnen,
 Dieptetjes, slangetjes, fijn wegglijdend,
 Krinkelingen, - 't oppervlak doet het niet,
 Noch ook de wind, noch uitstekende rotsen,
 Maar inwendige draaikolken, ontstaan
 Door den zwaai langs de oevers en den bodem, -
 Zoo gingen over de vrouwen algemeene
 Bewegingen, ontwaakten en verliepen.

'Vereenigt u, vrouwen, vereenigt u.'
 En wijl weer de gelaten doodstil werden,
 En wijl hunne lichamen doodstil bleven,
 Terwijl noch grond noch stoelen zich bewogen,
 Leek heel de zaal langzaam omhoog te gaan
 Naar het licht, naar het grijze gouden licht.
 Zoo heb ik 's zomers, staande op een sluis,
 Het water, het goudbruine donker water,
 In de schutkolk, van anderen gevoed,
 Zich op zien zetten naar den blauwen hemel.
 Blauw schitterde de lucht, zonstralen gleden
 Van alle kanten naar de donkre schutkolk.
 Die was een poel midde' in den gouden zomer.
 Die was diep in den kolk één groote druppel,
 Een bolle druppel stijgend in den zomer,
 Die was zooals een oog diepbruin glimmend,
 Als d' hartstocht opent zwarten oogappel,
 Die leek tusschen de røze steenen dammen
 Mijn hangend hoofd des zomer's warme hart.

'Strijdt met ons den strijd, vrouwen, zooals uw
 Zusters nu overal ter wereld doen.'

Trekkingen gingen over de gouden trekken
 Van 't bruin gezicht van het proletaarjaat.
 Zij werden nieuw. Iets nieuws als diamanten
 Lichtte over de kinnen en velgroeven. -
 Het was of meeuwen vlogen, meeuwen vlogen,
 Zich reppend over de gelaten naar
 Links en rechts, naar de donkerder zijruimten
 Open en hoog naast de stoelrieten rijen.

Wordt menschen, vrouwen, wordt het blanke bloed
Van vrije gouden bruiden, moeders, - werksters! -,
Trotsch, eenzaam, machtig, onafhankelijk.'

Er zat een schoon meisje daar diep beneden,
Angstig was haar gezicht hoog in het licht.
Zij slurpte het geluid der gouden stem
In haar gezicht, haar goudkrullen vergeten.
En haar hoofd werd zooals een diamant,
Wasbleek, hongrig, verlicht met witte tranen.
Het zwarte meisje, als een eglantier,
Kreeg schoone trekken over haar gezicht,
Dat verdonkerde, alsof uit haar diepte
Iets opkwam over haar gelaat, daar trok,
Het vaal bedekkend met een grauwen neerslag,
En toen, gedeeltlijk blijvend, als een floers,
Naar het diepst van haar lichaam weer inging.
En 'n ander meisje kreeg de bewustheid
Over zich, niet alleen gouden bewustheid,
Over haar hoofd en over haar bos haren,
Van het gevoel, - 't hoogere tot de daad.
Die sloeg als een golf op aan haar gelaat,
En ging niet weg over haar bos haar heen,
Maar bleef vast opstijvend haar bleek gezicht.

'Vrouwen, vereenigt u, strijdt met ons mee',
Zoo klonk de gouden stem, 'Vereenigt u,
Strijdt met ons mede, o vereenigt u.'

En stil bedaarde de hooge rijzinge,
Het hooger bewustzijn het zonk weer lager,
En alle vrouwen weer tot stille aandacht.

En ten laatste ging Pan naar de onmeetlijke,
 Waar alle arbeiders gekomen waren,
 Honderdduizenden, en beslissen zouden.
 Ook die bezocht Pan, de God der Muziek.
 Zooals de golven zijn en de bergen,
 En de sterren, ja alle dingen die
 Wel leven hebben maar geene gedachten.
 Ze zijn allen slechts sterk en niets dan kracht.
 Zij wijken nooit, kennen geen vrees of twijfel,
 Zij zijn allen slechts sterk en niets dan kracht.
 Zoo waren daar in die vergadering
 De massa's te aanschouwen. -
 Een schoone redenaar, een schoone God,
 Zooals de menschen nu niet zijn nog, rees,
 En hield een taal zooals de zon. Zijn flitsen
 Van spraak verlichtten al die berge' en toppen
 Van menschen:

'Wat? wij zullen nog eens knielen?
 Er is voor antwoord maar één: Dit 's: te wapen!
 Bestormt van nacht de wapenmagazijnen,
 En morgen allen naar den dood of 't leven.
 Dood is maar één, als vrije gelijken,
 Die alles samen hebben. Andre bestaat niet.'
 Dit scheen hij als de zon, hij sprak haast niet.
 En de menigte, zij juichte hem niet toe,
 Zoomin als de bergen applaudisseeren
 Als zon hen beschijnt, zij zijn slechts natuurlijk
 En antwoorden slechts stom. In het opstaan
 Der honderdduizenden werd de wil gezien.

En Pan genoot van de natuur, die in
De menschen was, en dacht hoe ze uit materie
Bestaan die nimmer zich verloochent. En
Hij ging tusschen hen rond, tevreden als
Een herder tusschen zijne kudde schapen.
En Pan verzonk in diepe mijmering,
Hoe de geest eerst de elementen had
Veranderd van wilde en woeste meesters
Tot zachte makke slaven, en teg'lijk
Zich zelve van een woest wild element
Tot meester van zich zelve, stap voor stap.
Elk element dat hij bedwong, beheerschte
Hij beter zich zelf. Want de strenge wegen
Des geestes ontstaan door de daad alleen.
De taal, de logika, de begrippen
Zijn kind'ren van den geest, geschoold door d'Arbeid.
En Pan dacht dat nu nog één reuzenmacht
Als woeste kracht heerschte over den geest:
De maatschappij der menschen zelf. En hoe
Deze nu zou bedwongen worden door
De arbeiders. Niet langer een macht van schade,
Maar alleen van geluk. En hoe daardoor,
Door die beheersching, de geesten ook weder
Zouden verand'ren. Immer, immer schooner.
Want niets, hij zag het, is zoo schoon als de
Waarheid en Kracht der Waarheid, die zijn Goedheid
En Schoonheid samen. En hij zag hoe de
Menschen, langs eenen onmeetlijken trap,
Omhoog geldommen waren, om nu een

Onvergelijk'lijk schoone gouden zaal
Binnen te gaan, van niets dan heil en licht.
En hij duizelde, en dacht hoe het gelukkig
Was dat hij op de aarde was gebleven,
Alleen van alle goden goddelijk.

En dien nacht werden op de heele aarde
De wapenmagazijnen der patroons
Bestormd. Millioenen stierven, het geluk
Was hier met de arbeiders, daar met de legers,
En een reusacht'ge eindstrijd ging beginnen
Met 't eerst opalen lichten van den dag.

Maar terwijl ov'ral reeds gestreden werd,
En allen zich bereidden voor den strijd
Dien nacht, ging Pan verheugd de steden om
En keek naar de arbeiders, hoe in hen kracht
Was en bewustzijn, hoe in hen de Oerkracht
Samenging met Bewustzijn. Diep verheugd.
En hij trad nader tot een enkele,
En vroeg hem waarom hij toch zoo den strijd
Wou en den dood, of maar dat éénig leven.
En dit is wat hij als antwoord daar ontving:
Hij was getreden tot een schoon jong man,
Met peinzend diepe oogen, en een voorhoofd,
Zooals men wel den schoonen, wijden bol
Van een schelp ziet, liggende aan het zeestrand,
Den wijdsten, laatsten bocht van een kinkhoren,
Blond, geel als room, met iets van rood er door.
Die heeft al de kracht van de natuur in zich,
De zeeëkracht, de luchtkracht en de zandkracht,
Luchtig ligt hij in lucht op strand aan zee,

Door hen alle gevormd, het kind van hen.
Zulk een voorhoofd had deze schoone man,
Door 't Volk, oneindig van Leven, gevormd.
En toen Pan vroeg: 'waarom wilt gij toch vechten
Tot aan den dood of tot dat ééne leven
Als vrije gelijke?', antwoordde hij:
'Omdat mijn verstand, dat ik kreeg van het
Heelal, zoo groot is, dat, als ik niet leef
Als vrije gelijke, mijn verstand sterft.
Wanneer ik langer als een slaaf moet gaan,
En werken met niets dan deze paar handen,
Voor loon voor heeren, dan sterft mijn verstand.
En mijn verstand is zóó groot, dat ik 't ben.
Kan 'k dat niet zijn, dan leef ik niet als ik,
Maar ben al dood. Voor mij is er geen keus
Dus. - Elk ander leven is sterven.'
En hij greep zijn wapen en ging naar de plaats,
Die hij wist dat hij te verded'gen had
Of te bestormen.
En Pan verheugde zich, de oernatuur
Van ieder mensen kwam bove' als van elk ding.

En hij zag vijf zeer schoone zusters gaan,
Naast elkaar, elk apart, maar 't waren zusters.
En hij ging stil naar één van hen, een schoon
Meisje en vroeg haar 't zelfde, medegaande.
Die had de ooge' als zeefonklen, en borsten
Als de golven, en een schoot als de zee,
De armen zoo krachtig en fijn gemaakt,
Dat ze al omhelzen kon, en een paar voeten,
Snel om te loopen, snel om in te halen. -
Haar blinkend haar in vollen zwaai
Hing op haar rug in bruine pracht,

In vuurgeglim, in vlamgekrul, en zijig zacht. -
En zij zeide: 'Waarom ik sterven wil
Liever dan leven zóó? - Omdat mijn lichaam
Is als de geest van wie zoo even sprak.
Als mijn lichaam niet leeft als 't kan, dan sterft het.'

En hare zuster was zoo diep onschuldig,
Maar wonderschoon, koel als een jonge roze.
En die was daar, tusschen haar schoone zusters,
En keek omhoog naar de lucht en de wolken. -
Wolken waren 't niet. Het stoof geblazen veeren.
Het vlokke, vlosde en pluisd'. Luchtig en vluchtig.
In sier'ge wappers toog het naar boven.
Het kleurde en bloeide er alles dooreen
Tot rozenobel guld, boven dit meisje,
Dit onbewuste meisje, als een roze.

Een eene wonderschoone was de derde,
Een buiten-meisje tusschen de stadsmeisjes:
't Jak in den hals en aan de schouders laag,
En tegen 't blanke, altijd bloote vleesch
Een breede band bloedkraal, rijk rood op vleesch-wit,
De gladde, paarse rug breed door het effene,
En voor, benede' het kinnetje, het rood
Van links, en 't rood van rechts, samen naar een
Rood-gouden slotje, dat in een zacht-inziend
Keelkuiltje rust.

En de vierde, o die was wonderschoone!
Hij zag het stil voortgaan van haar door licht,
De witte, lichte, blanke van de zusters,

Haar zilver licht verlicht gezicht. -
 Zij keek zoo rustig voor zich uit
 En dan
 Weer voor zich neer in een tevredenheid.
 Zij kijkt aandachtig waar voor haar
 Niets te
 Zien is en waar zij ook niets ziet.
 Zij weet bijna, maar juist nog niet,
 Dat zij
 Daardoor
 Juist even meer dan alles ziet.
 Zij kijkt zoo stil aandachtig naar het Niets,
 Omdat zij bijna weet, - maar juist nog niet, -
 Dat het God zelf is dien zij ziet. -

Gehuld in onschuld, gepantserd in schoonheid
 Wandelden die vier, onbewust ten strijd.

En hij kwam naar een gaande vrouw, die keek,
 Zeer stil voor zich neder in 't gaan.
 En dan vooruit in 't licht. -
 Zij is zich bewust en zij is alleen. -
 Zij kijkt aandachtig, waar voor haar
 In 't Niets Al is, waar zij 't Al ziet.
 Zij weet het wel, maar geheel niet,
 Dat zij in 't Niets toch Alles ziet.
 Want wat zij ziet, dat is het Heil
 Der Mensche', en wie dat voelt, v e r g e e t ,
 Geheel, dat wat hij van z i c h weet. -
 Hij loopt als in het licht dier Zon
 En op den bodem van die Bron. -
 Hij vroeg haar. Zij zei: 'Liefde.'

Hij vroeg haar, aandringende. En zij zei:
'Liefde voor mij, voor hen, voor u.'
En ging groot, blond, blank, naar de Daad,
Die vrouw met dat peinzend gelaat.

En hij kwam aan bij eene moeder die
Met hare vele kindren was. Zij zei
Niets dan: 'Omdat ik brood wil.'
En hij kwam aan bij zieken en uitgeteerden
Van honger of ellende. Zij zeiden niets
Dan: 'Gezondheid is 't eenige wat wij willen.'

En hij kwam bij een troep onzed'lijken
Die zich schaamden bij den goudenen strijd.
En zij zeiden: 'Wij hopen goed te worden.'
En hij vroeg zeer velen, die zeiden: 'Geluk.'
En hij vroeg velen en die zeiden: 'Liefde
Van eene vrouw.'
Nog duizenden zeiden: 'Omdat 'k mij zelf
Wil zijn', en tienduizenden dat
Zij met all' arbeiders vrij en gelijk
Wilden worden, en dat niets dan die liefde
Hun drijfveer was.
En hij vroeg enklen en die zeiden: 'Schoonheid.
Alleen als men niet heerscht en niet beheerscht wordt,
Ziet men de Natuur in haar naakte schoonheid.'

En Pan kwam bij een dichter, die daar was.
En zooals één dichter een ander hoort,
Hoorde hij hem stil fluistren: 'Ik zal 't u zeggen. -
Luister, - ik wil het om de poëzie.
Luister, o Pan, want dit is mijn geschied'nis:

'Met al mijn bloed heb ik voor u geleefd,
O poëzie, en, nu het sterven nader komt,
Nu wil ik het u nog eens eenmaal zeggen.
Als kind voelde ik u reeds, o poëzie,
Niets kan ik mij herinn'ren of gij waart
Er in. De wederschijn van mijn gedachten,
Die ik bewust werd in alle, waart gij.
Het zoete zeegefluister, Moeder's stem,
De gang van mijne kameraden, 't licht
Der wereld. 't Loopen der menschen. De nacht.
Alles was mij alleenig iets om u. -
't Was ook om u, dat ik heb liefgehad. -
Niets was mij liefde zelve dan om u.
Niets was mij het diepste genot van 't lijf,
Niets was mij der vrouwen donkere schoot,
Niets het vergetend offren van mij zelf,
Dan omdat ik diep daar in haren schoot,
Diep in het eindeloos vergeten zijn
Niets vond dan u, - u, u, o poëzie.
En toen heb ik u nog eens weer gezocht.
Voor u ben ik des avonds ver gegaan
In de vergadering der donkre mannen.
Daar was de zware strijd der arbeiders.
Die zee, die berg, die had ik niet gekend.
En daar ook moet gij wederom huizen,
O liefste poëzie, o poëzie.
Alles zijt gij, alles is uwe maat.
Dus ging ik ook om u daar, daar, te zoeken,
En 'k vond u daar, o liefste poëzie. -
Maar mijne krachten waren wel gering.
Ik had ook veel verbruikt om u te zoeken
In mijn jeugd, in den nacht, den gouden dag.
Maar toch ik ging. De dichter is u zoeken.
Anders is hij niet. Anders is hij niet.

En 'k vond u. Zwarte lap van uw zwart kleed
 Zag 'k soms, buiten de deur der vergaadring,
 Hangen, en 'k wist dat gij waart daarbinnen.
 En ik vond u, ik zag u ook daarbinnen.
 O, hoe fonkeldet gij zoo zwart, zoo zwart.
 Er komt een golf omhoog, een zwarte golf,
 Dat zijn de arbeiders, de arbeiders.
 Er schijnt een gouden licht, zonsondergang.
 Daar is de donkre vloed der arbeiders,
 Die heengaat om te overstroomen, - Ik
 Zag het, en u daarin als godin drijven.
 Maar mijne krachten waren opgeteerd,
 'k Kon niet meer vinden uwe gansche schoonheid,
 O zachte poëzie, o poëzie.
 Verschriklijk was het toen ik daar u zag,
 Hoe gij het allerschoonste daar, daar huist.
 Dat uw nacht'lijk en daar diep zwarte lijf
 Schooner was dan ik u ooit had gekend.
 Het schoonste daar van alles van wat gij
 Zijt in de oneind'ge wereld, Diamant.
 O zachte poëzie, daar laag en diep,
 Vergeef mij dat 'k met stamelende stem
 Getracht heb om u daar toch ook te nadren,
 Waar gij zoo zwart bij de arbeiders troont,
 En uw goud licht van ze afschept, diamant.
 Vergeef mij dat 'k met te zwakke krachten kwam.
 Vergeef het mij, omdat 'k u heb gediend
 Mijn leven lang, omdat mijn lijf een offer
 Aan u geweest is, u, o u alleen. -

Op een avond, dat donker somber was
 Mijn hoofd, de slavernij was al te zwaar,
 Te weinig licht in der arbeiders domheid, -

Besloot ik naar de werkplaats heen te gaan,
 De goudene, waar een vriend van mij werkt.
 Ik ging er heen als een arme poëet,
 Die uitgeworpen is bij de eigen menschen.
 Zooals een vod sloop ik door Amsterdam,
 Een vod om bij de vodden thuis te zijn,
 Waar gouden vlam onder in harten woont.
 Ik naderde het langgerekt gebouw,
 Waar door de rijen ramen gouden scheen
 Het vuur, de fabriek staat aan 't zilvren IJ.
 En ik trad binnen, 't was de late nacht.
 Overwerkt waren de lijven in het donker.
 Spanning was in hen, als in kopren veeren.
 Ze hadden al lang in bed moeten liggen.
 Mijn vriend zag mij en kwam daadlijk naar mij,
 Zijn gouden oogen waren tē gespannen
 Als koper, maar ze hadden toch nog goedheid.
 En terwijl hij zich losmaakt' van den dwang,
 Die altijd in de slavenhuizen hangt,
 Zooals een gouden vogel uit den nacht, -
 Sprak hij tot mij: 'Wat is er, mijne jongen?'
 En 'k zei dat de domheid en de slavernij
 Te groot waren en dat ik geen licht zag.
 Toen zei hij: 't Is slechts moeheid die ontkenning
 Ziet. Ontkenning is niets. En wat wij zijn,
 Zijn wij door wat wij zijn, niet wat wij missen.
 En 't positieve van ons is ons weten,
 En 't positieve van ons onze massa,
 En 't positieve van ons deze vlam,
 En 't positieve van ons 't socialisme,
 Dat als een klein, grijs vuurtje in ons brandt.
 Wat zoekt gij toch dat groote algemeene,
 Wat zoekt gij toch in ons een ideaal?
 Dat is in ons niet. In ons is de Daad,

En die is zelfs nog klein.’
Wij stonden stil,
En hij mij met zijn goedige en zachte
Oogen, als gouden sterren van menschliefde,
In koolgruisgrofve touwwerk van zijn kleeding,
Keek mij zoo zacht verbaasd overtuigend aan.
En hij ging met mij langs dat breede pad,
Dat tusschen de ramen en werktuigen loopt,
Die altijd en eeuwig daar werken, werken,
Op en neer als twee vrienden langs een weg,
In het donker, in nauw verlichten nacht.
En ‘k zei hem dat ik eeuwig honger had
Naar ideaal en volkomen geluk,
En dat ik dacht dat ‘k daarom bij hen hoorde.
En toen bleef hij staan vóór mij als een man,
In een hoek van die laan, de kopren suizing
Van de machines en de dingen zag ik
Achter hem in de zaal, zooals vischnetten,
Voor donkren achtergrond zooals een warboel.
En als een hond, een trouwe, goede hond,
Hield hij zijn kop naar mij toe, en hij sprak:
‘Wees getroost, liefste, en houd u toch goed.
Onze daad is wel klein, maar ze wordt groot,
Onze strijd is niet, maar wordt algemeen,
En brengt dan eens volkomen zaligheid,
En dat wat gij hoopt, ‘t gouden ideaal.
Daarom behoort ge bij ons’. - En hij lachte
Met zijn gouden en overwerkte oogen
Mij zoo goedmoedig en goedaardig toe,
Zooals een vrouw, die tot haar minnaar lacht,
Zooals een vrouw, die een smeekenden geeft.
Het was alsof hij in den sterken arbeid
Begreep wat ‘t leven is van ‘n arm poëet.

De Arbeid, de moe overwerkte Arbeid,
Is de broer der zich moe zwoegende Kunst.

De Arbeid, de aldoor strijdende Arbeid
Is de broer der schoonheid zoekende Kunst.

En de Arbeid, de Strijd zijn de schoonheid .....
En de Eénheid is de Schoonheid van de Schoonheid.

En op een andren avond, dat ik moe
Was van het lange zoeken - en 'k kon niet
Vinden, - toen ben ik weer langzaam gegaan
Naar die fabriek, waar die vriend van mij werkt.
Ik had den heelen dag de poëzie,
Al was ze dan ook nog zoo arm, gezocht.
Maar 'k had ze nooit, nerregens kunnen vinden.
Die vriend van mij hij kwam al aan de deur,
En gaf mij eerst een zachte, koele hand,
En strekte die toen uit tegen de deurpost,
Voor de deur der deuropene fabriek,
Aan den geteerden houtwand der fabriek;
Zooals een slaaf uit de gevangenis
Aan deur, in vrije lucht, een oogenblik.
En ik zei hem als gesmoord, dat ik òp was
En dat 'k de schoonheid niet meer vinden kon.
En hij keek zacht mij zoo liefdevol aan,
En toen als hongrende naar in de verte,
Waar de koele avond op weilanden was.
En in zijn hongrige en trouwe oogen
Daar kwam een traan, en op zijn bleeke wangen
Liep die af, en zout kwam hij in zijn mond,

Om den hoek van zijn mond, hij slikte zacht
Met zijn hongrigen, broodhongrenden mond.
En hij keek mij aan, keek naar mijn honger,
Zijn broodhonger keek naar mijn schoonheidshonger,
En liefde kwam over zijn bleek gelaat,
Zooals een vloed van bleeke parelen.
En hij zei: 'Hebt gij dezen wreeden nood,
Mijn liefste teedre jongen?
'k Kan u hier niet zoo goed als gistren helpen,
Want 'k heb nu niet als gistren overvloed.
Maar 'k kan u toch waarschijnlijk een weg wijzen.'
En hij staarde met zijn lichte arme oogen
Over den polder naar de koele wolken.
En hij leek klaar eenvoudig na te denken,
En zei: 'Het lijkt mij als gij geheel wegdoet,
Wat gij nog hebt van oude Idealen,
En alles wat gij zoekt, terugbrengt tot
Ons arbeiders, dat gij het dan zult vinden.'

Toen zweeg hij en wij stonden uit te zien
Ver weg naar 't grondgras en de koele wolken.
En hij zag mij weer als een vreemde aan,
En ging in 't hok der fabriek in het donker.

Ten derden male kwam ik aan zijn huis,
Wreede werkhuis, woeste gevangenis,
Den ganschen dag was ik als een klein bootje,
Een sloep, een tobbe van een schip, in golven
Der maatschappij geweest, haar wreede golven
Hadden mij gesmeten haast bewusteloos.
En in den avond dacht ik flauw aan hem.
'k Dreef bij hem aan als een stuk drijfhout doet

Aan 't breede, zachte, noordlijk, nachtljik strand
Langs de kust van Egmond, ver in Natuur.
Ik stond daar in den half-donkeren gang
En zag hem uit het grauw licht naar mij komen.
En hij dacht nog aan d' avond van gist'ren.
Vol was hij nog van den raad om de schoonheid,
Dien hij mij toen, wel arm, gegeven had.
En nu sprak hij: 'Hoe konden wij zoo dom
Gisteren zijn? Er is zeker een weg,
Een breede, heerlijke naar de schoonheid.'
Ik stond in 't donker en hij zag mij niet,
Hoe òp, zoekend en uitgeteerd ik was.
Anders had hij misschien met meer zachtheid
Gesproken, en mij wat voorzichtiger
Gewikkeld in den gloed van zijn heerlijk vuur.
'Die weg is als gij door onze wereld gaat,
En met ons strijdt, en onz' vergadringen
Bezoekt en tusschen ons u nederzet,
En goed hoort, wat wij, luistrend naar elkander,
Elkander zeggen over onzen strijd.
Als gij den strijd zelf met ons medemaakt
En dien beschouwt als de Schoonheid. Als trap
Die naar de Schoonheid voert en daardoor is
De Schoonheid zelf, een deel van de Schoonheid.
In onzen zwarten strijd drijft de Schoonheid,
Overal zijn in ons haar lichtvlekken,
Kom tot ons en leer onze wereld zien,
Kom tusschen ons en vang dat lichten op,
Grijp al de stukjes onzer schoonheid saam
En zamel ze in u tot het schoon Beeld.
Want dat kunt gij immers?'
Hij zag mij niet, wist niet dat ik daar stond,
Zooals een oud stuk goud, of als ivoor,
Die vuil zijn in den donkren hoek van een

Uitdragerswinkel of een oudheid-Jood.
 'Er is een arm bleek licht op onze lijven,
 Dat is onze diephongerige strijd.
 Er is een licht van ons, dat 's ons Verlangen.
 Er is een gouden kracht, dat 's onze Wil.
 Die samen zijn onze Schoonheid, de Schoonheid.
 Dat zelfde als op ons, is ook op U.
 Gij hebt verlangen naar die onze Schoonheid,
 Gij hebt naar onze schoonheid in u strijd,
 En naar onze schoonheid is uwe wil.
 Als gij nu met ons leven komt, dan stemmen
 Onze wil, ons verlangen, onze strijd,
 Als gij die met ons meeleeft, precies samen
 Met uw verlangen, strijd en levenswil.
 Dan is ons Doen en uw Zoeken hetzelfde,
 Dan vindt gij in ons doen, dat wat gij zoekt,
 En kan uw doen gelijk worde' aan ons zoeken,
 En uw en ons doen eindelijk gelijk.
 't Ligt slechts d'raan dat gij u vaak op voelt,
 Als gisteravond, dat gij nog niet leeft
 Met ons geheel. Daardoor is uw zoeken
 Naar schoonheid soms ons vreemd en daardoor leeg.
 Want in ons leeft het Schoone nu alleen. -
 Dat is de Weg. Hoe kon ik toch zoo dom zijn
 Om hem gisteren avond niet gansch te zien?'
 Zijn woorden kwamen achterom mij staan,
 Zoals een heg, een muur.
 'Zoo is het dus, mijn vriend, mijn teedre jongen',
 Sprak hij, 'kom tot ons en gij zult het zien,
 Dat van uit onze heldre Arbeids-Wereld,
 Uit haren diepen schoot, het licht opstijgt,
 Dat gij kent, zoekt en noemt: Hoogste Schoonheid.
 Wij zijn de moeder van haar, van de Schoonheid.
 Gij zijt dus ook, een weinig, als ons kind.'

Hij stond voor mij in 't donker als een leeuw,
 En sprak nog eens zoo verwonderlijk zacht:
 'Wij arbeiders, wij zijn de Vaders van
 Den Arbeid en de Moeders van de Schoonheid'.
 En daarom ben ik sinds dien tijd gegaan
 Met hen en als zij sterven kan 'k niet leven'.
 En Pan gaf hem een hand, zich verheugend
 Dat 'n dichter was als een dichter moet zijn.

En hij kwam nog bij 'n ander, 'n edelen,
 Vroolijken, heerlijkken, als er maar één
 Is, 'n kunstenaar, 'n schildrend man.
 En vroeg hem: 'En gij, waarom zijt gij hier,
 Zoo dicht bij den dood?' En hij zeide lachend:
 'Ik heb een vriend, die kan onmeetlijk lachen,
 Hij is een wijze en een goede man.
 Ik zelf kan nog al melancholisch sluipen
 Langs de dofgrijze suffice heeren-wegen. -
 Onlangs kwam ik voor eene gouden smids', -
 Niet 't zwarte poortje, met het bruine paard,
 En de steen met het water, en de blaasbalg,
 Hoog aan de donkre zoldring, en het vuurtje,
 Smeulend in 't hoopje zwarte hagelkool,
 En sterke Jan passend alleen er in. -
 Neen, smidse als een grof paleis, de hovelingen
 Honderden zwarte smeden, die, half nakend,
 Hun hof maken aan koningin het vuur!
 Wat maakten ze? Goudappels maakten ze!
 Garven wit sterrenlicht vlogen daar op,
 En de donkre kolos, stoomhamer stond.
 Mijn vriend keek uit het looden lijstend donker,
 Zag me aangeslopen staan in 't mistig weer,
 Ha, ha! Ha, ha! wat heeft hij toen gelachen!

Zulk een leeglooper, treurig bij zijn smidse!
 Zulk een bourgeois, daar buiten in de mist.
 Hem wil ik toonen en aan zijn gelijken,
 Als wraak voor zijn lachen,
 Dat overal de Natuur nog het schoone
 Te voorschijn brengt.' - En Pan lachte met hem.

En Pan ging naar een man, die had den schijn
 Van een arbeider, eeuwig sterke jeugd
 Lag om zijn gezicht van volwassen man.
 Hij stond terzijde in een open straat.
 Hij had zijn kleeren aan, maar leek wel naakt,
 Ja, in zijn kleeren, geleek hij op David,
 Die Goliath versloeg,
 Zoo groot, zoo vast en schoon en machtig was hij.
 En hij vroeg hem die vraag en hij zeide:
 'Luister Pan, o Gij God van de Natuur!
 Niet velen zijn 'r in al wat leeft in u,
 Die na een strijd vonden hunne volmaking,
 Als ik.... Luister o Pan, naar mijn pijnvolle wording.
 Ik ben geboren in een achterbuurt
 Vol vuil en vol armoe, zooals een bloem
 Geboren wordt, wassende naast de zee.
 Ziekte, vuile ouderdom, en lediggang,
 Overspanning, geestlijk, lichamelijk,
 Onkunde van alles, en hartstochten
 De vuilste, - honger, drank, en godsdienst,
 En 't allerlaagste individualisme
 Waren mijn petemoeien bij mijn wieg.
 Als furieën liepen ze met mij mee
 Door mijn jeugd heen! -
 Als kind, als teeder, warm, en geelbleek kind
 Werd ik uit bed getild, in de fabriek

Gedragen, en stond daar met zweetende handjes
Bij de machines het dagwerk te doen
Waar 'k haast niet bij kon. Men droeg mij terug,
En legde mij in 't bed dat nog rookte
Van de kindren die hun plaats openlieten,
En zelf in mijn plaats naar de fabriek voeren
Om den nacht door te werken: dag en nacht. -
Toen ik een jongen was werd 'k afgebeeld,
Tot ik zoo mager was zooals een veulen
Dat karrewerk zou moeten doen. Mijn oogen
Wijdden binnen hun vel in hunne kassen,
Het vocht droop van mijn lichaam, mijn begeerten
Werden razend, en ik was altijd moe. -
Toen ben 'k met kameraden meê gegaan
De meisjes achteraan, die, vol van vleesch,
Ook moe en bleekwit waren van het werken.
Toen ben ik met de vodden meegegaan,
Die 't lijf, een vod in vodden, gingen verdrinken
In 't gele witte vocht, de brandjenever. -
Maar 't bleeke licht van 't socialism verscheen!
En ik richtte mij op!
Het was alsof van mij af
Stroomde al 't slechte. -
Er was iets in mij dat was meer dan geilheid,
En drank,
Dat was de liefde voor mij zelf, en de
Menschenliefde, en liefde voor 't heelal.
Daar was iets van over, had nooit gebloed,
Had nooit geleefd, zij was nog geheel over.
Zij was ik zelf, zij was nog ongeschonden.
Gij lacht o zoete Pan, uw donker gezicht
Wordt met een breeden val van lach overstroomd.

Weet ge wat 't is, dat alles, alles samen?
 Liefde voor zich, voor andren, voor 't heeal?
 Dat is de Vrijheid. Die al drie te samen
 Heeten saam Vrijheid. Die drie ongedeerd
 Te kunnen hebben en uitoefenen,
 Dat 's Vrijheid.
 Ik voelde haar van dien dag al-altijd.
 Ik rook haar. Plotseling wanneer ik liep
 Langs de koele weeldrige hardsteenhuizen,
 Was het of uit die steenen sloeg een damp
 Van geluk. En ik slorp dien aad'mend op,
 En dacht: zij komt, die ik in mijn bloed voel.

Zoals na de vuile sneeuwige winter,
 Die met korsten en modderige sap
 De stad bekleedt op bruggen en langs grachten,
 De dooi komt en eerst maakt de stad een rook
 Van vuil nog, waar de paarden dampe' en zweeten,
 En de mannen en meiden gierend lachen.
 Maar dan komt op een dag de stille zon
 's Morgens vroeg schijne', en schijnt den heelen dag,
 Als een lamp van goudene, verre studie
 De stad in, en doet alle vuil wegsterven, -
 En de nacht komt, de donker helle nacht,
 Klaar en koel met zijn duizend warme sterren
 Boven, de laatste nacht van koele vorst, -
 En dan den naasten morgen is 't goud-lente,
 En ligt de stad daar als wit beeld van lente, -
 Zoo was het mij.....
 De gedachten binnen mijn hoofd werden
 Bloeiende bloemen uit het vuile donker,
 Bloeiende lichten uit de donkre stof,
 Lichten van geest, schemerend in het zwarte,

Neevlend in slavernij waaslicht van vrijheid.
 O ik had eerst slechts enkele ideeën,
 Als sterren, langzaam werd mijn geest een melkweg
 Van licht, eindelijk was hij een wereld zon.
 Ik trachtte organisatie te maken
 Binnen mijn hoofd,
 Maar 't Anarchisme sloeg z' honderd maal stuk.
 Ik trachtte organisatie te maken
 Van mijn lichaam en ziel,
 Maar 't Kapitaal sloeg ze duizend maal stuk.
 Ik zag den dag nog slechts met moeie oogen. -
 Eindelijk kwam ik toch tot grootre macht. -
 Maar mijne leiders, zelf tot macht gekomen,
 Verrieden mij uit liefde voor hùn macht.
 Dat scheidde en sloeg uiteen weer mijn gedachten.
 Doodmoede zwierf ik door de groote steden,
 En zag den dag van Vrijheid nog slechts als ster
 Flikkeren in de ramen van de winkels,
 Zoo vol rijkdom, onwezenlijk en eenzaam,
 Niet echt, slechts als weerkaatsing van de zon.
 Maar zelfs zóó was de Vrijheid nóg een licht, -
 Ik kwam weer tot mijzelf, en heb gepoogd
 Nog eens, nog eens. O, 't licht der Revolutie
 Is de zon zelve, zij kan nimmer sterven.
 Eindelijk slaagde ik. Zie, mijn geest is
 Rijp, en mijn lichaam is, nakend, geworden
 Als marmer, machtig.
 De organisatie voor het eeuwig heil
 Is daar, en de dag van den strijd is daar.
 Hier sta ik als één macht. Gij vraagt
 Of 'k sterven wil. Er is geen spraak van sterven,
 Er is slechts sprake van een eeuwig leven.'
 Hij stond naakt voor het trillend zonnelicht,
 En hij lachte een grooten lichten lach,

Naakt, naar Pan's starenden, grooten, zwarten kop.

En Pan geraakte in eene extase,
Toen hij alleen was, en hij trok zijn fluitje,
En speelde dit lied op een leege plaats,
Tusschen de menschen, zooals tusschen boomen:

‘O! dans, goudene Vreugde in Strijd,
Weg gaat het hart, verteerd wordt het lijf,
En den geest breekt
Telkens herhaalde nederlaag, -
Maar, dans, goudene vreugde in strijd.
Dans, edel lichaam, want niets
Is het vergaan van het enkele lijf,
Niets is de dood.
Dans, edele, brandende geest,
Draag de muziek als een goudgroene vlam
Door den strijd heen, - wees als een Faun,
Die meevecht en werkt den grooten strijd,
Maar onderwijl fluit, voor Pan.’

En zoo, terwijl de massa zich wapend',
Overal om de aarde, en Pan zong,
Kwam de opalen ochtend van den strijd.

In korte woorden zal ik dien vertellen,
Want de glans, die oneindige lichtglans,
Is moeilijker te zien dan de weg er heen.
En ook al zou ik in schitterende kleuren,
En woorden als diamanten en rozen,
Den laatsten strijd der arbeiders afbeelden,
Dan nog ware het licht mijner spraak dof,
Bij wat eens zijn zal, als de lichte Vrijheid
Zich een morgen waarlijk aan hen vertoont,
Met zijnen broeder, den Bevrijder, Dood.

Overal om de aarde trokken uit,
Gelijk met 't wereldlicht, de helle mannen.
De aarde zwaaide naar de gouden zon,
En in de andre richting kwam de golf
Der helle wezens op van uit den nacht.
En als één breede ontzaglijke vloedgolf
Stonden op aard arbeiders en arbeidsters
Gewapend. Maar zooals een zwarte kust
Stond daar het leger van het Kapitaal. -
Pan was in eene groote stad van licht.
Zooals een meloen, of een andre vrucht,
Gesneden half, stroomende in de zon,

Dampende in zijn waterige krachten,
 Open kan liggen, geurende en geel,
 Zoo lag de stad open, røze beschenen.
 Zooals een man, voor wien het streven is
 Geluk, het eeuwig onvermoeide streven,
 Zoo was de stad met haar muren en verven. -
 Zij leek ook eene herfststervende stad ....
 Ten deele ....., -
 Daar stonden nog de kerken van Gothiek,
 Als grauw verweerde en versteende vlammen,
 Daar sloten zich middeneeuwsche Bastille's
 Nog om niets heen, daar stegen Renaissance-
 Trappen, waar niemand langs ging, in de lucht.
 En in den gelen zonschijn wachtte dat alles.
 Men twijfelde in het zonlicht, of het wachtte
 Den heerlijk nieuwen gouden Vrijheidsdag,
 Of de gouden vlammen van de verniet'ging, -
 Zoo teeder broos trilde het en vergankelijk.

En daarlangs liepen nu de Arbeiders!
 Niet zooals ze, hun leven, 's morgens liepen!
 Niet zooals ze, hun leven, 's avonds liepen!
 Maar als Strijders, strijdvrige manne' en vrouwen,
 Langs de kaden der Rivier, door de Straten
 Dier onmeet'lijke eeuwen-schoone Stad.

Zooals de witte en røze wolken gaan
 Langs de straten des hemels, tusschen de
 Spitsen en torens, muren en wallen
 Der bergen, zoo gingen, donzen røze,
 De scharen arbeiders over de bruggen
 En door de straten naar de wallen heen.

De barrikaden waren als dammen,
Die door de dalen liggen der bergen.
Daar komen de stroomen, en stuwen zich op,
En maken meeren, en bebloemde kanten
Lachen ten hemel.
Zoo stroomden de donkere blauwe stroomen
Der arbeiders en vulden daar de straten.
En heel de stad was als een meer van bloemen,
Van levens van menschen, vrouwen en mannen,
Zooals een dal, een heerlijk zonedal,
Dat wacht op de zeis, bloeiende in dauw.
En het bewustzijn groeide in de millioenen,
Dat overal op de aarde zij stonden,
Hunne gelijken, bloeiende als zij.

Maar de donkere wal aan de andre zijde,
De doffe, duistere der slavernij,
Stond overal zooals een donkre rotsmuur.
Maar de millioenen zetten zich in beweging,
De rozeroode, melkwitte, harmonieuze,
En stortten zich op den zwarten muurwal
Die de Stede opdringende omsloot.
Zooals de maan trekt op de blauwe zee,
Nacht en dag door, over de ronde aarde,
Een eeuwgen wal van water zich bewegend,
Zoo trok van de andre kant de donkre muur
Der slavernij op tegen de lichte
Stad der Vrijheid.
En in de Schaar der Vrijheid was de Bloem
Van de Schoonste Begeerten, als bloemen
Zijn gegroeid op den muur van een moestuin,
Gedeeltlijk wild, gedeeltlijk groeiende -
Gekweekt uit den schoonen moestuin daarbinnen. -

Daar was de Begeerte-naar-Eten-Bloem,
Daar was de Geluks-Bloem-van-Mooie-Kleeding,
Daar was de Warme-Slapen-Bloem, de roode
Dichte Goed-Huis-Bloem. Daar was ook de Bloem
Kennis-en-Wijsheids-Bloem, en Poëzie-Bloem,
En Levens-Muziek-Bloem. En daar was de Bloem
Liefde-in-Gelijkheid, alles overweld'gend.
Maar in den donkren muur aan de andre zijde
Was de vergiftige bloem der Slavernij,
En de nachtschade van de Onderwerping,
En de gifzwam der Heerschappij, en zwarte
Bloemen: Geloof, Godsdienst en Huichlarij.
Die stroomen stortten op elkaar, zooals
's Avonds de Nacht en de Dag samenbotsen.
En eerst, in de ochtenduren van den dag,
Drongen de arbeiders op naar de hoogten,
En vloten de dienaren van de Macht
Af van de heuvels naar de donkre bosschen,
En velen zwommen over de rivieren,
Die daar achter vloeiden, vreeslijk in schrik.
En men zegt dat er zelfs van hen doorliepen
Tot in de steden en versterkte kampen,
Waar hunne meesters zaten, buiten schot,
In veiligheid's waan en in overvloed.
Maar toen de middag kwam, kwam er versterking,
Als donkre wolken, die, wanneer een onweer
Schijnt uitgewoed, aanrollen van opnieuw.
Uit alle dalen kwam het zwarte leger,
Tegen de heuveln op, terug als wolken-
Schaduwen, die de heuveln van een land
Bevloeien. En de arbeiders weken terug
Stervend.
Op de heuveln stond toen, in morgenrood,
Hij, 't getrokken zwaard in de nervige hand!

Wie hij was? Hij was de Bevrijder, Dood,
De dood voor de menschheid en 't toekomstland.
Niet de dood die zacht sluipt naar het krankenleger,
Die grijsaard en kind op de baar uitstrekt,
Neen, de ijzeren strijder, in de lichte wegen
Van den dag, die den man en den jongling neerstrekt.
Onder de blauwe hemeltente,
Daar vloog hij, al lichtend de juichende rijên,
Daar wierp hij ze neer op de akkerwende,
Op de bloemenwei, op de straatkeiën.
Hoe stierven zij schoon, in kracht, in toorn!
Zij lagen omhoog gericht den blik,
Zij lagen, de wonden, in bloed, naar voren,
En het hoofd bleek naar achter in den nek.

Toen zag men daden van schittrenden moed,
Duizend, tienduizend, honderdduizend stierven
Allen in het opofferend gevecht.
De trouw, de tucht, de eenheid blonken toen, -
Zoolang geleerd, zoolang bewaard, in daad.
Telkens sprongen de dappersten ten aanval,
De rozeroode strijders van de jeugd vooraan,
En dan de dappersten waren steeds dapper.
De honger stierf daar, zich zelven vergeten,
De werkeloosheid viel, zich zelf vergeten,
De zwakheid viel, niet denkend aan zijn zwakte,
De ouderdom viel, de jaren vergeten,
Zich denkend jeugd, zich denkend niets dan mensch.
De vrouwen vielen, niet wetend of zij vrouwen
Of mannen waren, en de slechtheid viel
En de zeed'loosheid, wijl zij waren goed.
Geen namen kunnen genoemd, 't arbeidend volk
Is gelijk in zich en dus nameloos.

Eén bloesem bloeide over 't heele slagveld
In den geweren-damp en der kanonnen,
Eén adem komend van alle stervenden,
Uw bloem, o socialisme, onmeetlijke
Gelijkheid's en vrijheid's dampende kelk.
Maar steeds verder drong golf van 't zwarte leger
De stad in, eerst over de muren, toen
De straten in, tegen de barrikaden,
En de bloemen golfd'en terug over
De muren eerst, toen over de barrikaden.
Daar lag de bloem van 't arbeidsvolk doorschoten,
De Hongerbloem, en de Dorstbloem, de Roembloem,
De Schoone-Kleedingbloem en de Schoon-Huizen-Bloem,
De Poëziebloem en de Muziekbloem,
De Liefde-in-Gelijkheid'sbloem, al overweld'gend:
Die schuilen allen in 't arbeidend volk,
Die bloemen bloeien in hun blauwe kielien,
Die bloemen bloeien in hun witte jakken.
Geraniums en witte dagbloemen,
Rozen en tulpen en witte lelieën,
Alle overweldigde de stille doodsbloem.
Er lagen bloemen dood op de balkons,
En aan de hooge ramen der mansarden
Stond eene doode stil, lach om de lippen.
Daar werd de vrool'ke strijdende gedood,
En lag lachend over de blanke keien.
Daar stierf, die zooveel, zooveel lief had willen.
Daar werden de gevangnen weg gesleept
Bij honderdduizenden, haav'looze dieren,
Naar waar verachting, wraak en haat en zelfzucht
Gerecht hielden, bespotting van het recht.
En in 't gelaat gespuwd, aan bloed gekrabd,
Getrapt, geslagen, stierven daar de meesten
Onder de handen van hoeren en heeren.

En duizenden werden apart bewaard
 Tot uitgezochte straf, en zij lagen
 Aan palen, wachtende het licht des doods.
 Maar zwijg van 't donker, o zang van het licht.

En steeds verder trokken d' arbeiders terug.
 Maar geen moment week uit hun massa's Moed,
 En de Trouw bleef en de Eenheid als een wal
 Om hen heen, om den kleiner wordenden cirkel.
 Roode dampen van bloed langs gele huizen
 In witte boulevards, onder groene boomen
 Van lentesomer, en bebloede handen
 Tusschen de massa's donker vechtende
 En donker vallende, waren als bloemen
 Gestrooid door de menschheid op 't heerlijk pad,
 Waarlangs 't zoo moeilijk gaat naar de vrijheid.
 En Pan ging mee en vocht als een der hunnen,
 Pan, die altijd bij 't volk was en de zwakken,
 Hij zelf de massa, het volk, de Natuur.
 Maar apart gaande, als de groote god,
 Een oogenblik, om zeer goed scherp te zien
 De daden der Natuur, der Maatschappij,
 Die Natuur is, zong hij
 In stilte het afzonderlijke lied:

'In klare rust van het bewondrend staren
 Naar die mannen en hun al grootsche doen,
 Nu zij uit d' ochtend bijna tot den noen
 Gekomen zijn sinds hun eerste vergaren,

Nu geeft mijn hoofd de zachte zoete klare
 Gedachte aan overwinning d' eerste zoen, -

En in de luchten zie ik een stroom groen
Voorbijgaan, den feesttocht overwinnaren.

Zoo rijst wel eens in den goudgloed der zaal,
Uit rozenschijn van schouders, de schuimwitte
Japonnen, en de mannen zwart als gitten, -

Eén paar op, hoog, en danst als één ovaal
Samen een dans, door liefde's groote hartstocht. -
Zóó blijdschap, die me in wondre rust bezocht.'

Maar aldoor dieper trok het zwarte leger,
En aldoor dieper het roode terug.
Zooals het bloed bij eenen grooten schrik
Van 't lichaam vloeit in 't hart, en laat doodsbleek
En zwartgrauw de omlijning van het lichaam,
Het vel en al zijn verre buitenstreken,
Zoo werd de stad grauw in haar buitenbuurten
En alleen nog bloedend binnen haar hart.
Gruw waren de huizen, leeggelaten om
Het bloedvol hart der stad der Revolutie.
En spontaan besloten d' arbeidersmassa's
Een vuurgloed op te stellen tusschen zich
En de vijanden, eenen muur van vuur.
En in al de groote gebouwen snelden
Wezens met fakkels, zooals lichtboden,
En staken overal de dichte hoeken
Der zalen aan. En huis aan huis der straten
Gingen zij in, dragend hun vuurboeket.
En weldra rezen de vlammen in de straten,
Geel in het zonlicht, in de witte kalk

Der huizen, langs de groene jalouzieën, -
En boeketten van gele irissen
Stonden gepluimd en gesterd op de hoeken,
Zooals 's zomers in noordlijk Holland's wat'ren
Of op de hoeken van zijn bloemenvelden. -
En zachtkens zonken daarin de Bastillen,
En de Kerken, Paleizen, en de Hoven
Van het Recht dat is Onrecht, vielen flauw
Daarin, en verdwenen in 't licht voor eeuwig.
En ontzaglijke zuilen van vlammen,
Als lantarens, die 'n licht dragen, verzezen,
Zooals torens op eenen heldren muur.
Zooals 's avonds, rondom de blanke zee,
In dat één oogenblik voor de zon sterft,
Van haren weg, als een vergulde rijder,
Rollend in 't water en daar zacht verscheidend, -
Als goudgulden, eerst heel, dan half, dan kwart, -
Rondom de blanke zee, een stalen schild,
Beloopt met een balk goud onder zon,
Alles goud is om de lichthemelen.
Alleen een rondgebogen groot blauw licht
Is d' hemel boven, en schijnt de weerkaatsing
Der stalen zee in het vloeibaar der lucht. -
Maar rondom staan goud-pilare' en pinaklen,
En ledekantenzuilen en fonteinen,
Festoen-verbonden mastenvlaggen en
Banierdragers van goud. De zon schenkt al
Wat rondom de zee staat zijn eeuwig licht, -
Zoo was een vuurgloed om de kleine stad,
Die nog het deel der blanke legers was.
En in de stilte, die uren lang kwam,
Tusschen de vlammen, door de onmogelijkheid
Voor 't slavenleger om verder te dringen,
Belegden de strijders weer een vergaadring.

De donkere vergadering zat zwijgend.
 Fel schenen de gezichten, zooals rotsen
 Tegen zonvuur,
 En allen samen zooals eene rots.
 En vlammende spraken de scherpe sprekers
 En spoorden aan tot sterven als de vlammen
 Gestorven waren, en tot laatste poging
 Naar overwinning. En van verre zagen
 Zij 't vuur, den gelen muur van bloemenvuur.
 En de donk're vergadering zat zwijgend.
 Maar verreweg de meerderheid besloten
 Te sterven, en Pan dacht dat hij zou sterven
 Met hen en de Muziek maar laten verder.
 De donkere menigte zat zwijgend
 Te wachten, tot de brand uit was, om dan
 Weer te beginnen den wanhoop'gen strijd.
 Toen trad het gouden Meisje als een vlam
 De onmeetlijke zaal binnen, vlammetje
 Eerst aan de deur, toen, tusschen de rijen,
 Als bloem, en eindelijk hoog op 't podium.

En onder 't loopen zong zij:

'Licht hebben alle dingen van de zon:
 Krachtig is alles! Maar wij hebben liefde!
 Wij zijn gelijken! Gelijkheid is liefde.

De oorzaak van ongelijkheid is nu heen.
 Dus hebben wij elkaar lief. En die liefde
 Maakt dat wij liefhebben 't heelal.

Het heelal wacht ons. Nog slechts éénen stap,

En wij liggen er in zooals zwemmers,
Zalig, en 't ligt in onze arme' als water.

Zullen wij opgeven, nu wij 't heelal
Vlak voor ons en in onze armen hebben?
Uw overweld'gende wijsheid en kracht
Geeft u over haar en uw vijand macht
Tot vrijheid.'

Dit zong zij en zij sprak op 't podium:

'O, vrij te zijn. Met geene vaste banden
Aan iemand vast. O, aldoor door de tanden
Vrijheid te voelen gaan bij iedren adem.
Tot heel de wereld te zeggen: 'k omvadem
U als vrij man, gij zijt zoo vrij als ik.
Elk mensch te zien opgroeien met een blik
Zoo vrij van wimper en van ooglid, armen
Zoo schoon, schouders zoo vrij, geen arme
Blikken meer die doen 't gloeiend hart zoo'n pijn.
Maar zuiver stralende oogen als het rein
Droomende blauw van verre zomerlucht.
O, vrij te zijn en in zich het geducht
Wezen mensch te voelen. Vrouw en kindren te groeten
Als zelfstandige, even macht'ge wezens.

O, vrij te zijn, en de armen te steken
In de natuur, en dan daaruit te halen
Haar schatten en die samen te bewerken.
Elken dag van den ochtend tot den avond
Zich te mengen met 't wezen der natuur.
Vrije en bewuste natuurkracht te zijn,

Kind van de onbewuste, heerlijke moeder,
En door het zuivre hoogste wat zij had
Aan ons te geven, de klaarste, heerlijke melk,
Het bewustzijn, mij met haar te mogen meng'len
Aldoor, aldoor. En in die zachte uren,
Waar in ik niet met 't groote spel der spieren
Door haar heenga, zooals een bloeddroppele,
Haar leeren kennen met andren, met het brein,
Als zelfstandige even machtige wezens.

O, vrij te zijn en op de grens der aarde
Elk uur te mogen staan en in 't heelal
Den blik te zenden als een vrij, vrij mensch.
In 't zachte blauw des hemels onzen wensch
Te mogen gieten naar de onpeilbre waarde
Der wereld en der wezens zonder tal.
En dan in de bloem, droomend aan mijn voet,
Den blik te slaan, die in de kleine kelk
Zich als in peillooze afgrond diep verliest.
Want elk kleinst ding 't oneindig in zich kiest.
O, vrij te zijn, als een mensch, zwevend, elk
Mensch vrij, door geluk, dat mijn oog ontmoet.
O vrij te zijn door oneindige schoonheid,
Door aller samenwerking hoogste schoonheid,
Als zelfstandige en bewuste wezens.

O mannen en zusters!

Het gaat nu niet meer om leven of dood.
Om dood alleen! En ook om welken dood!
En als 't nog gaat om 't leven, gaat het niet
Om een geldstuk of uur, niet om verbeet'ring,
Maar om 't volkomen gelijk en vrij leven.

Want als de patroons winnen, zijn wij dood.
 Als uwe blanke aandacht
 In staat is, nu, in de oogen van den dood,
 Scherp het leven te zien, gij zijt verplicht,
 Gij zijt verplicht nu, niets dan socialisten
 Te zijn nu. Want, als, wat waarschijnlijk is,
 Gij dood zijt heden, en, wat mogelijk is,
 De zaak ter heele wereld nog niet wint,
 Dan moet uw naam niets dan een fakkel zijn
 Voor de vrijheid, één licht zonder één rook
 Of roet of walm, of schaduw, voor den nieuwen
 Strijd die dan overal na kort herbrandt.
 O weest dan niets dan één uiting van trouw,
 Eén van gelijkheid, ééne van u zelve.
 Weest niets dan u zelf, dat is weest niets dan
 De liefde die gij hadt voor elkander.
 Gij waart één met alle arbeiders. Blijft één,
 Verraadt wie buiten zijn niet. Ziet, er is
 Nog maar één scheidsmuur tusschen ons en toekomst.
 Eén muur moet nog geveld en dan is de
 Natuur gewonnen voor de arbeiders.
 Het hangt aan u alleen of morge' 't heelal
 Hun zal behooren. O weest niets dan liefde
 Voor u zelf, arbeiders, en kiest den dood
 Voor u zelve, dat is voor de arbeiders.'

De arbeiders zwegen, want zij wisten dat.
 Dat was hun geest, de geest der massa, die sprak.
 De Nieuwe Muziek is de geest der massa
 Der arbeiders. En zij sprak verder:
 'Maar misschien is er nog één mogelijkheid
 Van redding ook voor ons, voor ons bloemleven.
 Niet al te ver van hier weten wij dat strijden

De mijnwerkers, hun groot kristallen leger.
Ook zij zijn zeker omringd en besprongen.
Maar misschien is aan hen de overwinning.
Zendt mij als bode, licht dring ik dáár door,
Waar niemand anders kan. Ik ben zoo licht,
En nieuw, en vlug. Hen zal ik oproepen, -
Als zij winnen, - om ons te hulp te komen,
En, als het kan, zich met ons te vereenen,
Hun liefde en uw liefde maken één.'

Pan zag wie 't was. Het was de Geest der Muziek,
Der Nieuwe, en, tusschen de schaar gezeten,
Juichte hij stil en zweeg met de anderen.
Hij begreep nu, wat was bewuste liefde.
En zij vertrok. En de strijd barstte uit
Opnieuw tusschen ruïnes van de vlammen.

En 't gouden Meisje vloog door zomer snel,
En kwam daar, waar het zwartkarbonen leger,
Het schitterende, der mijnwerkers, had
Overwonnen. Zij zaten in vergaadring
Wat nu te doen, welken kant heen te gaan. -
Zooals de horizon over zee, dwepend
Is van geluk, voor wie aan het zeestrand
Nog staat, zoo daar de mijnwerkers, dwepend
Van overwinning, goud in hunne oogen.
En 't gouden Meisje, naderend op den wind
Als een kapel, en zwevend tusschen hen,
Zong eerst dit lied:

'Overwinning! Bewustheid! De vruchten gloeien!
Overwinning, de menschen bloeien,

Die ze zullen eten.
 Maar zijt niet vergeten,
 In uw rijkheid,
 Gelijkheid
 Van wie neerliggen, hongrig en moeie.
 Eenheid, gelijkheid en liefde van allen,
 Dat zijn de wallen
 Alleen, waarbinnen de arbeiders bloeien.
 Bewustheid! Overwinning! de vruchten gloeien.
 Overwinning! de menschen bloeien.'

En zij zei toen:

'Op kameraden, de woeste vlammen
 Van den strijd zijn, evenals de Natuur,
 Veranderlijk. Hier licht, daar donker, hier
 Zon, daar regen, daar nacht. Bij ons is 't nacht.
 Daar, niet zeer ver, binnen de groote stad
 Wint de vijand. Nog maar 'n klein stukje stad
 Is ons. Maar als gij terstond helpen komt,
 En binnendringt, dwars door den vijand heen,
 Dan slaan wij ze en drijven ze tot vlucht.'
 En de mijnwerkers namen hunne wapens,
 En marcheerden naar 't Zuiden snel te hulp.
 Zooals de wolken van herfstbladen komen
 Langs de wegen, vlogen ze allen samen.

Reeds waren die teruggedrongen tot
 Enkele heuvelen, en waar kerkhoven
 De dooden dekten. En hun dooden lagen
 Reeds op de heuvelen en de kerkhoven.
 En van ov'ral schoten de slaventroepen

Telkens gouden gefedereerden neer,
 En telkens viel er een tusschen de huizen
 En tusschen de steenen doodsmoenten.
 Maar toen, zooals een blauwe riviergolf
 Doorbreekt den groenen dijk, brak 't stralend leger
 Der mijnwerkers door den dof zwarten dam
 Der vijanden en vulde de kleine stad,
 Die nog aan ons was, - en, zooals het bloed,
 Wanneer, na een schrik, liefde tot ons komt
 Die ons troost, naar het lichaam weer uitgaat,
 De aderen doordringt en 't vleesch verwarmt, -
 Zoo drong de laatste schaar, nu diep versterkt
 Door de liefde en de scharen der mijnwerkers,
 Weer heen door de stad, door ruïnevlammen,
 En zij, die overwonnen hadden, weken.
 En wijl duizenden, honderdduizenden
 Des vijands vielen, weken zij terug
 In de valleien, van de heuvels af,
 Over rivieren, en door de bosschen,
 Totdat zij waren waar in lagen angst
 Hun heerschers zaten, die hun nu te voet
 Vielen, hun slaven, dat zij hen verdeed'gen
 Tegen de arbeiders, hun vroegre slaven.

Zooals de zeegolven trekken des avonds
 Door d' Oostewind van het strand der Noordzee
 Naar 't Westen, en hun verzilverde stoeten
 Houden een wedstrijd met de gulden stralen,
 In hen smeltende als één zee verguld,
 Der zon, wie maar het meest zal overstroomen
 Het Westen, zoo trokken de overwinnaars
 De stad uit, over de hooge heuvelen. -
 En zij zagen néér. De vijand was gevloten,

Heel ver in 't Westen zag men nog zijn scharen
Wijken, als kleine vluchtelingetjes. -
En een onmeetlijke blijheid vervulde
De harten van wie boven stonden. Als
Vrouwen gevoelen, die eerst moeder worden.
En zij stonden te saam, de lichte legers,
En reikte' elkaar de hand, zooals festoenen
Van bloemen, - of als zilv'ren kettingen
Van eenheid stonden zij daar in het licht.
En door de landen der groote aarde stonden
Zoo duizenden en tienduizenden ketens
Over de bergen, in de lage landen,
Aan de zee, bij haar blauwe fonteinen,
Die zilver water stroomden in den zomer.
En één groot lied steeg op, als van vogels,
Die in de lente de teere lucht opvullen
Met een dicht verward harmonieus trillied.
En tranen stroomde' en vreemde omhelzingen
Hadden plaats, en stille handen grepen,
Alsof ze naar nieuw werk grepen, naar handen,
En broederschap onmeetlijk, nooit zoo ergens
Geweest, werd daar geboren voor eeuwig. -
Zij leken op het pluimgras dat over
De kammen groeit, wanneer de zon laag staat,
En er door schijnt, - hoe wit is dan 't graszilver!
Zij leken op de boomen, op bergkammen
's Morgens vol dauw, de zon gaat bove' hun hoogte
En schijnt schuin in 't donker dal achter hen,
Goud visioen maken takken, van de jeugd
Der liefde. Daaraan gelijk stonden zij.
Natuur, God, Liefde, Genot, Sympathie, -
Hoe zal men noemen 't oneindig gevoel? -
Daalde op hen neer, en, hen doorstrengelend,
Stonden de volken, zooals zij nooit stonden,

Maar zooals zij zijn zullen voor eeuwig.
En dit gevoel brandde in alle harten,
En de onsterfelijkheid van menschgenot,
Menschengeluk, menschliefde en -medelijden
Doorbruischte ze alle', en maakte ze één heg,
D' eerste die groeit, van ware onsterfelijkheid.

En in dien nacht werd er nu gekampeerd
Van wederzijde. En het helder leger
Der arbeiders stond juichend op de heuvels,
En zangen klonken door de lichte nacht,
Van overwinning, van zalige vreugde.
En heel den nacht, terwijl brandstapels rookten,
Verbrandend de dooden, kwamen vlammende tijdingen
Langs de draden die heel de aarde omspannen,
Van overwinning overal.
En den naasten morgen kwamen afgezanten
Van 't zwarte leger, dat zij overgave
Aanboden, dat zij van hun heere' afvielen,
En dat zij in 't vervolg één wilden zijn
Met alle arbeiders. - En zoo geschiedde 't. -
En de arbeiders overwonnen en
De vrijheid en gelijkheid kwame' op aarde.

En na gloeiende feesten en geestdrift
Vingen de eerste jaren toen reeds aan
Der organisatie van 't gemeen bezit
En gelijken arbeid van alle menschen.
En de wording der vrijheid begon te bloeien,
In de neev'len op, die de dichter flauw zag.

V

Van uit den blauwen nacht steeg de zonlamp,
Met helle kleuren, zonder één'gen damp.
Van onder den grond kwam statig de zon,
Als door onzichtbre hand gedragen bron.
De vogels braken los met zoet geraas,
En de bloemen geurden op uit het mos. -

Nà den dag van vuur rustte Pan in 't bosch.
Maar toen de roze van den dag zich los
Ontplooidde, stond hij op, gelijk met 't licht.
Hij stond, zoo schoon hij was. Waar het gezicht
Vrij was, daar trad hij en zag het Meisje zitten,
De Geest der Gouden Muziek en der Witte.
Schoon als de Jeugd en als de Liefde schoon.
Op een groen veldje met rietpluimkatoen.
En Pan zag haar oogen, en zijne hand
Sloeg hij aan zijn hoofd. Want haar goud verstand
Zag hij nu als nimmer, en zoo als nieuw.
Als een houthakker, die zijn bijl gloednieuw
Scherpt, na een langen en moeilijken dag,
Zoo was haar gouden blik, dien hij gaan zag. -
Maar niet scherp, doch zacht. Met zilveren liefde
Omweven de pijl van het oog doorkliefde
De lucht, haar klare triomfaal verstand. -
En onder het gouden oog hoe zacht haar hand! -
En zij stond op, en keek over 't moeras,
Dat aan haar voeten vol goud-bloemen was

En pluimkatoen, en zag onder de boomen,
De macht'ge staalschilgrijze beukenboomen
Van 't woud, in 't helle zonlicht, God Pan staan.
En zij keek hem oneindig, eindloos aan.
En Pan maakte van eenen boom den stam, -
Hij werd tegen den boom een witte vlam, -
Tot zuil voor zich, voor zijn hoofd, schouders en dijen,
En liet toen zijnen blik over 't gras glijden
Van het moeras, dat tusschen hem en haar
In 't bosch blonk en was van goud en groen zwaar.
En over het lang gras, door 't water, richtte
Hij zich naar haar. Het water perste en zwichtte.
Hij kwam naar haar, al dichter naar haar toe,
En zij stond op en ging ook naar hem toe.

De Muziekgeeste' in stilte ontmoetten, en
Zij stonden bij elkaar en bloesenden.
Hun geest werd bloesem. En elk, beide, stonden
Roerloos en sprakeloos, met witte monden,
En 't was of beide in elkaar's bloei zich zonden,
Elkaar's muziek. Zooals alleen gevoelt
Liefde, die de ziel hoog verhit en koelt. -

Het was twee uur 's morgens. -
De wind was schraal en een heel hoog fijn blauw
Was aan den hemel, en het klaar licht flauw
Verzelde het zacht blazen van den wind.
Zacht was 't geluid en nog zachter de tint.

En een groote liefmachtige Signore
Trad uit het glanzend woud, schrijdend naar voren,

En keek naar hen: De Almachtige Liefde,
Die eens Dante en Beatrice greefde.
Hij zag een nieuwe, want gelijke, liefde.
En trad stil in het donker woud terug.

Maar Pan zag 't Meisje aan. Goudene gloorde
Zij in de kristallen ochtend, die doorboorde
De zon, die, nog laag, onsterfelijk straalde.
Maar zij vóór hem onsterfelijker straalde.
Haar hoofd met 't zachte haar, dat, gulden, waar de
Scheiding liep, zachtblond en goud nederdaalde
Naar de kin van oneind'ge fijne waarde.
Het gouden hoofdje in den morgen uitlichtte,
Als een fijn goud dat zich in zich verdichtte,
Randloos.
Zij was 't Verstand Gevoel geworde', en Pan
Smolt van aanbidding en van liefde er van.

En Pan zag in de oogen der Muziek,
Van de Geest der Muziek der vrije Mensch',
Zijne hooge, schoone, vrije Geliefde,
Zooals zij nu geworden was: Gelijkheid, -
En duizeld' van harer oogen Magiek,
En duizeld' van hares Geestes essens,
En duizelde van harer oogen rijkheid,
Maar werd toch door haar oogen klaar van liefde.

En hij zeide:

'Als ik in uwe oogen staar, Geliefde,
Dan is het of ik in hun ruimten wandel daar.
Daar zijn landschappen licht. Ik meen niet maar
De weerkaatsing of de zon. Neen, Geliefde,

Er is licht op mij neder daar, Geliefde.
En er zwelt naast mij, zacht, o onzegbaar,
Als uit een diepte, als uit stroomen klaar,
En warm en donker, op, een licht van liefde.

Dat is o heilge Geliefde, Geliefde,
Het licht van uwen Geest, die gouden zon,
Die op mij schijnt, van boven, uit uw brein.

Dit is, Geliefde, de klaar' donker rein
Golf uit uw hart, die diepe donkre bron,
Die doet opwellen 't licht voor uwen Geliefde.'

Zoals wie zit vóór de geliefde vrouw,
Dan voelt meer noch de warmte noch de kou,
Maar stijgt in hare oogen eindloos op.
Zoo steeg Pan naar des Meisjes schoonen kop
Door hare oogen.

En zag niet meer de gouden hemelwarmte. -
Zooals de Minnaar bij de Vrouw, zoo arm te
Voelen is voor zich zelf, niets, want vergeten
Doet hij alles, zijn leven en zijn eten,
Dan haar alleen die hij leeft en hij eet,
Zoo verging Pan in het heerlijke heet
Vocht goud der oogen. -

En Pan dacht: 'O had ik eerder gekend
Dit gouden bewustzijn, het is het eind
Der Natuur. O, om in het zoete hoofd
Te hebben als een rijpste vrucht van ooft
Een bewust beeld: in het gouden Heelal
De Menschen binnen zijn oneindgen wal, -
Die zijn de groote geesteskoningen
Van der wereld stoflijke woningen. -
O zulk een lavend beeld te hebben in
Den geest en daar al einde en begin
Van gevoel in te spieglen. Dan ontstaat
Eerst muziek! Dan zit senatorenraad
In 't hoofd en ziet 't Heelal voor zijnen stoel
Komen en zingt het klaar en hoog Gevoel,
Van het Weten het zacht en hoog geweld.
Nu is haar het Bewustzijn opgeweld

Als een gouden klare schitterlichtbel,
En het Verstand ziet 't Heelal in dien wel
Onmetelijk. En nu hoort 't klaar Gevoel
Alles van uit die bron. En voor 't eerst doel
Wordt van de Muziek het Bewust Gevoel,
Dat gloeiend één is met 't Verstand, diep koel. -
O nu de menschen gaan maken hun wereld
Tot bewust leven, nu hun geest oppareld'
Tot volmaakt klare droppel, waarin zij
Elkaar en 't Heelal als een harmonie
Zien zullen, nu is mijn Geest ook, vanwaar
Zij komen, als de dag zoo klaar. -
Machtige gouden Geest ik heb u lief! -
O welk een muziek zal nu gaan opfluiten
Naast haar diepe viool mijn gouden fluite!'
En Pan verdween in haar licht met zijn hoofd,
Omdat hij had in liefde voor Geest geloofd.
Naast elkander zaten de Muziekgeesten
In van den grond en van het licht de geeste.
Parelend in het licht zate' in het licht
De Muziekgeesten voor wie elk hart zwicht.
En terwijl stil was, als de eeuwge vrede,
Het hooge klare licht, als zee beneden,
Zag d' gouden Geest der Muziek op naar Pan,
Tot waar zijn krullend haar ontmoette de lucht. -
Nauw'lijks ging van haar uit der adem zucht. -
En keek zijn hoofd en zijne schouders aan.
Zijn lichaam als een stroom, die door de gronden
Mchtig blauw en spontaan weg heeft gevonden.
Maar zijne oogen, o zijn lieve oogen!,
Daar was iets in gekomen, dat bewoge
De gouden Geest der Muziek, zooals niets
Nog ooit bewoog Muziek. Dat was het iets
Dat altijd ontbrak Pan, dat hij nimmer had

In zijn groote lichaam, zijn bestaan's bad.
Van deze zoete oogen nederstroomde
Bewuste liefde voor den Geest, als in wie droomde
Helder bewustzijn komt. Het onbewuste,
Het zwarte diepe grofve was niet weg, het rustte
Diep in achter Pan's zwarte gouden vijvers.
Maar zooals bloemen, witte en roode drijvers,
Zijn in het water, witte en roode lelies,
Zoo dreef in de diepe en zwarte peluws
Gouden bewuste Geestliefde. Als watervallen
Zag de gouden Muziekgeest Liefde vallen
Uit hem, die zich wist, uit hen uitwellen.
Zooals bliksems die 't helle van den nacht
Verluchten, alles verthoont zich wijd en zacht.
En dat te samen, deze onbewuste
Zachtheid, en dáárop die bewuste
Klaarheid, vervulde het Meisje met eindlooze luste.
Zoo zat zij daar in lichten morgengeest
Van licht en bloemen, en zag het zoet beest,
Den grooten Pan, naast zich zooals een wonder.
En zij, de bewuste Muziek dacht: 'Zonder
Hem ben ik niets. O hoe oneind'ge bron
Is de Natuur, en wat is mijne zon
Zoo geel armoedig toch in vergelijken
Met hem, de oneindig machtige en rijke.
Zoolang ik alleen was, en slechts moest denken
Aan mijn bewustzijn en de gouden krenken
Der hersenwegen, om met het Verstand
Te onderwerpen heel der aarde land
En maatschappij, was ik zoo goud en schraal,
En als een leege gouden kelk zoo kaal.
Zoo lang 'k alleen muziek van denken was.
Maar nu ik hem, Natuur, ook h e b , b e z i t ,
En niet slechts van hem, even als een pit,

Leeg ben, maar zijn sap en zijn vleesch om mij
 Met mij één is,
 Nu voel ik hoe arm leeg ik ben geweest.
 O Pan, Natuur, Lichaam van mijnen geest,
 Hoe lang waren Geest en Lichaam gescheiden.
 En gij zijt vèr de meedre van ons beide.
 Gij zijt mijn Vader, ik kwam eens uit u,
 Ik werd geboren ergens in schaduw,
 In uw lichaam. En nu heb ik u lief!
 Gij zijt mijn eenige, mijn donkere lief.
 Uw donkere stroomen, uw donkere holen,
 Uw krachten, zoo oneindig diep verscholen,
 Uw krachten eeuwig, eeuwig onuitputlijk,
 Uw wetten en uw wil zoo onverzetlijk
 Als gij het wilt, zij zijn voor mij de bron,
 Waar ik mij eeuwig, eeuwig storten kon,
 Als 'k eeuwig was. Maar gij, gij zijt het eeuw'ge,
 Ik niet, ik ben voorbijgaand als de sneeuw'ge
 Watervlok. - Hoe hoog ben ik geklommen,
 Dat gij mij nu naast u hebt opgenomen.
 Welk een muziek zal 'r nu van mij opklinken!
 Hoe zal het om mijn viool heen opblinken
 Trillende, en zal muziek zijn wit,
 Nu ik Pan als mijn vollen schat bezit!'

En zij begon te zingen en te dansen,
 Pan omvattend, in het wit morgenglanzen,
 Aldus, zóó, zwevend:

'Onzichtbaar zoet klinken van verre de klanken der Natuur
 Door ver van zon roodachtig dampen,
 En bij die lampen
 Houd ik in de armen en dans ik met haar Vuur.

Hoor, de horizon maakt muziek. Daar breken open,
Alsof daar knapen met speeltuigen loopen,
Zoete klanken van u, o Pan's muziek, -
Ze komen zacht naar ons gewaaid, geslopen,
Van boven uit de lucht op ons gedropen, -
Pan, 'k heb u lief, ik ben van liefde ziek.

Ik ben van 't goudene geslacht de eene,
De eerste en de vroegste, ik ben zijn geest
Van Verlangen naar Schoonheid, er is geene
Zooals ik nog op de aarde geweest.

Maar ik ben niets als ik niet word vereenigd
Met de Natuur, met uwen geest, o Pan, -
Nooit zullen mijne smarten zijn gelenigd
Zoolang ik dorsten moet de dorst daarvan.

En bij het zachte glijden en als schrijden
In uwen zachten arm als in een wiek,
Vallen de gouden tranen die ik schreide
Van verlangen naar uw diepe muziek.

Ik geef mij in uw zachte roode dampen,
Ik geef mij in uw goudschijnende lampen,
En terwijl ik mij aan u overgeef,
Voel ik in 't zachte aan u overgeven
En ons twee levens samen tot één weven,
Dat ik pas eindelijk en door u leef.

Dit dachte zij. Dit zong zij. Toen stil.
Het licht en de wind waren nog ietwat kil.

Maar de bloemen hel warm en de zon straalde,
Terwijl de vogels hun zangen verhaalden.

En zachte blauwe nevels kwamen op,
Nevels van liefde, zooals van den top
Van 't geluk gezien worden, wanneer de mensch
Eénmaal in 't leven vindt zijn hoogsten wensch
Bevredigd. Zwevende lichte gestalten
Begonnen te dansen in damp, over den wal te
Klimmen der bosschen, en te dalen in
De vlakten. Fijne ochtendnevelen.

En 't was drie uur in den morgen, ja drie uur. -
En de dag werd als een purpren glasschuur
In een moestuin, die is rondom behangen
Met dichte bloemen aan zijn glazen wangen.
En de zon scheen voluit in rood purper,
Het hooge raam der aardelucht werd purper,
En elke boom werd als een groene dorper
In 't witte zuiden, helle zonlichtslurper.
De groene tapijten, de groene boschjes,
En de sterfonklende speerpunt'ge mosjes
Straalden omhoog hun klare groene licht.
't Werd warmer, 't werd de middag van het licht.
Vlammen schoten, klare bronnen lagen,
Gebronste pijnen rezen uit de lagen
Der aarde, onder welke is het kristal
Van 't water overal, ja overal.
En donkre vogels zwierden in de vroegte
Door de boomen heen, en elk van hen iets droeg te
Eten voor de kleinen, en boven zweefden
Langs de lucht, witte wolken, of ze leefden,

In hun witte en fijn' vrouwengestalten.
En verder was eenzaam het wijd gehalte.

En wyl vroeger, diep in het tweede boek
Van het leven des Geestes, - in het eerste
Was Pan de Almachtige en 't Meisje 't teerste, -
Maar in het tweede stond Pan in den hoek
En het Bewustzijn in het midden goud, -
Stonden zij nu in het smaragden woud,
Rooddonker doorbrand, zooals twee gelijken
Over elkaar, als koningen die rijken
Besturen, beide even oppermachtig.
En tussch'n hen aan hun voet was 't water prachtig,
Klaar en diep, en als van een wel een schat.
Al lichte bloemen hij daar om zich had,
En diep in zich een spiegelend geheim,
Waar 't licht, toch klaar, bij 't daglicht toch in zwijm
Geleek te liggen. En Pan zette zich als 'n donkre
Koning ter eene zijde, en 't goud fonklen
Van 't Meisje aan de andre. En met zacht vragen,
Zooals gelijke' alleen tot elkaar wagen
In het gevoel van trots en van gelijkheid,
Vroeg haar goudklank aan de donkere rijkheid
Van Pan: 'O diepste Natuur, op deez' dag
Van eerst en niets dan brandend geluk, mag
De sterflijke wel weten van de onsterflijk',
Hoe lang 't geluk zal duren, of verderflijk
Reeds gij iets voelt op de aard voor het geluk
Van het bewustzijn, dat geen ongeluk
Nu zien kan? Nergens ééne wolk, maar klaar
Alles daar, ginder, achter, daar en daar.'
En na het zeggen zat zij als een leerling,
Die van een vraag de guldene teerling

Opwerpt in de ruimte naar den meester.
En zij zat stil als een geloken heester
Naar 't antwoord wachtend. En Pan zei:
'Geheimen van de wereld vraagt ge mij?
Maar gij weet meer, ik kan slechts diep gevoelen,
Voelen, navoelen en ook voorgevoelen.
Gij w e e t alleen, gij, gij, mijn schoonste bloem.
Gij van Pan de eindelijke goudroem.
Weten doe ik dit niet, hoe het zal zijn
Eenmaal met 't heerlijk gouden bewustzijn,
Maar luister, ik zal zeggen klaar en koel,
Wat ik daarover diep en vóór gevoel:
Oneind'ge tijd is 't bewustzijn nog op aarde,
En zoolang deze wondre groene gaarde
Nog bloeit, zwelt de geest immer dijende.
Laat niets u deeren, u vermeiende
In dezen eersten dag van eeuwen, dag,
Die, zoover wij zien kunne', geen avond mag
Sluiten. O, juich in mij als ik in U,
Zuiver goud, zuiver rood, bloem, onschaduw!
Maar als eenmaal de tijd komt dat de aarde
Begint te welken, als een grijze gaarde
Onder stof, te midden van grijze steenen,
Dan is uw goud, o klaar bewustzijn henen,
En die heerlijke schel zij klinkt niet meer.
Maar overal in de wereld is de teer'
Grond voor geest, hij kan ov'ral opbloeien.
Oneindig is het weeke uiteenvloeiën
Der tuinen in de ruimte. En overal
Kan alles worden.'
En met een gezicht als de zoete schal
Van donkren wind, of zooals van het water
Het schijnen zwart met lachende geklater,
Keek Pan diep lachend haar in hare oogen,

Die, goud uitziende naar hem, niet bewogen,
 Maar hem opnamen als een meisje een man,
 Een blond meisje een zwarte' opnemen kan.
 En zij zeide, en aarzelde vurig niet,
 Klaar klonk in het wouddonker 't open lied:
 'Alles kan heengaan en geheel veranderen,
 Dus ook gij, Pan, kunt worden eene andre.'
 En zijn zwarte mannengestalt zei: 'Ja',
 En zij beide dachten bij 't water na,
 De Gouden Geest der Muziek van de Vrijheid
 En de Donkere van de Natuur-blijheid,
 Dachten op d' eersten dag van de vrijheid,
 En 't was een teeken van hun machtge blijheid,
 Hoe en de Natuur zooals zij zich biedt,
 En de Menschengeest, die zooals een riet
 Daar opgegroeid is, niets zijn dan één lied
 Van vele die het Heelal zingt, meer niet. -
 Toen zag het gouden Meisje, toen zag Pan
 Elkander nog met diepre liefde aan,
 Omdat zij wisten, dat vergankelijk
 Zij waren als zij waren. Onvergankelijk
 Alleen de eeuw'ge, eeuw'ge wisseling. -
 En zoo zal eens 't geslacht voor wie ik zing,
 De gouden menschen zijn van de Vrijheid,
 In één eeuwig goudene blijheid,
 Omdat zij weten, dat 'r dan 't leven niets
 Is voor hen, en zij dus genieten dat één iets:
 't Leven om 't Leven, naast welke is niets.

De dag verruimde. De donkere muziek
 Leek uit 't woud op te staan. Alsof een wiek
 En wiek een macht'ge vogel, zittend naast
 Een stam, daar ophief en vloog zonder haast. -

En 't gouden Meisje richtte haar kop'ren oogen
 Op Pan, die van liefde niet meer bewogen.
 Melkwit was nu de morgen geworden
 Daarbuiten, buiten de groene haag en horde
 Van 't woud. En melkwitte zonnevels gleden,
 Alsof witte telgangers voorbij schreden,
 Alsof Liefde voorbij ging in wit licht,
 Over boschpleinen. Op het zacht gezicht
 Van Pan zag zij groote verandering.
 De donkre kleur verdween, een gouden ring
 Van licht kwam om 't blank heen: een witte roos,
 Een sieraad, gelegd in een gouden doos.
 En zij keek hem aan met goudene liefde,
 Zooals nimmer op aarde was een liefde.

En een groot onweer steeg op uit de vloedden
 Der wereld, een der prachtige en goede
 Gaven der Natuur. En vèr om hen heen
 Dreef het een uur, zich toonend aan hen tweeën.
 Het had als wolkje in vroege uchtend gelegen,
 Als een klein hertje, aan horizon gezegen,
 Met de pootjes onder zich kijkend naar de lucht,
 Het blauw azuur. Nu zwol het op geducht
 En vulde den hemel, trotsch gelig, drapeerend.
 En kopren licht, de brosse wolk verteerend,
 Scheen op haar uit de aarde. Zwoelgeel lichten
 Scheen alzijds uit de wolke, uit het dichte
 Loodzwangere, en 'n stroom van bloemelicht
 Sloot zich daaraan op der aarde gezicht.
 En op de aard', bruinlooverde en wit-
 Bloesemde, werd het zwart, alsof het git
 Hagelde door de witte pracht'ge bloesems.
 En witte vrouwen als met witte boezems

Schreden door de tuinen: De witte hagel-
En sneeuwjachten waarmee de zomer nagel'
Zich vast aan de aarde, uit de hooge lucht,
De gouden helle zwangre onweerslucht.
En Pan vloog op en balde de vuist aan gestrekte' arm,
En donders sloegen op, hoog in het warm
Brullende zwellen van d' onmeetlijke wolke,
Die naderbij kwam.
En woeste wervelwinden grepen de dolken
Van populieren, en sloegen ze goudflitsend,
Door de luchten diepe goudspletten ritsend,
Om in draaibuiging, en het water sidderd',
Zooals een bruid, die plotseling verteederd
Wordt en haar bruijom in de armen grijpt.
En goud licht vloog henen over 't gerijpt
Gele koren. En 't schallen van den donder
Had heerlijke muziek: vogelzang, onder
In zich en stemgejuich, zooals in beken,
In het water, geelwitte bloemen breken
Het kristal, of zooals in 't menschlijk hart
De vreugde bloeit onder de diepste smart.
En Pan en 't Meisje, twee Goden der Muziek,
Drongen zich naar buiten diep in den wijk
Van 't onweer, verder verder op de vlakte,
Totdat de donder en 't goud licht hen pakte
Vlak in zich. En staarden. Den muziekgeest
Der wereld het trotsch onweer stil geneest. -
En zacht begon, terwijl 't nog ver bliksemd', 'n bad,
Een zijde-stralende, kraaldonkre schat
Van stille regendroppels neer te sprenken,
Eerst fijn, zooals de geuren van de fenkelen
Zijn, toen zwaarder zooals diamanten,
Toen nog zwaarder, regen aan alle kanten,
Eindelijk zeer zwaar, zooals een groot bad

Tusschen de boomen op den bloemenschat.
En zoete wolken stegen op van geuren,
En de wind zette hier en daar een deure
Der stilte open. En de donkre wolke
Van regen die de boomkruinen bevolke,
Goot al iets minder, en de roode schijn
Van anemone' en duizendschoon werd fijn
Te zien als een klein bloempje amarant,
Een schelpje op des duisters teedre rand.
En donzig als de slaap om schoone droomen
Regende het tusschen de hooge boomen,
En ver af over de zilveren landen,
Zichtbaar tusschen de eikenstammen wanden.
En een zachte muziek als van zilver,
Dat zacht aangeroord wordt, en lichtgeschilver
Maakten de zilvren spatten en lichtbellen.
En 'n donkere muziek als van wellen
Maakte de malsche en donkere regen
In het donkere bosch nedergezegen.
En Pan en 't Meisje zetten zich in den regen,
Ze keken zoo zacht en vreemd, wijl ze zwegen,
Naar elkaar en de wildmilde Natuur.
De Muziekgeesten ontvingen haar vuur,
De Geest van voorheen, die nu was toekomst
Geworden, Geest der toekomst, die wat soms 't
Verleden was, had in zich opgenomen,
Ontvingen daar in zich de eeuwge droomen
Der Natuur, die nimmer en nimmer sterft.
Pan en het Meisje zette' zich in den regen,
En keken zoo zacht en vreemd, wijl ze zwegen,
Naar d' wildmilde Natuur, die roekloos verft. -
En 't werd gansch stil goud. En schuiten met bloemen,
Uit landen, schoon en ver, dat niet te noemen
Zij zijn, kwamen langs langzaam aan horizon,

En zeilden voort, als uit eeuwige bron,
In de stilte zonder onstuimig onweer,
In 't gouden, zoete, goudappele zonweer.

En Pan en 't Meisje trokken zich in 't hart
Der stilte, en 't licht trok beide in het hart
Voor eeuwig, eindelijk, daar alle smart
Wegvagend, - door hun ooge' trok heen het zwart, -
Ze zagen het nog even, 't oude zwart, -
Maar toen niets meer dan een groot en wit licht,
Van stilte klaar, een eeuwig stralend licht.

De Muziekgeesten gingen geheel open
Voor de Natuur die kwam in hen zich doopen,
En zij begonnen goud-klaar op te klinken,
Met zachten klank, nu nog alleen oogblinken. -

En Pan voor 't eerste zijne armen spreidd',
En 't Meisje zacht daarin naar binnen gleed.
En hij kuste over haar heen haar rug,
En zij kuste zijn hals diep zacht terug,
En zij bogen zich lang niet meer terug,
Maar eindelijk, en zagen toen de landen
In bloemengloed en zilvren stilte branden.

En Pan greep eene bloem, witte sering,
En staarde er op hoe zij het zonlicht ving
In hare vrije sneeuw, en een goude' iris
Het Meisje, die bloeit waar water en wier is.
En zij stonden met de bloemen, verguld

Als de bloemen, en wit en onverhuld:
 Twee Geesten van Muziek van Zuiver Goud:
 Gevoel, Geluk, Begrip, zoo nooit aanschouwd.
 En na de armen om elkander slaan,
 Zijn ze in het melkwit blauw heengegaan
 Met hunne voeten over gouden gronden
 In eene richting naar het blauwe ronde.
 Zooals twee meeuwen vliegen naar 't duinennest,
 Die zwerfend zwierend kennen den weg best,
 Roomgoud en melkblank zwieren ze naar 't doel
 In onbewust bewust verstandgevoel.
 Wanneer de wereld voor den mensch is goed,
 Hij van zelf, onbewust het goede doet.
 Pan en het Meisje, tege' elkaar, aan elkaar,
 Op zijn schouder haar breede gouden haar,
 Gingen door des middags vergulden nevel,
 Hun blik zonrood, goudvurig, zonder twijfel.
 En zij voelden zooals de dichter voelt,
 Die zijn hartstocht, oneindig, naar de koelt'
 Der woorden moet brengen en van het beeld,
 Die altijd zich moet wachten, dat hij in weeld'
 Der hartstocht niet verdrinkt, maar als dienaar
 Der Schoonheid, Haar beeld maakt, gaaf, vast en klaar.
 Dat hij zich zelf niet dien', maar Haar. Zoo voelden
 De Muziekgeesten, toen zij, door 't goud gewoel, de
 Vlammen der Vrije Wereld, waadden, en
 De menschenwereld iets dichter naderden,
 Van uit de breede vlammen der Natuur,
 Onweer en Regen, naar der Menschen vuur.

O eeuwig Vuur der Menschen, hoe lang waart ge
 Donker, vijandig, apart, in de klaarte
 Der eeuw'ge Natuur! Hoe lang hebt ge 't geld

Tusschen u zelf en de Natuur gesteld!
Hoe lang hebt ge gewacht tot dezen dag,
Die uw Vuur en haar Vuur vereenigd zag!

Pan en de Muziekgeest, zij waadden heen,
Door van het gouden licht de donkerheen,
Met zachte stille vaste voetgeschuifel,
Naar eenen in den nevel gelen heuvel,
Onder den donkren kap, des geel lichts luifel.
En hunne oogen, zooals diamanten,
Sloegen ze in des nevels fijne kanten,
Des heeten middagnevels, zoo fijn en
Teeder als witte kant uit Mechelen.

Wat zagen ze?

In den lichten nevel, in de fijne Natuur
Werkten zalige menschen in werkvuur, -
In de bevende, trillende Natuur
Stonden de werktuigen, goud en zilver puur, -
Daar ontbloeide des Werks eeuwige duur
Voor 't eerst in Vrijheids blonde lachend vuur.
En een licht als één vloed steeg ten hemel op
Naar den ronden onmetelijken top:
Werk ging, blijdschap zeilde, als uit één oven
Steeg de Vreugde boven 't werk gouden naar boven,
En één gerucht eindloos blij werd gehoord,
Oneindig gerucht, maar nog zonder woord.
En Pan en 't Meisje staarde' in gouden oogen
Elk, en hun lippen tot woord bewogen,
En zij zeide: 'Hooft ge het? Dááruit Muziek!'
En Pan antwoordde haar met klapperwiek.

O, en kleine kindren en ook grooteren
 Zagen ze in groene en roodere
 Kleeding komen, en daar worden geleerd.
 Hun onderwijzers, wien de liefde teer 't
 Gelaatsvel verfde en verlichtte, leerde'
 Hen in het open licht tusschen de werken
 Van de grootere mannen en de sterke
 Vrouwen. En telkens gingen zij en keerden
 Met de kindren naar het werk. De schoone leer der
 Oneindige diep wazige, klare Waarheid
 Werd daar voor 't kind vermengd met de goude' Arbeid.

En ver weg naast de werkplaats zagen ze, enne
 Beefden van geluk, gouden wezens rennen
 Door groene velden, naakte manne' en maagden.
 Telkens als een verscheen, leek 't of 't daagde:
 Zoo zoet was elk mensch, eene kleine zon,
 Een bolle, kleine, gouden, lichte zon.
 Ze kwamen op uit 't goud, verdwene' in 't groen,
 Zooals de visschen in de klare bron
 Schietend als lichte witte bliksems doen,
 Niet wetend dat ze 't voor gezondheid doen,
 Ze doen het uit den eeuwgen Natuurdrang, -
 Zoo die menschen spelend in nevelhang.

En ziende het werk, 't leeren en het spelen,
 Werden plotsling der beide Goden keelen
 Klaar en helder en vrij, diep wonderbaar.
 En ziende naar toekomstige terreinen,
 Terreinen voor Muziek, goddelijk fijne,
 In de goudlichte en heerlijke schijnen,
 Sloten ze zich diep en diep aan elkaar,

In oneindige vreugd. Want zij zagen daar
De plaatse' en de mensche' om voor te werken.
De bloeiende lichte werken der Muziek
Ontbloeden daar, uit nevel, in rhythmiek,
Uit spel en leere' en arbeid, in hun harten.
Muziek eeuwig, o muziek zonder smarten.
En zij legden de arme' om elkaars hoofden,
En stonden daar als bloemen, diep omloofde
Van hunne eigen oneindige liefde
Voor elkaar, opgegroeid uit Muziekliefde.

En Pan zeide:

'Als ik in Uwe oogen staar,
Geliefde,
Dan wordt mij het mysterie klaar
Der Liefde.

Want, Geliefde, ik zie daar
In dat diepe zwart,
En toch kleurig wonderbaar,
Den weg naar Uw hart.

En daar wandelt wonderbaar
Licht en klaar,
Diepste vreugde en smart,
Het Wezen van Uw hart.

Dat is 't Wezen van mijn hart,
Geliefde,
Dat is 't Wezen van Uw hart,
Van Uw liefde.

Dat is de Nieuwe Menschheid, het Kind van mijn hart,
Van mijn Liefde,
Dat is het Kind van Uw hart,
Van Uw Liefde.

Dat is 't Mysterie wonderbaar,
Licht en klaar,
Der Liefde.'

O, wat is liefde anders dan de liefde
Die denkt: O, was 'k gelijk aan mijn Geliefde.

En hand in hand gingen het Meisje en Pan
Door het droomerige, stralend licht.
Zij hadden geen van bei meer kennis van
Den tijd want nu begon eeuwigheid's licht.

Was dat de aarde? Neen, 't was Liefde. Was
Dit hemel? Neen, 't was 't ongebroken glas
Der Liefde. Was dit trilling van licht? Ja,
Want Liefde is licht. Ze sloegen hun voeten ga
Van elkaar, zooals ze in 't licht wandelden.
Eeuwig, eeuwig, nimmer veranderde
Liefde, zoolang Pan en de Geest zullen zijn.
Zacht vloog als een duif, malsche wit en fijn
De blik van de Geest even trillend om Pan.
Haar keel slokte als nam ze hem in zich aan.
En breed en teeder gingen met haar mede
De breede stappe' en gangen van Pan's leden.
En onder 't loopen, gaande naast dien Heere,
Godd'lijk, prachtig, oneindig in het keeren,
Werd zij, die oneindig fijne en teere
Geest, door haar liefde zelve als materie.

En in het straalvlammende zonlicht kwamen,
Terwijl nieuwe Muziek rondom hen schalde
En als bloemen in het luchtruim rondstraalde,
Pan en het gouden Meisje voor goed samen,

En zage' elkaar, elkanders hooge vlammen,
En gingen in elkaar - in elkaars armen.

En zoo gingen zij in het stralende bosch,
En legden zich ver van elkander, los,
En sliepen daar een oneindigen nacht,
Denkende aan elkanders trotsche macht.

En in dien nacht van duizend nachten en dagen,
Terwijl Pan en de Geest in den nacht lagen,
Werd de aarde, de menschbevolkte schit-
terende ster, volkomen gemeen bezit.
De Menschheid sloot zich aanéén tot één Geheel,
En verbond zich met de Aarde, het Heelal.

De ontzaglijke Arbeidersklasse,
Opgegroeid uit de onbewuste massa
Van slave' als stof, overmeesterd' de aarde,
Organiseerde de Menschheid, - die zacht opklaarde.

De gansche Aarde werd Eén licht van Arbeid
Door des Geestes der ééne Menschheid klaarheid,
En daardoor in 't Heelal schitterend één Waarheid.

De gansche Aarde werd ééne constructie,
De gansche Menschheid werd ééne constructie,
De Geest der Menschheid werd ééne constructie
Met de Aarde, in 't Heelal, tot de productie.

De Arbeid werd tot ééne Wetenschap -
Door der Menschheid éénige Broederschap.

De Menschheid werd ééne organisatie,
Der Aarde Geestes schittrend' illuminatie, -
Ja, der Menschheid schittrend' organisatie,
Zonder stam, zonder klasse, zonder natie,
Werd van 't Heelal des Geestes illustratie.

De Aarde werd in dien nacht een Mozaiek
Van Lichaam's Arbeid en van Geest-Muziek.

Een geweldige grondslag werd de Aarde
Van Arbeid, dien de Geest van uit zich baarde.
De Geest in de eindloos krachtige Natuur,
Werd als een vrouw is om den Manne puur.
En de Natuur werd in des Geestes schit-
terende ster, diep in haar, haar volle bezit.

Het Heelal, de Aarde, werd eene ster
Van Arbeid. Alleen door den Arbeider,
Die zich nu vertoonde, voor 't eerst op aarde,
In zijn volkomen vorm van menschenwaarde.

De Arbeiders toonden hun geweld'ge kracht,
Beheerschend door Eenheid der Natuur macht.
De Arbeiders toonden zich absoluut vrij,
Beheerschend door Eenheid de Maatschappij.
De Arbeiders toonden zich beheerschend zich zelve,
Beheerschend zich - door hun Macht over 't Al - van zelve.

In de dampende rhythmiek van Arbeid,

In de gloeiende kracht van der Arbeiders leest,
Kwam de gloeiende kracht van den Arbeid,
Aan het licht eindelijk, van den Vrijen Geest.

Want de Geest der Arbeiders, eindelijk bevrijd,
Volkomen los van dwang, door den Arbeid
Alleen, door niets anders, tot Almacht klom
Waarbij haar vroeger bestaan als asch verglom.

En die Geest die zich zelv' regeerd', zag het Heelal
Als wat het is, het zich regeerend Al.

En een volkomen absolute Blijheid
Stortte zich, door het zien van deze Vrijheid, -
Uit hen gekomen over de gansche leest
Der Wereld, - terug in de vrije Menschengeest.

Zoo werd de Aarde, wijl Pan en de Geest sliepen
In van het Heelal het eindeloos diepe.
Wijl zij voor elkaar maakten hunnen bloei
Van kracht en schoonheid, in hun hoogsten groei.

De Dag ontwaakte' alsof er nooit nog dag
Geweest, en of er nimmer weder dag
Zou worden.
Een dageraad, zoo hoog, en zoo diep blauw,
Of er ontwaakte voor het eerst een vrouw.

De Zon verrees en zij beide ontwaakten,
En de armen zacht van elkander slaakten.
Zij rezen, en zaten ver van elkaar,
Als uit elkaar en in elkaar zoo klaar.

Hij
Zooals een ster
Zijn glans,
In een meer
Haar dans.

Zij
Zooals een meer,
Waarin een ster
Zou schitteren
Ver en teer.

Liefde was zij. Niets dan Liefde, onverbreeklijk,
Eén met hem en van zachtheid onuitspreeklijk.
Omsluerend met zachte vrouwelijkheid
Het licht harer dieper liefde onsterfelijkheid.

Zij zagen òp. De Wereld was één glans
Boven de aarde. - O! de wereld Pan's.

En zij verrezen. En zagen de Aarde aan,
En zijn eenen tijd nog stil blijven staan:

Duizenden werkplaatsen in het Heelal
Staken hun hoofd in der Aard' groene zaal.
Werkplaatsen van een wonderbare Schoonheid
Vervulden wijd uiteen de schitterende Woonsteed.
De Aarde was geworden één Werkhal,
Prachtig, in der Natuur oneindige zaal.
Werkplaatsen in het licht. Er waren niet meer
Steden, maar het Heelal was als één sfeer
Van Natuur en van de Plaatsen van Arbeid,
Met de Natuur gemengd tot ééne klaarheid.

En daardoor henen zagen zij de menschen
Prachtig voortschrijden, koningen in hun grenzen.

Bezitters van de Aarde, van 't Heelals Vuur,
Meesters en Meesteressen der Natuur. -

En Pan en de Geest traden naderbij
Hun gestalten, hun prachtge vuurkleedij. -

O zooals twee geliefden stil verrijzen
Na den eersten nacht, zoo zij in 't paradijze. -

Zij traden naar een donkerrood' werkplaats -
De Natuur en de Arbeid ééns gelaats.

Zij traden binnen.
Menschen, klaar, groot, en eenvoudig van zelf,
Werkten daar onder het gouden gewelf,
In het alles voor hen doend fijne en elf-
achtige wezen der Machinerie.
Die was hun Eigen Vrijgemaakt Genie.
Dwars door de blauwe oneindige Natuur
Het des blanker Menschheid Witten Geestes gouden Vuur.

Ampel en groot verrezen de gezichten
Der Arbeiders donker grootsch in de lichte.
Hun lichamen waren machtig, uitgerust,
Nooit overwerkt, door het Heelal gekust.

Pan en de Geest zongen toen harmoniek
Voor hen en Natuur, des Arbeids Muziek: -
En zij staarden groot mild hen beide aan,
Eén met hen: den Arbeid van Haar en Pan: -

‘O oneindige
Stralende purperen
Arbeid,
Wij hebben u lief.’

En zij gingen naar een ander deel der Menschheid.
En zij kwame' aan ròse scheemrend Gebouw,
Van een deel der Menschheid, waarboven geen wensch leit.
Oneindig schoon. Hunne harten gingen een weinig flauw
Door zijn Schoonheid, maar richtten zich weder op,
Want in die Schoonheid was de Wetenschap.

En zij gingen naar binnen en zij hoorden
Boven de groen' en goude en blauwe scharen
Van Menschen, zooals Goden wonderbare,
Der wetenschap de juiste en helle akkoorden.
En als verstomd zij een langen tijd waren:
De Wetenschap was Poëzie geworden.

En zij begaven zich naar eene vrouw,
Die in een hoek stond, jong en jeugdig blauw,
En die eene onbegrijpelijk schitterende schoonheid
Zacht en stralend door het Heelal ten toon spreidd'.

En zij vroegen haar: 'Gij schoone afgezante,
Klaar geworde', uit der vrouwen oude land,
Zeg ons, wij bidden u: Vanwaar de harmonie
Tusschen de Wetenschap en Poëzie?'

En zij zeide: 'Omdat de Wetenschap
Is aan ons allen gemeen. Gemeenschap
Is Blijheid, en Blijheid is Poëzie.
Zeg ik dit aan die dít niet weten, u!?'

En zij lachte met wonderbaar blijdschap
In het licht van haar lichtende boodschap.
En het licht van haar trillende boodschap
Bewoog zich van haar, over de aardegrenzen,
Van haar, trillende schoone mensche,
En straalde door het wonderbaar Heelal,
En vulde dit met een blij klaar kristal,
Omdat alle menschen, o altemaal,
Deel hadden aan Wetenschap en dus 't Heelal.

En Pan en de Geest der Menschheid begonnen te zingen:

'O oneindige
Stralend gouden
Geest der Menschheid,
Wij hebben u lief.'

En dat was zoo op de geheele Aarde
In de des Heelals oneindige Gaarde.

Daar allen saamwerkten, Fijnheid en Kracht,
Daar zij allen gelijk waren, Schoonheid en Macht.

In 't wonderbaar licht, op de aarde gebreid,
Van Schoonheid en Kracht samen de Lieflijkheid.

Tusschen hen en de Aarde was er Niets
Dan Arbeid. Tusschen de Aard en hen geen Iets.

Daar zij allen saamwerkten, een klaar denken,
Zonder iets van Macht de hersens krenken.

Daar allen saamwerkten, het Geestes-Beeld
Der Aarde en van 't Heelal het Evenbeeld:
't Oneindig Heelal. Eenheid met 't Heelal.
Het Denken klaar eenvoudig als kristal.

De groote Menschheid, vereenigd door Arbeid,
Met het Heelal vereenigd tot één klaarheid.

De Arbeid, de klare Arbeid der Geesten,
De Arbeid, de daaglijksche Arbeid der Leesten,
Samen een bron van oneindige vreugd,
Samen grondslag van oneindige jeugd.

En Pan en de Geest zagen tussche' hen dat iets
Van klaarheid - Dat waarvoor ik niets
Geen woorden weet mij bekende. - Eenen schijn
Tusschen hen in, klaar, open, zacht en rein.

Daar er niet meer waren Meesters en Knechten,
Waren zij voor het eerst - allemaal - Echten.
Daar zij allen waren kristallen wetend,
Was er nooit eene de Menschheid vergetend.
Daar er niet meer waren Armen en Rijken,
Waren ze voor het eerst waarlijk Gelijken.
Menschen, met niets niets tusschen ze in
Van andre, dan de alleen Menschen-schijn.

En Pan en de Geest der Muziek hunne oogen
Gingen daardoor, oneindig diep bewogen,
Open, voor eeuwig, van d' aard tot den hooge.
En Pan en de Geest der Menschheid begonnen te zingen:

'O oneindige stralend gouden
Geest der Menschheid,
Wij hebben u lief.'

En zij zagen weer 'n ander deel der Menschheid,
Der Schoone Menschheid wie 't Heelal als grens leit.
En daar daalden er menschen zooals boden
Door de lucht: Naakt. En zooals Nieuwe Goden
Schoon. Mannen en Vrouwen, Mannen en Maagden.
Klaarheid, Eenvoud, Kracht, trotsch Zelfbewustzijn daagden.
En speelden spelen waarvan nooit iemand gewaagde.
En Pan en de Geest speelden met hen mede,
En dachten diep hun grootsche en fijne zede.

En Pan zag in des Geestes groote oogen,
Die, klaar en groot van Liefde, niet bewogen,
En zei zacht:

‘Als ik in Uwe oogen staar,
Geliefde,
Dan wordt mij het mysterie klaar
Der Liefde.’

‘O oneindige
Brandend blauwe
Eenheid der Lichamen met Natuur,
Ik aanbid u.’

De gansche Aarde was ééne constructie,
De gansche Menschheid was ééne constructie,
De Geest der Menschheid was ééne constructie,
Met de Aarde in 't Heelal tot de productie.

De gansche Aarde was een licht van Arbeid,
De gansche Geest der Menschheid ééne Klarheid,
En daardoor zij zelve tot ééne Waarheid.

Ja, der Menschheid schoone organisatie
Was der Aarde schittrende illuminatie.

De gouden Middag daalde op de Aarde,
En die Arbeiders gingen naar de Rust.
De Arbeid hield op, en de gouden gaarde
Werd een schouwspel van rijkdom en van lust.
Schoone Muziek klonk als uit verre verte,
Gouden Muziek als van Zon en Gesternte,
En eene onmetelijke menschheidstroep,
Kwam van den Arbeid door der Natuur groep,
Als een marmren klare levende roep.

In hun grootsche Paleizen hielden maaltijden,
Gemeenschaplijk heerlijk, de uitgebreide
Geslachten, en de Volken die arbeidden.

En gouden kinderen kwamen in scholen
Uit hun verrukkelijk hooge schoone scholen,
En begaven zich zonder hunne ouders
Onder der prachtige paleizen hoeders.

Die kindren, die nauwlijks hun ouders kennen,
Maar van geboorte af aan vrijheid wennen
En zelfstandigheid, en die zich zelve menen,
Door arbeid, en àl leven met elkaar,
Zonder ouders, met Leeraars, in de klaar'
Arbeid en Muziek en Spel, - wonder, wonderbaar.

En zij gingen in de kleurge paleizen,
En aten daar samen goddelijk, in wijdsche
Zalen. En waren de jeugd melodiek
Der wereld, etend en drinkend, bij muziek.

En de ouders, en de mannen en vrouwen,
Die niet gebonden zijn, maar daardoor trouw,
De goudene gestalten, machtig en puur,
Legden zich naast elkaar, hun hooge vuur,
En sliepen samen in het goudste uur, -
Metend elkaar hun lichaam en ziel puur, -
In diepste vuur hun diepste vuur, -
Meesters en Meesteressen der Natuur.

Hoog schemerde op in 't licht een licht van Liefde,
Zooals nimmer nog op de aarde leefde. -

Zacht keerden de Arbeiders weer terug
Naar hun werk, door de bosschen terug.
Statig gingen de Arbeiders ten arbeid,
Door de witte hooge middagklearheid.
Licht lichtten de Arbeiders weder aan.
En Pan en de Geest der Schoonheid staarden ze aan.

En al de arbeiders zagen zij machtig,
En door den samenarbeid als almachtig.

Door gemeenzamen arbeid zacht gemeenzaam,
Door gemeenzamen arbeid trotsch en eenzaam,
Door gemeenzamen arbeid diep afhankelijk,
Door gemeenzamen arbeid onafhankelijk.

En eene schitterende vroolijkheid,
Van bezigheid en genot in gemeenzaamheid,
Was om de Aard' als kristal licht uitgebreid.

De Landbouwers brachten naar plan de zaden,
Op de gansche Aarde,
Ter wereld. Geweldige schepen beladen
Keerden en gingen door de groot' zeegaarde,
En brachten aan, naar plan, hunne onmeetlijke lading

Voor allen. En in de Fabrieken, tot hoogste verzading,
Bewerkten 't allen, naar plan, elk mensch naar zijn gading.

Van alle kanten bruischte door de lucht
Een ontzaglijk harmonisch Arbeidsgerucht.
De Aarde was één heerlijk Organisme
Van wel geregeld en hoogst Communisme.
De Aarde was één Geheel, een Organiek
Van schitterende Arbeids-Organiek.
Een klaar en hoog en helder Musicisme,
Het rijk en zegevierend Communisme,
Het zegevierend machtig Socialisme.

En de gansche Aarde, de Menschheid dook onder
In den Arbeid, des Geestes en Lichaams wonder.

De Middag kwam, het middagvuur, het late.
Iets doffer, matter, werden de gelaten
Der Arbeiders, iets vuriger werd het spel,
Goudener, dieper, zelve der aarde wel.
De Machines gonsden wel ongestoord
Als vrije wezens op zich zelve voort, -
Aan alle kanten gonsden de machines
In Paleizen, in Natuur, ongeziene, -
Van alle kanten bruischte de overvloed
Zooals een zee een springvloed bruischen doet, -
Maar de Arbeiders begonnen te verlangen
Naar Geluk, zooals een bruid, de bange.
En een zachte en teedere honger
Naar Vrijheid en Schoonheid en Genot in hen zong er.
Een oneindige Geluks- en Schoonheidsreuke
Verspreidde zich om hen in het Heelal,
Trof hun neusgaten uit het werelddal,
En hunne oogen zagen als een spreuke
Lichten in het licht stralende kristal,
Boven de Oneindigheids blauwe hagen:
Gemeenzame Arbeid en Genot van All'
Bezit dat is der menschen hoogste Welbehagen. -
De aarde, de ontzaglijke arbeidsschuur,
Straalde van rijkdom in de stralende Natuur.
De aarde schitterde als ééne Woonsteed',
Van Goden-menschen, een Schoonheid in Schoonheid.
En de Arbeider verlangde naar Genot en Schoonheid.

Hij voelde zich schitteren in het goud Heelal,
Hij voelde zich schitteren in het Kristal
Der Menschen, in de Schoonheid van de Schoonheid.
En hij verlangde naar dat goud kristal.
Hij voelde zich schitteren in het goud Heelal,
Hij voelde zich schitteren in Menschheid en Al,
Als Schoonheid in de Schoonheid in de Schoonheid.
En hij voelde verlangen naar dat Al. -
De Geest der Arbeiders verlangde naar de Schoonheid
Der Menschen, na den Arbeid, naar de Schoonheid van het Al.

En Pan en de Geest zagen toen de Kunst.
Iedere geest schitterde tot in hoogste verte,
Iedere geest schitterde in oneindige hoogte, -
Als in des hemels wittintlend geboogte
Een gouden en kloppend stralend gesternte, -
In de lichte wereld der fantasie,
Van lijnen en klanken en kleuren poëzie.
Want de aarde was gehuld eene woonsteed
Van de oneindige en klaarste schoonheid,
De Menschen-wereld boven Alles schoonst.

En Pan en de Geest zagen een Gebouw,
Tusschen alle gebouwen rondom rijzend,
Optrekken voor 't Heelal en de Menschheid ten schouw,
En langzaam in de hooge luchten deinzend.
Het was een schitterende vergaderplaats
Voor de Menschheid. En met haar één's gelaats.
Want het Gebouw tot ééne Macht verhief de
Muren - lang, hoog, en wijd, en zijd, - als Liefde.
Beeld van de Menschheid en van der Menschheid Zijn.
Van de Menschheid-in-haar-Eenheid Wederschijn.
Want het Gebouw was, intensste, de Eenheid
Der Menschen, - zooals de Liefde die voelt in Algemeenheid -
Gebracht door den Kunstenaar zijn hart tot Steenheid.
En evenals in de Menschheid, opalen,
Duizend karakters, vormen en kleuren zijn, duizend malen
Verschillend, - in der Menschheid parelmoer
Schitteren daar juist al de kleuren door, -

Zoo schilderden de schilders hun trawanten,
 En hieuwen de beeldhouwers triumpante,
 De lichte kleuren van hun individueele blijheid,
 En hunne schittrende opvatting van de Vrijheid,
 En hunne eigene schittrende Liefde,
 Hun alleen eigen, hun alleen, alleen,
 In der Menschheid groote oneindige Liefde, -
 Die zij hadden met de Menschheid gemeen, -
 In dat Gebouw zijn binnen- en buitenkanten.

En 't leek toch of daar was ééne Verliefd
 Aan het werk, de Menschheid, stralend van oneindge liefde,
 Samen één licht van liefde, een kristal
 Stralende, zacht stralend, door het Heelal.
 Zoo rustig rees daar op een nieuwe schoonheid
 In de rustige klaar' en vaste aardschoonheid.

En Pan en de Geest der Muziek naderden éénen,
 Die straalde in schoonheid iets boven allen henen,
 Zijn oogen blonken als een zacht kristal
 Voor hem uit met dons licht in het Heelal.
 En zij vroegen hem: 'Hoe is toch 't klaar Heelal
 De Kunst ver overlichtend overal?
 En hoe is de oneindige Liefde
 Der Kunstnaars één, overstralend de Geliefde?
 Zeg ons toch dit, want onze gouden lach
 Nimmer zulk' eenheid, - en kristallen, - zag.'
 En hij antwoordde klaar zooals Muziek,
 En 't klonk alsof de Geest speelt zacht Muziek
 Bij het Heelal:
 'Dat komt omdat de Menschheid één is, allen
 Stralen daar met oneindige stralen.

Zijn deelen van het oneindig kristal
Der Menschheid in het oneindig Heelal,
En stralen dus met oneindige stralen,
Die uit die Menschheid-Eenheid komen. - Elk
Drinkt dit als wijn uit een oneindige kelk,
En heeft dus lief met een oneindige liefde
De klare overstralende Geliefde.
Maar die Liefde is van allen waarlijk één,
En van allen, schoon elk zich, algemeen.
Daardoor hebben lief met oneindige Liefde
Allen de oneindige eeuwige Geliefde.'

En nogmaals hij en de Geest der Muziek lachten,
En Pan, maar glimlachten en lachten zeer zachte.

En van dat werk straalde uit de Muziek
Rondom de aarde, klaar en vast metriek,
Maar toch hoog tintelend en fantastiek,
En vereenigde zich in het Heelal,
Stralend om de Aarde, met het grootsch Heelal,
Met al de andere zachte Muziek,
Tot eene grootsche en vaste melodiek.

En Pan en de Geest der Muziek gingen verder,
Hij als het Heelal, Zij zooals de herder,
Henen verder door het Menschheid's Heelal,
Henen stralend in het groot licht gestraal.
En zij hoorden eene hooge verre Muziek,
En zagen daar een schoon amphitheater,
In het Heelal, midden in het lichtgeklater,
En zagen daar spelen hooge mimiek.

En Pan en de Geest der Menschheid streken neder
Tusschen de anderen in 't wit geveder.

Wat speelden ze?

Zij speelden de opkomst van het Menschgeslacht,
Van 't vrije Menschgeslacht uit 't Slaafgeslacht,
Van de vrije Gedacht uit de slaaf-Gedacht,
Van den Dag der Vrijheid van uit den Nacht.

Hemelsche Muziek schilderde het ontwaken
Der Arbeiders uit het pikzwarte laken
Der Slavernij, en schitterende kleuren,
Door schilders gemaakt, openden de deuren
Der Slavernij, en mengden zich in de geuren
Van het stralende bosch der zalige vrijheid,
En met de lichten van de nieuwe blijheid. -

Eéne Muziek. - De machtige flambouwen
Der woorden, op 't tooneel, werden gehouden
Omhoog door den zang en instrumentmuziek,
Terwijl daardoorheen danste der koor rhythmiek.
Hoog klonken boven de groene gebouwen
Der luchten, als kristal, en het aanschouwen
Van duizende oogen, in diepste verrukken,
De klare helder gesproken melodieën
Der sprekersspelers, op het klinken schel
Der instrumenten en stemmen, en zacht hel
De danspassen daardoorheen van de koren:
Eén Schoonheid om te zien en om te hooren.

Zij toonden hoe de Geest der Arbeiders,
 Dat vuur, die scherpe straal eens lichten sters,
 Opkwam uit den nacht, den Slavernij-nacht. -
 Zuiver geestelijk was de woordenpracht. -
 Een menigte arbeiders, een groote massa,
 Voorstellende de gansche Arbeidersklasse
 Van vroeger, was het prachtig donker koor
 Voor de oogen, zingende voor het gehoor.
 En door hunne woordsprekende muziek,
 En door hun prachtig wit en klaar mimiek,
 De beelding van de wording van het oude
 Slavengeslacht tot 't nieuwe, vrije, gouden.

Twee personen waren daar, een man en een maagd,
 Die toonden, hoe uit Slavernij opdaagd'
 Geestvrijheid, door Strijd tegen Heerschappij,
 En hoe die strijd brengt voor de Maatschappij
 Liefde, en die: Liefde voor het Heelal,
 Dat toonden ze als wit licht in Kristal.

Maar het gansche geslacht, van die vertooners,
 Van die vroegre donkere Aardbewoners,
 Werden door die Liefde, die menschen, als van dooden
 Tot allermachtigste en gelukkige Goden. -

En de Menschen die dat worden beschouwden
 Voelden zich eene diepe rilling koude,
 Want zij zelve waren die machtge Goden.

En zij kwamen tot het bewustzijn, gouden,
 Van hun Geluk, het diepe, gouden gouden. -

En toen hoorden zij eenen hoogen klank, -
Als was het voor het Heelal hunnen dank, -
Dat de Hemel open ging en zij aanschouwden
Een Menschgeslacht, daar omhoog waar het blauwde,
Tusschen de roode vlammen en gouden vuren
Opschietende in het klare azure,
Oneindig schooner dan zij zelve waren.
En 't was hun of die Menschen op hen stortten,
Op hen in hunne lichte witte schorten.
En 't was hun of zij stonden geheel naakt,
En door die vlammen werden aangeraakt.

En hunne bliken met een stil erlangen
Gingen daarhenen met een hoog verlangen.
En zij werden tot eene Schoonheid klare,
Lichter, oneindig, dan zij zelf al waren. -

Want de Schoone Kunst had hen aangeraakt. -

En Pan wendde zich tot een zilver meisje,
Dat daar ook zat op eene stille wijze,
En die ook staarde met het zachte schit-
terend gezicht, verrukt en stralend wit.
En hij vroeg haar: 'Wat is toch al dat Licht
Van Muziek dat van u allen uitgaat zoo dicht,
Meer dan het licht van de volkomen Vrijheid
Van Arbeid, meer dan haar Gemeenschapsblijheid,
Stralend uit, over, aller, aller gezicht?
Wat is dat Licht? En wat is die Muziek?'
En zij antwoordde klaar en lichtelijk:

'O allen leven in een staat van vrijheid,
 Wij allen leven in een staat van vrijheid,
 En dat, dat, dat alleen is der kunst blijheid.
 Allen leven in absoluut hoogvrij gevoel,
 En dat vrij uit te drukken is immers der Kunst doel?
 Allen leven in gemeenzamen Arbeid,
 En die Arbeid maakt immers der Kunst Klarheid?
 O Allen leven in ééne, ééne Eenheid,
 In eene groote schoone Algemeenheid,
 En Schoonheid is immers de Algemeenheid,
 Gewonnen uit schoone Eenheid naast Eenheid?
 En die groote machtige Algemeenheid
 Heeft ieder individu gemaakt tot Eenheid,
 Schoon, machtig, schoon en groot.
 En Schoonheid is juist immers ook weer de Eenheid,
 Die de Verbeelding puurt uit de Algemeenheid,
 Door kracht en schoonheid overwinnende den dood? -
 Zooals de Menschheid zijn leden samen pakt'
 Tot één geheel, de lage Massa één,
 Van lage Arbeiders-individuen, -
 En daaruit maakte schoone individuen,
 Zoo nam de Geest alle Eenheden samen
 En schiep daaruit de machtigste Schoonheid.

En alle menschen hebben Elkander lief,
 En alle menschen hebben de Menschheid lief,
 En alle menschen hebben het Heelal lief,
 En dat is immers de oorsprong der Kunst,
 Want liefde maakt de daad van 't gevoel, schoonst.

De Kunst is nog iets veel hoogers dan de Arbeid,
 De Kunst is veel hooger dan de Geestes Waarheid,

Zij is het beeld van de oorsprong van beide: het Gevoel,
Nu geworden volkomen, door beide volmaakt Doel, -
Geworden door beide tot volkomen Doel.

De Aarde is geworden ééne Woonsteed
Door de Kunst van niets dan zuivere Schoonheid.

De Kunst, de Schoonheid is immers 't Heelal in menschen opgenomen,
En daar geworden door Begrip en Arbeid en Liefde tot schoone droomen?
En dat is de Muziek die gij hier hoort,
En ziet glinsteren door het Menschenwoord
In het Heelal. Dat is de zoete Muziek
Wier glinsterende schemerende wijk
Telkens in vlammen, vormen en geluiden
Slaat door dit Bosch en door de Gemeene Weide,
De Aarde. - Kent ge ze niet, Gij, Gij, Gij Beide?
Ik dacht aan Uw Schoon Liefdewezen te zien,
Dat elk van U die Liefde en Muziek dien'!

En Pan en de Geest zagen toen de Woonsteed
Der Menschen als niets dan zuivere Schoonheid.

En Pan en de Geest zagen toen de Liefde.
Het licht, het kristallen licht der nieuwe Liefde. -
Die Liefde was de Eenheid en de Trots,
De Zachtheid en de Wijsheid en de Schoonheid.
Die Liefde was de overwinnaar des Doods:
De Kunst - en de Blijheid die ze ten toon spreidt.
Die Kunst overstraalde, als vroeger Gods
Liefde, nu Alles wat voor menschoog ten toon leit,
Allen, alle menschen en het Heelal,
En alle alle dingen zonder getal. -

En dit was zoo over de gansche Aarde
In de des Heelals oneindige gaarde. -

En Pan en de Geest zaten stil en schoon
En naakt, voor elkaar en 't Heelal ten toon.

En Pan en de Geest gingen in de Natuur,
In haar oneindigheid, als brandend Vuur,
En waar de zee en hemel maken een schelp,
Hoog, alomvattend en schoon zooals elpenbeen,
Daar zaten Pan en de Geest der Muziek
En zagen naar der Natuur en der Maatschappij harmoniek.
En de Natuur was als één gouden vlam
Die in zich zelf, als oneindig, opkwam,
En die gouden vlammen in zich liet spelen
Als muziekvlammen in een gouden keele.
Gouden en roode vlammen sloegen uit
Oneindig hoog, in 't blauw, zonder geluid.

Maar de gansche Natuur was als Niets
Bij de fonkelend gouden flits
Des Geestes, die nu was gansch vrij.

Maar de gansche Natuur was als Niets -
Hoewel tot de hoogste spits -
Bij de fonkelend gouden trits,
De Arbeid, de Menschheid, en haar Maatschappij.

In één zachte en goudene opbloeiing
Smolt de Menschheid samen met de groeiing
Der Natuur, en smolt samen met de gloeiing
Als goud met het oneindige Heelal,
In gouden zachte' en verruklijken praal.
De Menschheid, gave van de Alnatuur,
Smolt, kristal, samen met haar gouden vuur,
En elk mensch, kind van haar, haar alleen-vlam,
Van haar, de eeuwige,
Tot zuivre lachende Eenheid met haar kwam.

En toen zagen zij daar eenen Jongling blauw,
Hij was zoo schoon als is een sterre nauw
In 't goud van het heelal, zoo schitterde
Hij in het kristalwoud dat flikkerde.
En die Jongling ging nu in dat gebouw
En dan in dat, Pan en zijn teedre vrouw
Volgden hem, en zagen hoe hij nu dezen,
Dan dien arbeid verrichtte. Hij kende alles. Hij was volkomen.
En Pan en de Geest volgden hem als in droome.

En Pan en de Geest zagen een klare Maagd,
Zooals een bloem, die door het Heelal daagd',
Wit in het blauw. De Kennis van 't Heelal
Was over en in het witte kleed haar straal.
Tot in de hoogste diepten van 't Heelal,
De blauwste verten van de Kathedraal,
Tot in de diepste diepten van 't Atoom,
Scheemrendste weefselen van het Fantoom,
Was haar licht klaar tot aan de verste praal.

En daar hoorden zij een teedre Muziek,
 Der Natuur en der Menschheid symboliek,
 Die was met het Heelal in harmoniek,
 Der Menschheid over 't Heelal melodiek,
 Zijner eigene ziel eigen rhythmiek.
 En daar zagen zij eenen Zanger loopen
 Door het klaar woud, zijn rood kleed bloot en open.
 Hij zong de Menschheid in 't Heelal spontaan,
 De Menschheid luisterde achter op zijn baan.

O denk lezer wat of de fantasie
 Moest zijn, die zich boven die wereld hief in melodie.

En zij gingen in hoog gestrekt schoon gebouw,
 Dat had zijn inwendig paarlend ten schouw,
 Open, in de lucht, heerlijke mozaiek
 Van lijnen en kleuren, inwendig zuivre muziek.
 Daar stond, in 't midden in den grond, Genie -
 In 't vèrscheemrend fresco, op malachiet
 En marmer, zilver, koper en goud, - zwart als graphiet -
 Der menschen zacht schoone machinerie.
 Stil gonzend Arbeid, - Arbeid als een schat, -
 Die daarom de Schoonheid rondom zich had, -
 Door 'n werelddeel verspreidend Kracht, een bron,
 Van Kracht in Schoonheid, zelf een schoonheids zon.
 En daar stond aan den muur van dat gebouw
 Een jonge Mensch in een diep kleed gehuld,
 De beenen over elkaar, in onschuld,
 Neerziend, voortrefflijk zacht en rein, zoodat geen schuld
 Neerziende de gedachte, noch hij, duldd'. -
 Zijn schoone zachtheid het Paleis vervuld'. -
 Hij stond in zich terug - en lette nauw

Op het werktuig dat zijne taak vervuld'.
Hij stond zoo stil, zoo schoon, 't was man of vrouw, -
Hij was zoo sterk, zoo machtig en zoo mild, -
Zijn aandacht stroomde van hem af, zoo in stilt, -
Zijn Vrijheid en Schoonheid waren zoo'n volt',
In die leegte van Schoonheid, in die witte holt', -
Zijn kracht, zijn op zich zelf zijn, was zoo'n volkomen volt',
Dat hij Pan en der Geest verlangen stild'. -
Hij stond met schoone houding, lijf en mond, -
Des Arbeids Hal kroonde den Arbeid rond, -
Als stille Schoonheid van den Tijd hij stond:
Hij was de Menschheid die den Arbeid duldt.

Pan en de Geest der Menschheid, stil en schoon
En naakt, stonden voor elkander ten toon.

En Pan en de Geest zagen toen een Mensch,
Gelijk aan de Menschheid, in zijn eigen grens.
En zij zagen, o Blijdschap, elken mensch
Gelijk de Menschheid in zijn eigen grens.

En Pan en de Geest zagen:
Uit ieder mensch, uit elk individu,
Lichtte het ingeborene genie.
Uit allen oplichtte, zooals uit bloemen,
Als uit sterren, een door ons niet te noemen
Vrijheid. Ja, dat een Vrijheid zonder grenzen
Als licht in sterren en bloemen, fonkelde in alle menschen. -

Ja, zoo vrij waren daar die Schoone Menschen
Van de Natuur, en van elkanders grenzen,
Dat ieder, ieder - o sterf niet, Fantasie!,
Van Vreugde en Blijdschap, - ieder was Genie. -
Ja zoo vrij waren daar die onsterflijke Menschen,
Sterf niet, mijn lichte goddijke Fantasie,
Dat van uit die ééne Menschheid, stralend zonder Grenzen,
Op allen aflichtte het ééne Menschheids Genie. -

En zij zagen toen een Vergadering -
En zij gingen naar die Vergadering -
Zonder strijd, zonder honger. Voor Geluk. -
Daarheen gingen zij met een nadering.
Zooals Bloemen, o Bloemen van Geluk,
Een Berg van Bloemen, bijna zonder grenzen
In het Heelal, zoo zaten daar die menschen.
En uit hun oogen straalde één groot licht,
Naar één ding slechts hadden zij hun vuur veil,
Zooals de Englen in den hemel keken
Naar God, één punt, zoo hielden zij gericht
Hun oogen door de zachte wereldstreken
Naar één punt, het lichtende Menschenheil. -
En toen zij hunne zaken hadden afgedaan,
Hun schitterende zaken: den Arbeid
Van allen, voor allen, en anders niets,
Toen rezen zij op, zonder onderscheid -
En waren in hun hoog en rechtop staan
Als een dat ik niet noemen kan zalig iets.

En zij begonnen toen zeer zacht te dansen,
En Pan en de Geest bewogen zich mee in 't dansen.
En zij begonnen toen zeer zacht te zingen,
En Pan en de Geest der Menschheid stemden inne. -

En Pan en de Geest zagen toen de Menschheid
Dansen, in het Heelal, waaraan geen grens leit.

De Menschheid als oneindigheid van Goden,
Danste zoo talrijk als bladen der wouden.
Ruischend der Menschheid hooge organiek
Als der ruischende bladeren rhythmiek.

De Menschheid danste op de heele Aarde,
Danste in het oneindige Heelal,
In het lichte en eindeloos Kristal,
Door der Eeuwigheid lichte blauwe gaarde.

Dansend de schoone alle alle Menschen
In der Oneindigheden lichte grenzen,
Als bloemen, in der lente lichte grenzen,
Met eene blijdschap zonder, zonder grenzen. -

En Pan en de Geest stelden zich op een hoogte
Midden in het lichte blauwe hemelgeboogte.

En met een zachte geweldige transsubstantiatie
Zagen zij der Menschheid organisatie
Meer en meer één worden met de heelalformatie.

De blauwe Hemel begon blauwer neer te dalen,
 Hel Heelal kwam omlaag in geestesdale.
 De Menschheid steeg in eenen overvloed
 Van goud en groen goudgeel hem te ontmoet.
 En in een zachte mengling parelmoer
 Dringen zij beide in elkander door.
 In een gouden en schitterende wieling
 Wordt de Menschheid Heelal, Heelalbezieling.
 In een oneindige bron van Heelals macht
 Wordt de Menschheid heerschende heelalsmacht.

En aldoo groeide de schitterende schoonheid
 Der Menschheid en die van der Menschen woonsteed'.
 En aldoo schooner werd de gouden Geest
 In de Menschheid en die in des Heelals leest.
 En aldoo schooner werd in hen de Liefde,
 En de Muziek die is de taal der Liefde.
 En aldoo vergrootte de Liefde van de Geest
 De Schoonheid van des Heelals leest.
 En aldoo vergrootte de Kracht van het Heelal
 De Schoonheid en Liefde van des Geestes straal. -
 De Schoonheid en de Liefde van de Menschheid,
 De Kracht van het Heelal waaraan geen grens leit,
 De Kracht van het Heelal zijn schoone leest,
 De Liefde en Schoonheid van des Menschen Geest,
 Zij werden ééne en schitterende Schoonheid,
 Waarin zich het Heelal, die in zich het Heelal ten toon spreidd'.
 Een groeiende Arbeids en Heelals Schoonheid,
 Een groeiende Schoonheid in de Oneindigheid.

En Pan en de Geest zagen in hun oogen
 Elkanders Schoonheid en Kracht, diep bewogen.

De aarde, de menschenbevolkte schitterende ster, was één gemeen bezit.
De Menschheid vast aanéén, tot één Geheel,
Was één Eenheid met de aarde, het Heelal.

De ontzaglijke Arbeidersklasse,
Opgegroeid uit de onbewuste massa
Van slave' als stof, was Meester van de Aarde,
Meester van de Menschheid, de hoog verklaarde.

De gansche Aarde was ééne constructie,
De gansche Menschheid was ééne constructie,
De Geest der Menschheid was ééne constructie,
Met de Aarde, in 't Heelal, tot de productie.

Een geweldige grondslag was de Aarde
Van Arbeid dien de Geest van uit zich baarde.

De Geest der Arbeiders, eindelijk bevrijd,
Was volkomen Heerscher, door den Arbeid.

En Pan en de Geest zagen toen de Geest,
En Pan en de Geest zagen toen de Leest
Der Menschheid, en zagen de heele Menschheid
Als Goden wandelen door het Heelal,
Door zijn oneindig stralende Kristal.
En als Goden, voor wie de Menschheid is de Geliefde,
Stralen van eene oneindige Liefde,
Op de Aarde in de Ruimte waaraan geen grens leit.

En Pan en de Geest gingen naar 't Gebied der Liefde,
Dat zich kristallen in den Avond weefde,
Doorzichtig en klaar in dat rijk der Liefde.
En Pan en de Geest zagen daar een Verliefde,
Een schoone vrouw, diep zooals eene bron,
Liefde-doorschenen, zooals van de zon
Het water beneden in eene wel,
Klaar open en toch geheim van liefde doorschenen,
Die de liefde in zich had zooals een schat,
Stralend als licht van uit een waterbad,
Verlichtend de Aarde als een purpre wel,
Verlichtend de Wereld zooals één Kristal.

En de Geest der Muziek ging tot haar henen,
Pan naderde maar bleef iets meer alleene.

Hij stelde zich achter die heerlijke maagd,
En zag de Geest in den hemel die daagd'.

En de geest der Menschheid, der Nieuwe Muziek, vroeg die vrouw, -
Zij stonden zooals twee even schoone vrouw', -
En Pan keek in de oogen van de Geest,
En zag daarin der schoone maagde leest,
En al de wereld achter haar, de aarde,
De zoetdoorvlotene, en des hemels blauwe gaarde, -
Vroeg aan die vrouw: 'Hoe is het dat die zon

Der Liefde zoo sterk schijnt in uwe bron,
Zooals ik het nog nimmer zage ooit?
En waarom straalt 't Heelal
Zoo van uw heldere liefdekristal?
En waarom straalt door uw liefde de Menschheid
Als iets waaraan van stralen geene grens leit?'
En die maagd, als een tak die schoon ontbloeit
Eens appelbooms, zoo verlichtte haar de zon
Met kleuren, die opbloeide' uit hare bron,
Duizendvoudig en tintlend uit haar oogen,
Zei helder klaar en toch zoo diep bewogen
Als ziel is in hart, zei: 'Omdat ik heb lief
Mijn man, zooals niemand had ooit lief.
Hoe 't komt ik weet het niet gansch, maar misschien
Is het wel zoo, als ik halve kan zien.
Hij is voor mij het beeld van de Menschheid,
Waaraan van Schoonheid op de Aard geen grens leit.
Hij is voor mij de aller-allerschoonste
Uit die Schoone Massa in der Aarde woonstee,
Hij is voor mij de aller-allersterkste.
Daarom misschien is het gansche Heelal
Verlicht van mijn stralen als één licht kristal.
Daarom verlicht misschien de gansche Menschheid
Mijn Liefde met een licht waaraan geen grens leit.'
En Pan keek in de oogen zijner Geliefde,
Die andre zuivere en hooge vrouw,
Die weerkaatste deze goddijke vrouw,
En dacht: Dit is het Mysterie der Liefde.

En de Geest zag eenen hoogen jongen Man
Ginds zwerven, als een volle schoone kan
Van Schoonheid.
Hij was zoo schoon en sterk en scheen,

Een straal van Liefde door het Heelal heen.
En verlichtte daarmee de gansche Menschheid
Als iets zoo schoon als waar de jonge wensch leit.
Hij scheen zoo schoon als verlichtte het Heelal
Hij geheel, uit hem alleen, in één straal,
En fonkelde van eene klare liefde
Voor die weerstralende verre Geliefde.
En Pan vroeg hem: 'Hoe komt het dat de Menschheid
Gij verlicht zóó als onze wensch leit?
En hoe komt het dat het geheel Heelal
Zich vereenigt zooals in eenen straal
Van liefde,
In uwe liefde voor gindsche Geliefde?'
En die Man antwoordde, en de Geest verscheen,
En zag in Pan's oogen naar hem heen,
Zooals hij weerkaatste in Pan's oogen
Voor de donkere Heelal's bogen:
'Omdat de Menschheid is Één.
Zij kwam voort uit de ééne Menschheid, zij is een,
En de allerschoonste, uit de Menschheid die is één.
Daarom heb ik in haar de Menschheid lief,
Daarom straalt de Menschheid van mijn Liefde,
Daarom straalt 't Al van mijner Liefde straal
Geheel, als een kristal.
In de Liefde voor de vrouw is de Liefde der Menschheid.
Daarom is nu mijn Liefde voor haar waarvan geen grens leit.'
En Pan zag in de oogen van zijn leest
Staan zijne wondere Geliefde: Geest.
En Pan zei zacht: 'Liefde's Geheimenis.
Liefde waaraan geen grens leit.'

En zij zage' een kind wonderbaar en schoon,
Schooner dan iets dat de Wereld ten toon
Draagt: uit zijn kleinheid als kristal
Straalde de kracht van het geheel Heelal.
En uit hem lichtte eene Nieuwe Menschheid,
Hooger en schooner en waaraan geen grens leit,
Nog dieper dieper dan waar hoogste wensch leit.
Hij leek een knop van 't overgroot Heelal,
Een knop brekend in het zilver kristal.
En Pan en de Geest staarde' er op tesamen,
Als Wezens die over 't allerschoonst beramen
Wat zij ooit zagen, en nog niet heel goed weten
Wat te denken en hoe het moet geheeten.
En zij dachten aan Liefde's Mysterie.
En zij begrepen, dat wanneer een Geliefde
Heeft de Geliefde zoo zeer in Liefde,
Dat in die Liefde gloeit de gansche Menschheid,
De Schoone Menschheid aan wier Schoonheid geen grens leit,
En door die groeit in hem het gansch Heelal,
Dat dan het kind dat uit haar liefdewensch schrijdt,
Schoon is als iets waaraan een verdre grens leit,
En dat als hoogre schoonheidsknop straalt in het licht kristal.

En zij zagen toen eene jonge Moeder,
Die was van zulke kinderen de voeder,
En straalde van een oneindige Liefde
Alsof het Heelal was hare Geliefde,
Alsof zij de Menschheid allen had in Liefde.
En de Geest vroeg haar: 'Waarom straalt gij van Liefde
Rondom u alsof ge Allen hadt in Liefde,
En of het Heelal was uwe Geliefde?'
En zij zeide: 'Omdat ik in mijn kind de Menschheid
Lief heb en in de Menschheid mijn kind.

Want uit de Menschheid kwam mijne Geliefde,
En uit de Menschheid komt het welbemind.
En in hem leeft de gansche oneindige Menschheid.
De Liefde tot de Menschheid is die tot het Kind.
De Liefde tot het Kind is die tot de Menschheid.
De Liefde tot de Menschheid en het Kind zijn één
In elk mensch wèl gezind.
De vlammende liefde en de enkle zijn Algemeen.’
En Pan fluisterde: ‘de Geheimenis
Der Liefde in het Al, der Aarde nis.’

En zij zagen toen een rijperen Man,
Schitterend zooals alleen iemand kan
Lichten in wien de gansche Menschheid
Rijp tot gouden kristallichte grens leit.
En in wien de stralen van het Heelal
Gestold zijn als tot ééne lichten straal,
Verzameld zijn tot één gouden gestraal.
En de Geest ging naar hem en vroeg hem: ‘Waar-
door straalt gij zoo lichtend en hel en klaar,
Alsof de goudene en gansche Menschheid
In U goudgeel rijpte tot waar geen grens leit,
En of Gij zameldet in Uw kristal
Des Heelals klaren en zilveren straal?
O zeg het ons want in u lijkt het licht
Der Menschheid en der Aarde tot één licht gedicht.’
En hij zeide: ‘Omdat in der Menschheid Drieëenheid
De Liefde is geworden tot een Eenheid.
De Liefde voor de Menschheid sluit als in een bokaal,
Een bokaal van zuiver licht en wit kristal,
De Drie Liefden:
In de Liefde voor de Vrouw is die voor de Menschheid.
In de Liefde voor het Ik is de Liefde voor de Menschheid.

In de Liefde voor het Al is de Liefde voor de Menschheid.
Stralend is tot één dat stralend drietal.
Daarom licht in mij liefde tot de Menschheid
In mijn licht als een licht waaraan geen grens leit.
Daarom licht het oneindige Heelal
In mij als eene goddelijke Straal.'

En Pan en de Geest zagen toen een Mensch
Als in zich zelven de Menschheids-essens,
Lief hebben de Menschheid en het Heelal
Met eene liefde zonder ééngen grens.
En zij vroegen hem: 'Waarom dit licht kristal
Van Liefde waaraan nergens eene grens leit?'
En hij antwoordde: 'Omdat ik één ben met de Menschheid.'

En Pan en de Geest zagen toen de Menschheid
Als een Geheel door Liefde waaraan geen grens leit
Schittren.
En zij zagen haar, als een ster van wit kristal,
Om zich zelf wentelen in het Heelal.

De Aarde, de menschenbevolkte schitterende Ster tot één Gemeen Bezit.
De Menschheid door den Arbeid één Geheel,
Één Éénheid met de Aarde, het Heelal.

Een geweldige grondslag was de Aarde
Van Arbeid, dien de Geest van uit zich baarde.

De Geest der Arbeiders, eindelijk bevrijd,
Was volkomen Heerscher, door den Arbeid.

En Pan naderde een Vrouw, eene Verliefde,
Stralend van licht voor den jongen Geliefde,
Maar overstralend die liefde met liefde voor 't Heelal.
En vroeg aan haar: 'Waarom dit licht Kristal
Overstralend alle andere Liefden?'
'Omdat hij komt uit de oneindige Menschheid,
En de Menschheid komt uit het groot Heelal,
Daarom straal ik voor 't oneindig Heelal
Met eene Liefde waaraan geene grens leit.'
En de Geest der Muziek zag in de oogen
Van die Vrouw Pan en werd het diepst bewogen.

En Pan naderde een Man, eenen Verliefde,
Stralend van Licht voor de jonge Geliefde,
Maar overstralend die liefde met Liefde voor 't Heelal.
En vroeg aan hem: 'Wat is 't Licht uwer Liefde
Overlichtend al andere gestraal?'
'Omdat zij komt uit 't oneindig Heelal,
Daarom overstralet zelfs nog de Liefde
Voor haar, die voor 't oneindige Heelal.'
En de Geest der Muziek zag in de oogen
Van dien Man Pan, en werd allerdiepst bewogen.

En Pan naderde een machtigen Verliefde,
Vereenigend in zich de drie Liefden,
Als in een zilveren en hoogen bokaal.
En vroeg hem: 'Waarom straalt uw hooge Liefde
Als ééne kracht in het machtig Heelal?'
En hij antwoordde: 'Omdat de gansche Menschheid
Komt uit de ééne bron, het groot Heelal.'
En de Geest der Muziek zag in de oogen
Van Pan en lachte er in, diep en diep bewogen.

En zij zagen eenen Persoon. Van goud.
Uit het Heelal geboren. -
Nimmer had het Heelal zulk eene aanschouwd. -
En zij vroegen: 'Wat is dit hoogst kristal
Van Liefde?' En hunne stem bewoog er
Als kristal, als datzelfde licht kristal.
En zij zeide: 'Omdat de Menschheid is Eenheid,
En als Eenheid komt uit het groot Heelal.'

En Pan zag toen de Menschheid als één God,
Meester van het Heelal en 't Eigen Lot,
En overstralend met absolute Liefde
Het Heelal als de hoogste Geliefde.

En de Geest zag de Menschheid als één Mensch,
Als in zich zelve de Menschheids-essens.
En zij vroeg hem: 'Waarom hebt gij 't Heelal
Lief met een liefde waaraan geene grens leit?'
En hij antwoordde:
'Omdat de gansche Menschheid
Eén is met het Heelal.'

En de Geest der Muziek ontkleedde zich.
En de Zon en 't Heelal verbreidden zich.
En de Geest der Muziek legde zich neder.
En Pan kwam bij haar als het schoone weder
Op de aarde.
Zachte muziek kwam toen in haar op,
En schitterde door haar oogen in haar knopp'
Van ooglicht, in d' oneindge diamant
Van Pan's lichaam, van Panne's lichaams' land.
Een schitterende geelheid, goud, saffraan en amber,
Overweldigd' haar oogen in een tambour
Van licht, - in haar neusgaten werd geboren
Een zalige eindlooze reuke, te voren
Drong alles van schoonheid wat ze immer in zich had gedacht,
In één gloedschoonheidspracht, een pracht als nacht.
Een golf als een zee drong in hare ooren,
Alle bewustzijn verdrinkend.
Er welde door al haar porieën gloed,
Zij voelde dat ze niets was dan overvloed.
Zij zag boven zich haar eindeloozen Man
Als de Oneindigheid zelf gebogen staan. -
En in een stroomwel van oneindigheid
Die in haar kwam, voelde zij de eeuwigheid. -

Pan en het Meisje lagen heel den nacht
En duizend dage' en nachte' in elkaar verloren,
En kwamen uit elkaar niet meer te voren
Dan na een eeuwgen diepen levensnacht.
Niet zich zelf meer. Verdwenen was Pan's macht.
Vlammende waren zij niets dan elkander.
Elk was in de ander tot niets dan elkander,
Eeuwig hooger brandende in elkander.
Verdwenen was de goudeenzame Geest,
Verdwenen was Alles wat was geweest.
Zij waren ééne kracht, één macht, en één
Wezen van leven, van ziel en van leên.